HENRIK IBSEN

STÎLPII SOCIETĂȚII

•

O CASĂ DE PĂPUȘI

•

STRIGOII

•

UN DUȘMAN AL POPORULUI

•

TEATRU

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ



HENRIK IBSEN

Henrik Ibsen

Teatru

În trei volume

Volumul II

București 1966
Editura pentru Literatură Universală

Stâlpii societăţii

Piesă în patru acte

(*1877*)

În româneşte de
Radu Polizu-Micşuneşti *şi* Maria-Alice Botez

Personajele

KARSTEN BERNICK, consul.
DOAMNA BERNICK, soţia lui
OLAF, fiul lor, în vârstă de 13 ani.
DOMNIŞOARA BERNICK, sora consulului.
JOHAN TØNNESEN, fratele mai mic al doamnei Bernick.
DOMNIŞOARA HESSEL, soră vitregă cu Betty Bernick, mai în vârstă decât aceasta.
HILMAR TØNNESEN, nepotul doamnei Bernick.
RØRLUND, profesor.
RUMMEL, angrosist.
VIGELAND, comerciant.
SANDSTAD, comerciant.
DINA DORF, o fată tânără care locuieşte în casa consulului.
KRAP, procurist.
AUNE, constructor de vase.
SOŢIA ANGROSISTULUI RUMMEL.
SOŢIA DIRECTORULUI POŞTELOR HOLT.
SOŢIA DOCTORULUI LYNGE.
DOMNIŞOARA RUMMEL.
DOMNIŞOARA HOLT.
Negustorime şi diverşi locuitori ai oraşului, marinari străini, pasageri de pe un vas cu abur etc.

(*Acţiunea se petrece în casa consulului Bernick, într-un orăşel de pe coasta Norvegiei.*)

Actul I

(O încăpere spaţioasă ce dă spre grădină, în casa consulului Bernick. În planul întâi, la stânga, o uşă duce către odaia consulului. Pe acelaşi perete, ceva mai în fund, o uşă asemănătoare. În mijlocul peretelui din dreapta, o uşă mare. Peretele din fund, care este aproape în întregime acoperit cu oglinzi, are o uşă deschisă care dă pe o verandă spaţioasă, acoperită de o marchiză. De pe verandă se vede o parte din grădină, împrejmuită de un grilaj prevăzut cu o portiţă. De-a lungul grilajului se află strada, peste care se văd căsuţe mici de lemn, vopsite în culori deschise.

Este o zi călduroasă de vară. Pe stradă se perindă grupuri de oameni; se opresc, conversează, fac cumpărături într-o prăvălie de coloniale situată în colţul străzii.

În încăpere, în jurul unei mese, sunt aşezate un grup de doamne. La mijloc stă doamna Bernick. La stânga ei, doamna Holt cu fiica, lângă ele doamna Rummel şi domnişoara Rummel. La dreapta doamnei Bernick sunt doamna Lynge, domnişoara Bernick şi Dina Dorf. Toate lucrează, asamblând, după cât se vede, lenjerie etc. Pe masă se află mormane de rufărie croită sau pe jumătate gata, precum şi părţi de îmbrăcăminte în curs de confecţionare. Ceva mai departe, spre fund, la o măsuţă pe care se află două glastre de flori şi un pahar cu apă stă profesorul Rørlund. Citeşte cu glas tare dintr-o carte cu margini aurite, în aşa fel încât numai unele cuvinte pot fi auzite de către spectatori. Jos în curte aleargă de colo-colo Olaf Bernick şi trage cu arbaleta într-o ţintă.

După scurt timp, pe uşa din dreapta intră fără zgomot constructorul Aune. Lectura este oarecum deranjată. Doamna Bernick salută printr-o înclinaţie a capului şi arată către uşa din stânga.

Aune traversează cu băgare de seamă odaia şi bate încet la uşa consulului, aşteaptă puţin, apoi bate din nou. Procuristul Krap iese din odaie cu pălăria în mână şi cu un teanc de hârtii sub braţ.)

KRAP A, dumneata băteai la uşă?

AUNE Domnul consul a trimis după mine.

KRAP Da, ştiu, dar nu vă poate primi, m-a rugat să vă…

AUNE Pe dumneavoastră? Aş dori totuşi…

KRAP M-a rugat să vă spun următoarele: trebuie să încetaţi conferinţele pe care le ţineţi sâmbătă seara pentru muncitori.

AUNE Aşa? Credeam că-mi este îngăduit să-mi întrebuinţez timpul liber…

KRAP Nu vă este îngăduit să vă întrebuinţaţi timpul liber făcând oamenii inutilizabili în timpul orelor de lucru. Sâmbăta trecută le-aţi vorbit despre dezavantajele materiale pricinuite de noul nostru sistem de lucru şi de noile maşini aduse pe şantier. De ce faceţi asta?

AUNE O fac în interesul societăţii.

KRAP Ciudat! Consulul spunea că aceste prelegeri dăunează „Societăţii”.

AUNE Domnule procurist, societatea mea nu este totuna cu Societatea domnului consul. Ca preşedinte al asociaţiei muncitoreşti, eu trebuie…

KRAP Înainte de toate sunteţi conducătorul şantierului consulului Bernick. Înainte de toate aveţi îndatoriri faţă de Societate; şi aceasta este firma Bernick; căci de pe urma ei trăim cu toţii. Da, acum ştiţi ce avea să vă spună consulul.

AUNE Consulul nu cred că mi-ar fi spus-o în felul acesta, domnule procurist! Dar îmi închipui de unde provine totul: de la epava aceea, blestematul acela de vas american. Oamenii ăia vor ca treaba să meargă aşa cum sunt obişnuiţi la ei şi asta…

KRAP Da, da, da; nu pot intra în amănunte. Acum cunoaşteţi părerea consulului şi cu asta, basta! Acum, desigur, vă întoarceţi la şantier! Cu siguranţă că e necesar. Eu însumi voi cobori îndată. Îmi cer iertare, doamnele mele.

(*Salută şi iese. Trece prin grădină, apoi pe stradă în jos spre port. Aune se îndepărtează încet şi iese pe uşa din dreapta. Profesorul, care în timpul acestei conversaţii cu voce scăzută îşi continuase lectura, sfârşeşte cartea şi o închide.*)

RØRLUND Iată, stimatele mele ascultătoare, cu asta povestea s-a sfârşit.

DOAMNA RUMMEL Ah, ce povestire plină de învăţăminte!

DOAMNA HOLT Şi cât de morală!

DOAMNA BERNICK O carte ca asta îţi dă multe de gândit.

RØRLUND A, da. Şi, mai ales, constituie un contrast faţă de produsele literare pe care ni le oferă, din păcate zilnic, ziarele şi revistele. Toată această faţadă, aurită şi sulemenită, pe care înalta societate o etalează – ce ascunde ea oare? Goliciune şi putregai, dacă pot spune aşa. Nicio morală. Într-un cuvânt, această înaltă societate contemporană nu-i decât un cavou sinistru, bine spoit.

DOAMNA HOLT Da, ăsta-i adevărul.

DOAMNA RUMMEL N-avem decât să ne uităm la marinarii americani care se află acum la noi.

RØRLUND Ei, de această drojdie a societăţii nici nu vreau să mai vorbesc. Dar chiar şi în cercurile lor mai înalte, cum stau lucrurile? O stare de nesiguranţă şi de nelinişte care alterează totul; sentimente de nemulţumire în toate relaţiile. Şi viaţa de familie totalmente subminată! Şi ce porniri revoluţionare se dezlănţuie, şi cu ce neruşinare, până şi împotriva adevărurilor consacrate.

DINA (*fără să-şi ridice privirea*) Dar oare acolo nu se petrec şi lucruri măreţe?

RØRLUND Lucruri mărețe? Nu înțeleg.

DOAMNA HOLT (*mirată*) Doamne Dumnezeule, Dina!

DOAMNA RUMMEL (*concomitent*) Dina, cum poți să…

RØRLUND Nu cred că ar fi sănătos dacă acel gen de fapte s-ar încetățeni la noi. Nu, nu; trebuie să-i mulțumim Domnului că la noi toate sunt aşa cum sunt. Desigur, din păcate, şi aici mai există neghină prin grâu, dar ne străduim s-o smulgem pe cât putem. Important este, doamnelor, să ne apărăm societatea, respingând valul de schimbări, de noutăți, pe care epoca noastră nestatornică şi precipitată încearcă să ni le impună.

DOAMNA HOLT Şi care, din păcate, au apărut şi la noi, depăşind orice măsură.

DOAMNA RUMMEL Da, anul trecut puțin a lipsit să nu ne pomenim aici şi cu o cale ferată.

DOAMNA BERNICK Ei, dar până la urmă Karsten a respins ideea asta.

RØRLUND Providența, doamnă Bernick, providența. Trebuie să fiți convinsă că soțul dumneavoastră a fost numai un instrument în mâna Celui-de-sus, atunci când a respins această născocire.

DOAMNA BERNICK Şi cu toate astea s-au scris atâtea lucruri dezagreabile despre el în ziare. Dar am uitat să vă mulțumim, domnule profesor. Sunteți deosebit de amabil că ne jertfiți atâta timp.

RØRLUND Mă rog, de altfel… în timpul vacanțelor…

DOAMNA BERNICK Da, da, dar tot e un sacrificiu, domnule profesor.

RØRLUND (*apropiindu-şi scaunul*) Vă rog, să nu mai vorbim despre asta, scumpă doamnă Bernick. Oare dumneavoastră, toate, nu vă devotați unei cauze superioare? Şi n-o faceți din toată inima? Aceşti decăzuți morali, pentru a căror redresare ne străduim cu toții,

trebuie să fie consideraţi, într-o anumită măsură, un fel de ostaşi răniţi pe câmpul de luptă. Iar dumneavoastră, doamnele mele, sunteţi surorile de caritate, pline de milostivire, care destrămaţi pânză făcând pansamente pentru aceşti nenorociţi schilozi; sunteţi acelea care pansaţi cu blândeţe rănile celor pe care-i îngrijiţi şi-i vindecaţi.

DOAMNA BERNICK Este un har divin să poţi vedea totul într-o lumină atât de frumoasă.

RØRLUND În această privinţă, doamnelor, multe ne sunt date prin naştere, dar şi multe se pot câştiga prin educaţie. E vorba numai să priveşti lucrurile în lumina lor reală, sub aspectul serios al vieţii. Ce părere aveţi, domnişoară Bernick? Nu găsiţi că până şi pământul pe care călcaţi vă pare mai ferm de când v-aţi dăruit cu totul învăţământului?

DOMNIŞOARA BERNICK O, nu ştiu ce să vă răspund. Câteodată însă, când mă aflu acolo, în clasă, îmi doresc să fiu departe de aici, pe marea dezlănţuită.

RØRLUND Da, da. Vedeţi, domnişoară, acestea sunt dorinţi ascunse. Dar unor astfel de oaspeţi nepoftiţi şi tulburători trebuie să le închideţi uşa în nas. Marea sălbatică, dezlănţuită – desigur, e doar o figură de stil a dumneavoastră – reprezintă mirajul acelei societăţi umane de peste Ocean, în plină frământare, în care atâţia îşi găsesc pieirea sufletului. Puteţi acorda vreo preţuire acelei vieţi ce urlă sălbatic, dincolo de ţărmuri, în depărtare? E suficient să-i vedeţi numai pe stradă. Sub dogoarea soarelui de acolo, oamenii umblă clătinându-se şi transpirând sub greaua apăsare a grijilor. Nu, cântărind lucrurile, tot noi o ducem mai bine – noi, care trăim aici, la răcoare; putem întoarce spatele direcţiei de unde vin perturbările.

DOAMNA BERNICK Dumnezeule, da, aveţi deplină dreptate.

RØRLUND Iar într-o casă ca aceasta, într-un cămin fericit şi pur,

în care viaţa de familie apare în conţinutul ei cel mai valoros, în care domneşte pacea şi înţelegerea… (*Către doamna Bernick.*) Ce ascultaţi?

DOAMNA BERNICK (*întorcându-se către uşa din stânga, în faţă*) Ce tare se vorbeşte acolo!

RØRLUND S-o fi întâmplat ceva deosebit?

DOAMNA BERNICK Nu ştiu. Aud pe cineva înăuntru, la soţul meu.

(*Hilmar Tønnesen, cu o ţigară de foi în gură, intră pe uşa din dreapta, dar văzând atâtea doamne se opreşte.*)

HILMAR O, iertaţi-mă! (*Vrea să se retragă.*)

DOAMNA BERNICK Nu, Hilmar, vino, nu deranjezi. Doreai ceva?

HILMAR Nu, mulţumesc… Sunt numai în trecere. Bună dimineaţa, doamnele mele. (*Către doamna Bernick.*) Ei şi ce-o să iasă din chestiunea asta?

DOAMNA BERNICK Din care chestiune?

HILMAR Bernick a convocat o şedinţă specială.

DOAMNA BERNICK Aşa? Dar ce s-a întâmplat?

HILMAR A! Iarăşi şarlatania cu drumul de fier.

DOAMNA RUMMEL E posibil?

DOAMNA BERNICK Bietul Karsten, iar va avea neplăceri.

RØRLUND Dar mai are vreun rost, domnule Tønnesen? Consulul Bernick a lămurit încă de anul trecut că nu vrea să audă de niciun fel de cale ferată.

HILMAR Da, aşa ştiam şi eu, dar m-am întâlnit cu procuristul Krap care mi-a spus că povestea cu calea ferată ar fi fost din nou pusă pe tapet şi că Bernick ar ţine o conferinţă cu trei dintre financiarii noştri.

DOAMNA RUMMEL Mi s-a părut şi mie că aud glasul lui Rummel.

HILMAR Da, evident. Domnul Rummel este de faţă, de asemenea Sandstad angrosistul şi Mikkel Vigeland, „Sfântul Mikkel" cum i se mai spune.

RØRLUND Hm!

HILMAR Vă cer iertare, domnule profesor.

DOAMNA BERNICK Şi era atâta linişte şi pace aici.

HILMAR Ei, din partea mea, n-au decât să se ciondănească. Ar fi în tot cazul o distracţie.

RØRLUND De o distracţie ca asta cred că ne-am putea lipsi.

HILMAR Depinde de firea fiecăruia. Unii au nevoie din când în când de dispute crâncene. Dar, din păcate, un orăşel ca al nostru oferă rareori astfel de prilejuri. (*Frunzăreşte cartea profesorului.*) „Femeia în slujba societăţii"… Ei, dar ce prostie o mai fi şi asta?

DOAMNA BERNICK Dumnezeule, Hilmar, cum poţi vorbi aşa? Cu siguranţă că n-ai citit cartea.

HILMAR Nu, şi nici n-am de gând.

DOAMNA BERNICK Cred că nu te simţi tocmai bine azi.

HILMAR Nu, nu mi-e bine.

DOAMNA BERNICK Poate că n-ai dormit bine azi-noapte?

HILMAR Da, am dormit foarte prost. Şi fiindcă nu m-am simţit prea bine, am ieşit să iau puţin aer, apoi am trecut pe la club, unde am citit descrierea unei călătorii la Polul Nord. Credeam în efectul înviorător al peripeţiilor oamenilor în luptă cu elementele naturii.

DOAMNA RUMMEL Dar cu siguranţă că nu v-au făcut bine, domnule Tønnesen.

HILMAR Adevărat, mi-au făcut chiar rău, doamnă Rummel. Toată noaptea m-am zvârcolit în aşternut, într-un fel de semi-somn; am visat că mă urmărea o morsă îngrozitoare.

OLAF (*care a urcat scările verandei*) Ai fost urmărit de o morsă, unchiule?

HILMAR Aşa am visat, prostuţule! Ce, te mai joci cu arcul ăsta ridicol? De ce nu-ţi faci rost de o puşcă adevărată?

OLAF O, cum aş vrea, dar…

HILMAR Cu o puşcă e altceva, are un rost. Ai o senzaţie deosebită când tragi.

OLAF Atunci aş putea împuşca urşi, unchiule. Dar tata nu-mi dă voie.

DOAMNA BERNICK Hilmar, nu-i băga în cap de-alde astea.

HILMAR Hm, ai dreptate. Ce generaţie se formează acum?! Se trăncăneşte într-una despre sport şi iarăşi sport, care în definitiv nu e decât o joacă; de ce nu se găseşte însă un sistem de educaţie care să călească omul, să-i dea curajul de a înfrunta bărbăteşte pericolele? (*Precipitat către Olaf*, *arătând spre arbaleta pe care acesta o ţine îndreptată spre Hilmar*.) Nu mai ţine arbaleta spre mine, nătăfleaţă, ar putea să se descarce.

OLAF Nu, unchiule, n-are nicio săgeată în ea!

HILMAR Asta n-o poţi şti, ar putea totuşi să aibă vreo săgeată! Dă-o în lături, când îţi spun! De ce dracu n-ai plecat niciodată cu unul din vapoarele tatălui tău în America? Acolo ai fi putut asista la vânători de bizoni sau la vreo luptă cu pieile roşii.

DOAMNA BERNICK Nu, asta nu, Hilmar!

OLAF Vai, grozav mi-ar plăcea, unchiule; şi atunci poate i-aş întâlni pe unchiul Johan şi pe mătuşa Lona.

HILMAR Hm, asta ar mai lipsi!

DOAMNA BERNICK Acum te poţi duce în grădină, Olaf.

OLAF (*îndrăzneţ*, *bărbăteşte*) Mamă, aş vrea să ies şi pe stradă!

DOAMNA BERNICK Da, dar nu prea departe.

(*Olaf iese repede pe portiţa grilajului.*)

RØRLUND Domnule Tønnesen, n-ar trebui să băgaţi în capul băiatului bazaconii de-astea.

HILMAR Da, sigur. Găsiţi că e mai bine să rămână aici şi să devină, ca toţi ceilalţi, un sedentar.

RØRLUND Dar de ce nu plecaţi dumneavoastră în America?

HILMAR Eu? Cu boala mea? Sigur, aici în oraş nu prea e luată în consideraţie. Şi în plus, mai sunt şi anumite îndatoriri faţă de societatea căreia îi aparţii. Şi aici trebuie să fie cineva care să ţină sus stindardul ideii. Hm, acum iar strigă!

DOAMNELE Cine strigă?

HILMAR Nu ştiu, acolo înăuntru vorbesc puţin cam tare şi asta mă enervează.

DOAMNA RUMMEL Cu siguranţă, trebuie să fie soţul meu, domnule Tønnesen. Dar am să vă explic: s-a obişnuit să vorbească în mari adunări publice.

RØRLUND Nici ceilalţi nu par să vorbească mai domol.

HILMAR Nu, ferească Domnul; când este vorba să-ţi aperi punga cu bani… Şi aici totul se reduce la socoteli băneşti! Uf!

DOAMNA BERNICK În tot cazul, e mult mai bine acum; înainte prea se luau toate în glumă.

DOAMNA LYNGE Chiar atât de rău stăteau lucrurile pe-aici?

DOAMNA RUMMEL Da, puteţi să mă credeţi, doamnă doctor. Mulţumiţi lui Dumnezeu că pe-atunci nu locuiaţi aici.

DOAMNA HOLT Da, într-adevăr, multe s-au schimbat! Când îmi amintesc de timpurile când eram tânără!

DOAMNA RUMMEL Amintiţi-vă numai ce viaţă era acum 14–15 ani. Ferească-ne Dumnezeu! Existau, în acelaşi timp, o asociaţie muzicală şi o asociaţie pentru organizarea balurilor.

DOMNIŞOARA BERNICK Plus cercul dramatic; îmi amintesc perfect.

DOAMNA RUMMEL Exact, acolo s-a jucat piesa dumneavoastră, domnule Tønnesen.

HILMAR (*îndreptându-se spre fundul încăperii*) O, lăsaţi astea, lăsaţi!

RØRLUND Piesa de teatru a studentului Tønnesen?

DOAMNA RUMMEL Da, dar demult. Înainte de venirea dumneavoastră aici, domnule profesor. De altfel, nu s-a jucat decât o singură dată.

DOAMNA LYNGE Nu era piesa în care, după cum mi-aţi spus, aţi jucat rolul îndrăgostitei, doamnă Rummel?

DOAMNA RUMMEL (*aruncând o privire fugară spre profesor*) Eu? Nu mai ţin minte, doamnă Lynge. Dar îmi amintesc foarte bine ce viaţă exuberantă era în familie.

DOAMNA HOLT Ah! Şi acum ţin minte casele unde, de câte două ori pe săptămână, se dădeau dineuri fastuoase.

DOAMNA LYNGE Am auzit că era şi o trupă de actori ambulanţi.

DOAMNA RUMMEL Ah! A fost cel mai oribil lucru.

DOAMNA HOLT (*agitată*) Hm! Hm!

DOAMNA RUMMEL Cum, actorii? Nu. Nu-mi amintesc.

DOAMNA LYNGE O, ba da. Am auzit că au făcut o mulţime de… nebunii; era ceva adevărat în toate poveştile acelea?

DOAMNA RUMMEL În fond, absolut nimic, doamnă Lynge.

DOAMNA HOLT Dina, dă-mi te rog pânza de acolo.

DOAMNA BERNICK (*în acelaşi moment*) Dragă copilă, du-te până la bucătărie şi roag-o pe Katrine să vină cu cafeaua.

DOMNIŞOARA BERNICK Mă duc şi eu cu Dina.

(*Dina şi domnişoara Bernick ies pe uşa din fund, stânga.*)

DOAMNA BERNICK (*ridicându-se*) Vă rog să mă scuzaţi o clipă, doamnele mele; propun să bem cafeaua afară. (*Iese pe verandă şi aşază una dintre mese. Profesorul Rørlund stă în picioare în cadrul uşii şi vorbeşte cu ea. Hilmar stă afară, fumând.*)

DOAMNA RUMMEL (*încet, către doamna Lynge*) Dumnezeule,

doamnă Lynge, cum m-aţi mai speriat!

DOAMNA LYNGE Eu?

DOAMNA HOLT Dar chiar dumneavoastră aţi început discuţia asta, doamnă Rummel.

DOAMNA RUMMEL Eu? Cum puteţi să susţineţi aşa ceva, doamnă Holt? N-am spus niciun cuvânt.

DOAMNA LYNGE Dar ce s-a întâmplat?

DOAMNA RUMMEL Cum v-a putut da în gând să pomeniţi de artişti? Nu v-aţi dat seama că Dina era aici?

DOAMNA LYNGE Dina? Doamne sfinte, dar ce legătură poate fi…

DOAMNA HOLT Şi, culmea! Aici, în casa asta! Nu ştiaţi că fratele doamnei Bernick, a fost cel care…

DOAMNA LYNGE Cel care ce? Dar nu ştiu absolut nimic, sunt de puţină vreme aici.

DOAMNA RUMMEL Oare n-aţi auzit, că… Hm! (*Către fiica ei*) Ai putea să te plimbi puţin în grădină, Hilda.

DOAMNA HOLT Du-te şi tu Netta. Când va veni Dina, caută să fii cât mai prietenoasă cu biata fată.

(*Domnişoara Rummel şi domnişoara Holt se duc în grădină.*)

DOAMNA LYNGE Ei, şi ce-a fost cu fratele doamnei Bernick?

DOAMNA RUMMEL N-aţi ştiut că el a fost amestecat în chestiunea aceea oribilă?

DOAMNA LYNGE Studentul Tønnesen a fost acela?

DOAMNA RUMMEL Vai! Doamne Dumnezeule, nu. Hilmar este vărul ei, doamnă Lynge. Eu vorbeam de fratele ei.

DOAMNA HOLT Tønnesen, decăzutul!

DOAMNA RUMMEL Îl cheamă Johan. A fugit în America.

DOAMNA HOLT Nici nu se putea altfel. Trebuia să fugă.

DOAMNA LYNGE După cât înţeleg, a fost amestecat într-o

chestiune urâtă.

DOAMNA RUMMEL Da, cam aşa. Cum să spun, a fost ceva cu mama Dinei. O, îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri. Johan Tønnesen lucra pe atunci în birourile bătrânei doamne Bernick. Karsten Bernick tocmai se întorsese de la Paris. Nu era încă logodit.

DOAMNA LYNGE Ei, dar ce e cu povestea… urâtă?

DOAMNA RUMMEL Da, vedeţi dumneavoastră, în iarna aceea tocmai se afla aici compania dramatică Møller.

DOAMNA HOLT Şi din companie făceau parte actorul Dorf şi soţia lui. Toţi tinerii erau înnebuniţi după ea.

DOAMNA RUMMEL Da, Dumnezeu ştie de ce o puteau găsi atât de frumoasă. Dar într-o seară, actorul Dorf s-a întors acasă la o oră neobişnuită.

DOAMNA HOLT Cu totul pe neaşteptate.

DOAMNA RUMMEL Şi găseşte… a, nu! Asta chiar că nu se mai poate povesti.

DOAMNA HOLT Nu, doamnă Rummel, n-a găsit nimic, căci uşa era încuiată pe dinăuntru.

DOAMNA RUMMEL Păi tocmai asta voiam să spun şi eu: a găsit uşa încuiată pe dinăuntru. Şi, închipuiţi-vă, cel care se afla înăuntru a trebuit să sară pe fereastră.

DOAMNA HOLT Tocmai de sus, de la mansardă.

DOAMNA LYNGE Şi acela era fratele doamnei Bernick?

DOAMNA RUMMEL Da, el.

DOAMNA LYNGE Deci, cel care a fugit în America!

DOAMNA HOLT Doar vă daţi seama că trebuia să dispară.

DOAMNA RUMMEL Iar mai târziu s-a aflat încă ceva, aproape tot atât de grav; închipuiţi-vă şi-a însuşit conţinutul casei de bani.

DOAMNA HOLT Dar asta nu se ştie precis, doamnă Rummel; poate că au fost numai zvonuri.

DOAMNA RUMMEL Ei, nu, găsesc că trebuie să vă spun! Oare nu ştia tot oraşul? Şi nu din cauza asta era să dea faliment bătrâna doamnă Bernick? Chiar Rummel mi-a povestit. Ah, Dumnezeu să mă ierte, nu trebuia să vorbesc.

DOAMNA HOLT Ei, în tot cazul, banii n-au ajuns la doamna Dorf, căci ea…

DOAMNA LYNGE Da, şi ce s-a întâmplat după aceea între părinţii Dinei?

DOAMNA RUMMEL Dorf şi-a părăsit nevasta şi copilul. Dar doamna a avut atâta tupeu încât a mai rămas încă un an aici. Pe scenă, desigur, n-a mai îndrăznit să apară. Îşi câştiga pâinea spălând şi cosând pe la oameni.

DOAMNA HOLT Apoi a încercat să deschidă o şcoală de dans.

DOAMNA RUMMEL Şi, natural, n-a mers. Ce părinţi şi-ar fi încredinţat copiii uneia ca ea? Dar n-a dus-o mult; distinsa doamnă nu era învăţată cu munca, a căpătat o aprindere de plămâni şi a murit.

DOAMNA LYNGE O, într-adevăr, urâtă poveste!

DOAMNA RUMMEL Da, vă puteţi închipui prin ce a trecut familia Bernick. E singura pată întunecoasă pe soarele fericirii lor, precum se exprima odată Rummel. De aceea să nu vorbiţi niciodată despre lucrurile astea, aici în casă, doamnă Lynge!

DOAMNA LYNGE Dar doamna Bernick nu are cumva şi o soră vitregă?

DOAMNA RUMMEL Din fericire, putem spune că a avut. Acum s-a isprăvit cu rudenia lor. Da, şi asta e alt specimen! Închipuiţi-vă: îşi tăiase părul scurt, iar pe timp de ploaie umbla încălţată cu cizme bărbăteşti.

DOAMNA HOLT Iar când fratele ei vitreg – individul acela decăzut – a luat-o din loc şi tot oraşul era indignat împotriva lui, ştiţi

ce a găsit cu cale? Să plece acolo după el!

DOAMNA RUMMEL Da. Şi nu uitaţi scandalul pe care l-a făcut cu ocazia plecării, doamnă Holt!

DOAMNA HOLT Sst, nu vorbiţi de asta!

DOAMNA LYNGE Dumnezeule, şi ea a pricinuit un scandal?

DOAMNA RUMMEL Da, doamnă Lynge, ascultaţi: Karsten Bernick tocmai se logodise cu Betty Tønnesen; când a venit cu ea la braţ la mătuşa ei, pentru a-i anunţa logodna…

DOAMNA HOLT Trebuie să mai ştiţi că Tønnesenii erau orfani…

DOAMNA RUMMEL… Lona Hessel se ridică de pe scaunul pe care şedea şi-i trage o palmă lui Karsten Bernick, omul acela fin, cult, o palmă de i s-a făcut negru înaintea ochilor.

DOAMNA LYNGE Eu niciodată n-am…

DOAMNA HOLT Da, e absolut sigur.

DOAMNA RUMMEL Pe urmă şi-a făcut bagajele şi a plecat în America.

DOAMNA LYNGE Atunci, asta înseamnă că şi Lona pusese ochii pe Karsten…

DOAMNA RUMMEL Vă închipuiţi. Lona spera că se vor căsători după întoarcerea lui de la Paris.

DOAMNA HOLT Da, închipuiţi-vă, credea asta! Bernick, tânărul om de lume, plin de viaţă, desăvârşitul cavaler, favoritul tuturor doamnelor…

DOAMNA RUMMEL Şi totuşi, doamnă Holt, atât de cumsecade, şi atât de moral.

DOAMNA LYNGE Şi cu ce se ocupă în America această domnişoară Hessel?

DOAMNA RUMMEL Vedeţi dumneavoastră, după cum s-a exprimat odată soţul meu, asupra acestui lucru planează un văl pe care nu ne e îngăduit să-l ridicăm.

DOAMNA LYNGE Cum adică?

DOAMNA RUMMEL Lona nu mai are legături cu familia, totuşi s-a aflat prin oraş că ar fi fost angajată să cânte prin localuri.

DOAMNA HOLT Şi că ar fi ţinut conferinţe în public…

DOAMNA RUMMEL Şi că a scris o carte cu totul dementă.

DOAMNA LYNGE Nu-i cu putinţă!

DOAMNA RUMMEL Ba da, Lona Hessel este şi ea un fel de pată pe fericirea familiei Bernick. Şi acum ştiţi totul, doamnă Lynge. Dumnezeu mi-e martor că am vorbit despre lucrurile acestea numai ca să vă atrag atenţia.

DOAMNA LYNGE O, fiţi liniştită, voi fi atentă. Dar sărmana Dina Dorf. De ea îmi pare cu adevărat rău.

DOAMNA RUMMEL Ei, pentru Dina a fost mai bine că s-a întâmplat aşa. Gândiţi-vă numai ce se alegea de ea dacă rămânea pe mâinile părinţilor! Desigur, cu toţii ne-am ocupat de ea şi am sfătuit-o cât am putut mai bine. Până la urmă, graţie domnişoarei Bernick, a ajuns aici în casă.

DOAMNA HOLT Dina a fost întotdeauna un copil dificil. Puteţi să vă închipuiţi; atâtea exemple rele! O fată ca ea nu poate fi ca ale noastre; trebuie luată cu binişorul, doamnă Lynge.

DOAMNA RUMMEL Ssst! Iat-o că vine! (*Tare.*) Da, într-adevăr, Dina este o fată iscusită. A, aici erai, Dina? Tocmai terminasem lucrul de mână.

DOAMNA HOLT A, ce cafea aromată ai făcut, dragă Dina! O cafea ca asta, de dimineaţă…

DOAMNA BERNICK (*de pe verandă*) Vă rog să poftiţi, doamnele mele!

(*Între timp, domnişoara Bernick şi Dina au ajutat servitoarei să aducă serviciul de cafea. Toate doamnele iau loc afară. Îi vorbesc Dinei excepţional de prietenos. Puţin după aceea Dina se întoarce şi-şi caută lucrul de mână.*)

DOAMNA BERNICK (*afară, lângă masa pusă*) Dina, nu vii şi tu?

DINA Nu, mulţumesc, nu vin. (*Se aşază şi lucrează. Doamna Bernick şi profesorul schimbă câteva cuvinte; o clipă mai târziu, acesta intră în odaie.*)

RØRLUND (*îşi face de lucru în apropierea mesei; cu voce scăzută*) Dina.

DINA Da?

RØRLUND De ce nu vrei să vii afară?

DINA Când am sosit cu cafeaua mi-am dat seama după privirea doamnei celei străine că se vorbise de mine.

RØRLUND Dar n-ai văzut cât de prietenoasă s-a arătat faţă de dumneata acolo, afară?

DINA Da, dar tocmai asta nu mai pot îndura.

RØRLUND Ai un spirit rebel, Dina.

DINA Adevărat.

RØRLUND De ce eşti aşa?

DINA Fiindcă nu sunt altfel.

RØRLUND N-ai încercat să te schimbi?

DINA Nu.

RØRLUND De ce nu?

DINA (*privindu-l*) Eu fac parte din categoria fiinţelor corupte moralmente.

RØRLUND Ptiu, ruşine, Dina!

DINA Şi mama mea aparţinea aceleiaşi categorii… moralmente corupte.

RØRLUND Cine ţi-a spus trăsnăile astea?

DINA Nimeni! Despre asta ei nu vorbesc niciodată. De ce nu mi se spune nimic? Toţi umblaţi cu atâta grijă cu mine de parcă m-aş sparge în bucăţele dacă… O, cât urăsc compasiunea asta!

RØRLUND Dragă Dina, înţeleg destul de bine că te simţi

deprimată aici, dar…

DINA O, de-aş putea fi cât mai departe. M-aş putea descurca singură prin lume, numai de n-aş mai trăi printre oameni atât de…

RØRLUND Care sunt atât de… Cum?

DINA Atât de cumsecade şi de morali!

RØRLUND Dar, Dina, nu crezi că sunt realmente aşa?

DINA O, dumneavoastră înţelegeţi foarte bine ce vreau să spun. Hilda şi Netta sunt zilnic aici pentru a-mi servi ca modele, ca exemple. Atât de binecrescută ca ele n-am să fiu niciodată. Şi nici nu vreau să fiu! Ah, dacă aş fi departe, sunt sigură că aş deveni o fată cumsecade.

RØRLUND Dar eşti cumsecade, dragă Dina.

DINA La ce bun, aici?

RØRLUND Vasăzică, vrei să pleci. Te gândeşti serios?

DINA N-aş mai sta nicio zi, dacă n-aţi fi dumneavoastră.

RØRLUND Spune-mi, Dina, de fapt de ce-ţi place să fii împreună cu mine.

DINA Pentru că dumneavoastră mă învăţaţi atât de multe lucruri frumoase.

RØRLUND Frumoase? Numeşti frumoase cele ce te învăţ eu?

DINA Da. Sau, de fapt, dumneavoastră nu mă învăţaţi nimic; dar atunci când vă aud vorbind, ajung să văd partea frumoasă a vieţii.

RØRLUND La drept vorbind, ce înţelegi prin frumos?

DINA Nu m-am gândit niciodată.

RØRLUND Atunci gândeşte-te acum. Ce înţelegi printr-un lucru frumos?

DINA Un lucru frumos este ceva măreţ şi foarte îndepărtat… parcă de neatins.

RØRLUND Hm! Dragă Dina, sunt adânc îngrijorat din pricina dumitale.

DINA Numai atât?

RØRLUND Cred că ştii foarte bine cât de nespus de dragă îmi eşti.

DINA Dacă aş fi Hilda sau Netta, nu v-ar fi teamă că se observă.

RØRLUND O, Dina, nici nu-ţi poţi închipui de câte lucruri trebuie să ţin seama. Când un om este sprijinitorul moralei în societatea în care trăieşte, niciodată nu este destul de precaut. Dacă aş fi sigur cel puţin că oamenii vor să înţeleagă şi să interpreteze just motivele mele. Dar fie, îmi e totuna; dumneata trebuie să fii ajutată să te ridici, Dina; asta să ne fie înţelegerea atunci când voi veni, când circumstanţele îmi vor îngădui, şi când voi spune: Iată mâna mea, vrei s-o accepţi şi să fii soţia mea? Eşti de acord, Dina?

DINA Da.

RØRLUND Mulţumesc, mulţumesc! Asta o fac pentru mine, Dina, fiindcă-mi eşti dragă. Sst, vine cineva. Dina, de dragul meu, du-te afară, la ceilalţi.

(*Dina se duce la masa unde se serveşte cafeaua. În aceeaşi clipă, angrosistul Rummel, comerciantul Sandstad şi comerciantul Vigeland ies din prima odaie din stânga, urmaţi de consulul Bernick, care are un teanc de hârtii în mână.*)

CONSULUL BERNICK Aşa, atunci ne-am înţeles, afacerea e tranşată.

VIGELAND Da, cu ajutorul lui Dumnezeu, aşa-i.

RUMMEL S-a hotărât, Bernick. Cuvântul unui norvegian este neclintit ca stâncile de la Dover, ştii asta!

CONSULUL BERNICK Şi nimeni nu dă înapoi: nimeni nu renunţă; orice opoziţie ar fi să întâmpinăm.

RUMMEL Stăm pe poziţie şi de-om cădea, cădem împreună, Bernick.

HILMAR (*care a păşit în uşa verandei*) Să cadă? Dacă-mi îngăduiţi,

oare nu drumul de fier e cel care cade?

CONSULUL BERNICK Nu, dimpotrivă; el va ajunge să fie dat în circulaţie.

RUMMEL Cu abur, domnule Tønnesen.

HILMAR (*apropiindu-se*) Aşa?

RØRLUND (*mirat*) Cum?

DOAMNA BERNICK (*în uşa ce dă spre verandă*) Dar, dragă, Karsten, în definitiv, despre ce este vorba?

CONSULUL BERNICK O, dragă Betty, nu cred să te poată interesa chestiunea asta. (*Către cei trei domni.*) Acum să întocmim lista; cu cât mai degrabă, cu-atât mai bine. Evident, noi patru subscriem primii. Poziția pe care o ocupăm în societate ne-o impune ca pe o datorie. Noi trebuie să ne extindem cât mai mult posibil.

SANDSTAD Se înțelege, domnule consul.

RUMMEL Se va face, Bernick, ne-am legat doar.

CONSULUL BERNICK Nu sunt deloc îngrijorat de rezultat. Trebuie numai să avem grijă ca fiecare dintre noi să acționeze în cercul propriu de cunoscuţi; şi odată ce am trasat calea prin subscrierile noastre majoritare, urmează de la sine ca fondul comunal să contribuie cu restul; astfel nu vor mai putea subscrie cei ce nu fac parte din combinaţie.

DOAMNA BERNICK Hai, Karsten, vino, trebuie neapărat să ne povesteşti.

CONSULUL BERNICK O, dragă Betty, asta nu-i ceva care să intereseze doamnele.

HILMAR Vasăzică totuşi ţii să întreprinzi afacerea cu drumul de fier?

CONSULUL BERNICK Da, natural.

RØRLUND Dar anul trecut, domnule consul?

CONSULUL BERNICK Anul trecut era cu totul altceva. Pe-atunci

era vorba de o linie de-a lungul coastei.

VIGELAND Şi care ar fi fost de prisos, domnule profesor, deoarece avem vasele cu abur.

SANDSTAD În timp ce transportul cu trenul ar fi revenit extrem de scump.

RUMMEL Da. Şi ar fi zdruncinat oarecare interese importante aici în oraş.

CONSULUL BERNICK Principalul a fost că nu era spre binele colectivităţii. De aceea m-am opus atunci, şi de aceea acceptăm linia ce va trece prin interiorul ţinutului.

HILMAR De acord, totuşi linia nu va trece prin oraşele din apropierea noastră.

CONSULUL BERNICK Dar va trece prin oraşul nostru, dragul meu Hilmar, căci vom construi o linie secundară până aici.

HILMAR Aha, vasăzică un alt proiect.

RUMMEL Şi nu-i o idee excelenta? Ce?

RØRLUND Hm!

VIGELAND Nu se poate contesta că terenul este excepţional de potrivit pentru o linie secundară. Parcă providenţa însăşi l-a întocmit astfel.

RØRLUND Într-adevăr, aşa să fie, domnule Vigeland?

CONSULUL BERNICK Da, trebuie să recunosc că şi eu consider ca un semn al providenţei împrejurarea de a fi făcut o călătorie de afaceri – chiar în primăvara aceasta – cu care ocazie am trecut printr-o depresiune naturala pe care nu o cunoscusem până atunci. Imediat mi-am dat seama că ar fi locul cel mai indicat pentru o linie secundară care să ducă până la noi. Am şi cerut unui inginer să exploreze terenul; am aici devizul estimativ; nu se poate prevedea o dificultate.

DOAMNA BERNICK (*stând în uşă cu celelalte doamne*) Dar, dragă

Karsten, nu ne-ai spus nimic!

CONSULUL BERNICK O, draga mea Betty, doamnele nici nu ar fi înțeles adevăratul aspect al problemei. De altfel, nu am vorbit despre acest proiect absolut nimănui până în ziua de azi. Dar acum e momentul hotărâtor; acum se va acționa deschis, la lumina zilei, şi cu toată energia. Da, chiar de-ar fi să-mi pun toată existența mea în joc, o voi duce până la capăt.

RUMMEL Şi noi suntem alături de tine, Bernick.

RØRLUND Această întreprindere este într-adevăr atât de promițătoare pentru dumneavoastră, domnii mei?

CONSULUL BERNICK Da, aşa sper. Nu va însemna oare o adevărată pârghie pentru ridicarea întregului oraş?! Gândiți-vă numai la imensele ţinuturi împădurite care vor deveni accesibile exploatării; gândiți-vă la bogăția straturilor de minereu ce vor fi puse şi ele în exploatare; gândiți-vă la râu: cascade una după alta. Câte exploatări industriale nu se pot înființa la noi?!

RØRLUND Şi dumneavoastră nu vă temeți că un contact atât de strâns cu străinii, cu stricăciunea lor…

CONSULUL BERNICK Nu, fiți fără grijă, domnule profesor, vrednicul nostru orăşel are, slavă Domnului, o temelie morală sănătoasă. Şi dacă afirm acest lucru, este pentru motivul că absolut cu toții am contribuit la asta; şi-o vom face şi de aici înainte, fiecare după posibilitățile lui. Dumneavoastră, domnule profesor, vă veți continua opera, atât de valoroasă şi de lăudabilă, la şcoală şi în căminuri. Noi, oamenii de afaceri, vom sprijini societatea prin răspândirea bunăstării în cercuri cât mai largi; iar femeile noastre – dar veniți mai aproape, doamnelor, trebuie să auziți acest lucru – femeile noastre, soțiile şi fiicele noastre vor fi mai departe în fruntea operelor de binefacere, aducând sprijin şi îmbărbătare celor dragi şi apropiați lor, aşa cum pentru mine şi Olaf sunt dragile mele Betty şi

Marta. (*Uitându-se în jur.*) Dar pe unde-o fi Olaf?

DOAMNA BERNICK O, acum, în timpul vacanţei, nu-l mai prinzi pe-acasă.

CONSULUL BERNICK Sunt sigur că iar s-a dus la debarcader. Ai să vezi că n-o să se înveţe minte până n-o păţi ceva.

HILMAR Ei! O mică luptă cu forţele naturii.

DOAMNA RUMMEL O! Ce minunat simţământ de familie aveţi, domnule Bernick.

CONSULUL BERNICK Ei, familia este doar sâmburele societăţii, doamnă. E un cămin fericit, cu un cerc restrâns de prieteni onorabili şi credincioşi, în care nimic din afară nu aruncă vreo umbră.

(*Pe uşa, din dreapta, intră Krap; în mână are scrisori şi ziare.*)

KRAP Poşta din străinătate, domnule consul; şi o telegramă din New York.

CONSULUL BERNICK (*luând-o*) Aha, de la armatorul lui „Indian Girl”.

RUMMEL Vasăzică a venit poşta? În cazul acesta, am onoarea să vă salut.

VIGELAND Da, şi eu de asemenea.

SANDSTAD Cu bine, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Cu bine, cu bine, domnii mei. Şi, nu uitaţi, azi după-amiază la orele cinci avem întâlnire.

CEI TREI DOMNI Da, da, desigur; se înţelege! (*Ies prin dreapta.*)

CONSULUL BERNICK Ei, nu, asta-i ceva cu adevărat americănesc! De-a dreptul revoltător!

DOAMNA BERNICK Vai, Doamne, dar ce este?

CONSULUL BERNICK Iată, domnule Krap, citiţi vă rog!

KRAP (*citind*) „Faceţi reparaţii cât mai puţine posibil; dispuneţi reîntoarcerea lui «Indian Girl» de îndată ce poate pluti pe mare calmă; la caz de nevoie, va pluti până la linia maximă de încărcare.”

Ei, că asta n-am mai…

CONSULUL BERNICK Va pluti la linia de încărcare? Dar aceşti domni ştiu prea bine că în atare situaţie vaporul se duce la fund ca un pietroi dacă se loveşte de ceva.

RØRLUND Da, se demonstrează încă o dată cum stau lucrurile în această mare şi mult cântată „nouă societate”.

CONSULUL BERNICK Aici aveţi dreptate; nu există nicio consideraţie – nici măcar pentru vieţile omeneşti – din momentul în care e vorba de beneficii. (*Către Krap.*) E posibil ca „Indian Girl” să fie lansat la apă în patru-cinci zile?

KRAP Da, întrerupând însă lucrările la „Palmier”; bineînţeles, dacă nu se opune Vigeland.

CONSULUL BERNICK Asta n-o va face. Examinează te rog şi corespondenţa. Ascultaţi! Nu cumva l-aţi văzut pe Olaf la debarcader?

KRAP Nu, domnule consul. (*Se duce în prima odaie din stânga.*)

CONSULUL BERNICK (*citind din nou telegrama*) Domnii ăştia nu iau în seamă că pun în joc optsprezece vieţi omeneşti.

HILMAR Ei, asta-i chemarea marinarului, să sfideze elementele; trebuie să fie emoţionant să ştii că între tine şi abisurile mării ai doar o scândură subţire.

CONSULUL BERNICK Da, aş dori să văd dacă la noi ar exista vreun armator care să consimtă la asemenea poveste! Niciunul, nici măcar unul! (*Zărindu-l pe Olaf.*) Ei, slavă ţie, Doamne, e teafăr!

(*Olaf, cu o undiţă de pescuit în mână, a venit fugind în susul străzii*; *apoi prin poarta grădinii.*)

OLAF (*încă din grădină*) Unchiule Hilmar, am fost la debarcader şi am văzut vasul cu abur…

CONSULUL BERNICK Ai fost din nou la debarcader?

OLAF Nu, am stat numai într-o barcă. Dar închipuie-ţi, unchiule

Hilmar, a debarcat o trupă de călărie şi dresură artistică, au cai şi animale, şi erau şi mulţi pasageri.

DOAMNA RUMMEL De necrezut, ne va fi dat să vedem şi noi dresură artistică.

RØRLUND Noi? Nu credem că aţi vrut să spuneţi asta.

DOAMNA RUMMEL Nu, natural, nu noi, dar…

DINA Mie mi-ar face plăcere să văd dresură de cai.

OLAF Da, şi mie.

HILMAR Tu eşti cam prostuţ. Ei, şi ce-ai avea de văzut acolo? Numai dresură. Da, ar fi cu totul altceva să vezi pe *gauchos,* în Pampas, vânând călare pe mustangii lor focoşi. Dar, aici, în oraşele mici, n-ai nimic de văzut.

OLAF (*trăgând-o de mână pe domnişoara Bernick*) Uită-te, mătuşă Marta, priveşte, iată-i că vin!

DOAMNA HOLT Da! Dumnezeule! Sunt chiar aici!

DOAMNA LYNGE Uf, ce figuri antipatice!

(*Un grup mare de pasageri şi de localnici vin pe stradă.*)

DOAMNA RUMMEL Da, sunt clovni autentici. Ia uitaţi-vă la aceea cu fusta cenuşie, doamnă Holt; poartă sacul de voiaj pe spate.

DOAMNA HOLT Da, închipuiţi-vă, ba încă şi l-a atârnat de mânerul umbrelei de soare! Pare a fi soția directorului.

DOAMNA RUMMEL Şi ăla trebuie să fie directorul, cel cu barbă. Ei, da, arată ca un bandit. Nu te uita la el, Hilda!

DOAMNA HOLT Nici tu, Netta!

OLAF Mamă, directorul ne salută.

CONSULUL BERNICK Ce face?

DOAMNA BERNICK Ce spui, copile?

DOAMNA RUMMEL Da, Dumnezeule, uite acum salută şi femeia!

CONSULUL BERNICK Ei, nu! Asta-i curată neruşinare!!

DOMNIŞOARA BERNICK (*cu un strigăt involuntar*) Ah!

DOAMNA BERNICK Ce-i, Marta?

DOMNIŞOARA BERNICK O, nu. Mi s-a părut numai.

OLAF (*strigând de bucurie*) Priviţi, priviţi, uite că vin şi ceilalţi, cu caii şi cu animalele! Iată-i şi pe americani! Toţi marinarii de pe „Indian Girl” (*Se aude cântând „Yankee Doodle”*[1] *cu acompaniament de clarinet şi tobă.*)

HILMAR (*astupându-şi urechile*) Uf, uf, uf.

RØRLUND Cred că ar trebui să ne retragem puţin, doamnele mele, asta nu-i pentru noi. Haideţi să ne reluăm lucrul.

DOAMNA BERNICK N-ar fi bine să tragem perdelele?

RØRLUND Da, da, la asta mă gândeam şi eu.

(*Doamnele îşi reiau locurile la masă; profesorul închide uşa ce dă spre grădină şi trage perdelele din faţa uşii, apoi a ferestrelor; în salon se face semiîntuneric.*)

OLAF (*care trage cu ochiul afară*) Mamă, nevasta directorului se spală pe faţă la fântână.

DOAMNA BERNICK Cum? În mijlocul pieţii?

DOAMNA RUMMEL Şi asta ziua namiaza mare!

HILMAR Ei, dacă m-aş găsi prin deşert şi aş da de o cisternă, nici eu n-aş ţine cont… Uf, clarinetul acela afurisit!

RØRLUND Într-adevăr, poliţia ar avea toate motivele să intervină.

CONSULUL BERNICK Ah! Nu! Cu străinii nu trebuie să fii atât de riguros. Aceşti oameni nu au bună-cuviinţa înnăscută, care pentru noi este măsura a ceea ce se face sau nu se face. Lăsaţi-i să ajungă rău. Ce ne priveşte pe noi? Din fericire, toate aceste manifestări împotriva bunei-cuviinţe şi tradiţiilor nu au nicio

---

[1] Cunoscut cântec popular american.

contingenţă cu societatea noastră, dacă pot îndrăzni să spun aşa. Ce mai e şi asta?

(*Doamna străină intră repede pe uşa din dreapta.*)

FEMEILE (*speriate, dar cu voce scăzută*) Călăreaţa! Soţia directorului!

DOAMNA BERNICK Doamne, ce să însemne asta?

DOMNIŞOARA BERNICK (*tresărind*) Ah!

DOAMNA Bună ziua, dragă Betty! Bună ziua, Marta! Bună ziua cumnate!

DOAMNA BERNICK (*cu un strigăt*) Lona!

CONSULUL BERNICK (*dându-se înapoi un pas; zăpăcit*) Pe viaţa mea! Nu mă înşel!

DOAMNA HOLT Milostiveşte-ne, Doamne!

DOAMNA RUMMEL Asta nu e posibil!

HILMAR Eh! Uff!

DOAMNA BERNICK Lona! Adevărat?

DOMNIŞOARA HESSEL Dacă eu sunt aceea? Da, pe viaţa mea, eu sunt! Ei, mai bine îmbrăţişaţi-mă cu ocazia asta.

HILMAR Uff! Uff!

DOAMNA BERNICK Şi ai venit aici ca…

CONSULUL BERNICK Şi vrei într-adevăr să apari?

DOMNIŞOARA HESSEL Să apar? Cum aşa, să apar?

CONSULUL BERNICK Da, vreau să zic, cu… dresorii?

DOMNIŞOARA HESSEL Ha, ha, ha! Eşti nebun, cumnate? Ce, tu crezi că aparţin trupei de circ? Nu! E adevărat că am încercat multe şi felurite meserii şi că m-am făcut ridicolă în fel şi chip…

DOAMNA RUMMEL Hm!

DOMNIŞOARA HESSEL …Dar exhibiţii artistice pe crupa cailor n-am făcut niciodată.

CONSULUL BERNICK Vasăzică: nu!

DOAMNA BERNICK Ah! Slavă ţie, Doamne!

DOMNIŞOARA HESSEL Nu, am venit cu toţi ceilalţi oameni cumsecade – e adevărat, în clasa a doua, dar noi suntem obişnuiţi cu asta.

DOAMNA BERNICK Noi? Ai spus, noi?

CONSULUL BERNICK (*apropiindu-se cu un pas*) Care noi?

DOMNIŞOARA HESSEL Natural, eu şi copilul.

DOAMNELE (*întru-un glas*) Cu copilul!

HILMAR Cum?

RØRLUND Ei, văd că trebuie să intervin.

DOMNIŞOARA BERNICK Dar ce vrei să spui, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL Prin „copil” îl înțeleg, evident, pe Johan, doar nu am după cât ştiu alt copil decât pe John – sau Johan, după cum ziceţi voi.

DOAMNA BERNICK Johan!

DOAMNA RUMMEL (*încet, către doamna Lynge*) Fratele fugit.

CONSULUL BERNICK (*ezitând*) E şi Johan cu tine?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, sigur, sigur; doar n-oi călători fără el. Dar arătaţi grozav de îndureraţi. Şi staţi şi în semiobscuritate şi coaseţi la ceva alb. Nu cumva e un deces în familie?

RØRLUND Domnişoară, vă aflaţi în mijlocul Societăţii pentru salvarea celor corupţi moralmente.

DOMNIŞOARA HESSEL (*cam tare*) Ce spuneţi dumneavoastră? Aceste liniştite şi drăgălaşe doamne ar fi…

DOAMNA RUMMEL Ei nu, acum trebuie să spun şi eu…

DOMNIŞOARA HESSEL A, înțeleg, înțeleg! Dar la dracu, asta-i doamna Rummel! Şi acolo, doamna şi domnişoara Holt! Ei, noi trei n-am putea spune că am mai întinerit de când nu ne-am văzut. Dar ia ascultaţi, oameni buni! Ia mai lăsaţi-le pe cele decăzute moralmente să mai aştepte o zi, doar n-or ajunge mai rău din cauza

asta. Un prilej de bucurie ca acesta…

RØRLUND O reîntoarcere printre ai săi nu este întotdeauna un prilej de bucurie.

DOMNIŞOARA HESSEL Aşa? În ce fel înţelegeţi dumneavoastră Biblia, domnule pastor?

RØRLUND Eu nu sunt pastor.

DOMNIŞOARA HESSEL Ei, atunci cu siguranţă că veţi deveni. Dar ptiu, lenjeria asta „morală” îmi cam duhneşte a putreziciune de parcă ar fi un giulgiu. Eu, să vă spun drept, sunt obişnuită cu aerul preriilor. Da, v-o repet, cu aerul curat.

CONSULUL BERNICK (*ştergându-şi fruntea*) Da, într-adevăr, aici e aerul cam greu.

DOMNIŞOARA HESSEL Aşteaptă, aşteaptă puţin; ieşim îndată din acest cavou. (*Dând perdelele în lături.*) Aici trebuie să intre lumina zilei când va sosi băiatul. Da, veţi vedea aici un băiat care s-a spălat.

HILMAR Uff!

DOMNIŞOARA HESSEL (*deschizând fereastra şi uşa*) Da, adică se va fi spălat la hotel, căci pe vapor s-a murdărit ca un porc.

HILMAR Uf, uf!

DOMNIŞOARA HESSEL Uf? Da, nu-i chiar aşa! (*Arătând spre Hilmar*, *întreabă pe ceilalţi.*) Ăsta tot mai umblă fără niciun rost şi face: uf?

HILMAR Eu nu umblu fără niciun rost şi mă aflu aici din cauza sănătăţii.

RØRLUND Hm, doamnelor, nu cred că…

DOMNIŞOARA HESSEL (*care l-a zărit pe Olaf*) Ăsta-i al tău, Betty? Întinde-mi laba, băiete! Sau ţi-e frică de mătuşă-ta cea bătrână şi urâtă?

RØRLUND (*luându-şi cartea sub braţ*) Doamnele mele, nu cred că azi mai există condiţiuni favorabile pentru lucru. Mâine ne vom

aduna din nou.

DOMNIŞOARA HESSEL (*în timp ce doamnele străine se ridică să-şi ia rămas bun*) Da, aşa vom face. Voi fi la datorie.

RØRLUND Dumneavoastră? Dacă-mi îngăduiţi, domnişoară, ce vreţi dumneavoastră să faceţi în instituţia noastră?

DOMNIŞOARA HESSEL Aerisire, domnule pastor.

Actul II

(Acelaşi decor. Doamna Bernick stă singură la masă, cu un lucru de mână. Puţin după aceea vine din dreapta consulul Bernick cu pălăria pe cap, cu mănuşi în mână şi baston.)

DOAMNA BERNICK Te-ai şi întors, Karsten?

CONSULUL BERNICK Da, am aici o întâlnire cu cineva.

DOAMNA BERNICK (*cu un suspin*) O, da, bănuiam; iarăşi va veni John pe aici.

CONSULUL BERNICK Nu, nu. De data asta aştept un „om”. (*Atârnându-şi pălăria.*) Dar doamnele din Societate n-au venit?

DOAMNA BERNICK Nu, azi n-au putut să vină.

CONSULUL BERNICK Aha! S-au decomandat!

DOAMNA BERNICK Da, aveau cam multe treburi pe-acasă.

CONSULUL BERNICK Înţeleg. Iar celelalte nu vor veni, desigur, nici ele.

DOAMNA BERNICK Nu; şi ele au câte un motiv care le împiedică.

CONSULUL BERNICK Nu era greu de prevăzut. Dar Olaf unde-i?

DOAMNA BERNICK L-am lăsat să iasă puţin cu Dina.

CONSULUL BERNICK Hm, Dina, o fire cam uşuratică. Nu-i

permis ca… atât de repede… şi atât de mult… să se ocupe de John.

DOAMNA BERNICK Dar, dragă Karsten, Dina nu ştie absolut nimic.

CONSULUL BERNICK În situaţia asta, Johan ar fi trebuit să aibă tact şi să nu-i dea niciun fel de atenţie. L-am văzut foarte bine pe Vigeland cum îi urmărea cu ochii holbaţi.

DOAMNA BERNICK (*cu lucrul de mână în poală*) Karsten, nu bănuieşti ce caută ei aici?

CONSULUL BERNICK Hm, el are acolo o fermă care probabil că nu merge prea bine, iar ea, chiar ieri, a lăsat să se înţeleagă că au trebuit să călătorească în clasa a doua.

DOAMNA BERNICK Da, din păcate cam asta trebuie să fie realitatea. Dar să vină şi ea! Tocmai ea! După ce te-a jignit atât de grav!

CONSULUL BERNICK O, nu te mai gândi la poveştile acelea. Au trecut!

DOAMNA BERNICK Cum să nu mă gândesc? Mai ales acum. Johan este totuşi fratele meu; dar nu el mă preocupă, ci toate neplăcerile pe care le vei îndura din cauza lor, prin venirea lor aici. Karsten, mi-e îngrozitor de frică…

CONSULUL BERNICK De ce ţi-e frică?

DOAMNA BERNICK S-ar putea oare să fie arestat acum, pentru banii care i-au dispărut mamei tale?

CONSULUL BERNICK O, ce prostie! Cine poate dovedi că banii au dispărut?

DOAMNA BERNICK Doamne, din păcate tot oraşul ştie; chiar tu spuneai.

CONSULUL BERNICK Eu n-am spus nimic. Oraşul nu ştie nimic precis despre chestiunea asta. N-au fost decât zvonuri.

DOAMNA BERNICK Cât de mărinimos eşti, Karsten!

CONSULUL BERNICK Ascultă ce-ţi spun! Nu mai răscoli chestiunile astea! Nici nu-ţi închipui cât mă îndurerezi scormonindu-le. (*Se plimbă încolo şi încoace prin odaie; apoi aruncă bastonul*). Şi ei, să se întoarcă în ţară tocmai acum – acum, când am atâta nevoie de o atmosferă cât mai favorabilă, pe care nimic să n-o tulbure, nici clevetirile din oraş, nici, mai ales, nici presa. Nu m-ar mira să se trimită articole şi ziarelor din celelalte oraşe. Totul se va interpreta şi se va cântări, fie că-i primesc bine, fie că-i primesc rău. Vor răscoli trecutul; cum faci şi tu de altfel. Şi tocmai într-o societate ca a noastră! (*Aruncă mânuşile pe masă.*) Şi n-am un singur om căruia să-i pot vorbi, la care să găsesc sprijin.

DOAMNA BERNICK Chiar pe nimeni, Karsten?

CONSULUL BERNICK Nu! Cine-ar putea fi? Oh, să-mi cadă pe cap tocmai acum. Nu mai există nicio îndoială, vor scandal; într-un fel sau altul – mai ales ea. Ce noroc să ai o familie ca asta!

DOAMNA BERNICK Da, dar eu nu am nicio vină dacă…

CONSULUL BERNICK Cum nicio vină? A, pentru că le eşti rudă? Într-adevăr, pentru asta sigur, nu.

DOAMNA BERNICK Şi nici nu i-am poftit să se întoarcă în ţară.

CONSULUL BERNICK Ia te uită, am ajuns şi aici! *Eu* nu i-am poftit să se reîntoarcă acasă, *eu* nu le-am scris, *eu* nu i-am tras de mânecă să vie în ţară! O, cunosc toată litania pe dinafară.

DOAMNA BERNICK (*izbucnind în plâns*) Dar şi tu eşti atât de puţin îngăduitor.

CONSULUL BERNICK Ei, asta-i bună. Pune-te pe bocete acum, ca să mai aibă oraşul încă ceva de bârfit. Termină cu prostiile, Betty. Mai bine du-te în verandă, aici poate intra oricine. Sau vrei să fii văzută cu ochii roşii? Asta ar mai lipsi, ca oamenii să afle că… Aud pe cineva în coridor. (*Se aude bătând.*) Intră!

(*Doamna Bernick iese cu lucrul de mână pe verandă.*

Constructorul Aune intră prin dreapta.)

CONSTRUCTORUL AUNE Bună ziua, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bună ziua. Ei, ai ghicit probabil pentru ce am vrut să te văd?

AUNE Procuristul spunea ieri că domnul consul nu ar fi mulţumit de…

CONSULUL BERNICK Sunt nemulţumit de întreaga situaţie de pe şantier, Aune. Nu aţi ajuns la niciun rezultat cu reparaţiile la vasele avariate. „Palmier” ar fi trebuit să navigheze de mult. Vigeland vine aici în fiecare zi şi mă cicăleşte. Este un om greu de suportat, mai ales în calitate de coarmator.

AUNE „Palmier” poate fi lansat la apă poimâine.

CONSULUL BERNICK În sfârşit. Dar „Indian Girl” zace aici de cinci săptămâni.

AUNE Vasul american? Credeam că înainte de toate trebuie să depunem toate sforţările pentru propriul dumneavoastră vas.

CONSULUL BERNICK Nu v-am dat niciun motiv ca să credeţi asta. Trebuiau depuse aceleaşi diligenţe şi pentru americani, dar văd că nu s-a întâmplat aşa.

AUNE Vasul are bordurile, până la chilă, complet putrezite, domnule consul. Cu cât le peticim mai mult, cu atât e mai rău.

CONSULUL BERNICK Nu asta e cauza. Procuristul Krap mi-a spus realitatea. Nu vă pricepeţi să lucraţi cu noile maşini pe care le-am procurat, sau, mai bine zis, dumneavoastră nu vreţi să lucraţi cu ele.

AUNE Domnule consul, am acum cincizeci de ani, şi din copilărie sunt deprins cu metodele vechi de lucru…

CONSULUL BERNICK Acum nu le mai putem aplica, Aune; şi să nu-ţi închipui că susţin asta de dragul profitului, fiindcă din fericire nu am nevoie de el, ci pentru faptul că trebuie să ţin pasul cu timpul

şi cu lumea în care trăim, şi de asemenea, să ţin seama şi de Societatea pe care o conduc. Progresul va veni, adus de mine, sau nu va veni niciodată.

AUNE Şi eu doresc progresul, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Ştiu, pentru cercul vostru limitat, pentru muncitorime. O, cunosc foarte bine agitaţiile dumitale: ţii cuvântări, instigi oamenii la răscoală; dar atunci când vi se oferă, ca în cazul nostru, maşini noi – adică un progres real, palpabil – atunci daţi înapoi; atunci vi se face frică.

AUNE Da, mi se face într-adevăr frică, domnule consul; mi se face frică în numele celor mulţi, cărora maşinile le iau pâinea de la gură. Domnul consul vorbeşte atât de des despre deosebita consideraţie ce trebuie acordată intereselor Societăţii, dar gândesc că şi Societatea are îndatoririle ei. Cum îndrăznesc capitalul şi ştiinţa să dea în producţie noile descoperiri înainte ca Societatea să fi pregătit o generaţie care să le poată folosi?

CONSULUL BERNICK Dumneata, Aune, citeşti şi meditezi prea mult. Nu-ţi prieşte; asta nu te face decât să fii şi mai nemulţumit de situaţia dumitale.

AUNE Nu acesta este motivul, domnule consul, ci acela că nu mă rabdă inima să văd concediindu-se muncitorii buni, unii după alţii, şi cum sunt lăsaţi fără pâine, din cauza maşinilor.

CONSULUL BERNICK Hm, atunci când s-a descoperit tiparul, mulţi scribi au rămas pe drumuri, au fost reduşi la foamete.

AUNE Dacă domnul consul ar fi fost pe atunci unul dintre acei scribi, ar fi fost tot atât de încântat de descoperire?

CONSULUL BERNICK Nu te-am chemat pentru a avea o discuţie în contradictoriu cu dumneata. Te-am chemat pentru a-ţi spune că „Indian Girl” trebuie să fie gata poimâine.

AUNE Dar, domnule consul…

CONSULUL BERNICK Mă auzi? Poimâine; odată cu vasul nostru. Niciun ceas mai târziu; am motive întemeiate pentru a pretinde asta. Dumneata ai citit ziarele de azi-dimineață? Ei, atunci ştii că americanii au provocat din nou scandaluri. Aceşti derbedei au întors oraşul pe dos. Nu trece nicio noapte fără bătăi în cabarete, în birturi şi pe străzi; fără să mai vorbesc de celelalte infamii.

AUNE Da, asta e adevărat, sunt oameni de soi rău.

CONSULUL BERNICK Şi ştii asupra cui cade vina? Asupra mea. Da, asupra mea se răsfrânge totul. Ziariştii mă iau la rost, deocamdată cu mănuşi, acuzându-ne că ne ocupăm numai de „Palmier”. Tocmai asupra mea, care trebuie să fiu un exemplu pentru concetățenii mei! Nu trebuie şi nu pot lăsa să mi se arunce în față de-alde astea. Nu am niciun interes să mi se păteze numele.

AUNE O, numele domnului consul are o reputație prea bună pentru a putea fi zdruncinat de atâta lucru, şi nici de altele măcar.

CONSULUL BERNICK Nu acum însă. Tocmai în momentul de față am nevoie de toată stima şi toată încrederea concetățenilor mei. Proiectez o mare întreprindere, despre care desigur ai auzit; dar dacă oameni rău intenționați vor reuşi să clintească încrederea absolută în persoana mea, atunci îmi vor pricinui cele mai mari neplăceri. De aceea vreau cu orice preț să evit articolele echivoce şi calomnioase din ziare; de aceea am fixat termenul pentru poimâine.

AUNE Domnul consul ar fi putut tot atât de bine să-l fixeze şi pentru azi după-amiază.

CONSULUL BERNICK Vrei să zici că cer imposibilul?

AUNE Cu numărul de muncitori de care dispunem acum, da!…

CONSULUL BERNICK Bine; atunci ne vom vedea obligați să ne adresăm în altă parte.

AUNE Vreți realmente să mai concediați şi alți muncitori dintre cei vechi?

CONSULUL BERNICK Nu, nu la asta mă gândesc.

AUNE Dacă aţi face aşa, cred că aţi supăra şi oraşul şi ziarele.

CONSULUL BERNICK E foarte posibil, de aceea mai aştept… deocamdată. Dar dacă „Indian Girl” nu pleacă poimâine, atunci te concediez pe dumneata.

AUNE (*tresărind*) Pe mine? (*Râzând.*) Ei, domnul consul glumeşte!

CONSULUL BERNICK Nu te bizui pe asta.

AUNE V-aţi putea gândi să mă concediaţi pe mine? Pe mine, al cărui tată şi bunic au fost în serviciul şantierului cât au trăit, iar eu de asemenea…

CONSULUL BERNICK Cine mă va împiedica?

AUNE Dar cereţi un lucru imposibil, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bunăvoinţa nu cunoaşte imposibilul. Da sau nu? Răspunde-mi precis, sau eşti concediat pe loc.

AUNE Domnul consul s-a gândit cu adevărat ce înseamnă să concediezi un vechi lucrător? Vă închipuiţi că el îşi va căuta un loc altundeva? Nu? Desigur că ar putea, dar cu asta ce rezolvă? Ar trebui să fiţi de faţă în casa unui muncitor concediat, în seara când se întoarce acasă şi-şi aşază în spatele uşii lădiţa cu uneltele de lucru.

CONSULUL BERNICK Dumneata crezi că te concediez cu inima uşoară? N-am fost oare, întotdeauna, un patron înțelegător?

AUNE Cu-atât mai mult, domnule consul. Tocmai de aceea cei de acasă nu vor da vina pe dumneavoastră; evident, nu-mi vor spune nimic, pentru că nu vor îndrăzni; dar atunci când eu nu-i voi observa se vor uita la mine şi vor gândi cam aşa: „Probabil că ceva tot o fi făcut el”. Vedeţi, asta n-aş putea îndura. Cât de neînsemnat oi fi eu ca om, am fost totuşi obişnuit să fiu socotit ca primul printre ai mei. Căminul meu, cât de modest ar fi, este la rândul său o mică societate omenească, domnule consul. Iar dacă am reuşit să consolidez şi să menţin această mică societate, s-a datorat faptului că soţia mea a

crezut în mine, copiii meu au crezut în mine. Iar acum totul se va prăbuşi.

CONSULUL BERNICK Exact. Dacă nu se va găsi altă soluţie, atunci cel mai mic va trebui să cadă făcând loc celui mai mare. Interesul particular va fi jertfit interesului general, aşa a lăsat Dumnezeu. Altceva nu văd ce-aş mai putea spune; asta este aşezarea lumii. Dar dumneata eşti doar un încăpăţânat, Aune! Dumneata nu mi te împotriveşti fiindcă nu se poate face lucrarea, ci pentru că nu vrei să se vădească superioritatea maşinilor asupra muncii manuale.

AUNE Iar dumneavoastră, domnule consul, ţineţi la asta fiindcă ştiţi că prin concedierea mea dovediţi presei că sunteţi pentru progres.

CONSULUL BERNICK Ei, şi dacă ar fi aşa? Cunoşti, probabil, ce importanţă prezintă pentru mine opinia presei, acum, când lucrez la realizarea unei afaceri deosebit de importante pentru binele social, pentru progres. În atare situaţie, trebuie să aleg. Sau mi-o fac ostilă, sau o atrag de partea mea. Atunci, te întreb: pot acţiona într-altfel? Problema se pune aşa: sau să susţin căminul dumitale, după cum spui, sau să frânez întemeierea a noi cămine, sute de cămine, care nu se vor mai putea întemeia în caz că nu realizez afacerea la care lucrez acum. De aceea ţi-am dat să alegi.

AUNE Da, dacă-i aşa, nu mai am nimic de spus.

CONSULUL BERNICK Hm, dragul meu Aune, sincer îmi pare rău că trebuie să ne despărţim.

AUNE Nu ne despărţim, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Cum adică?

AUNE Un om simplu are şi el ceva de apărat în lumea asta.

CONSULUL BERNICK Da, desigur, desigur; vasăzică, ai curajul să-mi garantezi…

AUNE „Indian Girl” va fi gata poimâine. (*Salută şi iese prin*

dreapta.)

CONSULUL BERNICK Aha, tot i-am venit de hac încăpăţânatului ăstuia. E semn bun…

(*Hilmar Tønnesen intră pe poarta grădinii, cu o ţigară de foi în gură.*)

HILMAR (*de pe treptele verandei*) Bună ziua, Betty! Bună ziua, Bernick!

DOAMNA BERNICK (*din verandă*) Bună ziua.

HILMAR Ei, dar văd că ai plâns. Vasăzică ai aflat?

DOAMNA BERNICK Ce să aflu?

HILMAR Că scandalul a ajuns la culme. Uf!

CONSULUL BERNICK Ce vrei să spui?

HILMAR (*intrând în odaie*) Ei bine, cei doi americani se afişează pe străzile oraşului în tovărăşia Dinei Dorf.

DOAMNA BERNICK (*urmându-l în odaie*) Dar, Hilmar, este cu putinţă?…

HILMAR Ei, din păcate, e purul adevăr. Lona a avut atâta lipsă de tact, încât m-a strigat în gura mare; bineînţeles, m-am făcut că n-aud.

CONSULUL BERNICK Şi, desigur, faptul n-a trecut neobservat.

HILMAR Evident. Oamenii se opreau în loc şi se uitau după ei. Vestea s-a lăţit ca focul, în tot oraşul – ca un incendiu în preriile din Vest. La toate casele oamenii aşteptau la ferestre să vadă cortegiul trecând: capete lângă capete în dosul perdelelor – uf! Da, scuză-mă, Betty, oftez pentru că toate astea mă fac mai nervos; dacă lucrurile o să continue tot aşa, voi fi silit să plec într-o călătorie mai lungă.

DOAMNA BERNICK Ar fi trebuit, totuşi, să-i vorbeşti şi să-i explici.

HILMAR În plină stradă? Ei, nu; să am iertare! Ce îndrăzneală, să se arate aici în oraş! Acum vom vedea dacă nu-l va astâmpăra presa. Da, scuză-mă Betty, dar…

CONSULUL BERNICK Presa, spui? Ai auzit vreo aluzie în

legătură cu asta?

HILMAR Nu-i exclus. Când am plecat aseară, am trecut pe la club, ştiţi, din cauza bolii. Am remarcat foarte bine, după tăcerea care s-a lăsat în momentul intrării mele, că se vorbise până atunci despre cei doi americani. Şi tocmai atunci vine şi Hammer, redactorul acela obraznic, să mă felicite ostentativ, în gura mare, pentru reîntoarcerea bogatului meu văr.

CONSULUL BERNICK Bogat?…

HILMAR Da, aşa s-a exprimat. Natural, l-am măsurat cu o privire… binemeritată şi l-am făcut să înţeleagă că nu ştiu nimic despre pretinsa lui bogăţie. „Aşa, a zis el, atunci e ciudat. De obicei, în America, toţi se ridică atunci când au cu ce începe, iar vărul dumneavoastră doar n-a plecat acolo cu mâna goală”.

CONSULUL BERNICK Dar, spune-mi, te rog…

DOAMNA BERNICK (*îngrijorată*) Ei, vezi, Karsten?…

HILMAR În orice caz, am avut o noapte de insomnie din cauza acestei persoane. Se mai şi plimbă pe străzi cu o expresie de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. De ce n-a rămas acolo pentru totdeauna? E de-a dreptul enervant cum răzbat astfel de oameni!

DOAMNA BERNICK Doamne, Hilmar, ce vrei să spui?

HILMAR O, nimic. Dar uite-l; scapă teafăr din nu ştiu câte catastrofe de cale ferată, din nu ştiu câte atacuri ale urşilor din California, din nu ştiu câte atacuri – prin surprindere – ale pieilor roşii; nici scalpat măcar. Uf, şi acum uite-i; vin încoace.

CONSULUL BERNICK (*privind spre stradă*) Şi Olaf era cu ei?

HILMAR Natural. Ţin să amintească oamenilor că fac parte din familia cea mai de vază din oraş. Priveşte, priveşte cum ies din farmacie toţi derbedeii, holbându-se după ei şi făcând tot felul de aprecieri. Nervii mei nu mai pot suporta. Cum să mai poată un om ridica stindardul moralei, în asemenea condiţii?…

CONSULUL BERNICK Parcă s-ar îndrepta incoace… ascultă, Betty, doresc foarte mult să te arăţi cât mai prietenoasă cu ei.

DOAMNA BERNICK Îngădui, Karsten, îngădui tu asta?

CONSULUL BERNICK Da, sigur, şi tu, Hilmar. Sper că nu vor sta prea mult şi cât timp ne aflăm numai între noi, nicio aluzie; nu trebuie să-i jignim în niciun fel.

DOAMNA BERNICK O, Karsten, cât eşti de mărinimos!

CONSULUL BERNICK Ei, lasă asta acum.

DOAMNA BERNICK Nu, lasă-mă să-ţi mulţumesc şi iartă-mă că am putut fi atât de nervoasă adineauri; ai avea destule motive să priveşti…

CONSULUL BERNICK Lasă, lasă acum!

HILMAR Uf!

(*Intră Johan Tønnesen cu Dina, apoi domnişoara Hessel şi Olaf, venind prin grădină.*)

DOMNIŞOARA HESSEL Bună ziua, bună ziua, dragilor!

JOHAN Am fost prin împrejurimi, în căutarea vechilor imagini, Karsten.

CONSULUL BERNICK Da, am aflat. Multe schimbări, nu-i aşa?

DOMNIŞOARA HESSEL Pretutindeni, marile şi frumoasele realizări ale consulului Bernick. Am fost şi sus, în grădina publică pe care ai dăruit-o oraşului.

CONSULUL BERNICK A, acolo?

DOMNIŞOARA HESSEL „Donat de Karsten Bernick” – aşa scrie deasupra intrării. Da, tu eşti omul căruia i se datorează totul.

JOHAN Ai şi nişte nave minunate. M-am întâlnit cu vechiul meu camarad de şcoală, căpitanul „Palmier”-ului…

DOMNIŞOARA HESSEL Da, şi-ai construit şi o şcoală nouă. Conductele de gaz şi instalaţia de apă, aud că tot ţie ţi se datorează.

CONSULUL BERNICK Ei, nimic nu-i prea mult pentru binele

societăţii în care trăieşti.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, asta-i foarte frumos, cumnate, dar ceea ce-i mai îmbucurător, e felul în care eşti apreciat de oameni. Eu nu sunt încrezută, cel puţin aşa sper, totuşi nu m-am putut abţine să amintesc celor cu care am stat de vorbă că noi aparţinem familiei.

HILMAR Uf!

DOMNIŞOARA HESSEL La asta găseşti de răspuns: uf?

HILMAR Nu, am făcut: hm!

DOMNIŞOARA HESSEL Ei, asta ţi-e îngăduit. Dar astăzi sunteţi singuri?

DOAMNA BERNICK Da, azi suntem singuri.

DOMNIŞOARA HESSEL În piaţă, am întâlnit câteva dintre acele specimene morale. Făceau impresia că sunt foarte grăbite. Dar, la drept vorbind, n-am reuşit încă să stăm de vorbă pe îndelete. Ieri erau aici cei trei pionieri ai progresului şi în plus acel pastor…

HILMAR Profesor.

DOMNIŞOARA HESSEL Eu îi zic pastor. (*Arătând spre Johan.*) Dar ia spuneţi, cum vi se pare opera mea, înfăptuită în timpul celor cincisprezece ani? Nu s-a făcut un flăcău straşnic de voinic? Cine-ar mai putea recunoaşte în el pe nebunul care a fugit de acasă?

HILMAR Hm!

JOHAN O, Lona, nu prea ai cu ce să te lauzi.

DOMNIŞOARA HESSEL Ba da, sunt într-adevăr mândră. Doamne, Dumnezeule, este singurul lucru pe care l-am înfăptuit în lume. Iar asta îmi justifică existenţa. Da, Johan, când mă gândesc cum am început noi acolo; doar cu cele patru labe ale noastre…

HILMAR Mâini.

DOMNIŞOARA HESSEL Eu spun labe, fiindcă erau murdare…

HILMAR Uf!

DOMNIŞOARA HESSEL… Şi erau şi goale.

HILMAR Goale? Nu, că trebuie să spun…

DOMNIŞOARA HESSEL Ce trebuie să spui?

CONSULUL BERNICK Hm!

HILMAR Acum trebuie să zic – uf! (*lese pe verandă.*)

DOMNIŞOARA HESSEL Ce l-a apucat pe ăsta?

CONSULUL BERNICK Nu te sinchisi de el; e cam nervos în ultima vreme. Dar nu vrei să vizitezi grădina? N-ai fost încă acolo, şi eu am o oră liberă.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, cu plăcere. Credeţi-mă, adeseori am fost cu gândul aici, în grădină, lângă voi.

DOAMNA BERNICK Vei vedea, şi acolo am făcut schimbări mari.

(*Consulul, soţia şi domnişoara Hessel coboară în grădină, unde, în timpul celor ce vor urma sunt văzuţi din când în când.*)

OLAF (*în poarta grădinii*) Unchiule Hilmar, ştii ce m-a întrebat unchiul Johan? M-a întrebat dacă aş vrea să plec cu el în America.

HILMAR Tu, nătăfleţule? Tu, care umbli tot timpul atârnat de fustele mamei?…

OLAF Da, dar de-acum încolo nu mai vreau. Ai să vezi când oi fi mare… (*Coboară împreună în grădină.*)

HILMAR Trăncăneşti şi flecăreşti! Nu-i nimic de capul tău. N-ai stofă de bărbat oţelit!

JOHAN (*către Dina, care şi-a scos pălăria şi stă în uşa din dreapta, scuturându-şi praful de pe fustă*) Plimbarea asta, cam lungă, v-a încălzit grozav.

DINA A fost minunată. Niciodată până acum nu mi-a fost dat să fac o plimbare atât de încântătoare.

JOHAN Nu obişnuiţi să faceţi plimbări dimineaţa?

DINA Da, dar numai cu Olaf.

JOHAN Aşa? Poate v-ar face mai multă plăcere să coborâţi în

grădină decât să rămâneţi aici?

DINA Nu, prefer să stau aici.

JOHAN Şi eu. Atunci rămâne stabilit să facem în fiecare dimineaţă o plimbare ca asta.

DINA Nu, domnule Tønnesen, nu trebuie.

JOHAN Ce nu trebuie? Mi-aţi promis doar.

DINA Da, am promis, dar gândindu-mă mai bine… Nu trebuie să mai ieşiţi cu mine.

JOHAN De ce nu?

DINA Dumneavoastră sunteţi străin; dumneavoastră nu aveţi de unde să ştiţi, dar eu am să vă spun.

JOHAN Ei?

DINA Nu, prefer să nu mai vorbesc.

JOHAN O, ba da. Puteţi să-mi spuneţi orice.

DINA Vedeţi? Trebuie să ştiţi că eu nu sunt ca celelalte fete tinere; cu mine e altceva. De aceea nu trebuie să mai ieşim împreună.

JOHAN Dar nu înţeleg nimic. Doar n-aţi făcut ceva rău?

DINA Nu, eu nu, dar… nu… acum nu mai vreau să vorbesc despre asta. O veţi afla, desigur, de la ceilalţi.

JOHAN Hm!

DINA Dar e altceva despre care grozav aş vrea să vă întreb.

JOHAN Ce anume?

DINA S-ar părea că acolo, în America, ar fi mult mai uşor să devii alt om, poate chiar… capabil.

JOHAN Ei, nu-i întotdeauna chiar atât de uşor; în mod obişnuit, e nevoie să trudeşti din greu la început.

DINA Da, aş face-o bucuros.

JOHAN Dumneavoastră?

DINA Pot munci. Sunt voinică şi sănătoasă, iar mătuşa Marta m-a învăţat multe.

JOHAN Atunci, la dracu, veniţi cu noi.

DINA O, acum glumiţi; i-aţi spus la fel şi lui Olaf. Dar eu voiam să ştiu numai dacă oamenii de acolo sunt tot ca aici, adică, ei, cum să spun… tot aşa de… foarte, foarte, morali?

JOHAN Morali?

DINA Da, vreau să zic dacă sunt tot aşa… cumsecade şi respectabili ca la noi.

JOHAN Ei, în tot cazul nu sunt atât de stricaţi cum se crede pe-aici. De asta nu trebuie să vă temeţi.

DINA Nu mă înţelegeţi. Eu aş vrea să nu fie chiar atât de cumsecade şi de morali.

JOHAN Să nu fier? Şi cum aţi vrea să fie atunci?

DINA Aş dori să fie naturali.

JOHAN Da, da, iată poate tocmai ceea ce sunt.

DINA Atunci m-aş simţi bine, dacă aş ajunge acolo.

JOHAN Da, desigur, de aceea ar trebui să plecaţi cu noi.

DINA Nu, cu dumneavoastră nu vreau să plec; ar fi mai bine să călătoresc singură. O, voi răzbate odată ajunsă acolo; va fi spre binele meu.

CONSULUL BERNICK (*în josul scării*, *către cele două doamne*) Rămâi, rămâi, mă duc să ţi-l aduc, dragă Betty, ai putea să răceşti. (*Intră în sală şi caută şalul soţiei.*)

DOAMNA BERNICK (*de afară, din grădină*) Vino cu noi, Johan, coborâm la grotă.

CONSULUL BERNICK Nu, Johan, rămâi aici. Ţine, Dina; ia şalul soţiei mele şi du-te şi tu cu ele. Johan rămâne cu mine, dragă Betty. Trebuie să aflu şi eu câte ceva despre situaţia de acolo.

DOAMNA BERNICK Bine, bine; dar vino şi tu după aceea, ştii unde ne găseşti.

(*Doamna Bernick, domnişoara Hessel şi Dina coboară prin grădină, spre*

stânga.)

CONSULUL BERNICK (*se uită o clipă după ele, apoi se duce şi închide uşa din fund stânga, după care se îndreaptă către Johan, îi apucă ambele mâini, i le scutură şi i le strânge*) Johan, acum suntem singuri; dă-mi voie să-ţi mulţumesc.

JOHAN De ce?

CONSULUL BERNICK Casa şi căminul meu, fericirea mea, familia, întreaga mea situaţie în societate – toate ţi le datorez ţie.

JOHAN Ei, mă bucură, dragă Karsten; vasăzică tot a folosit la ceva povestea aceea nebunească.

CONSULUL BERNICK (*strângându-i din nou mâinile*) Mulţumesc, orişicum, mulţumesc! Niciunul dintr-o mie n-ar fi făcut atunci ceea ce ai făcut tu pentru mine.

JOHAN Ce vorbe mari pentru atâta lucru! Eram amândoi tineri şi luam viaţa uşor! Unul dintre noi trebuia să ia vina asupra lui.

CONSULUL BERNICK Dar cine ar fi fost mai indicat?… Nu cel vinovat?

JOHAN Stop! Pe atunci, nevinovatul era cel mai indicat. Eram orfan, liber şi nelegat de nimeni şi de nimic. Iar faptul că am scăpat de munca aceea stupidă de birou, am considerat că este un adevărat noroc. Tu, în schimb, aveai în viaţă pe bătrâna ta mamă şi pe deasupra tocmai atunci te logodiseşi în secret cu Betty, care ţinea atât de mult la tine. Ce s-ar fi întâmplat cu ea dacă ar fi aflat?

CONSULUL BERNICK Adevărat, adevărat, adevărat, dar…

JOHAN Şi oare nu de dragul lui Betty rupseseşi legătura cu doamna Dorf? Iar în seara de-atunci nu te aflai la ea tocmai ca să rupi definitiv?

CONSULUL BERNICK Da, tocmai în seara aceea nenorocită în care Dorf s-a întors acasă beat! Da, Johan, am făcut-o de dragul lui Betty; dar, oricum, ca tu să dai dovadă de atâta mărinimie, să iei

totul asupra ta şi să fugi de aici ca un adevărat vinovat…

JOHAN Lasă scrupulele astea, dragă Karsten, am fost amândoi de acord şi altă soluţie nu era: tu trebuia să scapi şi erai doar prietenul meu, nu? Ei, da, de această prietenie sunt într-adevăr mândru! Aici nu aş fi făcut altceva decât să trudesc ca oricare biet localnic. Îmi amintesc, parcă ar fi fost ieri; te-ai întors din îndelungata ta călătorie în străinătate, un om elegant şi distins: fuseseşi la Londra şi la Paris. Atunci m-ai ales să-ţi fiu prieten intim, cu toate că eram cu patru ani mai mic decât tine; da, acum înţeleg, fiindcă-i făceai curte lui Betty. Acum se explică foarte bine. Dar cât de mândru eram! Şi cine n-ar fi fost mândru? Cine nu s-ar fi jertfit bucuros pentru tine, mai ales că nu era vorba decât de câteva luni de vâlvă, fără să mai pui la socoteală prilejul de a o şterge în lumea largă.

CONSULUL BERNICK Hm, dragul meu Johan, trebuie să-ţi mărturisesc cinstit că povestea nu este încă dată uitării.

JOHAN Nu încă? Ei, şi ce-mi pasă mie, din moment ce eu voi pleca din nou acolo, la ferma mea…

CONSULUL BERNICK Vasăzică te întorci în America?

JOHAN Se-nţelege.

CONSULUL BERNICK Dar nu chiar atât de curând, sper?

JOHAN Cât de curând posibil. Am venit încoace numai ca să-i fac pe plac Lonei.

CONSULUL BERNICK Aşa? Cum adică?

JOHAN Vezi tu, Lona nu mai este tânără şi în ultimul timp o chinuia dorul de casă, dar ea nu voia s-o recunoască. (*Surâde.*) Nu avea curajul să mă lase singur acolo, pe mine, fire uşuratică, pe mine, care încă de la nouăsprezece ani mă dedasem la…

CONSULUL BERNICK Şi atunci?

JOHAN Da, Karsten, uite, îţi fac o destăinuire de care mă ruşinez.

CONSULUL BERNICK Nu cumva i-ai spus cum stau lucrurile?

JOHAN Ba da. N-a fost frumos din partea mea, dar n-am avut încotro. Nu-ţi poţi închipui ce a însemnat Lona pentru mine. Tu n-ai putut-o suferi niciodată, dar pentru mine a fost ca o mamă. Acolo, în primii ani, când eram atât de strâmtoraţi, ce n-a făcut ea? Apoi, când am zăcut bolnav o bună bucată de vreme şi n-am putut câştiga niciun ban, şi nu mai aveam nicio ieşire din impas, s-a apucat să cânte prin cafenele; a ţinut conferinţe de care oamenii îşi băteau joc; a scris o carte de care se râdea şi se plângea deopotrivă; şi toate astea numai ca să mă ţină în viaţă. Puteam oare s-o văd cum se consuma, ea, care trudise atâta pentru mine? Nu, asta n-o puteam face, Karsten. Şi atunci i-am spus: pleacă tu, Lona; nu trebuie să-ţi fie frică pentru mine; nu sunt atât de uşuratic precum crezi. Ei, şi atunci… atunci… a aflat.

CONSULUL BERNICK Şi cum a luat lucrurile?

JOHAN Ei, a fost de părere, şi consider că avea dreptate, că din moment ce mă ştiam nevinovat, nimic nu mă oprea să fac şi eu călătoria încoace. Dar, fii liniştit, Lona nu trădează, iar eu, eu îmi voi ţine gura şi de-acum încolo.

CONSULUL BERNICK Da, da. Mă pot bizui pe voi.

JOHAN Dă-mi mâna! Să nu mai vorbim de povestea asta veche; din fericire, sper că este singura poznă de care vreunul dintre noi s-a făcut vinovat. Acum vreau să mă bucur din plin de cele câteva zile pe care le voi petrece aici. Nu-ţi poţi închipui ce extraordinară plimbare am făcut azi-dimineaţă. Cine-ar fi crezut că fetiţa aceea micuţă care alerga pe-aici şi juca roluri de îngeraşi la teatru… Dar ia spune-mi, ce s-a mai întâmplat după aceea cu părinţii ei?

CONSULUL BERNICK O, dragul meu, nu ştiu nimic mai mult decât ceea ce ţi-am scris îndată după plecarea ta. Ai primit, sper, cele două scrisori?

JOHAN Da, sigur, le am pe amândouă. Beţivanul ei de soţ a

părăsit-o, nu-i aşa?

CONSULUL BERNICK Şi şi-a găsit mai târziu moartea, beat turtă.

JOHAN Da, şi ea a murit puţin după aceea. Desigur c-ai făcut tot ce se putea face, cu discreţie, pentru ea.

CONSULUL BERNICK Era mândră, n-a divulgat nimic şi n-a vrut să primească nimic.

JOHAN În tot cazul, ai procedat bine luând-o pe Dina în casă.

CONSULUL BERNICK Da, sigur. De altfel, Marta a fost cea care a dus la capăt chestiunea asta.

JOHAN Vasăzică Marta? Dar Marta pe unde se află azi?

CONSULUL BERNICK O, ea când nu-i la şcoală, unde predă, este la bolnavii ei.

JOHAN Vasăzică Marta s-a ocupat de ea.

CONSULUL BERNICK Da, Marta a avut întotdeauna o înclinaţie spre pedagogie. De aceea şi-a luat un post la şcoala primară. Asta a fost greşeala capitală a vieţii ei.

JOHAN Da, ieri arăta foarte surmenată; mi-e teamă că nu-i destul de rezistentă pentru o asemenea ocupaţie.

CONSULUL BERNICK În ceea ce priveşte sănătatea, ar putea face faţă. Dar pentru mine este dezagreabil; dă impresia că eu, fratele ei, n-aş fi dispus s-o întreţin.

JOHAN S-o întreţii? Credeam că are averea ei personală.

CONSULUL BERNICK Niciun ban. Îţi aminteşti ce strâmtorată era mama atunci când ai plecat. Cu ajutorul meu, a mai încercat un timp să ţie piept, dar natural că nu-mi putea fi de folos multă vreme. Aşa că m-am lăsat cooptat în firmă în asociaţie cu mama. Dar nici aşa n-a mers. De aceea am preluat eu tot fondul comercial şi când am încheiat bilanţul s-a constatat că partea mamei se cifra aproape la zero. Ei, şi cum mama a murit curând după aceea, natural că Marta s-a aflat într-o situaţie precară.

JOHAN Biata Marta!

CONSULUL BERNICK Biata? De ce? Îţi închipui poate c-o las să-i lipsească ceva? O, nu, îndrăznesc să spun că sunt un frate bun. Natural, locuieşte cu noi şi mănâncă la masa noastră. Iar salariul ei de profesoară îi este suficient ca să se îmbrace; ei, şi o femeie singură ce să facă în definitiv cu mai mulţi bani?

JOHAN Hm, noi în America nu gândim aşa.

CONSULUL BERNICK Da, cred; nici nu ar fi posibil într-o societate atât de agitată ca cea americană. Dar aici, în cercul nostru restrâns unde, slavă ţie, Doamne, depravarea, cel puţin până în prezent, nu şi-a obţinut drept de azil, aici femeile se mulţumesc cu o situaţie onorabilă, chiar dacă e modestă. De altfel, chiar Marta are o vină; s-ar fi putut căpătui de mult, dacă ar fi vrut.

JOHAN Vrei să spui că avea posibilitatea să se mărite?

CONSULUL BERNICK Da, putea să se mărite chiar foarte convenabil; de câteva ori a fost cerută în căsătorie. Dar e de-a dreptul ciudată! O fată fără avere, care nu mai este tânără, şi pe deasupra destul de oarecare, şi totuşi…

JOHAN Destul de oarecare?

CONSULUL BERNICK De asta nu e vinovată. Eu, unul, nici nu doresc să fie altfel. Cred că-ţi dai seama că într-o casă mare, ca a noastră, e bine să ai un astfel de om, ceva mai simplu, pe care să-l întrebuinţezi în caz de nevoie la tot ce se nimereşte.

JOHAN Da, dar ea?

CONSULUL BERNICK Ea? Cum adică? Ei da, are, evident, destule preocupări. Mă are pe mine, pe Betty şi pe Olaf. În orice caz, oamenii nu trebuie să se gândească numai la ei înşişi, mai cu seamă femeile. În definitiv, cu toţii avem un cerc, o colectivitate socială la scară redusă, căreia ne dăruim. Cel puţin aşa procedez eu. (*Arătând spre procuristul Krap, care vine din dreapta.*) Vei avea imediat o dovadă.

Crezi că mă preocup de afacerile mele personale? Nicidecum. (*Repede, către Krap.*) Ei?

KRAP (*cu glas scăzut, arătând un teanc de hârtii*) Toate contractele de cumpărare sunt în ordine.

CONSULUL BERNICK Splendid! Excelent! Acum, cumnate, da, cu adevărat trebuie să mă ierţi… pentru câteva clipe. (*Şoptit şi cu o strângere de mână.*) Mulţumesc, mulţumesc, Johan, şi fii convins că oricând aş putea să-ţi fiu de folos – ei, mă înţelegi, nu? Vino, domnule Krap. (*Intră amândoi în odaia consulului.*)

JOHAN (*privind o clipă după el*). Hm! (*Vrea să coboare în grădină. În aceeaşi clipă soseşte din dreapta domnişoara Bernick, cu un coşuleţ pe braţ.*) Ei nu, ia te uită, Marta!

DOMNIŞOARA BERNICK Ah, Johan, tu eşti?

JOHAN Te-ai sculat şi tu atât de devreme!

DOMNIŞOARA BERNICK Da. Aşteaptă puţin, acum trebuie să vină şi ceilalţi. (*Vrea să iasă prin stânga.*)

JOHAN Ascultă, Marta, totdeauna eşti atât de grăbită?

DOMNIŞOARA BERNICK Eu?

JOHAN Ieri, parcă dinadins dispăreai din calea mea; n-am reuşit să schimb un cuvânt cu tine, iar azi…

DOMNIŞOARA BERNICK Da, dar…

JOHAN Înainte eram nedespărţiţi, noi, doi vechi prieteni de joacă.

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Johan, au trecut mulţi, mulţi ani de-atunci.

JOHAN Ei, Doamne Dumnezeule, sunt cincisprezece ani de atunci, nici mai mult nici mai puţin. Ţi se pare cumva că m-am schimbat prea mult?

DOMNIŞOARA BERNICK Tu? O da, şi tu, cu toate că…

JOHAN Ce vrei să spui?

DOMNIŞOARA BERNICK O nu, nimic.

JOHAN Nu pari încântată de revederea cu mine.

DOMNIŞOARA BERNICK Am aşteptat atât de mult timp, Johan, prea mult.

JOHAN Ai aşteptat? Să mă întorc?

DOMNIŞOARA BERNICK Da.

JOHAN Şi ce te făcea să crezi că aş dori să mă întorc?

DOMNIŞOARA BERNICK Pentru a-ţi ispăşi greşeala.

JOHAN Eu?

DOMNIŞOARA BERNICK Ai uitat că din pricina ta o femeie a murit în mizerie şi ruşine? Ai uitat că din pricina ta cei mai frumoşi ani din viaţa unui copil au fost nespus de amărâţi?

JOHAN Şi asta trebuie s-o aflu de la tine? Marta, vasăzică fratele tău niciodată…

DOMNIŞOARA BERNICK Ce-i cu el?

JOHAN Cum? Niciodată n-a… Adică nu! Vream doar să întreb: el n-a găsit niciodată cel puţin o scuză pentru mine?

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Johan, cunoşti doar severitatea principiilor lui Karsten.

JOHAN Hm, desigur, cunosc destul de bine principiile vechiului meu prieten Karsten. Dar asta e doar… În fine. Am vorbit de curând cu el şi am impresia că între timp s-a schimbat cu totul.

DOMNIŞOARA BERNICK Cum poţi spune asta? Karsten a fost întotdeauna un om eminent.

JOHAN Da, ştiu. Altceva voiam să spun. Dar să lăsăm. Hm, abia acum înţeleg în ce lumină m-ai văzut; da, aşteptai întoarcerea şi îndreptarea păcătosului.

DOMNIŞOARA BERNICK (*arătând în jos, către grădină*) O vezi pe fata care se joacă în iarbă, cu Olaf? E Dina. Îţi mai aduci aminte de scrisoarea aceea confuză pe care mi-ai scris-o atunci, când ai plecat? Îmi cereai să am încredere în tine. Am crezut în tine, Johan. Dar

toate… lucrurile urâte ce trebuie să se fi întâmplat… atunci, în clipele de rătăcire… despre care au circulat atâtea zvonuri…

JOHAN Ce vrei să spui?

DOMNIŞOARA BERNICK O, mă înțelegi prea bine; să nu mai vorbim despre asta. Dar de plecat, trebuia să pleci; să începi o viaţă nouă. Vezi tu, Johan, aici, acasă, eu, vechea ta prietenă de joacă, am fost locțiitoarea ta. Eu am îndeplinit toate îndatoririle de care tu nu-ţi mai aminteai sau, poate, pe care nu le puteai îndeplini. Ți-am spus-o ca să-ţi reproşezi şi acest lucru… Am fost ca o mamă pentru copilul acesta nedreptăţit, crescându-l cât am putut mai bine.

JOHAN Dar irosindu-ţi întreaga viaţă din cauza…

DOMNIŞOARA BERNICK Nu, nu mi-am irosit-o. Dar… ai venit târziu, Johan.

JOHAN Marta, mai întâi – ah, dacă ţi-aş putea spune! – lasă-mă să-ţi mulțumesc pentru prietenia ta neclintită.

DOMNIŞOARA BERNICK (*cu un surâs deznădăjduit*) Da, acum ne-am spus tot ce aveam să ne spunem, Johan. Sst, vine cineva. Cu bine, nu mai pot… (*Iese pe uşa din stânga, din fund. Domnişoara Hessel vine din grădină, urmată de doamna Bernick.*)

DOAMNA BERNICK (*încă în grădină*) Dar, pentru Dumnezeu, Lona, ce-ţi trece prin minte!

DOMNIŞOARA HESSEL Lasă-mă-n pace, îţi spun; vreau şi trebuie să vorbesc cu el.

DOAMNA BERNICK Dar nu-ţi dai seama că asta ar provoca un adevărat scandal? Ah, Johan, eşti aici?

DOMNIŞOARA HESSEL Afară, afară, băiatule. Nu mai sta în aerul ăsta închis, du-te în grădină şi stai cu Dina.

JOHAN Da, da, chiar aveam de gând.

DOAMNA BERNICK Dar…

DOMNIŞOARA HESSEL Ascultă, Johan, te-ai uitat bine la Dina?

JOHAN Da, aşa cred.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, băiete, trebuie să te uiţi bine la ea. Ar fi ceva pentru tine!

DOAMNA BERNICK Dar, Lona…

JOHAN Ceva pentru mine?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, voiam ca ea să fie aceea la care să te uiţi. Du-te acum!

JOHAN Da, da, mă duc mai mult decât bucuros. (*Coboară în grădină.*)

DOAMNA BERNICK Lona, sunt consternată de purtările tale. Nu poate fi serios ceea ce îţi dă prin minte.

DOMNIŞOARA HESSEL Ba da, pe onoarea mea că e serios. Ce, nu-i plină de prospeţime, sănătoasă şi sinceră? E cea mai potrivită soţie pentru Johan. Da, de una ca ea are nevoie acolo. Ar fi cu totul altceva… decât o soră vitregă şi bătrână.

DOAMNA BERNICK E Dina! E Dina Dorf! Gândeşte-te puţin…

DOMNIŞOARA HESSEL Mă gândesc mai întâi la fericirea băiatului; în chestii de-astea tot eu trebuie să-l ajut, singur nu-i capabil. Niciodată nu s-a priceput la femei.

DOAMNA BERNICK El? Johan? Mi se pare totuşi că a dat o dovadă… destul de nefericită că…

DOMNIŞOARA HESSEL Mai dă-o dracului povestea aia stupidă. Unde-i Bernick? Vreau să vorbesc cu el.

DOAMNA BERNICK Lona, eu ştiu ce spun: nu vorbi nimic cu Bernick!

DOMNIŞOARA HESSEL Ba da. Dacă băiatul o place – şi ea îl place pe Johan – atunci îşi vor aparţine unul altuia. Bernick e un om inteligent, va găsi o soluţie.

DOAMNA BERNICK Şi tu crezi că aceste… concepţii americane pot fi tolerate la noi…

DOMNIŞOARA HESSEL Nerozii, Betty…

DOAMNA BERNICK …că un om ca Bernick, cu severitatea lui, cu stricteţea lui morală…

DOMNIŞOARA HESSEL Ei, aş! Nu-i el chiar atât de strict.

DOAMNA BERNICK Ce îndrăzneşti să insinuezi?

DOMNIŞOARA HESSEL Că Bernick nu-i cu mult mai moral decât ceilalţi bărbaţi.

DOAMNA BERNICK Vasăzică tot atât de profund îl urăşti! Atunci ce mai cauţi aici, din moment ce n-ai putut uita niciodată că… Nu înţeleg cum ai îndrăznit să i te înfăţişezi, după jignirea pe care i-ai adus-o.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, Betty, ai dreptate, atunci m-am lăsat în voia unei regretabile izbucniri.

DOAMNA BERNICK Şi cât de mărinimos ţi le-a iertat, cu toate că nu-ţi dăduse niciun motiv de supărare. Ce vină avea el dacă îţi făuriseşi speranţe? De atunci mă urăşti şi pe mine. (*Izbucnind în lacrimi.*) Niciodată nu mi-ai putut ierta fericirea. Iar acum, te-ai întors aici ca să loveşti în mine, arătând lumii în ce familie l-am introdus pe Karsten. Da, tot asupra mea se răsfrânge şi ceea ce ţi-ai pus acum în gând. O, e oribil din partea ta! (*Iese plângând pe uşa din stânga, din primul plan.*)

DOMNIŞOARA HESSEL (*uitându-se după ea*) Biata Betty!

(*Consulul Bernick iese din odaia lui.*)

CONSULUL BERNICK (*încă din pragul uşii*) Da, da, e bine, domnule Krap, e splendid. Trimite patru sute de coroane pentru cantina săracilor. (*Întorcându-se.*) Lona! (*Apropiindu-se.*) Eşti singură? Betty nu vine pe-aici?

DOMNIŞOARA HESSEL Nu. Să mă duc s-o chem?

CONSULUL BERNICK Nu, nu, lasă! Lona, nici nu ştii cât de mult căutam ocazia să vorbesc deschis cu tine, pentru a încerca să-ţi obţin

iertarea.

DOMNIŞOARA HESSEL Ascultă, Karsten, hai să nu devenim sentimentali. Nu ne şade bine.

CONSULUL BERNICK Trebuie să mă asculţi, Lona. Acum, că ai aflat povestea cu mama Dinei, ştiu în ce lumină îţi apar. Dar îţi jur, n-a fost decât o rătăcire de scurtă durată. Cândva însă, am ţinut mult la tine, sincer şi adevărat.

DOMNIŞOARA HESSEL Tu ce crezi? De ce am venit aici, acasă?

CONSULUL BERNICK Orice gând ai avea, te implor să nu faci nimic înainte de a-mi da prilejul să mă justific. Există explicaţii, Lona; în orice caz, am dreptul să mă dezvinovăţesc.

DOMNIŞOARA HESSEL Aha, acum ţi-e frică. Zici că m-ai iubit, cândva. Da, în scrisorile tale îmi dădeai mereu asigurări; poate că era şi adevărat într-o anumită măsură, cel puţin cât timp ai trăit în străinătate, într-o lume mare şi liberă, care-ţi dădea curajul să gândeşti singur, liber şi demn. Ai găsit poate la mine ceva mai mult caracter, mai multă voinţă şi mai multă independenţă decât la toate femeile de-aici, de la voi. Şi în plus, fiind numai un secret al nostru, nimeni nu putea râde de prostul tău gust.

CONSULUL BERNICK Lona, cum poţi gândi aşa?

DOMNIŞOARA HESSEL Dar când te-ai întors, când ai auzit zeflemelile care plouau pe socoteala mea, când ai aflat ironiile ce se făceau pe seama pretinselor mele ciudăţenii…

CONSULUL BERNICK Nu li se dădea nicio importanţă, pe atunci.

DOMNIŞOARA HESSEL …Ciudăţenii ce nu aveau alt scop decât de a-i necăji pe acei fandosiţi, fie îmbrăcaţi în fuste, fie în pantaloni, care se vânzoleau pe-aici. După aceea, ai întâlnit-o pe tânăra şi atrăgătoarea actriţă…

CONSULUL BERNICK Asta a fost ceva cu totul trecător, fără

importanţă. Îţi jur, nici a zecea parte n-a fost adevărat din toate zvonurile şi bârfelile care s-au vânturat.

DOMNIŞOARA HESSEL Fie şi aşa. Dar când Betty s-a întors acasă, frumoasă, primăvăratică, adorată de toţi – şi mai ales, când s-a aflat că va moşteni toţi banii mătuşii, în timp ce eu nu voi căpăta nimic…

CONSULUL BERNICK Lona, ai pomenit fapte precise, dureroase poate. De aceea îţi voi spune fără înconjur: pe atunci n-o iubeam pe Betty; nu am rupt cu tine pentru vreo nouă dragoste, ci numai pentru bani. Am fost nevoit să procedez astfel. Trebuia să-i obţin.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi asta mi-o spui aşa, de la obraz.

CONSULUL BERNICK Da, aşa. Ascultă-mă, Lona…

DOMNIŞOARA HESSEL Şi totuşi, mi-ai scris că o dragoste de neînvins – pentru Betty – a pus stăpânire pe tine; făceai apel la mărinimia mea, implorându-mă să nu divulg ceea ce fusese între noi; de dragul lui Betty, fiindcă ştiai cât ţin la ea.

CONSULUL BERNICK Trebuia s-o fac, îţi jur…

DOMNIŞOARA HESSEL Jur că astăzi nu mai regret violenţa mea de atunci.

CONSULUL BERNICK Ascultă la rece şi liniştit care era situaţia: după cum îţi aminteşti, mama conducea întreprinderea, dar nu avea absolut deloc simţul afacerilor. Am fost rechemat în grabă de la Paris. Timpurile erau critice. Trebuia să pun întreprinderea pe picioare. Şi ce-am găsit? Am găsit exact ceea ce aici trebuia ţinut în cel mai mare secret, adică o firmă ca şi ruinată. Da. Vechea şi respectabila firmă, veche de trei generaţii, era falimentară. Eu, fiul, unicul fiu, ce alta aveam de făcut decât să găsesc o salvare?

DOMNIŞOARA HESSEL Şi astfel ai salvat casa Bernick; pe punga unei femei.

CONSULUL BERNICK Ştii bine că Betty mă iubea.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar eu?

CONSULUL BERNICK Crede-mă, Lona, tu nu ai fi fost niciodată fericită cu mine…

DOMNIŞOARA HESSEL …Şi atunci? M-ai părăsit din grija de a nu-mi rata fericirea?

CONSULUL BERNICK Crezi că am procedat astfel din interese exclusiv personale? De-aş fi fost de capul meu, aş fi luat-o bucuros de la început. Dar nici nu poţi să-ţi dai seama în ce măsură se identifică un om de afaceri cu întreprinderea pe care a moştenit-o; răspunderi şi obligaţii incomensurabile îl domină, i se impun ca o poruncă. Ştii că bunăstarea sau nenorocirea a sute, a mii de oameni depinde de el? Nu te gândeşti ce zdruncinată ar fi fost această colectivitate, această societate, oraşul nostru de baştină, prin prăbuşirea firmei Bernick?

DOMNIŞOARA HESSEL Desigur, din cauza „colectivităţii" ai trăit în minciună aceşti cincisprezece ani!

CONSULUL BERNICK În minciună?

DOMNIŞOARA HESSEL Da. Ai putea să-mi spui ce ştie Betty despre toate astea?

CONSULUL BERNICK Ascultă-mă, Lona! Crezi că ar fi folosit la ceva s-o rănesc mărturisindu-i totul?

DOMNIŞOARA HESSEL Să fi folosit la ceva? Asta ai spus, nu? Da, da, tu doar eşti un om de afaceri; te pricepi la ceea ce-i de folos sau nu. Dar ascultă, Karsten, acum vreau şi eu să-ţi vorbesc la rece şi liniştit. Spune-mi, eşti cu adevărat fericit?

CONSULUL BERNICK În familie, vrei să zici?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, desigur.

CONSULUL BERNICK Da, sunt fericit, Lona; să ştii că nu te-ai jertfit inutil. Aş îndrăzni să spun că an de an am fost din ce în ce mai fericit. Betty este deopotrivă bună şi docilă. Şi în decursul anilor şi-a

adaptat total felul de a fi după particularităţile mele…

DOMNIŞOARA HESSEL Hm!

CONSULUL BERNICK La început îşi făurise o imagine de-a dreptul exaltată despre dragoste; nu se putea împăca la gândul că încetul cu încetul dragostea se transformă în căldura blândă a prieteniei.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi acum s-a împăcat cu ideea asta?

CONSULUL BERNICK Întru totul iar contactul permanent cu felul meu de a fi nu a rămas fără rezultat. A, maturizat-o. Oamenii trebuie să-şi armonizeze reciproc caracterele, dacă vor să-şi împlinească menirea în societatea din care fac parte. Acest lucru l-a învăţat şi Betty, încetul cu încetul; de aceea casa noastră este un model pentru concetăţeni.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar concetăţenii nu cunosc minciuna?

CONSULUL BERNICK Minciuna?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, minciuna în care te-ai complăcut timp de cincisprezece ani.

CONSULUL BERNICK Şi asta numeşti tu…

DOMNIŞOARA HESSEL Exact, minciună! O întreită minciună! Mai întâi, minciuna faţă de mine, apoi minciuna faţă de Betty, apoi minciuna faţă de Johan.

CONSULUL BERNICK Betty nu mi-a cerut niciodată sa vorbesc.

DOMNIŞOARA HESSEL Fiindcă nu ştia nimic.

CONSULUL BERNICK Iar tu nu-mi vei pretinde să vorbesc; dacă nu pentru mine, măcar pentru ea – n-ai să mi-o ceri.

DOMNIŞOARA HESSEL O, sigur că nu; va trebui să car în spinare ridicolul şi de acum încolo. Eu am un spate lat.

CONSULUL BERNICK Şi nici Johan nu mi-o va pretinde; mi-a promis.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar tu însuţi nu ţi-o pretinzi, Karsten?

Nu există nimic în tine care să-ţi pretindă să ieşi din minciună?

CONSULUL BERNICK Adică să jertfesc de bunăvoie fericirea mea familială şi poziţia mea în societate!

DOMNIŞOARA HESSEL Cu ce drept te afli acolo unde eşti?

CONSULUL BERNICK Timp de cincisprezece ani mi-am plătit, zilnic, un pic de drept, prin conduita mea şi prin ceea ce am înfăptuit şi am ajutat să se înfăptuiască.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, într-adevăr, ai înfăptuit şi ai ajutat mult, atât pentru tine cât şi pentru alţii. Eşti omul cel mai bogat şi mai puternic din oraş. Nimeni nu cutează nimic; cu toţii nu fac altceva decât să se plece voinţei tale, fiindcă treci drept un om ireproşabil. Căminul tău trece drept un cămin model, purtările tale drept purtări model. Dar toată această splendoare, şi tu împreună cu ea, sunteţi aşezaţi pe un teren şubred, care se clatină. Într-o clipă, doar un cuvânt şi te duci de râpă, tu şi întreaga splendoare, în caz că nu te pui, din timp, la adăpost.

CONSULUL BERNICK Lona, ce vrei de la mine?

DOMNIŞOARA HESSEL Vreau să te ajut să stai pe un teren solid, Karsten.

CONSULUL BERNICK Răzbunare! Vrei să te răzbuni? Bănuiam eu. Dar nu vei izbuti. Aici nu-i decât un singur om care poate vorbi şi care poate fi crezut; acela însă este mut.

DOMNIŞOARA HESSEL Johan?

CONSULUL BERNICK Da, Johan. Oricine altul ar încerca să mă învinuiască, neg totul. De va vrea cineva să mă distrugă, voi lupta pe viaţă şi pe moarte; şi asta nu-ţi va reuşi niciodată, ţi-o spun eu! Iar Johan, singurul care ar putea să mă doboare, tace şi pleacă din nou.

(*Angrosistul Rummel şi comerciantul Vigeland vin din dreapta.*)

RUMMEL Bună ziua, bună ziua, dragă Bernick, trebuia să vii la Camera de Comerţ. Avem consfătuirea cu privire la drumul de fier.

CONSULUL BERNICK Nu pot. Imposibil acum.

VIGELAND Dar, domnule consul, realmente ar trebui…

RUMMEL Trebuie, Bernick. Sunt unii care lucrează împotriva noastră. Redactorul Hammer şi ceilalţi, care susţineau linia de coastă, pretind că în spatele noii întreprinderi s-ar ascunde interese personale.

CONSULUL BERNICK Ei, atunci explică-le…

VIGELAND Explicaţiile noastre nu ajută, domnule consul.

RUMMEL Nu, nu, trebuie să vii chiar tu; pe tine, natural, nu va îndrăzni nimeni să te suspecteze.

DOMNIŞOARA HESSEL Nu, îmi închipui şi eu că nu…

CONSULUL BERNICK Îţi spun, nu pot. Nu mă simt bine; sau, în orice caz, aşteaptă, lasă-mă să mă reculeg.

(*Profesorul Rørlund vine din dreapta.*)

RØRLUND Scuzaţi-mă, domnule consul, că sunt în culmea agitaţiei, dar…

CONSULUL BERNICK Dar ce-i cu dumneavoastră?

RØRLUND Trebuie să vă pun o întrebare, domnule consul. Oare cu învoirea dumneavoastră se afişează în public acea tânără fată care şi-a găsit azil în casa dumneavoastră, cu un om pe care…

DOMNIŞOARA HESSEL Care om, domnule pastor?

RØRLUND Cu acel om pe care ea, mai mult decât oricine pe lume, e datoare să-l evite.

DOMNIŞOARA HESSEL Oho!

RØRLUND Cu învoirea dumneavoastră, domnule consul?

CONSULUL BERNICK (*căutându-şi pălăria şi mânuşile*) Nu ştiu nimic. Scuzaţi-mă, sunt grăbit, trebuie să mă duc la Camera de Comerţ.

HILMAR (*vine din grădină şi se dace spre uşa din faţă, din stânga*) Betty, Betty, ascultă!

DOAMNA BERNICK (*apărând în prag*) Ce-i?

HILMAR Ar trebui să te duci în grădină şi să pui capăt flirtului dintre o anumită persoană şi Dina Dorf. Am devenit foarte nervos auzind ce-i spunea.

DOMNIŞOARA HESSEL Aşa? Şi ce-i spunea persoana?

HILMAR O, nimic altceva decât că ar dori ca ea să-l urmeze în America. Uf!

RØRLUND E posibil asemenea lucru?

DOAMNA BERNICK (*către Lona*) Tu ce spui?

DOMNIŞOARA HESSEL Că ar fi minunat.

CONSULUL BERNICK Imposibil! Trebuie să fi auzit greşit.

HILMAR Atunci întreabă-l chiar pe el. Iată, soseşte perechea. Dar pe mine nu mă băga în povestea asta.

CONSULUL BERNICK (*către Rummel şi Vigeland*) Vă urmez imediat.

(*Comerciantul Vigeland şi angrosistul Rummel ies prin dreapta. Johan Tønnesen şi Dina vin din grădină.*)

JOHAN Uraa, Lona, Dina a acceptat să plece cu noi!

DOAMNA BERNICK Bine, Johan! Nechibzuitule!

RØRLUND Cum? Adevărat? Dar e un scandal nemaipomenit! Prin ce mijloace de seducţie aţi…

JOHAN Ei, ei… ce vrei să spui?

RØRLUND Răspunde-mi, Dina: asta-i hotărârea dumitale liber consimţită?

DINA Da. Trebuie să plec de-aici.

RØRLUND Dar cu el, cu el?

DINA Numeşte-mi dumneata pe cineva de aici care ar avea curajul să mă ia cu el.

RØRLUND Ei, atunci va trebui să afli cine este dumnealui.

JOHAN Taci din gură!

CONSULUL BERNICK Niciun cuvânt, Rørlund!

RØRLUND Ar însemna să fac un prost serviciu societăţii, a cărei morală şi obiceiuri sunt pus să le păzesc şi, în plus, aş dovedi lipsă de răspundere faţă de această tânără, la a cărei educaţie am şi eu o contribuţie substanţială şi care mi-este…

JOHAN Luaţi seama la ce faceţi.

RØRLUND Ba o va afla acum. Dina, acesta este omul care a pricinuit nenorocirea şi ruşinea mamei dumitale.

CONSULUL BERNICK Domnule profesor!

DINA El? (*Către Johan Tønnesen.*) E adevărat?

JOHAN Răspunde tu, Karsten.

CONSULUL BERNICK Niciun cuvânt mai mult! Azi, aici se va tăcea.

DINA Vasăzică-i adevărat.

RØRLUND E adevărat, e adevărat. Şi mai mult încă. Acest om, în care ai atâta încredere, nu a fugit de-aici cu mâinile goale; a devalizat casa de bani a văduvei Bernick; domnul consul poate confirma!

DOMNIŞOARA HESSEL Minciuni!

CONSULUL BERNICK O, Doamne, o, Doamne!

JOHAN (*mergând înspre Rørlund, cu braţul ridicat*) Îndrăzneşti…

DOMNIŞOARA HESSEL (*apărându-l*) Nu-l lovi, Johan!

RØRLUND Da, poţi ridica mâna împotriva mea. Dar adevărul va ieşi la suprafaţă, şi acesta este adevărul. Însuşi consulul Bernick l-a povestit şi întreg oraşul îl ştie. Acum, Dina, acum îl cunoşti.

(*Scurtă pauză.*)

JOHAN (*cu voce scăzută, apucându-l pe Bernick de braţ*) Karsten, Karsten, ce-ai făcut?

DOAMNA BERNICK (*înăbuşit şi plângând*) O, Karsten, tocmai eu să te vâr în toată povestea asta compromiţătoare!

SANDSTAD (*vine repede din dreapta şi strigă, cu mâna pe sonerie*)

Trebuie neapărat să veniţi, domnule consul. Afacerea cu drumul de fier atârnă de un fir de păr.

CONSULUL BERNICK (*dus pe gânduri, distrat*) Ce este? Ce trebuie ca eu…

DOMNIŞOARA HESSEL (*gravă şi energică*) Te vei duce şi vei sprijini Societatea, cumnate.

SANDSTAD Da, veniţi, avem nevoie de întreaga dumneavoastră superioritate morală.

JOHAN (*foarte aproape de el*) Bernick, noi doi… vorbim mâine.

(*Johan iese prin grădină, consulul Bernick pleacă parcă lipsit de voinţă prin dreapta, cu comerciantul Sandstad.*)

Actul III

(Sera casei Bernick. Consulul Bernick, cu un baston de trestie în mână, iese extrem de agitat din odaia din fund, în stânga, lăsând uşa pe jumătate deschisă în urma lui.)

CONSULUL BERNICK Iacă aşa, de data asta n-o va mai lua în glumă. Cred că bătaia asta o s-o ţină minte! (*Către cineva din odaie.*) Ce spui? Şi eu spun că eşti o mamă nesăbuită! Îl aperi şi-i aprobi toate poznele astea ştrengăreşti. Niciodată nu eşti de acord cu mine. Nu sunt pozne de ştrengar? Dar atunci cum le numeşti? Auzi! Să fugă noaptea de-acasă, să iasă în larg cu o barcă pescărească, să lipsească până târziu, namiaza mare şi să-mi tragă o spaimă de moarte, mie, care am atâtea pe cap. Şi-apoi mai îndrăzneşte băieţandrul ăsta să mai şi ameninţe că vrea s-o şteargă! Da, să încerce numai! Tu? Da, de asta te cred în stare; nu te sinchiseşti prea mult de soarta lui. Îmi închipui că dacă şi-ar pierde viaţa… Aşa? Da, dar pe urma mea trebuie să rămână ceea ce am realizat aici; eu n-am interes să rămân

fără copil. Fără obiecţii, Betty; rămâne aşa cum am spus: va sta la arest în casă. (*Ascultând.*) Sst, să nu se afle ceva!!

(*Procuristul Krap vine din dreapta.*)

KRAP Aveţi timp o clipă, domnule consul?

CONSULUL BERNICK (*aruncând băţul de trestie*) Da, cum nu, cum nu. Veniţi de pe şantier?

KRAP Acum am sosit. Hm!

CONSULUL BERNICK Ei? Nu cumva s-a întâmplat ceva cu „Palmier"?

KRAP „Palmier" poate naviga şi mâine, dar…

CONSULUL BERNICK Vasăzică iarăşi „Indian Girl". Bănuiam eu că încăpăţânatul acela…

KRAP Şi „Indian Girl" poate naviga mâine; dar cu siguranţă că nu va ajunge departe.

CONSULUL BERNICK Ce vreţi să spuneţi?

KRAP Scuzaţi-mă, domnule consul; uşa aceea este întredeschisă. Am impresia că e cineva înăuntru.

CONSULUL BERNICK (*închide uşa*) Poftim! Am închis-o. Dar ce poate fi, că nu trebuie să audă nimeni?

KRAP Aune are de gând să lase ca „Indian Girl" să se scufunde. Cu oameni şi încărcătură; cu totul.

CONSULUL BERNICK Dar, Doamne iartă-mă, cum puteţi crede asemenea lucru?

KRAP Nu există altă explicaţie, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Hai, spuneţi-mi imediat.

KRAP Vă spun îndată. Ştiţi şi dumneavoastră cât se tărăgăneau lucrările pe şantier de când am adus maşinile cele noi, şi am mai angajat şi muncitorii aceia fără experienţă.

CONSULUL BERNICK Da, ştiu.

KRAP Ei bine, azi-dimineaţă când am coborât, mi-au atras atenţia

reparaţiile vasului american. Înaintaseră în mod de-a dreptul uluitor. Spărtura de la fund, ştiţi dumneavoastră, partea complet putrezită…

CONSULUL BERNICK Da, da, ce-i cu ea?

KRAP Complet reparată; la prima vedere arată ca nouă. Am auzit că Aune personal a lucrat acolo toată noaptea.

CONSULUL BERNICK Bine, bine, ei şi?

KRAP Am stat şi m-am gândit: cum a fost posibil? Oamenii tocmai se odihneau, aşa că am profitat de ocazie şi am cercetat neobservat cum se prezintă situaţia, şi la exterior şi la interior. Mi-a fost destul de greu să ajung jos, în cabotierul încărcat. Am obţinut însă dovada palpabilă. Acolo se petrec lucruri stranii, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Nu pot crede, domnule Krap. Nu, nu pot, nu vreau să cred asemenea lucruri despre Aune.

KRAP Îmi pare rău, dar e adevărul gol-goluţ; vă spun, se petrec lucruri stranii. Pe cât mi-am putut da seama, nu s-a pus cherestea nouă, numai s-a călăfătuit, s-a astupat, s-a înfundat şi s-a cârpit cu tot felul de resturi. Curat treabă de mântuială. „Indian Girl” nu va ajunge niciodată la New York; pică la fund ca un pietroi.

CONSULUL BERNICK Dar e înfiorător! Şi cum vă explicaţi asta? Ce poate să aibă de gând?

KRAP Cred că vrea să discrediteze maşinile; vrea să se răzbune; vrea să dovedească superioritatea vechilor muncitori şi a vechilor metode.

CONSULUL BERNICK Şi pentru acest motiv acceptă jertfa atâtor vieţi?…

KRAP Spunea mai zilele trecute că pe bordul lui „Indian Girl”, nu se află oameni, ci bestii.

CONSULUL BERNICK Da, da, se poate, dar nu ţine seama nici de

pierderea unui capital atât de mare?

KRAP Aune nu vede cu ochi prea buni marele capital, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Foarte adevărat. E un agitator şi un instigator la dezordine; dar nu e de conceput o acţiune atât de lipsită de scrupule. Ascultaţi, domnule Krap: cele ce mi-aţi adus la cunoştinţă trebuie cercetate de două ori. Nimănui, niciun cuvânt despre asta. Şantierul nostru ar fi discreditat dacă s-ar afla.

KRAP Se înţelege, dar…

CONSULUL BERNICK În timpul pauzei de prânz trebuie să faceţi în aşa fel încât să ajungeţi din nou acolo, jos. Trebuie să am certitudinea absolută.

KRAP O veţi avea, domnule consul, dar îngăduiţi-mi: atunci ce veţi face?

CONSULUL BERNICK Natural, denunţ imediat totul. Nu putem fi părtaşii unei astfel de crime. Nu vreau să am conştiinţa încărcată; în afară de asta, denunţul meu va face o impresie bună în presă; toată lumea îşi va da seama că-mi sacrific interesele personale, lăsând ca justiţia să-şi urmeze cursul.

KRAP Foarte adevărat, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Dar mai întâi de toate, certitudine deplină. Iar până atunci, tăcere.

KRAP Nicio grijă, domnule consul. Iar certitudinea o veţi avea.

(*Pleacă prin grădină, şi apoi pe stradă, la vale.*)

CONSULUL BERNICK (*cu jumătate voce*) Revoltător! Adică nu, e doar imposibil, inimaginabil!

(*În timp ce vrea să intre în odaia lui*, *Hilmar Tønnesen vine din dreapta*.)

HILMAR Bună ziua, Bernick! Te felicit pentru victoria pe care ai obţinut-o ieri la Camera de Comerţ.

CONSULUL BERNICK O, mulţumesc.

HILMAR Am auzit că a fost o victorie strălucită, victoria spiritului burghez, inteligent, asupra egoismului şi a prejudecăţilor. Ceva asemănător cu incursiunea francezilor împotriva algerienilor. De mirare, după scena dezagreabilă de aici.

CONSULUL BERNICK Să lăsăm asta.

HILMAR Dar bătălia cea mare nu s-a dat încă.

CONSULUL BERNICK Privitor la afacerea cu drumul de fier, vrei să zici?

HILMAR Da. Ai aflat ce pune la cale redactorul Hammer?

CONSULUL BERNICK (*cu încordare*) Nu, ce?

HILMAR S-a agăţat de zvonul care circulă şi vrea să scrie un articol.

CONSULUL BERNICK Ce zvon?

HILMAR Natural, cel în legătură cu achiziţionarea terenurilor din lungul viitoarei căi ferate.

CONSULUL BERNICK Ce spui? Circulă zvonul ăsta?

HILMAR Da, în tot oraşul. Eu l-am auzit la club. Se pare că unul dintre avocaţii noştri ar fi cumpărat în secret, prin intermediari, toate pădurile, toate zăcămintele de minereu, toate căderile de apă.

CONSULUL BERNICK Şi nu se spune şi pentru cine anume?

HILMAR La club se pretindea că pentru o societate străină, din alt oraş, şi care, aflând de proiectul tău, s-a grăbit cu achiziţiile înainte de a se urca preţurile. Nu-i josnic? Uf!

CONSULUL BERNICK Josnic?

HILMAR Desigur. Ca nişte străini să se vâre, în felul acesta, pe pământul nostru? Şi tocmai unul dintre avocaţii oraşului să se preteze la asta! Vasăzică acum străinii vor pune mâna pe beneficii!

CONSULUL BERNICK Totuşi nu-i decât un zvon lipsit de orice temei.

HILMAR Căruia însă între timp i se dă crezare, iar mâine sau

poimâine, redactorul Hammer îl va publica, desigur, ca un fapt cert. La club era o deziluzie generală. Mulţi spuneau că dacă zvonul se va adeveri, se vor retrage.

CONSULUL BERNICK Imposibil!

HILMAR Aşa? De ce crezi tu că aceşti oameni, în stare să se vândă oricui, adevăraţi mercenari, au fost gata să se asocieze cu tine în afacerea pe care ai organizat-o? Crezi oare că n-ar fi preferat să se înfrupte singuri?

CONSULUL BERNICK Imposibil, îţi spun; atâta spirit civic va mai exista doar şi în mica noastră societate.

HILMAR Aici? Da, eşti un optimist; îi vezi şi pe ceilalţi după chipul şi asemănarea ta. Dar eu, eu sunt un observator cu suficientă experienţă… Aici nu-i niciunul – natural, cu excepţia noastră – niciunul, îţi spun, care să lupte pentru o idee. (*Îndreptându-se spre fund.*) Uf, iar vin ăştia!

CONSULUL BERNICK Cine?

HILMAR Cei doi americani. (*Se uită afară, spre dreapta.*) Şi cine-o mai fi cel care-i cu ei? Da, pe Dumnezeul meu, nu-i cumva căpitanul de pe „Indian Girl”? Uf!

CONSULUL BERNICK Ce-or fi vrând cu el?

HILMAR O, e o tovărăşie cu adevărat potrivită pentru ei. Se pare că este un negustor de sclavi, sau un pirat; iar ceilalţi, cine ştie ce-or fi învârtit în toţi anii ăştia.

CONSULUL BERNICK Îţi repet, eşti nedrept dacă gândeşti astfel despre ei.

HILMAR Şi tu eşti un optimist. Dar iată-i din nou pe capul nostru; de aceea plec cât mai e timp… (*Pleacă spre uşa din stânga.*)

DOMNIŞOARA HESSEL (*intrând prin dreapta*) Ei, Hilmar, eu te gonesc din odaie?

HILMAR Nicidecum; mă grăbeam; am de spus câteva cuvinte lui

Betty.

(*Intră în odaia din fund, la stânga.*)

CONSULUL BERNICK (*după o scurtă tăcere*) Şi acum, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL Da?

CONSULUL BERNICK Ce gândeşti despre mine, astăzi?

DOMNIŞOARA HESSEL Ce-am gândit şi ieri. O minciună în plus sau în minus, nu mai prezintă importantă.

CONSULUL BERNICK Trebuie să-ţi explic, Lona! Unde a rămas Johan?

DOMNIŞOARA HESSEL Vine şi el. Avea de vorbit cu cineva.

CONSULUL BERNICK După cele ce-ai auzit ieri, sper că ai înţeles de ce toată existenţa mea va fi literalmente distrusă în cazul în care adevărul ar ieşi la lumină.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, am înţeles foarte bine.

CONSULUL BERNICK Este clar că nu eu am făcut spargerea despre care au circulat atâtea zvonuri.

DOMNIŞOARA HESSEL Asta se înţelege de la sine. Dar cine a fost hoţul?

CONSULUL BERNICK Nimeni. Nu a existat niciun hoţ. Nu s-a furat niciun ban. N-a lipsit niciun bănuţ.

DOMNIŞOARA HESSEL Adică… cum?

CONSULUL BERNICK Niciun bănuţ, am spus.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar zvonul? Cum a apărut acest zvon infamant despre Johan?

CONSULUL BERNICK Lona, am impresia că ţie îţi pot vorbi deschis, ca nimănui altuia. Nu vreau să-ţi ascund nimic. Eu am contribuit la răspândirea acestui zvon.

DOMNIŞOARA HESSEL Tu? Ai putut face asta, împotriva lui?… El doar pentru tine a…

CONSULUL BERNICK Nu mă judeca încă. Întâi trebuie să-ţi

amintesc cum stăteau lucrurile pe-atunci. Ți-am povestit chiar ieri. M-am întors acasă şi am găsit-o pe mama încurcată într-o serie de afaceri dezastruoase; pe deasupra ne-au lovit tot felul de nenorociri; parcă toate nenorocirile din lume se năpustiseră asupra noastră. Firma Bernick era ca şi ruinată; iar eu eram un tânăr, pe jumătate uşuratic, pe jumătate desperat. Lona, cred că mai ales pentru a uita totul m-am lăsat prins în acea legătură care a pricinuit… călătoria lui Johan.

DOMNIŞOARA HESSEL Hm!…

CONSULUL BERNICK Vezi? Acum cred că-ți dai seama cum s-au putut răspândi fel de fel de zvonuri după ce ați plecat. Se povestea că nu fusese prima lui faptă uşuratică. Se zicea că Dorf ar fi primit de la el o mare sumă de bani ca să tacă şi să plece. Alții susțineau că ea primise bani. În acelaşi timp, erau binecunoscute greutățile firmei Bernick în ceea ce priveşte respectarea scadențelor şi angajamentelor. Ca urmare, nu era natural ca bârfitorii să facă legătura între aceste două zvonuri? Şi cum ea rămăsese aici, trăind atât de greu, s-a tras concluzia că Johan plecase cu banii în America, şi zvonul amplifica suma la cifre din ce în ce mai mari.

DOMNIŞOARA HESSEL Iar tu, Karsten?

CONSULUL BERNICK Eu, eu m-am agățat de acest zvon ca de un colac de salvare.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi l-ai răspândit mai departe?

CONSULUL BERNICK Nu. Dar nici nu l-am dezmințit. Creditorii începuseră să ne dea asalt. Important pentru mine era să-i liniştesc; nu trebuia, în niciun caz, să devină bănuitori în ce priveşte soliditatea firmei; ne lovise o nenorocire de moment. Trebuia doar să nu fim presați cu cereri de plată; trebuia să câştigăm timp şi astfel fiecare avea să-şi capete dreptul lui.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi şi-a căpătat fiecare dreptul lui?

CONSULUL BERNICK Da, Lona, acest zvon ne-a salvat casa şi m-a făcut omul care sunt azi.

DOMNIŞOARA HESSEL Vasăzică o minciună te-a făcut omul care eşti acum.

CONSULUL BERNICK Cui îi dăuna, pe atunci? Lui Johan, nu. El nu mai intenţiona să se mai întoarcă vreodată.

DOMNIŞOARA HESSEL Întrebi cui i-ar fi dăunat? Caută în conştiinţa ta şi spune-mi dacă ție nu ți-a dăunat.

CONSULUL BERNICK Priveşte înlăuntrul oricărui om vrei; vei găsi la fiecare cel puţin un punct negru pe care încearcă să-l ascundă.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi voi vă numiţi stâlpii societăţii!

CONSULUL BERNICK Societatea nu are alţii mai buni.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi ce contează dacă o societate ca asta se bucură de sprijin sau nu? Ce este valoros în ea? Doar spoială şi minciună! În această societate trăieşti tu, căpetenia oraşului, în bucurii şi lux, având putere şi bucurându-te de stimă, tu, care ai înfierat cu stigmatul crimei pe un nevinovat.

CONSULUL BERNICK Crezi că nu regret adeseori nedreptatea pe care i-am pricinuit-o? Şi nu crezi că aş fi gata să îndrept ceea ce am făcut?

DOMNIŞOARA HESSEL În ce fel? Mărturisind?

CONSULUL BERNICK Ai putea să-mi pretinzi asta?

DOMNIŞOARA HESSEL Dar cu ce altceva s-ar putea repara o astfel de nedreptate?

CONSULUL BERNICK Sunt bogat, Lona; Johan poate să-şi formuleze orice pretenţie.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, oferă-i bani, şi… să nu te mire ce îţi va răspunde.

CONSULUL BERNICK Îi cunoşti intenţiile?

DOMNIŞOARA HESSEL Nu. De ieri e foarte tăcut, ca şi cum toate

acestea l-ar fi maturizat brusc.

CONSULUL BERNICK Trebuie să vorbesc cu el.

DOMNIŞOARA HESSEL Iată-l.

(*Johan Tønnesen intră prin dreapta.*)

CONSULUL BERNICK (*mergând către el*) Johan!

JOHAN (*respingându-l*) *Eu* am de vorbit mai întâi! Ieri dimineaţă îţi dădusem cuvântul că voi tăcea.

CONSULUL BERNICK Da, aşa ai făcut.

JOHAN Dar pe atunci nu ştiam încă…

CONSULUL BERNICK Johan, lasă-mă să-ţi explic numai în două cuvinte cum s-au petrecut lucrurile.

JOHAN Nu-i nevoie; îmi dau perfect seama de ceea ce s-a întâmplat. Firma era pe-atunci într-o situaţie mai mult decât grea şi cum eu tot eram plecat… iar tu aveai un nume şi o reputaţie nepătată… Dar nu te învinuiesc prea mult din cauza asta; eram tineri şi fără minte pe-atunci. Dar acum mi-e necesar adevărul şi acum trebuie să vorbeşti.

CONSULUL BERNICK Şi tocmai acum am mai multă nevoie de toată platforma mea morală, şi de aceea acum nu pot vorbi.

JOHAN Nu mă sinchisesc prea mult de ultimele scorneli pe care le-ai pus în circulaţie despre mine; dar despre celălalt lucru, cel dintâi, trebuie să-ţi recunoşti vina. Dina va fi soţia mea şi vreau să mă stabilesc cu ea aici, aici în oraş.

DOMNIŞOARA HESSEL Asta-i ceea ce vrei?

CONSULUL BERNICK Cu Dina? Ca soţie? Aici, în oraş?

JOHAN Da, chiar aici; rămân ca să-i bravez pe toţi aceşti mincinoşi şi calomniatori. Dar pentru a o putea câştiga pe Dina, trebuie ca tu să mă descarci de ceea ce mi s-a aruncat în spinare.

CONSULUL BERNICK Te-ai gândit că dacă recunosc prima faptă, implicit o preiau asupra mea şi pe-a doua? Ştiu, îţi spui că voi

dovedi cu registrele că nu a existat niciun fel de lipsă. Dar n-o pot face; pe atunci registrele noastre nu erau ţinute suficient de riguros. Şi chiar de-aş putea-o face, ce s-ar realiza prin asta? N-aş apărea, în tot cazul, în postura aceluia care – salvându-se pe atunci printr-o minciună – a lăsat ca timp de cincisprezece ani acest neadevăr şi toate urmările lui să se consolideze, fără să facă vreun gest? Ai uitat mentalitatea societăţii noastre. Altfel ţi-ai da seama că m-ar strivi complet.

JOHAN Îţi răspund numai atât: vreau s-o iau de soţie pe fiica doamnei Dorf şi să trăiesc cu ea aici, în oraş.

CONSULUL BERNICK (*ştergându-şi sudoarea de pe frunte*) Ascultă-mă, Johan – şi tu, Lona! Situaţia în care mă aflu în aceste zile este cu totul specială. Dacă-mi daţi lovitura asta, mă distrugeţi. Şi nu numai pe mine, dar şi viitorul acestui oraş, care este totuşi leagănul copilăriei voastre.

JOHAN Şi dacă nu-ţi dau lovitura, atunci îmi distrug eu însumi fericirea viitoare.

DOMNIŞOARA HESSEL Continuă, Karsten.

CONSULUL BERNICK Da. Ascultaţi-mă. Este vorba de realizarea căii ferate şi chestiunea nu-i atât de simplă cum credeţi voi. Aţi auzit, desigur, că anul trecut s-au dus tratative pentru un drum de fier în lungul coastei. Proiectul întrunise destule voturi – şi aici, şi în oraşele din apropiere; iar presa îl susţinea în mod special. Eu însă am reuşit să împiedic proiectul, deoarece ar fi dăunat navigaţiei noastre de-a lungul coastei.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar tu personal eşti cointeresat în această linie de navigaţie?

CONSULUL BERNICK Da. Dar nimeni n-a îndrăznit, să mă bănuiască pentru această opoziţie. Numele meu respectat mi-a fost pavăză şi adăpost. De altfel, eu unul aş fi putut suporta pierderea,

dar nu şi oraşul. Ca urmare, s-a luat în discuţie ipoteza unei linii secundare. Când am aflat despre aceasta, m-am informat în secret despre toate posibilităţile de realizare.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce în secret, Karsten?

CONSULUL BERNICK N-aţi auzit vorbindu-se de marile achiziţii de terenuri, păduri, mine şi căderi de apă?

JOHAN Da, de către o societate străină.

CONSULUL BERNICK Prin poziţia actuală, aceste terenuri sunt fără valoare pentru proprietarii lor, răsfiraţi la distanţe mari unul de altul, de aceea au şi fost vândute relativ ieftin. Dacă s-ar fi întârziat, s-ar fi aflat şi despre proiect şi ca atare proprietarii ar fi dublat preţurile.

JOHAN Desigur, desigur, şi mai departe?

CONSULUL BERNICK Acum urmează un fapt care ar putea fi interpretat în fel şi chip – un fapt pe care un om din societatea noastră îl poate mărturisi numai dacă are un nume nepătat şi onorat, pe care să se sprijine.

DOMNIŞOARA HESSEL Ei?

CONSULUL BERNICK Eu sunt acela care le-am cumpărat pe toate.

DOMNIŞOARA HESSEL Tu?

JOHAN Pe cont propriu?

CONSULUL BERNICK Pe cont propriu. Dacă se adoptă proiectul liniei ferate, sunt milionar; dacă nu… sunt ruinat.

DOMNIŞOARA HESSEL E foarte riscant, Karsten.

CONSULUL BERNICK Mi-am riscat toată averea în treaba asta.

DOMNIŞOARA HESSEL Nu la avere mă gândeam, ci la momentul în care va ieşi la iveală că…

CONSULUL BERNICK Da, acela e momentul crucial; însă cu numele nepătat pe care l-am purtat până acum – îl pot înfrunta. Pot

să spun concetăţenilor mei: Iată, am cutezat spre binele societăţii.

DOMNIŞOARA HESSEL Al societăţii?

CONSULUL BERNICK Şi niciunul nu se va îndoi de intenţiile mele.

DOMNIŞOARA HESSEL Totuşi, aici mai sunt oameni care s-au asociat fără a avea intenţiile tale ascunse, mai dezinteresaţi decât tine.

CONSULUL BERNICK Cine?

DOMNIŞOARA HESSEL Cine? Rummel, Sandstad şi Vigeland.

CONSULUL BERNICK Pentru a-i convinge, am fost nevoit să-i pun la curent cu treaba asta.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi atunci?

CONSULUL BERNICK Şi atunci… şi-au rezervat douăzeci la sută din beneficiul net.

DOMNIŞOARA HESSEL O, ce stâlpi ai societăţii!

CONSULUL BERNICK Dar nu însăşi această societate, ne sileşte să păşim pe căi lăturalnice? Ce s-ar fi întâmplat aici, dacă n-aş fi acţionat pe tăcute? Să vă spun eu: toţi s-ar fi repezit la împărţeală, la profituri; irosind, stricând, producând o anarhie care ar fi distrus totul. Nu există în oraş niciun om, în afară de mine, capabil să conducă o afacere de amploarea acesteia. Mai cu seamă aici, numai familiile imigrate au aptitudini comerciale pentru afaceri de mare anvergură. Iată de ce, în privinţa asta am conştiinţa împăcată. Aceste proprietăţi numai în mâinile mele vor putea asigura pâinea de mâine a celor mulţi.

DOMNIŞOARA HESSEL Aici cred că ai dreptate, Karsten.

JOHAN Dar ce mă interesează aceşti mulţi, din moment ce propria mea fericire este în joc?

CONSULUL BERNICK Prosperitatea oraşului tău natal este şi ea în joc. Dacă se vor da la iveală lucruri ce mi-ar umbri trecutul, atunci

toţi cei ce-mi sunt potrivnici se vor uni şi se vor arunca asupra mea. În mentalitatea societăţii noastre o faptă nesăbuită din tinereţe nu se şterge niciodată. Se va scormoni întreaga mea viaţă din acest interval de timp, se vor descoperi mii de mici fapte sau gesturi şi se vor interpreta în lumina celor ce-au ieşit la iveală. Voi fi zdrobit sub greutatea zvonurilor şi a calomniilor. Va trebui să mă retrag din afacerea căii ferate – şi de-o las eu din mână, cade. Voi cădea şi eu, în acelaşi timp şi ruinat şi compromis ca cetăţean.

DOMNIŞOARA HESSEL Johan, după cele auzite acum, trebuie să pleci şi să taci.

CONSULUL BERNICK Da, da, Johan, aşa trebuie să faci.

JOHAN Da, plec şi tac; dar mă voi întoarce şi atunci… voi vorbi.

CONSULUL BERNICK Rămâi acolo, Johan; taci şi sunt gata să împart cu tine.

JOHAN Păstrează-ţi banii, dar redă-mi cinstea numelui meu.

CONSULUL BERNICK Jertfind pe al meu!

JOHAN Da… tu şi societatea ta o să vă descurcaţi. Eu trebuie, vreau, şi o voi câştiga pe Dina mea. De aceea plec cu „Indian Girl”… chiar mâine dimineaţă.

CONSULUL BERNICK Cu „Indian Girl”?

JOHAN Da. Căpitanul mi-a făgăduit să mă ia cu el. Mă duc, îmi vând ferma şi-mi pun ordine în treburi. Peste două luni sunt aici.

CONSULUL BERNICK Şi atunci… vei vorbi?

JOHAN Atunci vinovatul va vorbi singur.

CONSULUL BERNICK Uiţi că trebuie să iau asupra mea şi acele lucruri de care nu sunt vinovat?

JOHAN Dar cine a tras foloase de pe urma lor?

CONSULUL BERNICK Mă împingi la desperare! Dacă vorbeşti, neg totul! Voi spune că este un complot împotriva mea; o răzbunare; că ai venit aici ca să storci bani de la mine!

DOMNIŞOARA HESSEL Să-ţi fie ruşine, Karsten!

CONSULUL BERNICK Îţi spun, sunt desperat şi lupt pe viaţă şi pe moarte. Neg totul, totul!

JOHAN Am cele două scrisori ale tale. Le-am găsit în cufărul meu, printre celelalte hârtii. Le-am recitit azi-dimineaţă; sunt suficient de clare.

CONSULUL BERNICK Şi vrei să le arăţi?

JOHAN Dacă va fi nevoie.

CONSULUL BERNICK Şi peste două luni, eşti din nou aici?

JOHAN Sper. Vântul e bun. Peste trei săptămâni sunt la New York – dacă „Indian Girl"… nu se scufundă.

CONSULUL BERNICK (*mirându-se*) Să se scufunde? De ce să se scufunde „Indian Girl"?

JOHAN Nu, o simplă vorbă.

CONSULUL BERNICK (*abia audibil*) Să se scufunde?

JOHAN Da, Bernick, acum ştii deci la ce să te aştepţi; vezi, poate te răzgândeşti între timp. Cu bine! Poţi s-o saluţi pe Betty din partea mea, cu toate că nu m-a primit ca o soră; dar pe Marta vreau totuşi s-o văd. Îi va vorbi Dinei… sunt sigur (*Iese pe uşa din stânga, fund.*)

CONSULUL BERNICK (*aparte*) „Indian Girl"? (*Precipitat*) Lona, trebuie să împiedici asta!

DOMNIŞOARA HESSEL Ai văzut singur, Karsten, nu mai am nicio putere asupra lui. (*Se duce după Johan în odaia din fund, stânga.*)

CONSULUL BERNICK (*pe gânduri, neliniştit*) Să se scufunde?

(*Aune vine din dreapta.*)

AUNE Cu voia dumneavoastră, domnul consul permite?

CONSULUL BERNICK (*întorcându-se brusc*) Dumneata ce vrei?

AUNE Să cer permisiunea de a pune o întrebare domnului consul.

CONSULUL BERNICK Hai, fie; grăbeşte-te. Ce vrei să întrebi?

AUNE Voiam să întreb dacă… dacă a rămas hotărât… ca să fiu

concediat mâine, în cazul când „Indian Girl” nu ar putea ieşi la larg.

CONSULUL BERNICK Ce mai e şi asta acum? Vaporul e doar gata de plecare.

AUNE Da, aşa-i. Dar dacă nu ar fi gata, eu aş fi concediat?

CONSULUL BERNICK La ce bun întrebările astea fără rost?

AUNE Aş dori foarte mult să ştiu, domnule consul. Răspundeţi-mi: atunci voi fi concediat?

CONSULUL BERNICK Obişnuiesc sau nu, să mă ţin de cuvânt?

AUNE Vasăzică mâine îmi voi pierde prestigiul în casa mea şi în faţa celor ce-mi sunt mai apropiaţi; îmi voi pierde influenţa în faţa muncitorilor; voi pierde orice posibilitate de a sluji celor mulţi şi slabi, celor de jos.

CONSULUL BERNICK Aune, cu această chestiune am lichidat.

AUNE Da, atunci „Indian Girl” va trebui… să fie gata…

(*Scurtă tăcere.*)

CONSULUL BERNICK Ascultă-mă. Nu pot să supraveghez totul, nu pot răspunde pentru toate. Dumneata mă asiguri că reparaţiile au fost efectuate ireproşabil?

AUNE Mi-aţi impus un termen foarte scurt, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Dar susţii că sunt făcute cu conştiinciozitate?

AUNE Avem doar vreme bună şi e vară.

(*Din nou tăcere.*)

CONSULUL BERNICK Mai ai şi altceva să-mi spui?

AUNE Nu, altceva nu, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Vasăzică „Indian Girl” iese în larg…

AUNE Mâine?

CONSULUL BERNICK Da.

AUNE Bine. (*Salută şi pleacă. Consulul Bernick stă o clipă în cumpănă; apoi se duce repede către uşa de ieşire, ca şi cum ar vrea să-l recheme pe*

Aune, dar se opreşte tulburat, cu mâna pe clanţa uşii. În aceeaşi clipă, uşa este deschisă dinafară şi procuristul Krap intră în odaie.)

KRAP Aha, a fost aici. A mărturisit?

CONSULUL BERNICK Hm, aţi descoperit ceva?

KRAP Mai e nevoie? N-aţi descoperit vinovăţia în ochii lui?

CONSULUL BERNICK Aşa ceva nu se vede. Eu vă întreb: aţi descoperit ceva?

KRAP N-am reuşit; era prea târziu; vasul era tras la chei. Însă şi această grabă dovedeşte limpede că…

CONSULUL BERNICK Nu dovedeşte nimic. Vasăzică recepţia a avut loc?

KRAP Se înțelege, dar…

CONSULUL BERNICK Vedeţi bine. Şi, natural, nu s-a găsit nicio defecţiune.

KRAP Domnule consul, dumneavoastră ştiţi foarte bine cum se fac recepţiile, mai ales pe un şantier cu un renume ca al nostru.

CONSULUL BERNICK Indiferent; vasăzică, suntem descărcaţi de răspundere.

KRAP Domnule consul, cu adevărat nu aţi remarcat la Aune că…

CONSULUL BERNICK Aune m-a liniştit pe deplin.

KRAP Şi eu vă spun, sunt moralmente convins că…

CONSULUL BERNICK Ce vrea să însemne asta, domnule Krap? Îmi dau seama că aveţi un dinte împotriva lui. Dacă doriţi să-i căutaţi pricină, alegeţi-vă altă ocazie. Dumneavoastră ştiţi cât de important este pentru mine, sau mai exact pentru şantierul nostru, ca „Indian Girl” să ia largul mâine.

KRAP Bine, bine; fie şi aşa, dar peste câtva timp vom mai auzi despre acest vas, hm!

(*Comerciantul Vigeland vine din dreapta.*)

VIGELAND Vă salut cât se poate de respectuos, domnule consul.

Aveţi timp o clipă?

CONSULUL BERNICK La dispoziţia dumneavoastră, domnule Vigeland.

VIGELAND Voiam numai să aflu dacă nici dumneavoastră nu sunteţi de acord ca „Palmier” să ridice mâine ancora.

CONSULUL BERNICK Ba da, e lucru hotărât.

VIGELAND Pentru că a venit căpitanul la mine şi m-a înştiinţat că se semnalează o furtună.

KRAP Barometrul a coborât mult de azi-dimineaţă.

CONSULUL BERNICK Aşa? Ne putem aştepta la o furtună?

VIGELAND În tot cazul, un vânt zdravăn; dar niciun fel de ciclon, dimpotrivă.

CONSULUL BERNICK Hm, şi atunci ce propuneţi dumneavoastră?

VIGELAND Eu spun ceea ce am spus şi căpitanului, că „Palmier” se află în mâna providenţei. Şi afară de asta, nu face decât o traversare a Mării Nordului, iar în Anglia navlul se află acum la un preţ atât de favorabil încât…

CONSULUL BERNICK Da, după toate aparenţele, am suferi o pierdere dacă am mai aştepta.

VIGELAND Şi doar vasul este solid şi pe deasupra complet asigurat. De fapt, este riscant doar pentru „Indian Girl”.

CONSULUL BERNICK Ce înţelegeţi prin asta?

VIGELAND Şi „Indian Girl” tot mâine pleacă.

CONSULUL BERNICK Armatorii ei s-au grăbit atât de mult şi de altfel…

VIGELAND Ei, când hardughia aceea bătrână îndrăzneşte să se aventureze în larg – şi pe deasupra cu un astfel de echipaj, ar fi o ruşine pentru noi dacă n-am…

CONSULUL BERNICK Bine, bine. Aveţi la dumneavoastră

hârtiile vasului?

VIGELAND Da, aici.

CONSULUL BERNICK Bine. Poftiţi vă rog în birou cu domnul Krap.

KRAP Da, vă rog; îndată va fi totul gata.

VIGELAND Mulţumesc. Iar rezultatul final, domnule consul, îl lăsăm în mâinile celui atotputernic. (*Intră în prima odaie din faţă, în stânga, cu procuristul Krap.*)

(*Profesorul Rørlund vine prin grădină.*)

RØRLUND Ah, sunteţi acasă la această oră, domnule consul?

CONSULUL BERNICK (*pe gânduri*) După cum vedeţi.

RØRLUND De fapt, o căutam pe soţia dumneavoastră, îmi închipui că are nevoie de un cuvânt de îmbărbătare.

CONSULUL BERNICK Desigur, s-ar putea să aibă nevoie. Dar şi eu aş dori să vorbesc ceva cu dumneavoastră.

RØRLUND Cu plăcere, domnule consul. Dar… nu vă simţiţi bine? Sunteţi foarte palid şi păreţi tulburat.

CONSULUL BERNICK Aşa? Arăt rău? Dar nu sunt destule motive… câte s-au îngrămădit pe capul meu în ultimul timp? Răspunderea întregii întreprinderi, şi apoi problema căii ferate. Daţi-mi voie să vă pun o întrebare.

RØRLUND Foarte bucuros, domnule consul.

CONSULUL BERNICK O îndoială îmi frământă conştiinţa: atunci când te afli în faţa unei lucrări de vaste proporţii pe care vrei s-o realizezi, şi care vizează bunăstarea a mii de oameni… dacă s-ar pretinde o jertfă… imensă…

RØRLUND Ce înţelegeţi prin… jertfă?

CONSULUL BERNICK De exemplu, un om se gândeşte să fondeze o mare fabrică. Ştie cu siguranţă – bazat pe experienţa acumulată – că mai devreme sau mai târziu, în timpul exploatării, se

vor pierde vieţi omeneşti.

RØRLUND Da, asta este foarte probabil.

CONSULUL BERNICK Sau un altul deschide o mare exploatare minieră. Angajează deopotrivă capi de familie şi tineri, la începutul vieţii lor. Oare nu se ştia cu certitudine că nu toţi vor scăpa cu viaţă?

RØRLUND Ba da, din păcate aşa-i, cu siguranţă.

CONSULUL BERNICK Deci, un astfel de om ştie dinainte că ceea ce vrea să realizeze va costa, fără îndoială, vieţi omeneşti. Dar această realizare este spre folosul general; fiecare viaţă sacrificată va fi tot atât de neîndoielnic premisa bunăstării altor multe sute de vieţi.

RØRLUND Aha, vă gândiţi la calea ferată; la toate acele săpături primejdioase şi dinamitări de stânci şi… toate astea…

CONSULUL BERNICK Da, da, sigur; mă gândesc la calea ferată, dar afară de asta, calea ferată va genera construirea de fabrici şi de exploatări miniere. Dar… nu sunteţi de părere că oricum…

RØRLUND Dragă domnule consul, dumneavoastră sunteţi… exagerat de scrupulos. Vreau să vă spun: dacă aţi lăsa totul pe seama providenţei…

CONSULUL BERNICK Da, da, desigur, providenţa…

RØRLUND …Atunci aţi fi scutit de multe frământări. Construiţi cu toată încrederea calea ferată.

CONSULUL BERNICK Da, dar eu presupun şi un caz mai aparte. Presupun că o gură de foraj ar trebui dinamitată dintr-un punct primejdios; fără dinamitarea ei, calea ferată nu s-ar putea realiza. Presupun, în continuare, că inginerii ştiu din primul moment că dinamitarea ei va costa viaţa muncitorului care va aprinde fitilul; dar e absolut necesar să se dea foc, iar datoria inginerului este să trimită acolo un muncitor care s-o facă.

RØRLUND Hm!…

CONSULUL BERNICK Ştiu ce vreţi să spuneţi. Ar fi sublim dacă însuşi inginerul ar aprinde fitilul. Dar asta este absurd; deci, trebuie să jertfească un muncitor.

RØRLUND La noi însă, niciodată, niciun inginer n-ar face asta.

CONSULUL BERNICK În ţările mari, niciun inginer n-ar sta la îndoială.

RØRLUND În ţările mari? Da, cred. În acele societăţi lipsite de conştiinţă.

CONSULUL BERNICK O, acele societăţi au şi unele lucruri bune.

RØRLUND Şi dumneavoastră spuneţi asta, dumneavoastră, care singur…

CONSULUL BERNICK Numai în ţările mai mari există condiţiuni favorabile rentabilităţii marilor întreprinderi; acolo există curajul de a jertfi câţiva pentru o cauză mare. Dar aici eşti îngrădit de tot felul de scrupule şi de consideraţii mărunte.

RØRLUND Oare o viaţă omenească este o consideraţie măruntă?

CONSULUL BERNICK Da, din moment ce este o piedică pentru bunăstarea miilor de oameni.

RØRLUND Dar dumneavoastră, domnule consul, aţi sugerat numai cazuri inimaginabile. Pur şi simplu, nu vă mai înţeleg azi. Apoi aţi adus vorba de ţările mari, de societăţile mari. Da… acolo? Ce contează acolo o viaţă omenească? Acolo se socotesc vieţile omeneşti după valoarea lor materială. Dar noi, îmi închipui cel puţin, avem cu totul altă concepţie morală. Priviţi la onorabilii armatori pe care dumneavoastră îi prezidaţi. Numiţi-mi un singur armator care pentru un infam câştig ar accepta să jertfească o viaţă omenească! Şi gândiţi-vă acum la acei escroci din „marile societăţi" care de dragul câştigurilor trimit în larg, unul după celălalt, vase inapte de navigaţie…

CONSULUL BERNICK Nu, nu vorbeam despre vase inapte să

navigheze!

RØRLUND Dar eu despre ele vorbesc, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Da, dar de ce? Nu au nicio legătură cu povestea mea. O, aceste mărunte preocupări, urmări ale fricii! Dacă la noi un general ar trebui să-şi conducă oamenii în foc şi să-i piardă, ar avea nopţi de insomnie. În alte părţi e altfel! Ar trebui să auziţi ce povesteşte el alături, chiar el…

RØRLUND El? Cine? Americanul?…

CONSULUL BERNICK Da, sigur. Ar trebui să auziţi în ce fel… în America se…

RØRLUND Se află alături, înăuntru? Şi asta nu mi-aţi spus-o mai curând. Chiar acum vreau să…

CONSULUL BERNICK Nu vă va folosi la nimic; cu el n-o veţi scoate la capăt în niciun fel.

RØRLUND Asta o vom vedea. Ei, iată-l că vine.

(*Johan Tønnesen intră din odaia de pe stânga.*)

JOHAN (*vorbeşte în urma lui prin uşa deschisă*) Da, da, Dina, fie şi aşa. Dar, oricum, eu nu renunţ la tine. Voi reveni şi atunci toate vor fi luminoase între noi.

RØRLUND Îmi daţi voie, în ce scop vorbele astea? Ce voiţi dumneavoastră?

JOHAN Doresc ca acea tânără fată, în faţa căreia m-aţi ponegrit ieri, să devină soţia mea.

RØRLUND A dumneavoastră? Şi vă închipuiţi că…

JOHAN O vreau de soţie.

RØRLUND Ei bine, atunci să aflaţi şi dumneavoastră. (*Se duce către uşa pe jumătate deschisă.*) Doamnă Bernick, aveţi bunătatea să fiţi martoră. Şi dumneavoastră, domnişoară Marta. Şi chemaţi-o şi pe Dina. (*O zăreşte pe domnişoara Hessel.*) A, sunteţi şi dumneavoastră aici?

DOMNIŞOARA HESSEL (*în prag*) Să vin şi eu?

RØRLUND Să vină toţi cei care vor; cu cât mai mulţi, cu-atât mai bine.

CONSULUL BERNICK Ce aveţi de gând?

(*Domnişoara Hessel, doamna Bernick, domnişoara Bernick, Dina şi Hilmar Tønnesen vin din odaia alăturată.*)

DOAMNA BERNICK Domnule profesor, cu toate eforturile mele nu l-am putut împiedica…

RØRLUND Îl voi împiedica eu… Dina, eşti o fată nechibzuită. Dar nu te dojenesc într-atât pe dumneata. Ai fost prea mult timp fără un sprijin moral. Mă dojenesc pe mine însumi că nu ţi-am oferit eu acel sprijin.

DINA Dumneavoastră să nu spuneţi nimic!

DOAMNA BERNICK Dar ce-i asta?

RØRLUND Tocmai acum trebuie să spun, Dina, cu toate că atitudinea dumitale de ieri şi de azi mi-a îngreuiat înzecit sarcina. Dar pentru că e vorba de salvarea dumitale, toate celelalte considerente trebuie să dispară. Îţi aminteşti cuvântul pe care ţi l-am dat? Îţi aminteşti ce mi-ai promis să răspunzi atunci când voi socoti că a sosit momentul? Acum nu mai este cazul să mai chibzuiesc şi de aceea spun: (*către Johan Tønnesen*) Această fată, la mâna căreia aspiraţi, este logodnica mea.

DOMNIŞOARA BERNICK Ce spuneţi?

CONSULUL BERNICK Dina!

JOHAN Ea? A dumneavoastră?

DOMNIŞOARA BERNICK Nu, nu, Dina!

DOMNIŞOARA HESSEL Minciună!

JOHAN Dina, omul acesta spune adevărul?

DINA (*după o scurtă pauză*) Da!

RØRLUND Iată toată arta de seducţie redusă la neputinţă. Pasul

pe care m-am decis să-l fac spre binele Dinei, trebuie să fie cunoscut de întreaga noastră societate. Hrănesc speranţa că nu va fi interpretat greşit. Iar acum, doamnă, cred că cel mai bun lucru ar fi s-o luăm de aici şi să căutăm să aducem din nou liniştea şi echilibrul în sufletul ei.

DOAMNA BERNICK Da, vino. O, Dina, ce fericire pentru tine! (*O conduce pe Dina spre stângaşi iese cu ea. Profesorul Rørlund le urmează.*)

DOMNIŞOARA BERNICK Drum bun, Johan! (*Iese.*)

HILMAR (*din pragul uşii ce duce spre grădină*) Hm!… Într-adevăr, trebuie să spun…

DOMNIŞOARA HESSEL (*care a urmărit-o cu privirea pe Dina*) Nu-ţi pierde curajul, băiete! Eu rămân aici, să-l supraveghez pe pastor. (*Iese prin dreapta.*)

CONSULUL BERNICK Johan, rămâi. Acum nu mai trebuie să pleci cu „Indian Girl”.

JOHAN Ba da, tocmai acum plec.

CONSULUL BERNICK Şi… nu te mai întorci?

JOHAN Mă voi întoarce.

CONSULUL BERNICK După povestea asta? Ce să mai cauţi aici?

JOHAN Să mă răzbun pe voi toţi; să strivesc cât pot mai mulţi dintre voi. (*Iese prin dreapta. Comerciantul Vigeland şi procuristul Krap vin din odaia consulului.*)

VIGELAND Aşa, acum hârtiile sunt în ordine, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Bine, bine…

KRAP (*cu voce scăzută*) Şi vasăzică rămâne stabilit: „Indian Girl” pleacă mâine.

CONSULUL BERNICK Da, pleacă. (*Intră în odaia lui. Comerciantul Vigeland şi procuristul Krap ies prin dreapta, Hilmar Tønnesen vrea să-i urmeze, dar în clipa aceea Olaf scoate cu băgare de seamă capul pe uşa din stânga.*)

OLAF Unchiule! Unchiule Hilmar!

HILMAR Uf, tu erai? De ce nu rămâi sus? Doar eşti la arest.

OLAF (*înaintează cu câţiva paşi*) Sst! Unchiule Hilmar, ai aflat vestea?

HILMAR Da, ştiu c-ai mâncat bătaie azi.

OLAF (*privind ameninţător spre odaia tatălui*) Nu va mai avea multe ocazii să mă bată. Dar ştii că unchiul Johan pleacă mâine cu americanii?

HILMAR Şi ce te priveşte pe tine? Vezi să nu ajungi iar la arest.

OLAF Poate c-o să iau parte şi eu o dată la o vânătoare de bizoni, unchiule.

HILMAR Prostii, un fricos ca tine!…

OLAF Da, aşteaptă numai, mâine o să afli şi tu ceva!

HILMAR Nepricopsitule. (*Iese prin grădină. Olaf fuge din nou şi închide uşa când îl vede venind din dreapta pe procuristul Krap.*)

KRAP (*se duce către uşa odăii consulului şi o întredeschide*) Scuzaţi-mă că vin din nou, dar… izbucneşte o furtună violentă… (*aşteaptă o clipă; niciu*n *răspuns*)… „Indian Girl” ridică totuşi ancora?

(*O lungă pauză.*)

CONSULUL BERNICK (*din odaie*) În orice caz, „Indian Girl” ridică ancora.

(*Procuristul Krap închide uşa şi iese din nou prin dreapta.*)

Actul IV

(Acelaşi decor ca în actul I. Masa de lucru a fost scoasă. Este o după-amiază furtunoasă şi domneşte o semiobscuritate care se înteţeşte în timpul celor ce vor urma. Un servitor aprinde candelabrul; câteva fete în casă aduc glastre cu flori, lămpi şi lumânări pe care le pun pe mese şi pe etajerele aşezate de-a lungul

pereţilor. Angrosistul Rummel, în frac, cu mănuşi şi cravată albă, dă ordine.)

RUMMEL (*către servitori*) Aprindeţi lumânările numai din două în două. Nu trebuie să pară ceva pregătit, trebuie să lase impresia de surpriză. Şi atâtea flori? O, ba da, lăsaţi-le; să se creadă că se află aici în mod obişnuit.

(*Consulul Bernick iese din odaia lui.*)

CONSULUL BERNICK (*în pragul uşii*) Ce înseamnă asta?

RUMMEL O, o, aici erai? (*Către servitori*). Da, puteţi pleca deocamdată.

(*Servitorul şi fetele în casă ies prin odaia din fund, stânga.*)

CONSULUL BERNICK (*apropiindu-se*) Bine, Rummel, dar ce înseamnă toate astea?

RUMMEL Înseamnă că a sosit cea mai glorioasă zi a ta. Astă-seară oraşul vine în alai la primul lui cetăţean.

CONSULUL BERNICK Ce tot spui?

RUMMEL Alai, drapele şi muzică. Erau programate şi torţe, dar n-am vrut să riscăm pe vremea asta de furtună. Ei, aici va fi o manifestaţie şi va face o foarte bună impresie când va apărea în ziare.

CONSULUL BERNICK Ascultă, Rummel, nu vreau să ştiu nimic despre toate astea.

RUMMEL Da, dar acum e prea târziu. Peste o jumătate de ceas, vor fi aici.

CONSULUL BERNICK De ce nu mi-ai spus până acum?

RUMMEL Tocmai fiindcă mi-era teamă că te vei împotrivi. Dar am vorbit cu soţia ta, care mi-a îngăduit să aranjez un pic în timp ce ea va îngriji de bufet.

CONSULUL BERNICK (*ascultând*) Ce-i asta? Au şi venit? Mi se

pare că aud cântece.

RUMMEL (*din uşa ce dă spre grădină*) Cântece? O, nu. Sunt americanii. „Indian Girl” a tras la chei.

CONSULUL BERNICK Aşa, a tras la chei? Nu, astă-seară nu pot. Sunt bolnav.

RUMMEL Da, într-adevăr, arăţi rău. Dar acum trebuie să-ţi vii în fire. La toţi dracii, sus capul. Atât eu cât şi Sandstad şi Vigeland punem cel mai mare preţ pe reuşita acestei manifestaţii. Opozanţii noştri trebuie să fie striviţi sub greutatea opiniei publice. În oraş se vântură tot felul de zvonuri. Ştirea despre cumpărarea de terenuri nu mai poate fi ascunsă. Ar trebui ca chiar în seara asta, odată cu osanalele şi discursurile, în clinchet de pahare, pe scurt, în mijlocul entuziasmului general, să-i informezi despre… ce ai riscat tu pentru binele obştesc. Sub influenţa unei dispoziţii entuziaste, după cum mă exprimam adineauri, se pot obţine extraordinar de multe, aici la noi. De aceea trebuie să organizăm şi asta, altfel nu merge.

CONSULUL BERNICK Da, da, da…

RUMMEL Şi mai ales atunci când un punct atât de delicat şi de spinos trebuie dat în vileag. Şi, slavă ţie, Doamne, numele tău, Bernick, îţi poate permite asta. Dar ascultă, ar trebui să ne punem puţin de acord. Hilmar Tønnesen a compus un cântec în cinstea ta. Începe foarte frumos, cu cuvintele: „Înalţă sus stindardul ideii”. Iar profesorul Rørlund are însărcinarea să ţie discursul festiv, căruia va trebui, natural, să-i răspunzi.

CONSULUL BERNICK Nu pot în seara asta, Rummel. N-ai putea tu…

RUMMEL Imposibil, chiar dacă aş vrea. După cum s-a aranjat, cuvântarea ţi se adresează ţie, în mod special. Chestiunea asta am stabilit-o cu Vigeland şi cu Sandstad. Ne-am gândit că ai putea răspunde printr-o urare pentru prosperitatea oraşului. Sandstad

vrea să spună câteva cuvinte despre armonia dintre clasele societăţii. Vigeland va arăta pe scurt cât este de dorit ca noua întreprindere să nu zdruncine principiile morale ce stau la temelia societăţii noastre şi cred că ar trebui, în câteva cuvinte potrivite, să reamintească de femei, a căror acţiune mai modestă nu este totuşi lipsită de importanţă în societate. Dar văd că nu mă asculţi…

CONSULUL BERNICK Ba da, ba da, te ascult. Dar ia spune-mi, crezi că în larg marea este furioasă?

RUMMEL O, te temi pentru „Palmier”? Este doar asigurat la tarif maxim.

CONSULUL BERNICK Asigurat, da, dar…

RUMMEL Şi în bună stare, şi asta-i cel mai important.

CONSULUL BERNICK Hm! Dacă unui vapor i se întâmplă ceva, încă nu e sigur că vor fi şi victime omeneşti. Se poate pierde încărcătura, chiar şi vasul, pot dispărea actele şi bagajele…

RUMMEL La dracu, cuferele şi hârtiile nu contează cine ştie ce.

CONSULUL BERNICK Nu, nu contează! Nu! Îmi ziceam numai… Sst, iată, se cântă din nou.

RUMMEL La bordul „Palmier”-ului.

VIGELAND (*intrând din dreapta*) Da, acum iese „Palmier”-ul. Bună seara, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Şi dumneavoastră, care sunteţi un cunoscător al mării, mai susţineţi cu tărie că…

VIGELAND Cred cu tărie în providenţă, domnule consul, în afară de asta, am fost eu însumi la bord şi am împărţit câteva cărţi de rugăciuni; sper că vor avea un efect salutar.

(*Sandstad şi Krap vin din dreapta.*)

SANDSTAD (*încă din prag*) Aşa, de-o merge şi asta bine, toate vor merge bine. O, ia te uită, bună seara, bună seara.

CONSULUL BERNICK S-a întâmplat ceva, domnule Krap?

KRAP Nu mai spun nimic, domnule consul.

SANDSTAD Întregul echipaj de pe „Indian Girl” este beat. Să nu-mi mai spuneţi pe nume dacă aceste bestii ajung vii la destinaţie.

DOMNIŞOARA HESSEL (*intrând din dreapta*) Da, acum vă pot saluta din partea lui.

CONSULUL BERNICK S-a şi îmbarcat?

DOMNIŞOARA HESSEL Curând, în orice caz. Ne-am despărţit în faţa hotelului.

CONSULUL BERNICK Şi hotărârea lui a rămas definitivă?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, neclintită ca stânca.

RUMMEL (*în fund, lângă fereastră*) La naiba cu aceste inovaţii după ultima modă; nu reuşesc să trag perdelele!

DOMNIŞOARA HESSEL Vreţi să le lăsaţi? Credeam că dimpotrivă!

RUMMEL Mai întâi am să le las, domnişoară. Dar… dumneavoastră ştiţi ce se pregăteşte?

DOMNIŞOARA HESSEL Sigur. Îngăduiţi-mi să vă ajut. (*Pune mâna pe şnururi*). Voi lăsa perdelele în jos pentru cumnatul meu, cu toate că mai degrabă le-aş ridica.

RUMMEL Puteţi s-o şi faceţi, mai pe urmă. Atunci când grădina va fi plină de oameni, storurile se vor ridica şi ei vor vedea o familie fericită; un cămin burghez trebuie să fie transparent ca o cutie de sticlă.

(*Consulul Bernick pare că ar vrea să spună ceva, dar se întoarce repede şi se duce în odaia lui.*)

RUMMEL Hai să ţinem ultima noastră consfătuire. Domnule Krap, trebuie să ne veniţi în ajutor cu unele lămuriri.

(*Cei cinci se duc în odaia consulului. Domnişoara Hessel a tras perdelele şi tocmai vrea să facă acelaşi lucru cu draperiile din faţa glasvandului deschis, când Olaf, de sus, sare jos, direct pe treptele ce dau spre grădină.*

Are un pled peste umeri şi o legăturică în mână.)

DOMNIŞOARA HESSEL Ah! Doamne fereşte! Vai, cum m-ai speriat!

OLAF (*ascunzând legăturica*) Sst, mătuşico!

DOMNIŞOARA HESSEL Ai sărit pe fereastră? Unde vrei să te duci?

OLAF Sst, să nu mă spui nimănui. Mă duc la unchiul Johan, numai până la debarcader, să-mi iau rămas bun de la el. Noapte bună, mătuşă! (*Fuge prin grădină*).

DOMNIŞOARA HESSEL Nu, Olaf! Olaf! Rămâi aici!

(*Johan Tønnesen îmbrăcat în haine de călătorie, cu o taşcă peste umăr, intră cu băgare de seamă pe uşa din dreapta.*)

JOHAN Lona!

DOMNIŞOARA HESSEL Cum? Te-ai întors?

JOHAN Mai am câteva minute. Trebuie s-o mai văd o dată. Nu putem să ne despărţim în felul acesta.

(*Domnişoara Bernick şi Dina, amândouă cu mantalele pe ele, iar cea din urmă purtând o valiză mică, intră pe uşa din fund, stânga.*)

DINA Mă duc la el; la el!

DOMNIŞOARA BERNICK Da, Dina, vei ajunge la el!

DINA Uite-l!

JOHAN Dina!

DINA Ia-mă cu tine!

JOHAN Cum?…

DOMNIŞOARA HESSEL Dina… vrei tu?

DINA Da, ia-mă cu tine! Celălalt mi-a scris, spunând că astă-seară va anunţa oficial logodna, faţă de toată lumea.

JOHAN Dina… nu-l iubeşti?

DINA Nu l-am iubit niciodată. Prefer să mă arunc în adâncul fiordului decât să fiu logodnica lui. O, ce umilită am fost ieri; cum

m-a îngenuncheat apăsându-mă sub trufia lui! A arătat că-mi face cinstea de a mă ridica până la el, pe mine, o ființă demnă de dispreț. Nu mai vreau să fiu disprețuită. Vreau să plec. Îmi dai voie să te urmez?

JOHAN Da, da, de o mie de ori da!

DINA N-am să-ți fiu mult timp povară. Ajută-mă doar să ajung acolo, ajută-mă doar să mă descurc la început…

JOHAN Uraa, se aranjează, Dina!

DOMNIŞOARA HESSEL (*arătând spre odaia consulului*) Sst, încet, încet!

JOHAN Dina, am să te port pe brațe.

DINA Asta nu-ți voi îngădui. Vreau să mă descurc singură; acolo voi reuşi foarte bine. Numai să plec de-aici cât mai repede. O, femeile astea, tu nu ştii încă, mi-au şi scris azi. M-au sfătuit să-mi binecuvântez norocul, explicându-mi cât de generos s-a arătat cu mine, şi că în toate zilele mă vor supraveghea, să vadă dacă mă arăt demnă de el. Mi-e groază de atâta cumsecădenie.

JOHAN Spune-mi, Dina, numai de aceea pleci? Eu nu însemn nimic pentru tine?

DINA Ba da, Johan, îmi eşti… mai mult decât toți ceilalți oameni.

JOHAN O, Dina!…

DINA Toți îmi spuneau că trebuie să te urăsc. Să am oroare de tine. Îmi spuneau că e o datorie pentru mine; dar eu nu înțeleg povestea asta cu datoria; niciodată nu voi fi în stare s-o înțeleg.

DOMNIŞOARA HESSEL Nici să nu fii în stare, Dina!

DOMNIŞOARA BERNICK Nu, să nu fii în stare; şi de aceea să-l urmezi ca soție.

JOHAN Da, da!

DOMNIŞOARA HESSEL Ce-ai spus? Ei, acum trebuie să te sărut, Marta! La asta nu m-aş fi aşteptat niciodată din partea ta.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, te cred; eu însămi nu m-am aşteptat la asta. Dar o dată trebuia să izbucnesc şi eu. O, cât de mult suferim aici. Ne martirizează principiile şi obiceiurile! Revoltă-te împotriva lor, Dina. Fii soţia lui. Bine că cineva sfarmă, în sfârşit, toate aceste convenţii şi obiceiuri

JOHAN Tu ce răspunzi, Dina?

DINA Da, vreau să fiu soţia ta.

JOHAN Dina!

DINA Dar mai întâi vreau să muncesc. Vreau să devin eu însămi cineva, aşa cum eşti tu. Nu vreau să fiu un obiect pe care-l iei cu tine.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, adevărat, aşa să fie.

JOHAN Bine, voi aştepta şi voi spera.

DOMNIŞOARA HESSEL …Şi vei câştiga, băiete! Acum însă, la bord!

JOHAN Da, la bord! Ah, Lona, sora mea dragă, vreau să-ţi spun ceva. (*O conduce spre fundul odăii vorbindu-i precipitat.*)

DOMNIŞOARA BERNICK Dina, fericito; lasă-mă să te sărut încă o dată – ultima oară.

DINA Nu pentru ultima oară, nu, dragă şi scumpă mătuşă; ne vom revedea.

DOMNIŞOARA BERNICK Niciodată! Promite-mi, Dina, că nu te vei întoarce niciodată. (*Îi apucă amândouă mâinile şi se uită la ea.*) Acum tu, copilă iubită, mergi către fericire, peste Ocean. O, de câte ori, în clasă, nu mi-am dorit să fiu şi eu acolo! Acolo trebuie să fie frumos; sub un cer mai vast, norii se înalţă mai sus decât aici, un aer mai proaspăt răcoreşte frunţile oamenilor.

DINA O, mătuşă Marta, într-o zi vei veni şi tu după noi.

DOMNIŞOARA BERNICK Eu? Niciodată, aici am de îndeplinit măruntele mele îndatoriri zilnice, iar de-acum încolo nu cred că voi mai putea deveni ceea ce ar fi trebuit să fiu.

DINA Nu-mi vine a crede că trebuie să mă despart de tine.

DOMNIŞOARA BERNICK Vai, Dina, omul se poate despărţi de multe. (*Sărutând-o*). Dar asta să nu-ţi fie dat niciodată, dulce copilă. Promite-mi că-l vei face fericit.

DINA Nu vreau să promit nimic. Nu-mi place să promit. Totul trebuie să vie aşa, de la sine.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, aşa trebuie, rămâi aşa cum eşti: cinstită şi credincioasă ţie însăţi.

DINA Aşa voi rămâne, mătuşă.

DOMNIŞOARA HESSEL (*ascunzând în buzunar câteva hârtii pe care Johan i le dăduse*) Bine, bine, dragul meu băiat. Acum luaţi-o din loc.

JOHAN Da, nu mai avem timp de pierdut. Rămâi cu bine, Lona! Îţi mulţumesc pentru toată dragostea ta. Rămâi cu bine, Marta, şi-ţi mulţumesc şi ţie pentru prietenia ta credincioasă.

DOMNIŞOARA BERNICK Cu bine, Johan! Cu bine, Dina! Şi fericirea să se aştearnă peste toate zilele vieţii voastre.

(*Marta şi Lona îi împing către uşa din fund. Johan şi Dina ies grăbiţi prin grădină. Domnişoara Hessel închide uşa şi trage perdelele.*)

DOMNIŞOARA HESSEL Acum suntem singure, Marta. Tu ai pierdut-o pe Dina iar eu pe Johan.

DOMNIŞOARA BERNICK Tu… pe Johan?

DOMNIŞOARA HESSEL O, îl pierdusem pe jumătate încă acolo. Băiatul dorea să stea pe propriile-i picioare; de aceea l-am lăsat să creadă că sufeream de dorul de casă.

DOMNIŞOARA BERNICK De aceea? Da, atunci înţeleg de ce ai venit. Dar nu-ţi va cere să te întorci, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL O soră vitregă bătrână; ce nevoie să aibă de ea? Bărbaţii sfâşie mult şi multe în bucăţi, ca să ajungă la fericire.

DOMNIŞOARA BERNICK Se întâmplă câteodată.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar ne vom susţine una pe alta, Marta.

DOMNIŞOARA BERNICK Pot eu să însemn ceva pentru tine?

DOMNIŞOARA HESSEL Cine, mai mult decât tine? Noi, două mame vitrege… Nu ne-am pierdut amândouă copiii? Acum suntem singure.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, singure. Şi de aceea trebuie să ştii: pe el l-am iubit mai mult decât orice pe lume.

DOMNIŞOARA HESSEL Marta! (*Apucând-o de braţ.*) Adevărat?

DOMNIŞOARA BERNICK Toată viaţa mea este cuprinsă în aceste cuvinte. L-am iubit şi l-am aşteptat. În fiecare vară îl aşteptam să vie. Şi iată, a venit, dar nu m-a văzut.

DOMNIŞOARA HESSEL L-ai iubit! Pe el! Şi tu singură i-ai dat altă fericire în braţe.

DOMNIŞOARA BERNICK Cum să nu-i fi dat fericirea în braţe, când îl iubeam? Da, l-am iubit. Întreaga mea viaţă i-am dăruit-o lui, de atunci, de când a plecat. Nu-i aşa că n-aveam niciun temei să sper? O, şi totuşi cred că am avut un temei. Dar când s-a întors, parcă totul pierise din amintirea lui. El… nu m-a văzut.

DOMNIŞOARA HESSEL Te-a umbrit Dina.

DOMNIŞOARA BERNICK Bine-a făcut. Atunci când a plecat, eram de aceeaşi vârstă; când l-am revăzut – o, clipa aceea cumplită! – mi-am dat seama că eram cu zece ani mai în vârstă decât el. Acolo, afară, a umblat în lumina tremurătoare a unui soare strălucitor şi a inhalat tinereţe şi sănătate cu fiecare gură de aer inspirată, iar eu, în timpul acesta, am stat aici înăuntru şi am tors, am tors…

DOMNIŞOARA HESSEL …firul fericirii lui, Marta.

DOMNIŞOARA BERNICK Da, am tors fir de aur. Nu simt nicio amărăciune! Nu-i aşa, Lona, că i-am fost două surori bune?

DOMNIŞOARA HESSEL (*cuprinzând-o în braţe*) Marta!

(*Consulul Bernick iese din odaia lui.*)

CONSULUL BERNICK (*către cei dinăuntru*) Da, da, aranjaţi totul

cum doriţi. Când va sosi timpul, voi… (*Închide uşa.*) A, aici eraţi? Ascultă, Marta, trebuie să te aranjezi puţin şi spune-i şi lui Betty. Evident, nu doresc niciun fel de lux, doar o toaletă de casă drăguţă. Dar să vă grăbiţi.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi o mină fericită şi veselă, Marta; trebuie să te arăţi cu ochii strălucitori de veselie.

CONSULUL BERNICK Să coboare şi Olaf, vreau să-l am lângă mine.

DOMNIŞOARA HESSEL Hm, Olaf…

DOMNIŞOARA BERNICK O s-o anunţ pe Betty. (*Iese prin odaia din fund, stânga.*)

DOMNIŞOARA HESSEL Da, vasăzică a sosit clipa cea mare.

CONSULUL BERNICK (*mergând neliniştit de colo-colo prin odaie*) Da, aşa-i.

DOMNIŞOARA HESSEL Într-un astfel de moment, îmi închipui că un om trebuie să se simtă fericit şi mândru.

CONSULUL BERNICK (*privind-o*) Hm!

DOMNIŞOARA HESSEL Aud că întreg oraşul va fi iluminat.

CONSULUL BERNICK Da, le-a dat prin gând să facă aşa ceva.

DOMNIŞOARA HESSEL Toate asociaţiile vor veni cu drapelele. Numelui tău îi va fi dat să strălucească în litere de foc. În noaptea asta, telegraful va anunţa în toată ţara: „Înconjurat de fericita lui familie, consulul Bernick a primit omagiul concetăţenilor, ca unul dintre stâlpii societăţii”.

CONSULUL BERNICK Exact aşa va fi. Şi afară se va striga ura, iar mulţimea îşi va manifesta entuziasmul chemându-mă să apar în uşa de colo, şi eu voi fi nevoit să mă înclin şi să mulţumesc.

DOMNIŞOARA HESSEL O, *nevoit?*

CONSULUL BERNICK Crezi că mă simt fericit în ceasul ăsta?

DOMNIŞOARA HESSEL Nu, eu una, nu cred că te poţi simţi

chiar atât de fericit.

CONSULUL BERNICK Lona, mă dispreţuieşti.

DOMNIŞOARA HESSEL Nu încă.

CONSULUL BERNICK N-ai dreptul să mă dispreţuieşti! Lona, nu ai putea înţelege cu adevărat cât de nespus de singur mă aflu în societatea asta închistată şi diformată; în ce fel, an de an, a trebuit să renunţ la visurile mele de a realiza ceva măreţ, care să-mi încununeze viaţa. Oricât de variat s-ar prezenta domeniul activităţii mele, în esenţă ce am înfăptuit? Fleacuri! Dar altceva, ceva mare, aici nici nu s-ar concepe măcar. Dacă aş fi încercat să depăşesc – măcar cu un pas – obiceiurile şi principiile care formau mentalitatea acestei societăţi, sau măcar problemele aflate la ordinea zilei, atunci s-ar fi sfârşit cu puterea mea. Ştii tu ce suntem noi, noi, care suntem socotiţi stâlpii societăţii? Suntem instrumentele societăţii, atât şi nimic mai mult.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce vezi abia acum lucrurile astea?

CONSULUL BERNICK Pentru că abia de când te-ai întors tu am început să mă gândesc la ele şi mai ales în seara asta. Ah. Lona, de ce nu te-am cunoscut mai bine atunci, demult?

DOMNIŞOARA HESSEL Şi ce s-ar fi întâmplat… atunci?

CONSULUL BERNICK Nu te-aş fi pierdut; şi dacă te-aş fi avut pe tine, nu aş fi… aşa cum sunt acum.

DOMNIŞOARA HESSEL De ce nu te gândeşti la ce ar fi putut însemna *ea* pentru tine, *ea* cea pe care ai ales-o în locul meu?

CONSULUL BERNICK În tot cazul, nu a fost pentru mine aceea de care aveam nevoie.

DOMNIŞOARA HESSEL Fiindcă niciodată nu ai împărţit cu ea greutăţile vieţii tale, fiindcă niciodată nu ai considerat-o, în relaţiile dintre voi, ca pe un om egal cu tine; fiindcă ai lăsat-o să se prăbuşească sub povara reproşurilor ce-şi făcea inutil, deşi în

realitate, tu şi nu ea ai adus ruşinea în familia ei.

CONSULUL BERNICK Da, da, da, toate astea sunt consecinţa minciunii şi a tăcerii mele.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi atunci de ce nu rupi cu această minciună şi cu tot ce-i putred?

CONSULUL BERNICK Acum? Acum e prea târziu, Lona.

DOMNIŞOARA HESSEL Spune-mi, Karsten, ce satisfacţie îţi dă ţie înşelătoria asta?

CONSULUL BERNICK Mie? Niciuna! Eu trebuie să dispar, odată cu toată societatea asta ticăloasă. Dar după noi va veni altă generaţie; pentru fiul meu muncesc. Pentru el pregătesc opera vieţii mele. Va veni un timp când – în sfârşit – adevărul va domni în societate şi pe el îşi va întemeia fiul meu o existenţă mai fericită decât aceea a tatălui său.

DOMNIŞOARA HESSEL Întemeiată pe o minciună? Gândeşte-te ce moştenire laşi fiului tău.

CONSULUL BERNICK (*cu o desperare stăpânită*) Îi las o moştenire de o mie de ori mai urâtă decât ştii tu. Dar o dată trebuie să înceteze şi blestemul. Şi totuşi, indiferent de ce trebuie… (*Izbucnind*) Cum aţi putut să mă aduceţi în situaţii atât de îngrozitoare! Dar acum, dacă s-a întâmplat, sunt nevoit să merg înainte. Nu veţi reuşi să mă zdrobiţi.

(*Hilmar Tønnesen, cu un bileţel în mână, vine repede şi tulburat din dreapta.*)

HILMAR Dar asta-i doar… Betty, Betty!

CONSULUL BERNICK Ce mai e? Au venit?

HILMAR Nu, nu, dar trebuie neapărat să vorbesc cu cineva. (*Iese pe uşa din fund, stânga.*)

DOMNIŞOARA HESSEL Karsten, vorbeşti ca şi cum am fi venit să te distrugem. Atunci lasă-mă să-ţi spun ce fel de om este acel fiu

rătăcitor de care societatea şi morala voastră se îngrozea ca de un ciumat. Acum se poate lipsi de voi; a plecat.

CONSULUL BERNICK Dar se va întoarce.

DOMNIŞOARA HESSEL Johan nu se va mai întoarce. A plecat pentru totdeauna… cu Dina.

CONSULUL BERNICK Nu se mai întoarce? Şi Dina a plecat cu el?

DOMNIŞOARA HESSEL Da, ca să-i fie soţie. În felul acesta pălmuiesc ei doi societatea voastră rătăcită; ca şi mine, de altfel… atunci, demult.

CONSULUL BERNICK Au plecat!… Şi ea!… Cu „Indian Girl"!

DOMNIŞOARA HESSEL Nu, o marfă atât de scumpă n-a îndrăznit s-o încredinţeze bandei aceleia de nelegiuiţi. Johan şi Dina au plecat cu „Palmier".

CONSULUL BERNICK Ah! Atunci vasăzică… totul e zadarnic… (*Se duce repede către odaia lui, smulge* î*n lături uşa şi strigă înăuntru.*) Krap, opriţi „Indian Girl"-ul. Nu trebuie să mai plece astă seară.

KRAP (*dinăuntru*) „Indian Girl"… este în larg, domnule consul.

CONSULUL BERNICK (*închide uşa şi spune tare*) Prea târziu şi zadarnic.

DOMNIŞOARA HESSEL Ce vrei să spui?

CONSULUL BERNICK Nimic, nimic. Pleacă, lasă-mă singur!

DOMNIŞOARA HESSEL Hm! Ascultă, Karsten! Johan îţi trimite vorbă că mi-a încredinţat soarta numelui său, pe care ţi l-a împrumutat cu dragă inimă… atunci, şi pe care, pe deasupra, l-ai şi furat în timp ce era plecat. Johan tace… În această chestiune pot acţiona, sau pot rămâne pasivă. Deci, totul depinde de mine. Priveşte, sunt deţinătoarea ambelor scrisori.

CONSULUL BERNICK Le ai? Şi vrei ca în seara asta… poate chiar când alaiul…

DOMNIŞOARA HESSEL N-am venit aici ca să te denunţ, ci ca să

te scutur în aşa fel încât să te convingi singur că trebuie să vorbeşti. N-am reuşit. Rămâi mai departe cufundat în mocirla minciunii. Uite, rup scrisorile tale în bucăţele. Ţine resturile, iată-le aici! Acum nu mai există nicio mărturie împotriva ta, Karsten. Acum eşti liniştit, fii şi fericit – dacă poţi.

CONSULUL BERNICK (*cutremurat*) Lona, de ce n-ai făcut asta mai înainte! Acum e prea târziu; acum… viaţa mi-a devenit insuportabilă. Din clipa asta nu mai pot trăi.

DOMNIŞOARA HESSEL Dar ce s-a întâmplat?

CONSULUL BERNICK Nu mă întreba. Dar trebuie să trăiesc! Vreau să trăiesc – de dragul lui Olaf. El va îndrepta totul, el îmi va răscumpăra păcatele.

DOMNIŞOARA HESSEL Karsten!…

HILMAR (*venind repede înapoi*) Nimeni nu-i de găsit; toţi sunt plecaţi, nici Betty.

CONSULUL BERNICK Ce vrei?

HILMAR N-am curajul să-ți spun.

CONSULUL BERNICK Ce s-a întâmplat? Spune îndată! Trebuie să-mi spui!

HILMAR Atunci… fie! Olaf a plecat cu „Indian Girl”.

CONSULUL BERNICK (*se dă, împleticindu-se, înapoi*) Olaf… cu „Indian Girl”! Nu! Nu!

DOMNIŞOARA HESSEL Da, da, sigur! Acum înțeleg, l-am văzut sărind pe fereastră.

CONSULUL BERNICK (*din pragul odăii lui strigă desperat*) Krap, opreşte cu orice preţ pe „Indian Girl”!

KRAP (*ieşind*) Imposibil, domnule consul. Cum vă puteţi închipui dumneavoastră…

CONSULUL BERNICK Trebuie să-l oprim; Olaf e la bord!

KRAP Ce spuneţi?…

RUMMEL (*ieşind*) Olaf a fugit? Nu-i posibil!

SANDSTAD (*venind de afară*) Va fi trimis înapoi cu vasul pilot, domnule consul.

HILMAR Nu, imposibil, mi-a scris (*arătând biletul*) că va sta ascuns în cală până vor ajunge în largul mării.

CONSULUL BERNICK Nu-l voi mai vedea niciodată!

RUMMEL A, ce prostie. E un vas bun, rezistent, reparat chiar acum…

VIGELAND (*care a intrat între timp*)… În propriul dumneavoastră şantier, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Vă spun, nu-l voi mai vedea niciodată. L-am pierdut, Lona, şi acum îmi dau seama că nu l-am avut niciodată. (*Ascultând.*) Asta ce-i?

RUMMEL Muzică. Se apropie manifestaţia.

CONSULII. BERNICK Nu vreau, nu pot primi pe nimeni!

RUMMEL Cum îţi închipui? Imposibil să mai schimbăm ceva.

SANDSTAD Imposibil, gândiţi-vă ce aţi mizat, domnule consul!

CONSULUL BERNICK Ce mai contează acum pentru mine? Mai am pentru cine munci?

RUMMEL Cum poţi pune o întrebare ca asta? Doar ne ai pe noi… şi societatea.

VIGELAND Da, iată o vorbă înţeleaptă.

SANDSTAD Dar, domnule consul, nu uitaţi că noi…

(*Domnişoara Bernick intră pe uşa din stânga, fund.*
Se aude înăbuşit muzica, venind de departe, din josul străzii.)

DOMNIŞOARA BERNICK Îndată soseşte alaiul şi Betty nu-i acasă, nu înţeleg unde e…

CONSULUL BERNICK Nu-i acasă? Vezi tu, Lona; nu am niciun sprijin, nici la bucurie, nici la durere.

RUMMEL Daţi la o parte perdelele! Ajutaţi-mi, domnule Krap. Şi

dumneavoastră, domnule Sandstad. Ce păcat că tocmai acum familia nu e la un loc; e împotriva programului.

(*Perdelele sunt date în lături, atât la ferestre cât şi la uşi. Se vede strada iluminată. Pe casa de vizavi, un panou mare purtând inscripţia „Trăiască domnul consul Bernick, stâlpul societăţii noastre!”*)

CONSULUL BERNICK (*dându-se intimidat înapoi*) Terminaţi cu toate astea. Nu vreau să văd nimic! Stingeţi! Stingeţi!

RUMMEL Te întreb cu tot respectul, nu ţi-e bine?

DOMNIŞOARA BERNICK Ce-i cu el, Lona?

DOMNIŞOARA HESSEL Sst! (*Vorbeşte în şoaptă cu ea.*)

CONSULUL BERNICK Daţi jos această inscripţie batjocoritoare! Nu vedeţi că toate făcliile astea scot limba la noi?

RUMMEL Ei, nu, acum îmi vine să cred că…

CONSULUL BERNICK O, ce ştiţi voi!… Toate acestea îmi par lumânări la căpătâiul unui mort!

KRAP Hm!…

RUMMEL Ei nu, prea ţi le pui toate la inimă.

SANDSTAD Băiatul face o plimbare peste Ocean şi după aceea îl veţi avea iarăşi înapoi.

VIGELAND Aveţi încredere în Atotputernicul, domnule consul.

RUMMEL Şi vasul, după câte ştiu, nu e în pericol să se scufunde.

KRAP Hm!…

RUMMEL Aş înţelege dacă ar fi vorba de unul dintre acele coşciuge plutitoare, pe care am auzit că le-ar folosi marile societăţi de navigaţie.

CONSULUL BERNICK Simt cum încărunțesc.

(*Doamna Bernick, cu un şal mare pe cap, intră pe uşa de la grădină.*)

DOAMNA BERNICK Karsten, Karsten, ştii?

CONSULUL BERNICK Da, ştiu, dar tu, tu, care nu vezi nimic, tu care nu veghezi asupra lui…

DOAMNA BERNICK O, ascultă numai!…

CONSULUL BERNICK De ce nu l-ai păzit? Acum l-am pierdut. Dă-mi-l înapoi dacă poţi!

DOAMNA BERNICK Da, pot, îl am!

CONSULUL BERNICK Îl ai?

HILMAR, RUMMEL, VIGELAND, SANDSTAD, KRAP (*cu un suspin de uşurare*) Ah!

HILMAR Ei, mi-am închipuit eu.

DOMNIŞOARA BERNICK L-ai recăpătat, Karsten!

DOMNIŞOARA HESSEL Dar acum, recâştigă-l!

CONSULUL BERNICK Îl ai? E adevărat ceea ce spui? Unde-i?

DOAMNA BERNICK Nu-ți spun până nu-l ierţi.

CONSULUL BERNICK O, te mai îndoieşti?… Îl iert! Dar cum ai aflat?

DOAMNA BERNICK Crezi că o mamă nu vede? Eram îngrozită să nu afli tu. Câteva cuvinte care-i scăpaseră ieri, şi apoi… odaia goală şi hainele şi sacul dispărute…

CONSULUL BERNICK Da, da, înțeleg.

DOAMNA BERNICK Am alergat, am reuşit să pun mâna pe Aune. Am ieşit la larg cu barca lui cu vele; vasul era gata să plece. Domnul fie lăudat, am ajuns totuşi la timp, ne-am urcat la bord, am pus să se cerceteze peste tot, l-am găsit. Karsten, nu trebuie să-l pedepseşti.

CONSULUL BERNICK Betty!

DOAMNA BERNICK Şi nici pe Aune!

CONSULUL BERNICK Aune? Ce ştii despre el? „Indian Girl” n-a pornit mai departe?

DOAMNA BERNICK Nu, tocmai asta-i.

CONSULUL BERNICK Vorbeşte, vorbeşte odată!

DOAMNA BERNICK Aune era tot atât de zguduit ca şi mine;

cercetările ne-au răpit timp, se lăsase noaptea; pilotul făcea dificultăţi, aşa că Aune s-a încumetat, în numele tău…

CONSULUL BERNICK Ei?

DOAMNA BERNICK Să-l oprească până mâine.

KRAP Hm!

CONSULUL BERNICK O, ce fericire!

DOAMNA BERNICK Nu eşti furios?

CONSULUL BERNICK O, Betty, ce fericire!

RUMMEL Şi tu, eşti prea conştiincios.

HILMAR Adevărat, din moment ce era vorba doar de o mică răfuială cu natura, atunci – uf!

KRAP (*în fund*, *lângă fereastră*) Alaiul a pătruns pe poarta grădinii, domnule consul.

CONSULUL BERNICK Da, acum poate veni.

RUMMEL Toată grădina se umple de oameni.

SANDSTAD Toată strada e plină.

RUMMEL Tot oraşul e în picioare, Bernick. E cu adevărat o clipă înălţătoare.

VIGELAND Să primim această clipă cu sufletul plin de modestie, domnule Rummel.

RUMMEL Toate drapelele au fost scoase. Ce alai! Iată şi comitetul serbării, în frunte cu profesorul Rørlund.

CONSULUL BERNICK Lăsaţi-i să vină!

RUMMEL Ascultă, în gradul de emoţie în care te afli…

CONSULUL BERNICK Ei, ce?

RUMMEL Aş înclina să iau eu cuvântul în locul tău.

CONSULUL BERNICK Nu, mulţumesc. În seara asta vreau să vorbesc chiar eu.

RUMMEL Dar mai ştii ce ai de spus?

CONSULUL BERNICK Da, fii liniştit, Rummel, acum ştiu ce am

de spus.

(*Între timp, muzica s-a oprit. Uşa dinspre grădină se deschide. Profesorul Rørlund, în fruntea comitetului de organizare, intră, condus de câţiva servitori care poartă un coş acoperit. În urma lor vin cetăţeni ai oraşului din toate clasele, atâţi câţi poate cuprinde holul. O mulţime imensă cu drapele se zăreşte afară, în grădină şi pe stradă.*)

RØRLUND Mult stimate domnule consul! Văd, din surpriza întipărită pe chipul dumneavoastră, că am pătruns ca oaspeţi neaşteptaţi în fericitul dumneavoastră cămin, în care sunteţi înconjurat de familia şi de prietenii dumneavoastră – onorabili şi activi concetăţeni ai noştri. Dar îndemnul inimilor ne-a îmboldit să vă aducem omagiul nostru. Aceasta nu vi se întâmplă pentru prima oară; totuşi, pentru prima oară ia o asemenea amploare. V-am adus adeseori mulţumirile noastre pentru solida temelie morală pe care, ca să spunem aşa, aţi construit societatea noastră. De această dată însă, vă aducem omagii în special pentru calitatea dumneavoastră de cetăţean clarvăzător, neobosit, dezinteresat, gata să se jertfească pe sine şi a cărui iniţiativă, după părerea tuturor specialiştilor, va da un puternic avânt prosperităţii şi bunăstării societăţii noastre.

VOCI DIN MULŢIME Bravo, bravo!

RØRLUND Domnule consul, ani de-a rândul aţi fost un luminos exemplu pentru oraşul nostru. Nu vorbesc de exemplara dumneavoastră viaţă de familie, şi nici despre trecutul dumneavoastră fără pată. Astfel de calităţi sunt rezervate elogiilor familiale, nu celor publice. Eu mă refer la activitatea dumneavoastră cetăţenească, aşa cum s-a prezentat întotdeauna: desfăşurată în văzul întregii lumi. Vapoare bine echipate ies de pe şantierele dumneavoastră şi îşi fâlfâie pavilionul pe oceanele cele mai îndepărtate. Numeroşi şi fericiţi muncitori vă privesc ca pe un părinte al lor. Prin faptul că aţi creat noi ramuri de activitate, aţi pus

temelia bunăstării a sute de familii. Cu alte cuvinte, dumneavoastră sunteţi – în înţelesul cel mai direct al cuvântului – sunteţi stâlpul de bază al acestei societăţi.

VOCI Aşa-i, aşa-i, bravo!

RØRLUND Şi tocmai într-o astfel de dezinteresare, care inspiră toate acţiunile dumneavoastră, trebuie să căutăm factorul ce are un efect atât de pozitiv, în special în această epocă. Dumneavoastră sunteţi pe cale de a ne înzestra acum cu – şi nu preget să rostesc acest cuvânt prozaic şi simplu – o cale ferată.

MULTE VOCI Bravo! Bravo!

RØRLUND Dar această înfăptuire pare că s-ar lovi de greutăţi dictate esenţialmente de consideraţiuni meschine, egoiste.

VOCI Să auzim, să auzim!

RØRLUND Şi anume, e lucru cunoscut că anumiţi indivizi, care nu aparţin societăţii noastre, au luat-o înainte cetăţenilor activi de aici şi au intrat în posesia anumitor avantaje, care de drept ar fi trebuit să ne revină nouă.

VOCI Da, da! Să auzim!

RØRLUND Această regretabilă situaţie de fapt a ajuns desigur şi la cunoştinţa dumneavoastră, domnule consul. Cu toate acestea, dumneavoastră rămâneţi de neclintit în hotărârea luată, deşi ştiţi foarte bine că un cetăţean al statului nu trebuie să aibă în vedere decât interesul oraşului său.

DIFERITE VOCI Hm! Nu, nu! Ba da, ba da!

RØRLUND Iată, iată omul şi cetăţeanul căruia îi aducem în seara aceasta omagiile noastre. Să dea Domnul ca întreprinderea dumneavoastră să fie o adevărată şi durabilă binefacere pentru societate! Drumul de fier poate constitui desigur, calea ce ne-ar expune pătrunderii – în mijlocul nostru – a unor specimene dăunătoare din afară; dar va fi şi o cale la fel de rapidă ca să ne

descotorosim de ele. Astfel de elemente din afară, chiar fără existenţa căii ferate, au pătruns de curând la noi, şi n-am putut să le împiedicăm. Socotesc ca o prevestire fericită pentru izbânda întreprinderii faptul că tocmai în această seară de sărbătoare ne-am descotorosit – mai degrabă decât ne-am fi aşteptat – de anumite specimene de acest fel…

VOCI Sst! Sst!

RØRLUND Faptul că am atins acest punct aici, în acest loc, demonstrează că ne aflăm într-o casă în care exigenţele etice sunt aşezate mai presus decât legăturile de familie.

VOCE Auziţi! Bravo!

CONSULUL BERNICK (*concomitent*) Daţi-mi voie…

RØRLUND Numai câteva cuvinte încă, domnule consul. Ceea ce aţi înfăptuit pentru oraşul nostru, desigur că nu a avut la bază vreo dorinţă ascunsă de a realiza foloase materiale. Dar nu aveţi dreptul, acum mai puţin ca oricând, de a refuza un modest semn de preţuire din partea concetăţenilor dumneavoastră recunoscători, tocmai în momentul solemn în care – după cum au spus-o oamenii de afaceri – ne aflăm în faţa unei ere noi.

MULTE VOCI Bravo! Auziţi, auziţi!

(*Se face un semn servitorilor, aceştia se apropie aducând coşul; membrii din comitetul festiv îl preiau şi îi prezintă obiectele despre care se va vorbi în continuare.*)

RØRLUND Iată, avem aici, domnule consul, un serviciu de cafea din argint. Fie ca el să vă împodobească masa, atunci când în viitor, ca şi de atâtea ori în trecut, vom avea bucuria să ne adunăm în această casă primitoare. Iar pe dumneavoastră, domnii mei, care sunteţi gata să fiţi alături de primul stâlp al societăţii noastre, vă rugăm să primiţi ca amintire un mic dar. Acest pocal de argint este pentru dumneavoastră, domnule angrosist Rummel.

Dumneavoastră aţi fost acela care atât de des, în clinchetul vesel al cupelor, aţi apărat cu elocvenţă interesele cetăţeneşti. Fie-vă dat ca ocazii fericite să prilejuiască închinarea şi golirea acestui pocal. Dumneavoastră, domnule comerciant Sandstad, vă înmânez acest album cu fotografiile concetăţenilor noştri. Umanitatea dumneavoastră cunoscută şi recunoscută v-a pus în situaţia fericită de a avea prieteni în toate păturile societăţii. Iar dumneavoastră, domnule comerciant Vigeland, vă ofer această carte de rugăciuni tipărită pe hârtie velină şi cu legătură de lux, spre a împodobi camera dumneavoastră personală. Sub influenţa maturizantă a anilor, aţi dobândit o concepţie de viaţă plină de austeritate. Comportarea dumneavoastră în toate problemele zilnice, a fost purificată şi înnobilată, în decursul anilor, de gândul la Cel-de-sus şi la viaţa de apoi. (*Adresându-se mulţimii.*) Şi cu acestea, prieteni, un „Mulţi ani trăiască” pentru consulul Bernick şi pentru cei care luptă alături de el! Un „ura” pentru stâlpii societăţii noastre!

ÎNTREAGA MULŢIME Trăiască domnul consul Bernick! Trăiască stâlpii societăţii! Uraa! Uraa! Uraa!

DOMNIŞOARA HESSEL Noroc, cumnate!

(*Tăcere plină de aşteptare.*)

CONSULUL BERNICK (*începe grav şi rar*) Concetăţenii mei! S-a spus de către purtătorul vostru de cuvânt că în astă-seară ne aflăm în pragul unei epoci noi; şi sper că aşa va fi. Dar pentru ca asta să se poată realiza, trebuie să cultivăm adevărul. Adevărul, căci până în această seară el nu era cultivat în societate. Nici în lucrurile mari, nici în cele mărunte. (*Stupefacţie printre cei de faţă.*) Trebuie deci să încep prin a respinge cuvintele de laudă pe care dumneavoastră, domnule profesor, mi le-aţi adresat după cum este uzanţa în circumstanţe asemănătoare. Nu le merit, deoarece până în ziua de azi n-am fost un om dezinteresat. Chiar dacă n-am urmărit întotdeauna avantaje

materiale, în tot cazul, acum sunt conştient că cele mai multe dintre acţiunile mele s-au datorat unei dorinţi de putere, de influenţă şi de consideraţie.

RUMMEL. (*cu jumătate glas*) Ce-o mai fi şi asta?

CONSULUL BERNICK Faţă de concetăţenii mei nu-mi fac însă niciun reproş în legătură cu asta; căci mai cred încă şi acum că pot să mă aşez în primele rânduri, printre cei mai capabili oameni ai oraşului nostru.

MULTE VOCI Da, da, da.

CONSULUL BERNICK Dar, de ceea ce mă acuz eu însumi, este că am fost de multe ori atât de slab, încât m-am pretat s-o iau pe căi lăturalnice. Şi aceasta deoarece cunoşteam şi mă temeam de tendinţa societăţii noastre de a presupune motive necurate în tot ce se întreprindea la noi. Acum ajung la un fapt care exemplifică acest lucru.

RUMMEL (*neliniştit*) Hm, hm!

CONSULUL BERNICK Pe-aici circulă tot felul de zvonuri despre mari cumpărări de terenuri pe tot întinsul ţinutului. Aceste terenuri le-am cumpărat eu, pe toate, de unul singur.

VOCI ÎNĂBUŞITE Ce spune? Consulul? Consulul Bernick?

CONSULUL BERNICK Deocamdată, ele sunt în mâinile mele. Natural, m-am destăinuit colaboratorilor mei, domnilor Rummel, Vigeland şi Sandstad şi am căzut de acord să…

RUMMEL Nu-i adevărat! Dovezi, dovezi!

VIGELAND Noi n-am căzut de acord asupra nici unui lucru!

HILMAR Nu, că acum trebuie să spun…

CONSULUL BERNICK E foarte adevărat, n-am căzut de acord asupra a ceea ce vreau să spun acum. Dar, sper, aceşti trei domni vor fi fără îndoială de acord cu mine când voi declara că astă-seară m-am înţeles cu mine însumi ca aceste terenuri să fie preschimbate în

acţiuni la îndemâna tuturor, încât oricine doreşte să poată avea acces la ele.

MULTE VOCI Uraa! Trăiască consulul Bernick!

RUMMEL (*încet*, *consulului Bernick*) E o trădare josnică!

SANDSTAD (*încet*, *aparte*) Vasăzică ne-a tras pe sfoară!

VIGELAND Să-l ia dracu! Vai, Dumnezeule, ce-am spus?

MULŢIMEA (*afară*) Uraa! Uraa! Uraa!

CONSULUL BERNICK Tăcere, domnii mei. N-am niciun drept la aceste urale, pentru că ceea ce am hotărât acum nu a fost şi intenţia mea iniţială. Intenţia mea a fost de a păstra totul pentru mine. Şi sunt şi acum de părere că aceste proprietăţi pot fi la maximum fructificate numai dacă rămân concentrate într-o singură mână. Rămâne să alegeţi. Dacă doriţi, sunt gata să le administrez cu cea mai mare pricepere…

VOCI Da! Da! Da!

CONSULUL BERNICK …Dar mai întâi concetăţenii mei trebuie să mă cunoască temeinic. Propun ca de acum înainte fiecare să se cunoască pe sine însuşi şi haideţi să hotărâm ca din seara aceasta să începem o nouă eră. Iar pe cea veche cu sulimanurile ei, cu făţărnicia ei, cu goliciunea ei, cu acea cumsecădenie mincinoasă, s-o expunem într-un muzeu permanent deschis, pentru a ne fi de învăţătură; iar acestui muzeu, îi vom dărui – nu-i aşa, domnii mei? – deopotrivă serviciul de cafea, şi pocalul, şi albumul, şi cartea de rugăciuni pe hârtie velină, cu legătură de lux.

RUMMEL Da, natural.

VIGELAND (*mormăie*) Din moment ce ne-aţi luat totul, atunci…

SANDSTAD Vă rog…

CONSULUL BERNICK Şi acum, voi lichida cea mai importantă socoteală pe care o am cu societatea. S-a spus aici că anumite elemente detracate ne-au părăsit chiar în seara asta. Mai pot adăuga,

ceea ce încă nu se ştie: cel vizat nu a părăsit ţara singur; el este urmat, pentru a-i deveni soţie, de…

DOMNIŞOARA HESSEL (*tare*) Dina Dorf!

RØRLUND Cum?

DOAMNA BERNICK Ce spui?

(*Mare agitaţie.*)

RØRLUND S-a dus? A fugit… cu el! Imposibil!

CONSULUL BERNICK Spre a-i deveni soţie, domnule profesor. Şi mai am ceva de adăugat (*Încet.*) Betty, stăpâneşte-te şi suportă ceea ce va urma. (*Tare.*) Spun: jos pălăria în faţa acestui om, căci el, cu mărinimie a luat asupra lui vina altuia. Concetăţeni ai mei, vreau să se termine cu minciuna, care otrăveşte fiecare fibră din mine. Trebuie să aflaţi totul: *eu* am fost, acum cincisprezece ani, vinovatul.

DOAMNA BERNICK (*încet şi tremurând*) Karsten!

DOMNIŞOARA BERNICK (*acelaşi joc*) O, Johan!…

DOMNIŞOARA HESSEL În sfârşit, abia acum eşti tu însuţi!

(*Nesfârşită stupoare printre cei de faţă.*)

CONSULUL BERNICK Da, concetăţeni ai mei, eu am fost vinovatul şi el a fost cel care a ispăşit. Nicio putere umană nu ar fi reuşit să dovedească falsitatea atâtor zvonuri, urâte şi mincinoase, câte s-au răspândit după aceea. Dar nici nu îndrăznesc să mă plâng. Graţie acestor zvonuri, m-am ridicat acum cincisprezece ani; dacă acum va trebui să mă prăbuşesc din cauza lor, asta o veţi hotărî voi, dar numai după ce veţi chibzui bine.

RØRLUND Ce lovitură de trăsnet! Primul cetăţean al oraşului! (*Cu glas înăbuşit, către doamna Bernick.*) Vai, cât vă deplâng, doamnă.

HILMAR O, ce mărturisire! Ei nu, că trebuie să… Hm!

CONSULUL BERNICK Dar niciun fel de hotărâre în seara asta. Rog pe fiecare să se ducă la ale lui, să se concentreze, să privească înlăuntrul său. Atunci când spiritele se vor fi liniştit, se va vedea

dacă am pierdut sau dacă am câştigat prin faptul că v-am mărturisit totul. Cu bine! Eu mai am încă multe, multe de care să mă căiesc; dar acestea nu mă privesc decât pe mine. Noapte bună. Să renunţăm la fast. Sunteţi de acord cu mine că nu-şi are rostul acum?

RØRLUND Certamente, nu. (*Încet către doamna Bernick.*) A fugit. Vasăzică, totuşi, era totalmente nedemnă de mine. (*Încet, către comitetul manifestaţiei.*) Da, domnii mei, acum cred că cel mai bun lucru este să ne împrăştiem în tăcere.

HILMAR Cum se va mai putea ţine sus stindardul principiilor? Uf!

(*Între timp, comunicarea a mers pe şoptite din gură în gură. Toţi participanţii la alai se îndepărtează, plecând prin grădină. Rummel, Sandstad şi Vigeland pleacă certându-se violent, însă cu voce înăbuşită. Hilmar se strecoară afară prin dreapta. În tăcerea care s-a lăsat în urmă, rămân în hol consulul Bernick, doamna Bernick, domnişoara Bernick, domnişoara Hessel şi procuristul Krap.*)

CONSULUL BERNICK Betty, mă vei putea ierta?

DOAMNA BERNICK (*privindu-l surâzătoare*) Ştii, Karsten, acum mi-ai deschis cea mai frumoasă perspectivă din câte am avut în toţi aceşti ani.

CONSULUL BERNICK Cum adică?

DOAMNA BERNICK Ani de zile am crezut că odinioară ai fost al meu şi te-am pierdut după aceea. Acum ştiu că n-ai fost al meu niciodată, dar te voi câştiga.

CONSULUL BERNICK (*cuprinzând-o în brațe*) O, Betty, m-ai câştigat! Prin Lona, am învățat să te cunosc cu adevărat. Acum, spune-i lui Olaf să vină.

DOAMNA BERNICK Da, acum îl vei avea. Domnule Krap!

(*Se retrage şi vorbeşte încet cu el, în fund. Krap iese pe uşa ce dă în grădină. În timpul celor ce urmează, încetul cu încetul toate luminile de la

case se sting.)

CONSULUL BERNICK (*înăbuşit*) Mulţumesc, Lona, ai salvat tot ce mai era bun în mine şi mi-ai salvat şi fericirea.

DOMNIŞOARA HESSEL Am vrut eu altceva?

CONSULUL BERNICK Da, oare asta ai vrut, sau altceva? Nu mă pot dumiri ce-i cu tine.

DOMNIŞOARA HESSEL Hm!…

CONSULUL BERNICK Vasăzică: ură, nu; răzbunare, nu! Atunci de ce ai venit încoace?

DOMNIŞOARA HESSEL O veche prietenie nu rugineşte.

CONSULUL BERNICK Lona!

DOMNIŞOARA HESSEL Când Johan mi-a povestit ce s-a întâmplat… atunci mi-am jurat: eroul tinereţii mele trebuie să fie descătuşat şi autentic erou.

CONSULUL BERNICK O, şi cât de puţin am meritat asta din partea ta! Eu doar nu mai reprezint nimic!

DOMNIŞOARA HESSEL Da, Karsten, aşa ar fi dacă pe noi, femeile, ne-ar călăuzi numai interesul.

(*Aune vine din grădină cu Olaf.*)

CONSULUL BERNICK (*întâmpinându-l*) Olaf!

OLAF Tată, îți promit că niciodată nu voi mai…

CONSULUL BERNICK… Fugi de aici?

OLAF Da, da, ţi-o promit, tată.

CONSULUL BERNICK Şi eu îți promit că nu vei mai avea de ce s-o faci. De acum încolo îți este îngăduit să creşti nu ca moştenitorul operei vieţii mele, ci ca acel care-şi va făuri singur opera.

OLAF Şi voi avea voie să fac ceea ce vreau eu?

CONSULUL BERNICK Da, vei avea voie.

OLAF Mulţumesc. Atunci nu vreau să devin un stâlp al societăţii.

CONSULUL BERNICK Aşa? De ce nu?

OLAF Cred că trebuie să fie plicticos.

CONSULUL BERNICK Să devii tu însuţi, Olaf, iar restul va merge de la sine. Iar dumneata, Aune…

ALUNE Ştiu, domnule consul, sunt concediat.

CONSULUL BERNICK Rămânem împreună, Aune, şi iartă-mă…

AUNE Cum adică? Vasul nu trebuie să plece astă-seară?

CONSULUL BERNICK Şi nici mâine. Ţi-am dat un termen prea scurt. Trebuie controlat cât mai temeinic.

AUNE Aşa se va face, domnule consul; şi asta, cu noile maşini!

CONSULUL BERNICK Aşa, Aune. Dar temeinic şi cinstit. Aici, la noi, multe au nevoie de reparaţii temeinice şi cinstite. Ei, noapte bună, Aune.

AUNE Noapte bună, domnule consul şi mulţumesc, mulţumesc, mulţumesc! (*Iese prin dreapta.*)

DOAMNA BERNICK Acum au plecat cu toţii.

CONSULUL BERNICK Iar noi suntem singuri. Numele meu nu mai străluceşte cu litere de foc. Pe la ferestre, s-au stins toate luminile.

DOMNIŞOARA HESSEL Ţi-ai dori să se aprindă din nou?

CONSULUL BERNICK Pentru nimic în lume. Dar ce spuneam? Aţi rămâne îngrozite dacă aţi şti. Acum, parcă mi-aş fi revenit în simţiri după o boală lungă. Dar simt că pot redeveni tânăr şi sănătos. O, veniţi mai aproape, mai strâns împrejurul meu. Vino, Betty! Vino, Olaf, băiatul meu! Şi tu, Marta; îmi pare că nici nu te-am văzut în toţi aceşti ani.

DOMNIŞOARA HESSEL Într-adevăr, nu. Societatea voastră are o mentalitate de celibatari; voi nu vedeţi femeile.

CONSULUL BERNICK Adevărat, adevărat şi tocmai de aceea – da, asta rămâne hotărât, Lona – tu nu mai pleci de lângă Betty şi de lângă mine

DOAMNA BERNICK Da, Lona, nu mai pleci.

DOMNIŞOARA HESSEL Da, nu mai plec. De altfel, cum aş putea să vă părăsesc pe voi – doi tineri care abia vă întemeiaţi un cămin? Nu sunt eu mama adoptivă? Eu şi cu tine Marta, noi două, bătrânele mătuşi. La ce te uiţi?

DOMNIŞOARA BERNICK Mă uit cum se limpezeşte cerul, cum se înseninează deasupra mării. „Palmier” are norocul de partea lui.

DOMNIŞOARA HESSEL Şi fericirea la bord.

CONSULUL BERNICK Iar noi – noi avem în faţă o zi serioasă de muncă, eu mai ales. Dar – să vină! Fiţi doar cât mai aproape de mine, voi, credincioase şi sincere femei. Abia acum am învăţat: voi, femeile, sunteţi stâlpii societăţii.

DOMNIŞOARA HESSEL Atunci n-ai învăţat mare lucru. (*Punând apăsat mâna pe umărul lui.*) Nu, adevărul şi libertatea, iată stâlpii societăţii.

O casă de păpuşi

Piesă în trei acte

(*1879*)

În româneşte de
Radu Polizu-Micşuneşti *şi* Florin Murgescu

Personajele

AVOCATUL HELMER.
NORA, soţia lui.
DOCTORUL RANK.
DOAMNA LINDE.
AVOCATUL KROGSTAD.
CEI TREI COPII AI LUI HELMER. ANNE-MARIE, bonă la soţii Helmer.
SERVITOAREA.
UN COMISIONAR.
(*Acţiunea se desfăşoară în locuinţa familiei Helmer.*)

Actul I

(Un interior confortabil, mobilat cu gust, fără însă a fi luxos. În dreapta, în fund, o uşă dă în antreu; o altă uşă în fund, la stânga, dă în biroul lui Helmer. Între aceste două uşi, un pian. În mijlocul peretelui din stânga, o uşă şi mult mai în faţă, spre scenă, o fereastră. Lângă fereastră, o masă rotundă cu fotolii şi o canapeluţă. Pe peretele din dreapta, ceva mai spre fund, o uşă şi, pe acelaşi perete, mai spre primul plan, un şemineu cu două fotolii şi un balansoar în faţă. Între şemineu şi uşa laterală, o măsuţă. Pe pereţi, gravuri de aramă. O etajeră cu obiecte de porţelan şi alte bibelouri; o bibliotecă micuţă cu cărţi legate luxos. Covoare pe podea; foc în sobă. Zi de iarnă.

Se aude soneria în antreu; apoi cum se deschide uşa. Nora intră în cameră, fredonând voioasă; e îmbrăcată cu pălărie şi palton; duce multe pachete, pe care le aşază pe masa din dreapta. Lasă după ea uşa de la antreu deschisă. Se vede prin uşa deschisă un comisionar aducând un pom de Crăciun şi dând un coş servitoarei care a deschis.)

NORA Helene, ascunde pomul de Crăciun. În niciun caz să nu-l vadă copii până deseară, când va fi împodobit. (*Către comisionar, scoţându-şi portmoneul.*) Cât face?

COMISIONARUL Cincizeci de øre.

NORA Poftim o coroană. Nu, păstrează restul.

(*Comisionarul mulţumeşte şi pleacă. Nora închide uşa. Continuă să zâmbească plină de mulţumire în timp ce-şi scoate paltonul şi pălăria. Scoate din buzunar o pungă cu praline şi mănâncă vreo două; pe urmă, se apropie cu precauţie şi ascultă la uşa biroului lui Helmer.*)

A, e acasă.

(*Fredonează din nou, îndreptându-se spre masa din dreapta.*)

HELMER (*din camera lui*) Cine ciripeşte acolo? Ciocârlia mea?

NORA (*pe cale să deschidă un pachet*) Da. Ea e.

HELMER Şi cine zburdă pe-acolo? Veveriţa mea?

NORA Da.

HELMER Când s-a întors veveriţa mea?

NORA Chiar acuma. (*Bagă punga de praline în buzunar şi se şterge la gură.*) Torvald, vino să vezi ce cumpărături am făcut.

HELMER Nu mă deranja. (*Îndată apoi deschide uşa şi priveşte, având încă tocul în mână.*) Cumpărături? Asta numeşti tu cumpărături? Atâtea? Rândunica mea, cum scapă în oraş iarăşi aruncă banii pe fereastră.

NORA Dar, Torvald, anul acesta putem şi noi să facem un pic de lux. Este primul nostru Crăciun fără economii.

HELMER Bine, bine, dar nici risipă nu putem face.

NORA Sigur, Torvald, însă un pic tot putem risipi, nu-i aşa? Numai un pic. Tu o să ai acum un salariu mare, o să ai mulţi, mulţi bani.

HELMER Da, dar numai după Anul Nou. Şi-apoi, am de aşteptat trei luni până la primul salariu.

NORA Ei! Până atunci o să ne împrumutăm.

HELMER Nora! (*Se apropie de ea şi o trage de ureche în glumă.*) Veşnic nechibzuită! Presupune că astăzi mă împrumut cu o mie de coroane, pe care tu o să le risipeşti în săptămâna Crăciunului, iar eu… de Anul Nou, mă pomenesc cu o cărămidă-n cap şi… gata.

NORA (*astupându-i gura*) Ei! Nu fi atât de sinistru.

HELMER Bine, dar să presupunem că aşa s-ar întâmpla; atunci?

NORA Dacă s-ar întâmpla aşa, mi-ar fi perfect indiferent dacă am sau nu datorii.

HELMER Dar oamenii de la care m-am împrumutat?

NORA Ăia? Cine şi-ar mai bate capul cu ei? Nişte străini!

HELMER Nora, Nora, gândeşti ca o femeie! Să fim serioşi, Nora, tu îmi cunoşti părerile în privinţa asta! Niciun împrumut. Înrobit, ba chiar şi mai rău, e căminul clădit pe datorii. Până astăzi ne-am ţinut bine; tot aşa trebuie să ne ţinem şi în puţinul timp ce mai avem de rezistat.

NORA (*se duce lângă sobă, cu faţa spre aceasta*) Da, da, cum vrei tu, Torvald.

HELMER (*apropiindu-se de ea*) Dar ce văd? Micuţa ciocârlie nu trebuie să-şi lase aripioarele în jos. Veveriţa mea s-a îmbufnat? (*Scoate portofelul.*) Nora, ce crezi că am aici?

NORA (*întorcându-se repede*) Bani!

HELMER Ia-i! (*Îi dă câteva bancnote.*) Doamne, doar înţeleg şi eu că de Crăciun sunt destule cheltuieli într-o casă.

NORA (*numărând*) Zece… douăzeci… treizeci… patruzeci. O, mulţumesc, mulţumesc Torvald; o să-mi ajungă mult timp.

HELMER Da, aşa şi trebuie să faci.

NORA Da, da, aşa am să fac. Vino acum să-ţi arăt tot ce-am cumpărat. Şi cât de ieftin! Uite, aici sunt haine noi pentru Ivar – şi o sabie. Aici, un cal şi o trompetă pentru Bob. Şi aici e păpuşa cu pătuţul ei, pentru Emmy; le-am luat de la solduri; ea, oricum, tot le face bucăţele. Şi aici am stofă de rochie şi lenjerie pentru bonă; bătrâna Anne-Marie ar merita mult mai mult.

HELMER Dar în pachetul acela ce e?

NORA (*precipitat*) Torvald, nu! Nu trebuie să vezi până desear ă!

HELMER Aha! Dar spune-mi acuma, tu, risipitoare mică, pentru tine te-ai gândit să cumperi ceva?

NORA O, asta-i! Pentru mine? Nu m-am gândit deloc.

HELMER Eram sigur. Spune-mi însă cam ce ţi-ai dori, iar dacă este ceva rezonabil şi care ar putea să-ţi facă plăcere…

NORA Nu ştiu ce mi-aş dori. Dar, stai, ştii ce?…

HELMER Ei?

NORA (*jucându-se cu nasturii hainei lui, fără să-l privească*) Dacă ai vrea să-mi dai ceva, ai putea să… ai putea…

HELMER Ei, hai, spune odată.

NORA (*precipitat*) Ai putea să-mi dai bani, Torvald. Doar atât cât nu te-ar stânjeni deloc; i-aş păstra şi voi vedea pe urmă ce-mi cumpăr.

HELMER Dar bine, Nora, totuşi…

NORA Ba da, fă cum te rog, dragă Torvald; te rog mult de tot. Aş putea să pun banii într-un plic frumos de hârtie poleită şi să-i atârn în pomul de Crăciun. N-ar fi drăguţ?

HELMER Cum se cheamă păsărica aia nesocotită?

NORA Da. Ştiu, sticlete. Dar fă cum te rog eu, Torvald; aşa o să am tot timpul să mă gândesc cum i-aş putea folosi mai bine. Vezi ce cuminte sunt? Nu?

HELMER (*zâmbind*) Da! Sigur, dar asta numai dacă realmente ai fi în stare să-i păstrezi, şi-apoi dacă în adevăr ţi-ai cumpăra ceva pentru tine. Numai că banii se vor irosi în casă pe tot felul de fleacuri, şi până la urmă tot eu va trebui să-i scot din buzunar.

NORA Nu-i aşa, Torvald.

HELMER Măcar de-ar fi aşa, unica şi draga mea Nora. (*Cuprinzând-o de talie.*) Sticleţelului meu scump îi trebuie mulţi, mulţi bani. E de necrezut cât de costisitor este pentru un bărbat un sticleţel ca tine.

NORA Cum poţi să spui asta? Eu economisesc cât pot.

HELMER (*râzând*) Da, ai spus foarte bine: cât poţi. Numai că nu poţi deloc.

NORA (*fredonând şi zâmbind cu aer satisfăcut*) Hm, ar trebui să ştii cât de multe cheltuieli avem noi, ciocârliile şi veveriţele, Torvald.

HELMER Eşti o micuţă bizară. Exact ca tatăl tău. Te zbaţi în fel şi chip să pui mâna pe bani; dar îndată ce-i ai, îţi şi alunecă printre degete; niciodată nu ştii ce-ai făcut cu ei. Ce să-i faci? Trebuie să te ia omul aşa cum eşti. Asta ai moştenit-o prin sânge, Nora. Da, da. Ereditatea.

NORA Ah, aş dori să fi moştenit multe din calităţile tatii.

HELMER Eu însă nu te-aş dori niciodată altfel. Fii cum eşti acuma, dulcea şi mica mea ciocârlie. Dar ascultă, am impresia că e ceva suspect, bizar cu tine.

NORA Aşa par?

HELMER Desigur. Uită-te drept în ochii mei.

NORA (*privindu-l*) Ei?

HELMER (*ameninţând cu degetul*) Nu cumva mica mea gurmandă a făcut azi ravagii prin magazine?

NORA Vai, cum poate să-ţi treacă asta prin minte?

HELMER Spune drept: gurmanda mea n-a dat o raită pe la cofetărie?

NORA Nu, crede-mă, Torvald.

HELMER Nici măcar câteva dulciuri?

NORA Nu, absolut deloc.

HELMER Nici ceva praline?

NORA Nu, Torvald, zău, te asigur.

HELMER Lasă, lasă, bineînţeles, am glumit.

NORA (*ducându-se spre masa din dreapta*) Dar nici nu mi-ar trece prin minte să fac ceva împotriva voinţei tale.

HELMER O, asta o ştiu prea bine; de altfel, mi-ai şi promis. (*Apropiindu-se de ea.*) Hai, păstrează-ţi micile tale secrete, scumpă Nora. Desează, când se va aprinde pomul, ştiu că o să le scoţi tu la iveală.

NORA N-ai uitat, sper, să-l inviţi pe doctorul Rank?

HELMER Mai era nevoie să-l invit? Bineînţeles, ia masa la noi. În orice caz, îi voi spune. El tot vine pe aici în cursul dimineţii. Am comandat un vin bun. Nora, n-ai idee ce mult mă bucur pentru deseară.

NORA Şi eu la fel. Ce veseli şi fericiţi au să fie copiii.

HELMER Ah, ce minunat e să te ştii stăpân pe o situaţie sigură, să ai venituri mai mult decât suficiente. Nu-i aşa că aceste gânduri îţi dau o mare satisfacţie?

NORA Într-adevăr, e minunat!

HELMER Îţi aminteşti Crăciunul trecut? Cu trei săptămâni înainte, te închideai în fiecare seară şi până după miezul nopţii lucrai flori şi surprize pentru pom. Uf, a fost cea mai urâtă perioadă din viaţa mea.

NORA Mie nu mi s-a părut deloc urâtă.

HELMER (*zâmbind*) Dar rezultatul nu prea a fost faimos, Nora.

NORA Uf, iar mă necăjeşti cu povestea asta. De unde era să ştiu că pisica intrase înăuntru şi făcuse totul fărâme?

HELMER Sigur că n-aveai de unde să ştii, micuţa mea Nora. Principalul e că ţi-ai dat osteneala să ne înveseleşti pe toţi. E totuşi foarte bine că vremurile acelea de strâmtorare au trecut.

NORA Da, în adevăr, e minunat.

HELMER Acum nu mai trebuie să stau singur şi să mă plictisesc; şi nici tu nu mai trebuie să-ţi oboseşti frumoşii tăi ochi şi mânuţele tale fine şi albe.

NORA (*bătând din palme*) O, nu-i aşa. Torvald, de cum înainte n-o să mai fie nevoie? O! Ce minunat e să auzi asta! (*Luându-l de braţ.*) Ascultă, Torvald, am să-ţi spun ce-am plănuit pentru viitor. Îndată după Crăciun… (*Se aude soneria în antreu.*) Ah, sună! (*Aranjează un pic prin cameră.*) Sigur că vine cineva. Ce plictisitor!

HELMER Nu uita! Pentru vizite nu-s acasă.

SERVITOAREA (*din uşa de la intrare*) Coniţă, a venit o doamnă.

NORA Bine, să intre.

SERVITOAREA (*către Helmer*) A venit şi domnul doctor.

HELMER A intrat la mine?

SERVITOAREA Da.

(*Helmer intră în camera lui. Servitoarea o introduce în cameră pe doamna Linde, care poartă un costum de voiaj şi închide uşa în urma ei.*)

DOAMNA LINDE: (*timidă şi ezitând un pic*) Bună ziua, Nora.

NORA (*nesigură*) Bună ziua.

DOAMNA LINDE: Nu mă mai cunoşti?

NORA Nu! Nu ştiu… O, de fapt, mi se pare… (*Izbucnind veselă.*) Cum? *Kr*istine! Tu eşti?

DOAMNA LINDE Eu sunt.

NORA Kristine! Şi eu care nu te mai cunoşteam! Dar cum aş fi putut… (*În şoaptă.*) Cât te-ai schimbat, Kristine!

DOAMNA UNDE Da, da, fără îndoială. Nouă, zece ani… atâta vreme…

NORA Atât de mult e de când nu ne-am văzut? Da, într-adevăr. O, ultimii opt ani au fost fericiţi, poţi să mă crezi. Şi acum ai venit la oraş? O călătorie atât de lungă pe vreme de iarnă? E o adevărată vitejie.

DOAMNA UNDE Am sosit cu vaporul chiar în dimineaţa asta.

NORA Ca să petreci Crăciunul, fără îndoială. O, ce drăguţ! Da, să petrecem, asta avem de făcut. Dar scoate-ţi mantoul. Nu mai ţi-e frig, nu-i aşa? (*O ajută.*) Uite, să ne aşezăm mai bine aici, lângă sobă. Sau nu, tu în fotoliul acela, eu am să şed în balansoar. (*O ia de mâini.*) Da, eşti neschimbată; dar la prima vedere… Pari ceva mai palidă, Kristine, şi poate ceva mai slabă.

DOAMNA LINDE Şi mult, mult mai îmbătrânită. Nora.

NORA Da, poate, un pic, puţin, puţintel de tot; aproape deloc. (*Se*

reţine brusc, cu seriozitate.) O, ce zăpăcită sunt, stau şi pălăvrăgesc! Dulce şi dragă Kristine, iartă-mă te rog…

DOAMNA LINDE De ce, Nora?

NORA (*în şoaptă*) Biată Kristine, eşti văduvă!

DOAMNA LINDE De trei ani.

NORA O, ştiam, citisem în ziare. O, Kristine, crede-mă, m-am gândit deseori să-ţi scriu încă de-atunci, însă mereu amânam şi mereu intervenea câte ceva.

DOAMNA LINDE Dragă Nora, astea le-nţeleg foarte bine.

NORA Nu, Kristine, n-a fost frumos din partea mea! Vai, biata de tine, prin câte trebuie să fi trecut. Şi nu ţi-a lăsat nimic din ce să trăieşti?

DOAMNA LINDE Nimic.

NORA Şi niciun copil?

DOAMNA LINDE Nu.

NORA Şi nimic altceva?

DOAMNA LINDE Nici măcar o amintire sau vreun regret.

NORA (*privind-o neîncrezător*) Dar bine, Kristine, cum e posibil asta?

DOAMNA LINDE (*surâde amar şi o mângâie pe cap*) Ei, se mai întâmplă, Nora.

NORA Atât de singură! Ce apăsare înspăimântătoare. Eu am trei copii delicioşi. Pentru moment nu poţi să-i vezi, fiindcă au ieşit cu bona. Dar acum povesteşte-mi totul.

DOAMNA LINDE A, nu! Nu! Spune-mi mai bine tu ce faci?

NORA Nu, tu trebuie să începi. Astăzi nu vreau să fiu egoistă. Azi vreau să mă gândesc numai la greutăţile tale. Îţi spun doar un singur lucru. Nu ştii ce mare bucurie am avut zilele astea.

DOAMNA LINDE Nu. Care?

NORA Nici nu-ţi închipui. Soţul meu a fost numit director al

băncii.

DOAMNA LINDE Soțul tău? O, ce şansă…

NORA Da, enormă! Ca avocat e greu să trăieşti din profesie, mai ales când nu vrei să te ocupi de alte cauze în afară de cele cinstite şi frumoase. Şi, bineînțeles, aşa a făcut Torvald totdeauna. În privința asta am fost fără greş de părerea lui. O, nici nu ştii ce bucurie e pentru noi. Îşi va ocupa funcția chiar după Anul Nou şi va avea un salariu mare şi multe tantieme. De azi încolo o să ducem cu totul altă viață, nu ca până acum… o să facem tot ce-om dori. O, Kristine, cât mă simt de uşurată, de fericită! Da, e minunat să ai bani mulți, să scapi de toate grijile. Nu-i aşa?

DOAMNA LINDE Sigur! În orice caz, trebuie să fie în adevăr minunat să ai strictul necesar.

NORA Dar nu numai necesarul, ci mulți, mulți bani!

DOAMNA LINDE (*zâmbind*) Nora, Nora, tot n-ai ajuns rezonabilă? Încă din şcoală te vădeai o mare risipitoare.

NORA (*râzând liniştit*) Da, Torvald şi acuma spune tot aşa. (*Amenințând cu degetul.*) Dar Nora, Nora nu-i chiar atât de nebună cum o crezi. De fapt, nici n-am avut ce risipi. A trebuit să muncim amândoi.

DOAMNA LINDE Şi tu?

NORA Da, mărunțişuri, lucru de mână, croşetaj, broderii, *etcaetera…* (*repede*) şi… mai e ceva. Tu ştii că Torvald a demisionat din postul de la minister când ne-am căsătorit? Nu erau perspective de avansare şi el avea nevoie să câştige mai mult decât înainte. Dar în primul an s-a surmenat îngrozitor. Îți imaginezi că trebuia să caute tot felul de retribuții suplimentare muncind pentru asta din zori până în miez de noapte. N-a putut rezista însă, s-a îmbolnăvit grav. Doctorii i-au prescris atunci să plece în Sud.

DOAMNA LINDE Da, ați stat un an întreg în Italia, nu-i aşa?

NORA Da. Crede-mă însă că n-a fost uşor să plecăm. Tocmai atunci se născuse Ivar. Dar de plecat, trebuia să plecăm. O, a fost o călătorie minunată. Şi asta i-a salvat viaţa lui Torvald. Dar a costat bani mulţi şi greu de obţinut, Kristine.

DOAMNA LINDE Îmi închipui.

NORA Ne-a costat patru mii opt sute de coroane. Sunt bani, nu glumă.

DOAMNA LINDE Da, e o fericire că i-ai avut.

NORA Ni i-a dat tata.

DOAMNA LINDE A, da. Era pe timpul când a murit tatăl tău, după câte-mi amintesc.

NORA Da, chiar atunci. Şi când te gândeşti că nici măcar n-am putut să plec la el ca să-l îngrijesc. Stăteam aici şi aşteptam să-l nasc pe Ivar. Mai aveam să-i port de grijă şi bietului meu Torvald, bolnav de moarte. Dragul şi bunul meu tată! Nu l-am mai găsit în viaţă, Kristine. A fost lovitura cea mai grea de când m-am măritat.

DOAMNA LINDE Ştiu, ţineai mult la el. Aşadar, după aceea aţi plecat în Italia?

NORA Da, obţinusem banii şi doctorii ne zoreau. Într-o lună, am plecat.

DOAMNA LINDE Şi soţul tău s-a restabilit complet?

NORA Mai tare ca piatra.

DOAMNA LINDE Dar… doctorul?

NORA Care doctor?

DOAMNA LINDE Mi s-a părut că femeia a anunţat venirea doctorului. Domnul care a venit odată cu mine.

NORA A, da! Doctorul Rank. Dar nu vine ca medic; e prietenul nostru cel mai bun. Vine să ne vadă cel puţin o dată pe zi. Nu, Torvald n-a mai avut absolut nimic de atunci. Şi copiii sunt vioi şi sănătoşi, şi eu de asemeni (*Sare în picioare şi bate din palme.*) O,

Doamne, Doamne, Kristine, ce minunat e să trăieşti şi să fii fericită!… Ah, dar sunt îngrozitoare… vorbesc numai despre mine. (*Se aşază pe un scăunel foarte aproape de ea şi-i pune mâinile pe genunchi.*) Nu fi supărată pe mine!… Spune-mi, e chiar adevărat că nu ţineai la soţul tău? Atunci… de ce l-ai luat?

DOAMNA LINDE Mama mai trăia, imobilizată în pat şi fără niciun sprijin. Şi mai trebuia să îngrijesc de cei doi fraţi mai mici. N-aş fi avut nicio scuză să-l refuz.

NORA Da, da, ai dreptate. Deci, era bogat?

DOAMNA LINDE Nu, dar stătea foarte bine. Făcea însă afaceri nesigure, Nora. Când a murit, n-a mai rămas nimic.

NORA Şi atunci?

DOAMNA LINDE A trebuit să mă descurc singură. Un mic comerţ, meditaţii şi ce mai puteam găsi. Ultimii trei ani au fost ani de muncă neîntreruptă. Fără pic de odihnă. Acum totul s-a terminat, Nora. Biata mea mamă nu mai are nevoie de mine, pentru că s-a prăpădit. Iar băieţii sunt acum în situaţia să-şi poată purta singuri de grijă.

NORA Cât de uşurată trebuie să te simţi.

DOAMNA LINDE Nu, dragă; trăiesc într-un gol de nedescris. Să nu ai pe nimeni, să nu ai pentru cine trăi. (*Ridicându-se neliniştită.*) De asta n-am putut să mai stau acolo, în colţul acela pierdut. Aici poate va fi mai uşor să găsesc ceva care să mă absoarbă sau măcar să-mi ocupe gândurile. Aş fi fericită să am un post stabil, o muncă de birou.

NORA Dar, Kristine, asta-i foarte obositor; şi tu eşti de pe acum epuizată. Ar fi mult mai bine dacă te-ai duce undeva la odihnă, poate la băi.

DOAMNA LINDE Eu n-am un tată bogat, care să-mi dea bani pentru călătorii.

NORA De ce eşti rea?

DOAMNA LINDE (*apropiindu-se de fereastră*) Nora dragă, nu te supăra. Cel mai grav lucru la mine este că mi-am schimbat caracterul, revărs numai amărăciune împrejur. N-ai pe nimeni pentru care să munceşti, şi totuşi trebuie să munceşti necontenit. Trebuie, totuşi, să trăieşti. Când îmi spuneai odinioară despre fericita schimbare a situaţiei voastre – ai să mă crezi? – m-am bucurat nu atât pentru tine, cât pentru mine.

NORA Cum asta? A, da, înţeleg. Te-ai gândit că Torvald ar putea să facă ceva pentru tine.

DOAMNA UNDE Da, la asta mă gândeam.

NORA Sigur, Kristine, va face. Ai încredere în mine; am să-i vorbesc atât de drăguţ. O, ţin din toată inima să-ţi pot face acest serviciu.

DOAMNA LINDE E frumos din partea ta. Nora, să pui atâta zel pentru mine. E cu-atât mai frumos, cu cât tu personal nu cunoşti nimic din greutăţile vieţii.

NORA Eu?… Eu nu cunosc nimic?

DOAMNA LINDE (*zâmbind*) O, Doamne, un lucru de mână sau ceva în genul ăsta… Eşti un copil, Nora.

NORA (*înălţând brusc capul*, *începe sa umble prin cameră*) N-ar trebui să vorbeşti cu atâta superioritate.

DOAMNA UNDE Adică?…

NORA Eşti la fel cu ceilalţi. Toţi credeţi că eu nu sunt capabilă de ceva serios…

DOAMNA LINDE Cum adică?

NORA …Că n-am trecut niciodată prin greutăţile vieţii.

DOAMNA LINDE Dragă Nora, dar chiar adineauri mi-ai vorbit despre greutăţile tale.

NORA O, acelea sunt fleacuri. (*Încet.*) Nu ţi-am spus lucrul cel mai

important.

DOAMNA LINDE Ce fel, important? Ce vrei să spui?

NORA Mă priveşti de sus, Kristine; dar n-ai motive s-o faci. Tu eşti mândră pentru că ai muncit atât de mult şi din greu pentru mama ta.

DOAMNA LINDE Să ştii că nu privesc pe nimeni de sus. Însă asta-i drept: sunt mândră şi fericită să-mi amintesc cel puţin că ultimele zile ale mamei au fost ferite de griji.

NORA Şi de asemeni eşti mândră când te gândeşti la tot ce ai făcut pentru fraţii tăi.

DOAMNA LINDE Mi se pare că am şi dreptul.

NORA Aşa socotesc şi eu. Ascultă-mă, însă, Kristine. Şi eu am motive, poate la fel, să fiu mândră şi bucuroasă.

DOAMNA LINDE Nici nu mă îndoiesc. Dar la ce te referi?

NORA Vorbeşte mai încet. Nu trebuie să audă Torvald. Pentru nimic în lume. Nimeni nu trebuie să ştie, Kristine; nimeni, în afară de tine.

DOAMNA LINDE Dar ce s-a întâmplat?

NORA Vino mai aproape. (*O aşază lângă ea, pe sofa.*) Ştii… şi eu am de ce să fiu mândră şi bucuroasă. Eu i-am salvat viaţa lui Torvald.

DOAMNA LINDE Salvat?… Cum?

NORA Ştii doar, ţi-am spus despre călătoria în Italia. Torvald n-ar fi supravieţuit dacă nu ar fi plecat acolo.

DOAMNA LINDE Da! Mi-ai spus, şi tatăl tău v-a dat banii necesari.

NORA (*zâmbind*) Aşa crede Torvald şi tot aşa cred toţi ceilalţi; însă…

DOAMNA LINDE Însă?…

NORA Tata nu ne-a dat niciun ban. Nici n-ar fi avut de unde. Eu am făcut rost de banii pentru călătorie.

DOAMNA LINDE Tu? O sumă atât de mare?

NORA Patru mii opt sute de coroane. Ce zici?

DOAMNA LINDE Dar bine, Nora, cum ai reuşit? I-ai câştigat la loterie?

NORA (*cu dispreţ*) La loterie? (*Dispreţuitor.*) Ce merit aş mai avea?

DOAMNA LINDE Atunci cum ai putut să-i procuri?

NORA (*fredonând şi zâmbind misterios*) Hm! Tra-la-la-la!

DOAMNA LINDE De împrumutat, nu aveai cum.

NORA Da? Şi de ce, mă rog?

DOAMNA LINDE Pentru că o femeie măritată nu poate împrumuta fără consimţământul soţului.

NORA (*ridicând brusc capul*) O, când e vorba de o femeie care are un pic de pricepere şi îndrăzneală în afaceri… o femeie care ştie să întrebuinţeze puţină şiretenie, atunci…

DOAMNA LINDE Dar, Nora, nu mai înţeleg nimic…

NORA Nici nu trebuie să înţelegi ceva. Nici n-am spus măcar că am împrumutat banii. Poate i-am obţinut în alt mod. (*Trântindu-se din nou pe sofa.*) I-am primit poate de la un admirator. Când eşti atât de atrăgătoare, ca mine…

DOAMNA LINDE Nebună mai eşti!

NORA Nu-i aşa că te-am făcut curioasă, Kristine?

DOAMNA LINDE Stai un pic, dragă Nora, sper că n-ai făcut vreo prostie?

NORA (*cu o ţinută semeaţă*) E cumva prostie să salvezi viaţa soţului tău?

DOAMNA LINDE Nu de asta e vorba. E vorba dacă a ştiut sau nu.

NORA Dar tocmai asta era cel mai important. Să nu ştie. Doamne sfinte, nu înţelegi? În niciun caz nu trebuia să ştie cât de gravă îi era starea. La mine au venit doctorii, nu la el, mie mi-au spus că viaţa îi e

în primejdie, că numai o plecare în Sud îl poate salva. Am făcut totul ca să nu bănuiască nimic. Îi spuneam cât de minunat ar fi pentru mine să călătoresc în străinătate, ca alte tinere femei; plângeam şi-l rugam; îi spuneam că ar trebui să ţină seama de starea în care eram, să fie drăguţ cu mine şi să accepte; i-am sugerat ideea să facă un împrumut. Atunci, Kristine, a fost cât pe ce să-l apuce furiile. Mi-a spus că-s o uşuratică şi că-i datoria lui de soţ să nu cedeze „toanelor şi nazurilor" mele – exact aşa mi-a spus. Da, bine, mi-am zis. Important e numai să-l salvez. Astfel am ajuns să recurg la un expedient.

DOAMNA LINDE Şi nu i-a spus tatăl tău că banii nu veneau de la el?

NORA Nu, niciodată. Tata a murit chiar în zilele acelea. Mă gândisem să-l pun la curent cu toate şi să-l rog să nu-i dezvăluie nimic lui Torvald. Era însă atât de grav bolnav… De altfel, după aceea n-a mai fost necesar.

DOAMNA LINDE Şi de-atunci, nu i-ai spus nimic soţului tău? Niciodată?

NORA Nu, pentru Dumnezeu. Cum te-ai putut gândi la asta? El, care-i atât de sever în astfel de chestiuni! Şi-apoi, pentru Torvald, cu orgoliul lui de bărbat, ar fi fost prea umilitor sa ştie că-mi datorează ceva. Asta ar dăuna mult relaţiilor dintre noi; căsnicia noastră atât de frumoasă şi de fericită n-ar mai fi cum este.

DOAMNA LINDE N-ai să-i spui niciodată?

NORA (*reflectând, aproape zâmbind*) Ba da, poate, odată; peste mulţi ani, când n-am să mai fiu atât de drăguţă cum sunt acuma. Degeaba râzi! Adică atunci când Torvald n-o să mă mai placă; atunci când nu-l va mai distra numai să dansez, să mă travestesc şi să declam pentru el. Atunci i-ar prinde bine să aibă ceva care să ne lege. (*Întrerupându-se.*) Ah, dar ce tot spun? Niciodată n-o să vină timpul

acela… Ei, ce zici de marea mea taină, Kristine? Nu-i aşa că-s şi eu bună la ceva? Poţi să mă crezi că problema asta mi-a dat destule griji. A fost îngrozitor de greu pentru mine să-mi respect obligaţiile la termene. Trebuie să-ți spun că în afaceri există ceva care se cheamă rată trimestrială şi ceva care se cheamă scadenţă, şi totdeauna e teribil de dificil s-o scoţi la capăt. De aceea a trebuit să economisesc de oriunde omeneşte a fost posibil. Din cheltuielile casei n-am putut să pun prea mult deoparte pentru că Torvald trebuia să se hrănească bine. Pe copii nu puteam să-i ţin prost îmbrăcaţi. Tot ce-mi dădea pentru ei nu concepeam să folosesc decât numai pentru ei. Dragii mei micuţi!

DOAMNA LINDE Atunci n-a mai rămas să iei decât din strictul tău necesar, biată Nora.

NORA Bineînțeles. De altfel, eu eram cea mai direct interesată în chestiunea asta. De câte ori Torvald îmi dădea bani pentru o rochie sau altceva, reduceam imediat la jumătate; cumpăram totdeauna lucrurile cele mai simple şi mai ieftine, chiar solduri. E o mare fericire că orice îmi vine bine şi deci Torvald nu observă nimic. Câteodată îmi vine foarte greu, Kristine; pentru că e atât de plăcut să fii bine îmbrăcată! Nu-i aşa?

DOAMNA LINDE Cred şi eu.

NORA Ei, şi am mai găsit şi altă sursă de venituri. Iarna trecută am avut norocul să am o mulţime de texte de copiat. Mă închideam la mine în cameră şi scriam până noaptea târziu. Ah, de multe ori eram atât de istovită, atât de istovită. Dar prindeam forțe la gândul că lucrez şi câştig bani. Uneori mă amuzam, aveam impresia că am devenit bărbat.

DOAMNA LINDE Şi cât ai putut să achiţi în felul acesta?

NORA Vezi, asta n-aş putea să-ţi spun exact. În astfel de afaceri, vezi tu, e foarte greu să ţii o socoteală exactă. Ştiu doar că am dat

mereu tot ceea ce am putut să adun. De multe ori nu mai ştiam unde mi-e capul. (*Zâmbind.*) Câteodată-mi închipuiam că un domn bătrân şi bogat s-ar fi îndrăgostit de mine.

DOAMNA LINDE Cum? Ce domn?

NORA Fleacuri!… şi că ar fi murit, iar când i s-a deschis testamentul, scria cu litere mari: „Toţi banii mei sunt lăsaţi moştenire doamnei Nora Helmer şi trebuie plătiţi imediat, bani gheaţă”.

DOAMNA LINDE Nora dragă, despre ce domn e vorba?

NORA Ce Dumnezeu, nu pricepi? Domnul cel bătrân nici nu exista; era o creaţie a fanteziei mele, preocupată cum eram tot timpul de problema procurării banilor. Acum însă nu mă mai interesează nici el, nici testamentul lui. Acum am scăpat de griji. (*Sărind în picioare.*) O, Doamne, ce minunat e să ştii că ai scăpat de griji, Kristine! Fără preocupări! Eliberată definitiv de toate grijile! Să poţi avea o casă drăguţă şi aranjată aşa cum îi place lui Torvald! Şi gândeşte-te, acuşi vine primăvara cu atâta cer albastru. Atunci, poate, vom călători. Poate voi vedea din nou oceanul. Da, da, e minunat să trăieşti şi să fii fericită!

(*Se aude soneria în antreu.*)

DOAMNA LINDE (*ridicându-se*) Sună, cred c-ar fi bine să plec.

NORA Nu, rămâi, sigur nu-i pentru mine; trebuie să fie pentru Torvald.

SERVITOAREA (*în uşa antreului*) Scuzaţi, doamnă, e cineva care vrea să-l vadă pe domnul avocat.

NORA Pe domnul director al băncii, să spui.

SERVITOAREA Da, pe domnul director al băncii, dar nu ştiu ce să fac… domnul doctor e tot acolo…

NORA Cine-i domnul?

KROGSTAD (*în pragul antreului*) Eu sunt, doamnă.

(*Doamna Linde tresare uimită şi se întoarce cu faţa spre fereastră.*)

NORA (*făcând un pas spre el, încordată, vorbind cu glas slab*) Dumneavoastră? Ce înseamnă asta? Ce vreţi să vorbiţi cu soţul meu?

KROGSTAD Chestiuni de serviciu, într-un anumit sens. Am o mică slujbă la bancă şi soţul dumneavoastră va fi directorul nostru, după câte se pare.

NORA Pentru asta aţi venit?

KROGSTAD Nişte afaceri aride, doamnă, nimic altceva.

NORA Atunci, fiţi bun şi intraţi în birou. (*Îl salută indiferent, în timp ce închide uşa de la antreu, pe urmă se îndreaptă spre sobă.*)

DOAMNA LINDE Nora, cine-i omul ăsta?

NORA Avocatul Krogstad.

DOAMNA LINDE Deci, el era.

NORA Îl cunoşti?

DOAMNA LINDE L-am cunoscut cu mulţi ani în urmă. A fost într-o vreme reprezentantul procuristului din regiunea noastră.

NORA Da, aşa-i.

DOAMNA LINDE Ce mult s-a schimbat.

NORA A fost foarte nefericit în căsnicie.

DOAMNA LINDE Acuma-i văduv?

NORA Cu mai mulţi copii. Ah, era să mă frig. (*Închide uşiţa de la sobă şi împinge balansoarul ceva mai la o parte.*)

DOAMNA LINDE Se spune că se ocupă cu tot felul de afaceri.

NORA Da? Poate. Nu ştiu nimic. Hai să nu mai vorbim de afaceri; e plicticos.

(*Intră doctorul Rank, venind din camera lui Helmer.*)

DOCTORUL RANK (*încă în prag*) Nu, nu; nu vreau să te deranjez; am să trec puţin la soţia ta. (*Închizând uşa şi observând prezenţa doamnei Linde.*) O, iertaţi-mă, văd că şi aici deranjez.

NORA Nu, deloc. (*Făcând prezentările.*) Doctorul Rank. Doamna Linde.

DOCTORUL RANK A, doamna Linde. Numele dumneavoastră l-am auzit foarte des aici, în casă. Cred că eram pe scări, înaintea doamnei, când a sosit.

DOAMNA LINDE Da, urc greu; nu pot să suport scările.

DOCTORUL RANK Sunteţi suferindă?

DOAMNA LINDE Nu, mai degrabă surmenată.

DOCTORUL RANK Nimic altceva? Atunci aţi venit desigur în oraş să vă relaxaţi petrecând de sărbători?

DOAMNA LINDE Nu. Am venit aici să caut de lucru.

DOCTORUL RANK Credeţi că ăsta e un remediu împotriva surmenajului?

DOAMNA LINDE Dar trebuie să trăiesc, domnule doctor.

DOCTORUL RANK Da, e o părere generală că asta ar fi necesar.

NORA Dar doctore… şi dumneata ţii la viaţă.

DOCTORUL RANK Da. În orice caz, vreau să trăiesc. Chiar ruinat, prefer să trăiesc, oricât aş suferi. De altfel, toţi pacienţii mei sunt de aceeaşi părere. Chiar şi-aceia care au psihicul bolnav. În momentul de faţă se află dincolo un astfel de specimen, bun de internare.

DOAMNA LINDE (*reţinut*) A!

NORA Despre cine vorbeşti?

DOCTORUL RANK Un oarecare avocat Krogstad. Nu cred că-l cunoşti. E putred până în fundul sufletului, doamnă. Până şi el spunea că ţine la viaţă ca la bunul cel mai de preţ.

NORA Da? Şi ce avea de vorbit cu Helmer?

DOCTORUL RANK Nu ştiu bine; parcă ceva despre bancă.

NORA Nu ştiam că Krog… avocatul ăsta Krogstad are ceva cu banca.

DOCTORUL RANK Da, avea un fel de slujbă acolo. (*Către doamna Linde.*) Nu cumva există şi pe la dumneavoastră specimene umane

care se strecoară hoţeşte peste tot, adulmecând putreziciuni morale, pe care le păstrează în rezervă aşteptând ocazia pentru a le specula? Cei sănătoşi moralmente, vreau să spun oamenii cu trecut imaculat, evident că nu riscă nimic.

DOAMNA LINDE Atunci, pentru a continua comparaţia dumneavoastră, înseamnă că bolnavii, adică oamenii cu trecutul pătat, nu ar putea fi puşi la adăpost decât prin internare?

DOCTORUL RANK (*ridicând din umeri*) Da, aşa stau lucrurile. Acest punct de vedere însă ar transforma întreaga societate într-un spital. (*Nora, cufundată în propriile-i gânduri, izbucneşte într-un râs aproape zgomotos şi bate din palme.*) De ce râdeţi? Ştiţi bine ce înseamnă societatea?

NORA Dar ce-mi pasă mie de societatea asta plicticoasă? Râdeam de cu totul altceva, enorm de amuzant. Spune-mi, doctore, toţi angajaţii băncii depind acum de Torvald?

DOCTORUL RANK Şi ce găseşti enorm de amuzant în asta?

NORA (*zâmbeşte fredonând*) Lasă-mă! Nu mă-ntrerupe. (*Învârtindu-se prin cameră.*) Mi-e atât de plăcut gândul că noi, adică Torvald, are o putere atât de mare asupra atâtor oameni. (*Scoţând punga din buzunar.*) Doctore, ce zici de o pralină?

DOCTORUL RANK Ia te uită, praline. Credeam că sunt interzise aici.

NORA Da, dar astea mi le-a adus Kristine.

DOAMNA LINDE Cum? Eu?…

NORA Ne, ne, ne, nu te speria. Tu nu puteai să ştii că Torvald mi-a interzis dulciurile. Îi e teribil de frică să nu-mi stric dinţii. Ei, o dată nu-i nimic. Nu-i aşa, doctore? Ia, te rog. (*Îi vâră o pralină în gură.*) Şi tu, Kristine. Iau şi eu una; una mică – sau cel mult două. (*Plimbându-se prin cameră.*) Ei, acum mă simt într-adevăr nespus de fericită. Un singur lucru mi-ar mai face plăcere nespusă.

DOCTORUL RANK Ei? Şi ce anume?

NORA Ceva ce mi-ar face o plăcere nebună dacă ar auzi şi Torvald.

DOCTORUL RANK Şi de ce nu spui?

NORA Nu, nu îndrăznesc. E ceva prea urât.

DOAMNA LINDE Urât?

DOCTORUL RANK Atunci nu te sfătuiesc. Nouă însă poţi să ne spui ceea ce… grozav ţi-ar plăcea să audă şi Helmer.

NORA Am o poftă teribilă să înjur.

DOCTORUL RANK Eşti cam nebună!

DOAMNA LINDE Vai, Nora!

DOCTORUL RANK Hai, dă-i drumul. Uite-l…

NORA (*ascunzând punga cu praline*) Sst! Ssst! Ssst!

(*Helmer, cu paltonul pe braţ şi pălăria în mână, vine din camera lui.*)

NORA (*întâmpinându-l*) Ei, dragă Torvald, ai scăpat de el?

HELMER Da, a plecat.

NORA Dă-mi voie să te prezint; e Kristine, care a venit astăzi.

HELMER Kristine?… Iertaţi-mă, dar nu-mi amintesc…

NORA Doamna Linde, Torvald dragă, doamna Kristine Linde.

HELMER A, da. Probabil, o prietenă din copilărie a soţiei mele.

DOAMNA LINDE Ne-am cunoscut de mult de tot.

NORA Şi a făcut călătoria asta lungă până aici, ca să stea de vorbă cu tine.

HELMER Cum aşa?

DOAMNA LINDE Nu numai pentru asta…

NORA Kristine este pricepută la lucrări de birou şi ar dori să se perfecţioneze sub conducerea unui om deosebit de capabil.

HELMER Foarte bine v-aţi gândit, doamnă.

NORA Şi când a auzit că ai fost numit director de bancă – s-a aflat şi acolo despre asta – a venit imediat încoace. Nu-i aşa, Torvald, tu

poţi, te rog mult, să faci ceva pentru Kristine? Ce zici?

HELMER Cred că nu-i imposibil. Doamna e văduvă?

DOAMNA LINDE Da.

HELMER Şi aveţi practică de birou?

DOAMNA LINDE Da, suficientă.

HELMER Ei, în cazul acesta e foarte probabil să vă pot oferi un post.

NORA (*bătând din palme*) Ai văzut? Ai văzut?

HELMER Aţi nimerit un moment potrivit, doamnă.

DOAMNA LINDE O, cum să vă mulţumesc?

HELMER Dar nu-i nevoie. (*Punându-şi paltonul.*) Şi acum, vă rog să mă scuzaţi.

DOCTORUL RANK Aşteaptă-mă, vin şi eu cu tine. (*Îşi ia blana din antreu şi o încălzeşte la sobă.*)

NORA Să nu-ntârzii mult, dragă Torvald.

HELMER O oră, maximum.

NORA Cum, pleci şi tu, Kristine?

DOAMNA LINDE (*luându-şi paltonul*) Da, trebuie să ies. Vreau să-mi caut o cameră.

HELMER Atunci facem o parte din drum împreună.

NORA Ce păcat că locuim atât de înghesuiţi; ar fi imposibil să…

DOAMNA LINDE O, nici nu te gândi! La revedere, Nora dragă, şi îţi mulţumesc pentru toate.

NORA La revedere. Deseară te întorci aici, bineînţeles. Şi dumneata, doctore. Poftim? Dacă ai să te simţi bine? O, dacă te înfofoleşti cum trebuie… (*Toţi trec, conversând, în antreu. Se aud vocile copiilor pe scări, afară.*) Ei sunt! Au venit, au venit. (*Aleargă să le deschidă. Bona, Anne-Marie, intră cu copiii.*) Intraţi, intraţi! (*Se apleacă şi-i sărută.*) O, dragii mei!… Uite-i, Kristine, nu-i aşa că-s drăgălaşi?

DOCTORUL RANK Nu staţi în curent!

HELMER Veniţi, doamnă Linde, aici nu mai e loc decât pentru mame.

(*Doctorul Rank, Helmer şi doamna Linde ies. Bona intră în cameră cu copiii. Nora face acelaşi lucru, după ce închide uşa de la antreu.*)

NORA Ce vioi şi ce bine arătaţi! Ce obraji rumeni! Ca merele şi ca trandafirii! (*În cele ce urmează copiii vorbesc toţi odată cu ea.*) V-aţi distrat bine? Minunat! Aşa, i-ai tras cu săniuţa pe Emmy şi pe Bob? Ia te uită, pe amândoi deodată? Da, eşti un băiat de ispravă, Ivar. O, dă-mi-o s-o ţin puţin, Anne-Marie. Păpuşică mică şi dulce! (*Ia fetiţa mai mică de la bonă şi dansează cu ea.*) Da, da, o să danseze mama şi cu Bob. Cum? V-aţi bătut cu zăpadă? Ce păcat că n-am fost şi eu cu voi! Nu, nu; lasă să-i dezbrac singură, Anne-Marie. Lasă-mă pe mine, îmi face atâta plăcere. Intră înăuntru până atunci; pari îngheţată. E cafea caldă pentru tine, pe sobă. (*Bona intră în cameră, se aşază lângă fereastră. Nora scoate paltoanele copiilor şi le aruncă în jur, în timp ce ei vorbesc toţi odată.*) Aşa? V-a fugărit un câine mare? Dar nu v-a muşcat? Nu, câinii nu muşcă păpuşici mici ca voi. Nu umbla la pachete, Ivar. Ce-i acolo? A, trebuie neapărat să scotoceşti? Nu, nu; e ceva tare urât înăuntru. Da? Vreţi să ne jucăm? De-a ce să ne jucăm? De-a ascunselea? Bine, să ne jucăm de-a ascunselea. Bob să se ascundă primul. Eu? Bine, mă ascund eu întâi.

(*Nora şi copiii se joacă, râzând şi bucurându-ne, în scenă şi în odaia din dreapta. Către sfârşit, Nora se ascunde sub masă; copiii năvălesc în cameră, o caută însă n-o găsesc, o aud râzând înfundat, se reped spre masă, ridică faţa de masă şi o zăresc. Bucurie tumultoasă. Nora înaintează târându-se, ca şi cum i-ar speria. Haz, veselie. Între timp, a bătut cineva la uşa de intrare; nimeni însă nu a auzit. Acum uşa se deschide pe jumătate şi avocatul Krogstad apare şi stă un moment nemişcat; jocul continuă.*)

KROGSTAD Iertaţi-mă, doamnă Helmer.

NORA (*scoţând un strigăt înfundat, se întoarce spre el ridicându-se pe*

jumătate) A, dumneavoastră? Ce doriţi?

KROGSTAD Iertaţi-mă; uşa de la intrare era întredeschisă; probabil a lăsat-o cineva aşa.

NORA (*ridicându-se*) Soţul meu nu-i acasă, domnule Krogstad.

KROGSTAD Ştiam.

NORA Atunci… ce doriţi?

KROGSTAD Două cuvinte cu dumneavoastră.

NORA Cu mine? (*Către copii, încet.*) Duceţi-vă la Anne-Marie. Ce? Nu, domnul străin nu vrea să-i facă niciun rău mamei. După ce pleacă, ne jucăm din nou. (*Duce copiii în camera din stânga şi închide uşa după ei. Apoi neliniştită, agitată.*) Aveţi de vorbit ceva cu mine?

KROGSTAD Desigur.

NORA Azi?… Doar nu e încă zi-ntâi!

KROGSTAD Nu, e ajun de Crăciun. Depinde de dumneavoastră ce bucurii vă va aduce Crăciunul.

NORA Ce doriţi? Astăzi n-am nicio posibilitate.

KROGSTAD Deocamdată nu de asta e vorba. E vorba de cu totul altceva. Îmi acordaţi câteva minute?

NORA A, da; da, desigur, cu toate că…

KROGSTAD Bun. Eram în restaurantul lui Olsen şi l-am zărit pe soţul dumneavoastră trecând strada…

NORA Aha!

KROGSTAD …cu o doamnă.

NORA Şi?

KROGSTAD Pot să-mi permit o întrebare? Nu era oare doamna Linde?

NORA Da.

KROGSTAD A venit de curând aici?

NORA Da, astăzi.

KROGSTAD E o prietenă a dumneavoastră, desigur.

NORA Da, este. Nu pricep însă…

KROGSTAD Şi eu am cunoscut-o, odată.

NORA Ştiu.

KROGSTAD Da? Ştiaţi? V-a spus, deci. Trebuia să-mi închipui. Atunci permiteţi-mi să vă întreb, scurt şi cuprinzător: doamna Linde va fi angajată la bancă?

NORA Cum vă permiteţi să-mi luaţi acest interogator? Dumneavoastră, un subaltern al soţului meu? Însă pentru că m-aţi întrebat, atunci aflaţi că da, doamna Linde va avea un post la bancă. Chiar eu am intervenit, domnule Krogstad. Acum sunteţi satisfăcut?

KROGSTAD Aşadar, nu m-am înşelat.

NORA (*plimbându-se agitată prin cameră*) O, poate am şi eu un pic de influenţă. Asta o poate avea şi o femeie… Când eşti un subaltern, domnule Krogstad, ar trebui să fii mai atent, să nu-i superi pe cei care… hm…

KROGSTAD …care au influenţă?

NORA Exact!

KROGSTAD (*schimbând tonul*) Doamnă Helmer, n-aţi avea bunăvoinţa să folosiţi influenţa dumneavoastră şi în favoarea mea?

NORA Cum? Ce vreţi să spuneţi?

KROGSTAD Adică să fiţi atât de bună şi să mă ajutaţi să-mi păstrez postul subaltern pe care-l ocup la bancă.

NORA Cine se gândeşte să vă ia postul?

KROGSTAD O, nu-i nevoie să faceţi pe neştiutoarea cu mine. Înţeleg şi prudenţa prietenei dumneavoastră de a evita să dea ochii cu mine la bancă. Şi înţeleg prea bine cui trebuie să-i mulţumesc pentru concedierea mea.

NORA Dar vă asigur că…

KROGSTAD Acum, pe scurt, doamnă Helmer, vă sfătuiesc să folosiţi influenţa dumneavoastră ca să împiedicaţi concedierea mea,

cât mai e încă timp.

NORA Domnule Krogstad, n-am absolut nicio putere.

KROGSTAD Deloc? Doar adineauri chiar dumneavoastră spuneaţi că…

NORA Dar aţi interpretat cu totul greşit. Credeţi că am atâta influenţă asupra soţului meu?

KROGSTAD O, îl cunosc pe soţul dumneavoastră din vremea studenţiei. Sper că domnul director de bancă nu-i mai intransigent decât alţi soţi.

NORA Dacă-mi vorbiţi cu dispreţ despre soţul meu, vă arăt uşa.

KROGSTAD Sunteţi foarte îndrăzneaţă, doamnă.

NORA Nu mă mai tem de dumneavoastră. Îndată după Anul Nou, vă voi achita integral.

KROGSTAD (*cu stăpânire de sine*) Vă rog, fiţi atentă, doamnă. Dacă va fi nevoie, voi lupta pe viaţă şi pe moarte pentru a-mi păstra micul meu post la bancă.

NORA Da, asta se vede.

KROGSTAD Lupt nu numai pentru salariul meu; pentru mine, salariul are mai mică importanţă. E vorba de altceva… Văd că trebuie să vă spun totul. Iată care-i povestea: Şi dumneavoastră ştiţi, cum ştie toată lumea de altfel, că mai demult, cu ani în urmă, am comis o greşeală.

NORA Parcă am auzit ceva.

KROGSTAD Lucrurile n-au ajuns în faţa justiţiei; dar de-atunci mi s-au închis toate uşile. Atunci am început să mă ocup de genul de afaceri care au prilejuit cunoştinţa noastră. Ce vreţi? Trebuia să mă apuc de ceva, şi pretind totuşi că n-am fost dintre cei mai câinosi. Acum însă, a trebuit să termin cu astea. Copiii mei cresc; pentru ei trebuie să-mi făuresc o platformă de respectabilitate şi onorabilitate burgheză, cât mai ridicată posibil. Acest post la bancă este doar o

primă treaptă pentru mine. Şi acum, soţul dumneavoastră vrea să-mi dea cu piciorul. Mă zvârle de pe această biată treaptă, direct în vechea-mi mocirlă morală.

NORA Dar, pentru Dumnezeu, domnule Krogstad, nu am nicio posibilitate să vă ajut.

KROGSTAD Pentru că nu vreţi; nu vă gândiţi că aş putea să vă silesc?

NORA Doar n-o să-i spuneţi soţului meu că vă datorez bani.

KROGSTAD Hm! Şi de ce nu?

NORA Ar fi ruşinos din partea dumneavoastră. (*Cu lacrimi în glas.*) Acest secret numai al meu, această bucurie, această mândrie numai a mea, să-i fie dezvăluită într-un mod atât de josnic? Şi tocmai prin dumneata? O, nu. Pe mine m-ai expune la mari neplăceri.

KROGSTAD Numai neplăceri?

NORA (*cu vehemenţă*) Dar mai bine fă-o; răutatea s-ar întoarce împotriva dumitale însuţi; cu-atât mai bine ar vedea soţul meu ce fel de om eşti. Atunci cu siguranţă îţi vei pierde postul.

KROGSTAD Voiam să întreb dacă vă temeţi numai de neplăceri familiale?

NORA Dacă soţul meu ar afla, atunci, bineînţeles, ar plăti imediat toţi banii. Astfel nu vom mai avea a face cu dumneata.

KROGSTAD (*înaintând un pas*) Ascultaţi, doamnă Helmer; sau nu aveţi deloc memorie, sau nu vă pricepeţi deloc în afaceri. Trebuie să vă introduc în miezul problemei.

NORA Nu-nţeleg.

KROGSTAD Când soţul dumneavoastră era bolnav, aţi venit la mine să vă împrumut patru mii opt sute de coroane.

NORA Nu cunoşteam pe altcineva.

KROGSTAD Eu v-am promis să vă procur banii…

NORA Şi mi i-aţi procurat.

KROGSTAD Am promis să vă procur suma în anumite condiţii. Eraţi pe atunci atât de preocupată de boala soţului dumneavoastră şi atât de grăbită să primiţi banii pentru călătorie, încât cred că nu v-aţi mai gândit la toate amănuntele împrumutului. De aceea e nevoie să vi le reamintesc. Aşadar: v-am promis să vă procur banii contra unei chitanţe redactate de mine.

NORA Da, şi pe care am semnat-o.

KROGSTAD Exact. Vă reamintiţi de asemenea că la sfârşit am adăugat câteva rânduri prin care tatăl dumneavoastră garanta pentru bani. Aceste rânduri, ce garantau restituirea sumei, trebuiau să fie semnate de tatăl dumneavoastră. Aşa-i?

NORA Trebuiau semnate?… Le-a semnat doar!

KROGSTAD Lăsasem data în alb; adică, tatăl dumneavoastră trebuia să pună personal data la care semnase hârtia. Vă reamintiţi, doamnă?

NORA Da, cred că da…

KROGSTAD Apoi v-am înmânat chitanţa, urmând s-o expediaţi prin poştă tatălui dumneavoastră, pentru a o semna. Nu-i aşa?

NORA Ba da.

KROGSTAD Ceea ce aţi făcut probabil imediat, întrucât la patru-cinci zile după aceea mi-aţi şi adus chitanţa ce purta semnătura tatălui dumneavoastră. Drept pentru care v-am înmânat suma solicitată, imediat.

NORA Ei, da; şi n-am plătit ratele cu exactitate, la fiecare termen?

KROGSTAD Da, cu destulă exactitate. Dar – să revenim la ceea ce spuneam – pe atunci treceaţi prin nişte situaţii mai mult decât grele, nu-i aşa?

NORA Da, aşa-i.

KROGSTAD Tatăl dumneavoastră era grav bolnav, după câte ştiu.

NORA Îşi trăia ultimele zile.

KROGSTAD Curând după aceea a şi murit, nu?

NORA Da.

KROGSTAD Spuneţi-mi, doamnă Helmer, nu cumva vă amintiţi data morţii tatălui dumneavoastră? Vreau să spun, în ce zi a lunii.

NORA Evident. La 29 septembrie.

KROGSTAD Exact; ştiam încă de-atunci. Mă interesasem de altfel. De aceea, e ceva… ciudat… (*scoţând o hârtie din buzunar*) un lucru pe care nu reuşesc să-l pricep cu niciun chip.

NORA Ce e ciudat? Nu vă înțeleg…

KROGSTAD Este ciudat, doamnă, că tatăl dumneavoastră a semnat chitanța trei zile după ce murise.

NORA Cum asta?

KROGSTAD Părintele dumneavoastră a murit la 29 septembrie. Acum – priviţi aici. Tot dânsul îşi datează semnătura pe această chitanţă, la 2 octombrie. Dumneavoastră nu vi se pare ciudat, doamnă?

(*Nora tace.*)

KROGSTAD Puteți să mă lămuriți?

(*Nora tace în continuare.*)

KROGSTAD De asemenea, se vede foarte clar că aceste două menţiuni, adică „2 octombrie" şi anul, nu seamănă deloc cu scrisul tatălui dumneavoastră, ci cu un scris pe care parcă l-aş cunoaşte. În fine, asta încă s-ar putea explica în vreun fel; tatăl dumneavoastră, uitând să-şi dateze semnătura, poate că altcineva a făcut-o la întâmplare, fiindcă nu aflase încă de moartea lui. Nu-i nimic rău în asta. Esenţială este semnătura. Ea contează. Dar semnătura asta e autentică, doamnă Helmer? Realmente tatăl dumneavoastră, personal, şi-a pus semnătura aici?

NORA (*după o scurtă tăcere, ridică brusc capul, înfruntându-l cu*

privirea) Nu, nu el. Eu l-am semnat pe tata.

KROGSTAD Fiţi atentă, doamnă. Vă daţi seama că faceţi o mărturisire… de-a dreptul periculoasă?

NORA De ce? Foarte curând vă veţi primi toţi banii.

KROGSTAD Îmi permit să vă pun o întrebare: de ce n-aţi trimis hârtia tatălui dumneavoastră?

NORA Era imposibil. Atunci tata era foarte greu bolnav. Dacă-i ceream semnătura, trebuia să-i explic şi pentru ce aveam nevoie de bani. În starea în care se afla, era imposibil să-i spun că viaţa soţului meu e în primejdie.

KROGSTAD Atunci ar fi fost mai bine pentru dumneavoastră să fi renunţat la călătoria în străinătate.

NORA Era exclus. Numai o plecare putea salva viaţa soţului meu. La asta nu aveam dreptul să renunţ.

KROGSTAD Dar nu v-aţi gândit că vă faceţi vinovată de înşelăciune faţă de mine?

NORA În niciun caz aşa ceva nu mă preocupa pe atunci. De altfel, puţin îmi păsa de dumneavoastră. Vă detestam pentru toate dificultăţile ce-mi făceaţi cu atâta sânge rece, cu atâta nepăsare, deşi ştiaţi prea bine în ce pericol se afla soţul meu. Alt mod de a proceda nu exista. Nu aveam încotro.

KROGSTAD Doamnă Helmer, văd că dumneavoastră nu aveţi o idee clară asupra gravităţii acestei fapte. Nici a gradului dumneavoastră de vinovăţie, faţă de societate, faţă de legi. Pot însă să vă spun că fapta aceasta nu e cu nimic nici mai gravă, nici mai uşoară decât aceea comisă de mine odinioară şi care totuşi mi-a distrus întreaga situaţie socială.

NORA Dumneavoastră? Vreţi să cred că dumneavoastră aţi făcut un gest eroic ca să salvaţi viaţa soţiei?

KROGSTAD Legile nu vor să ştie de mobilul unui fapt. Scuzabil

sau nu, faptul se pedepseşte.

NORA Dar sunt nişte legi foarte rele.

KROGSTAD Rele sau nu, dacă depun hârtia asta justiţiei, veţi fi judecată după lege.

NORA Nu pot să cred. Cum? O fiică nu are dreptul să-şi cruţe tatăl bolnav de moarte? O soţie n-are dreptul să salveze viaţa soţului ei? Nu cunosc legile; sunt însă sigură că trebuie să fie scris undeva că, în astfel de situaţii, asemenea lucruri sunt permise. Dumneavoastră nu ştiţi nimic despre asta, dumneavoastră care sunteţi avocat? Trebuie să fiţi un slab jurist, domnule Krogstad.

KROGSTAD S-ar putea. Dar în afaceri de felul acelor pe care le discutăm acuma – nu credeţi că mă pricep mai bine? Dumneavoastră faceţi ce credeţi. Eu atâta vă spun: dacă mai sunt o dată dat afară, îmi veţi ţine tovărăşie. (*Salută şi iese prin antreu.*)

NORA (*rămâne puţin pe gânduri, apoi ridicându-şi capul*) Nu se poate!… Am înţeles… vrea să mă sperie! (*Începe să adune lucrurile copiilor; după puţin timp, se opreşte.*) Dar dacă?… Nu, e imposibil. Am făcut-o doar din dragoste.

COPIII (*la uşa din stânga*) Mamă, domnul a ieşit pe poartă.

NORA Da, da, da, ştiu. Să nu spuneţi nimănui despre domnul ăsta. Aţi auzit? Nici lui tăticu.

COPIII Bine, mamă; dar acum vii să ne jucăm?

NORA Nu, nu; nu acuma.

COPIII Bine, mamă, dar ne-ai promis.

NORA Da, însă acum nu pot. Duceţi-vă la voi, am o mulţime de lucruri de făcut. Duceţi-vă, duceţi-vă, copilaşii mei. (*Îi împinge cu binişorul în camera lor şi încuie uşa după ei. Apoi se aşază pe sofa, ia o broderie, face câteva împunsături dar se întrerupe curând.*) Nu! (*Aruncă broderia, se ridică, merge spre uşa vestibulului şi strigă.*) Helene! Adă bradul, te rog! (*Se duce la masa din stânga, deschide sertarul; din nou se*

opreşte.) Nu, e absolut imposibil!

SLUJNICA (*cu bradul*) Unde să-l pun, doamnă?

NORA Aici, la mijloc.

SLUJNICA Mai aveţi nevoie de ceva?

NORA Nu, mulţumesc; am tot ce-mi trebuie.

(*Slujnica, după ce a aşezat bradul în faţa ei, iese.*)

NORA (*în timp ce împodobeşte pomul*) Aici lumânări. Aici, ghirlande. Ce om înspăimântător! Ah! Prostii! Vorbe goale! Nu e în stare de aşa ceva. Pomul trebuie să fie frumos. Vreau să fac tot ce-ţi va face plăcere, Torvald; voi cânta pentru tine, voi dansa pentru tine.

(*Helmer, cu un teanc de acte sub braţ, vine de afară.*)

NORA Ah, te-ai şi întors?

HELMER Da. M-a căutat cineva?

NORA Aici? Nu.

HELMER Curios. L-am văzut pe Krogstad ieşind de la noi.

NORA Da? A, da, adevărat, Krogstad a trecut un moment pe aici.

HELMER Nora, ţi se citeşte pe faţă; te-a rugat să pui o vorbă bună pentru el.

NORA Da.

HELMER Şi tu trebuie s-o faci ca venind de la tine. Mai trebuie să nu ştiu că a fost aici. Nu-i aşa că te-a rugat şi asta?

NORA Da, Torvald, însă…

HELMER Nora, Nora, şi te-ai pretat la asta? Să stai de vorbă cu un astfel de individ, poate promiţându-i şi sprijin! Şi culmea, să mai spui şi minciuni!

NORA Minciuni?

HELMER N-ai spus tu că n-a fost nimeni aici? (*Ameninţând cu degetul.*) Să nu mai facă niciodată aşa, păsăreaua mea. O păsărea cântătoare nu emite note false. (*Luând-o de talie.*) Nu crezi şi tu că aşa trebuie să fie? Da, da, ştiam eu bine. (*Dându-i drumul.*) Dar să nu mai

vorbim despre asta. (*Aşezându-se în faţa sobei.*) Ah, cât de liniştitor şi de confortabil e aici. (*Răsfoieşte puţin hârtiile.*)

NORA (*ocupându-se de brad, după o mică pauză*) Torvald!

HELMER Da, Nora.

NORA Nici nu-ţi închipui cât mă bucur de pe acum gândindu-mă la balul costumat de la familia Stenborg. E poimâine, nu-i aşa?

HELMER Da, poimâine. Şi eu sunt curios să văd ce surpriză ai să ne faci.

NORA Într-adevăr, asta a devenit o problemă pentru mine.

HELMER De ce?

NORA Pentru că nu am nicio idee mai originală; toate îmi par banale sau fără haz. Aş vrea să găsesc ceva mai deosebit.

HELMER Ah? A ajuns micuţa mea Nora să recunoască asta?

NORA (*în spatele scaunului lui Helmer, sprijinindu-se cu braţele pe spetează*) Eşti foarte ocupat, Torvald.

HELMER Oh!…

NORA Ce hârtii sunt astea?

HELMER De-ale băncii.

NORA De pe acum?

HELMER Am cerut împuternicirea fostului director să fac o serie de schimbări în organizarea bancară şi, implicit, a personalului băncii. Trebuie să profit de săptămâna Crăciunului ca să fiu gata la întâi ianuarie.

NORA De aceea venise bietul Krogstad…

HELMER Hm!

NORA (*se apleacă mai mult pe speteaza scaunului şi-l mângâie pe cap*) Dacă n-ai fi atât de ocupat, aş putea să te rog să-mi faci un mare serviciu, Torvald?

HELMER Să auzim! Despre ce e vorba?

NORA Tare-aş dori să arăt cât mai bine la balul costumat. Şi

nimeni nu are atâta gust ca tine. Torvald, n-ai vrea să te gândeşti puţin şi să decizi tu cum să mă costumez şi cum să mă aranjez?

HELMER Aha, suntem la strâmtoare şi căutăm un salvator?

NORA Da, Torvald, nu pot să mă descurc fără ajutorul tău.

HELMER Bine, bine, am să mă gândesc, găsim noi ceva.

NORA E drăguţ din partea ta! (*Se duce din nou la brad; pauză.*) Ce frumos arată florile astea roşii. Ia spune-mi, e cu adevărat atât de gravă fapta lui Krogstad?

HELMER A iscălit pe cineva în fals. Îţi dai seama ce înseamnă asta?

NORA Poate că a făcut-o din necesitate?!

HELMER Poate, sau, ca cei mai mulţi, din nechibzuinţă. Dar eu nu sunt atât de lipsit de inimă încât să condamn un om pentru o singură acţiune culpabilă.

NORA O, nu-i aşa, Torvald?

HELMER Oricine se poate reabilita dacă-şi recunoaşte deschis vina şi-şi ispăşeşte pedeapsa.

NORA Pedeapsa?…

HELMER Dar Krogstad n-a mers pe calea asta; a căutat să scape de urmări prin minciuni, tertipuri, abilităţi. Astea l-au prăbuşit moralmente. De aceea a decăzut.

NORA Crezi că asta duce…

HELMER Gândeşte-te că un om, având mereu prezentă conştiinţa culpabilităţii, trebuie să mintă, să simuleze în fiece moment. Trebuie să poarte o adevărată mască, pretutindeni şi faţă de oricine; e silit s-o facă, fiindcă clipă de clipă trebuie să-şi ascundă fapta. Va face la fel, chiar în faţa soţiei lui. Şi această prefăcătorie zilnică devine ticăloşie atunci când are copii.

NORA De ce?

HELMER Pentru că practica asta continuă a minciunii

contaminează întreaga viață de familie. Într-o astfel de casă, cu fiecare suflare copiii aspiră germenii putrefacției morale.

NORA (*apropiindu-se pe la spatele lui*) Eşti foarte sigur de asta?

HELMER O, draga mea, am constatat-o suficient de frecvent în cariera mea de avocat. Aproape toți delincvenții minori au avut mame mincinoase.

NORA De ce tocmai… mame?

HELMER Statistic, majoritatea proveneau din mame mincinoase; evident, şi tatăl are aceeaşi influență dăunătoare, asta o ştie bine orice avocat. Krogstad ani de-a rândul şi-a otrăvit propriii copii cu minciuni şi prefăcătorii; de aceea îl socot un om pierdut moraliceşte. (*Întinzându-i mâinile.*) Iată de ce micuța şi dulcea mea Nora trebuie să-mi promită că nu se va mai ocupa niciodată de omul ăsta. Ne-am înțeles, nu? Bate mâna. Ia te uită… dar, ce mai este? Dă-mi mâna. Aşa! Deci, s-a făcut! Te asigur, mi-ar fi imposibil să lucrez cu el; simt literalmente un rău fizic în vecinătatea unor astfel de oameni.

NORA (*retrăgându-şi mâna, se duce de cealaltă parte a bradului*) Ce cald e aici. Şi am atâtea de făcut.

HELMER (*se ridică şi-şi strânge hârtiile*) Da, şi eu trebuie să studiez astea înainte de masă. Am să mă gândesc şi la costumul tău. Şi… poate că mai am de pregătit ceva ce trebuie atârnat în pom, în poleială… (*Punându-i mâna pe cap.*) O, mica mea păsărică! (*Se duce în camera lui, închizând uşa după el.*)

NORA (*încet, după o scurtă pauză*) Ah! Nu poate fi aşa! E imposibil. Nu se poate!

BONA (*în uşa din stânga*) Copiii se roagă atât de frumos să fie lăsați la mămica.

NORA Nu, nu, nu; nu-i lăsa la mine. Stai cu ei, Anne-Marie.

BONA Bine, doamnă. (*Închide uşa.*)

NORA (*palidă de spaimă*) Să-mi corup copiii!… Să-mi otrăvesc

căminul? (*O scurtă pauză; ridicând capul.*) Nu-i adevărat. Niciodată, în veci nu poate fi adevărat.

Actul II

(Aceeaşi cameră. Într-un colţ, lângă pian, este aşezat bradul de Crăciun, în neorânduială şi cu bucăţi de lumânări arse. Paltonul Norei şi celelalte sunt pe sofa. Nora, singură în cameră, se plimbă de colo până colo, neliniştită; până la urmă, se opreşte lângă sofa şi-şi ia paltonul.)

NORA (*dând drumul paltonului*) Vine cineva! (*Lângă uşă; ascultă.*) Nu, nu-i nimeni. Natural – nu vine nimeni azi, prima zi de Crăciun; şi nici mâine. Dar poate… (*Deschide uşa şi priveşte afară.*) Nu; nu-i nimic în cutia de scrisori; complet goală. (*Plimbându-se iar prin cameră.*) Ah, prostii! Nu va face nimic. Nu se poate întâmpla aşa ceva. E imposibil. Am doar trei copii mici.

(*Bona, cu o cutie mare de carton, vine din camera din stânga.*)

BONA Am găsit cutia cu costumul de bal.

NORA Mulţumesc; pune-o pe masă.

BONA (*o pune*) Dar costumul trebuie să fie cam zdrenţuit.

NORA O, de-aş putea să-l rup într-o sută de mii de bucăţi.

BONA Doamne fereşte; poate fi uşor aranjat; doar un pic de răbdare.

NORA Da, vreau să mă duc s-o rog pe doamna Linde să-mi ajute.

BONA Iar ieşiţi? Pe-o vreme ca asta? O să răciţi, o să vă îmbolnăviţi.

NORA N-ar fi o nenorocire… Ce fac copiii?

BONA Micuţii se joacă acum cu darurile de la pom, dar…

NORA Întreabă des de mine?

BONA Dacă sunt deprinşi să fie cu mămica lor!

NORA Ştiu, Anne-Marie, de-acum înainte însă nu voi mai putea sta atât de mult cu ei.

BONA Ei, copiii mici se obişnuiesc uşor cu toate.

NORA Crezi? Crezi că vor uita de mămica lor dacă ar pleca de tot?

BONA Doamne fereşte; cum de tot?

NORA Stai, spune-mi, Anne-Marie, m-am gândit deseori la asta – cum te-a lăsat inima să-ţi dai copilul pe mâini străine?

BONA A trebuit s-o fac; şi-apoi… altfel nu eram doica micuţei Nora.

NORA Da, dar cum te-ai îndurat?

BONA Ce puteam face? Şi-apoi unde mai puteam găsi un loc atât de bun? Când o fată săracă păţeşte o ruşine, trebuie să fie încântată să găsească un loc ca ăsta. Ticălosul acela nici nu s-a interesat de mine.

NORA Dar fata ta? Te-a uitat, desigur.

BONA Nu m-a uitat deloc. Mi-a scris o dată, la prima împărtăşanie şi încă o dată când s-a măritat.

NORA (*o îmbrăţişează*) Bătrâna mea Anne-Marie, tu mi-ai fost ca o mamă când eram mică.

BONA Biata şi micuţa Nora n-a avut altă mamă.

NORA Şi dacă şi micuţii mei n-ar mai avea mamă, ştiu că tu vei rămâne pentru ei… Ah! Prostii, prostii! (*Deschizând cutia.*) Hai! du-te la ei. Eu trebuie… Să vezi ce drăguţă voi fi mâine.

BONA Nici vorbă, nimeni n-are să fie atât de drăguţă ca doamna Nora.

(*Pleacă în camera din stânga.*)

NORA (*începe să desfacă cutia, însă, curând o aruncă la o parte*) Ah, dacă aş avea curajul să ies. Numai de n-ar veni. De nu s-ar întâmpla

ceva cât lipsesc. Vorbesc fără şir; nu vine nimeni. Să periem manşonul. Ce mănuşi frumoase, ce mănuşi frumoase. N-are importanţă, n-are importanţă! Unu, doi, trei, patru, cinci, şase (*Ţipă.*) Ah, au venit… (*Vrea să se îndrepte spre uşă, dar se opreşte nedecisă. Doamna Linde vine din vestibul unde şi-a lăsat paltonul etc.*)

NORA O, tu erai, Kristine. Mai e cineva? Ce bine că ai venit!

DOAMNA LINDE Am auzit că m-ai căutat.

NORA Da, am trecut pe la tine. Vreau să te rog să-mi ajuţi la ceva. Să şedem pe sofa. Iată despre ce-i vorba: mâine seară va fi un bal costumat la consulul Stenborg, acela care stă sus, şi Torvald vrea să mă costumez ca napolitană şi să dansez tarantela; am învăţat-o la Capri.

DOAMNA LINDE Ia te uită, dai un adevărat spectacol.

NORA Da. Torvald găseşte că e foarte nimerit. Uite costumul; Torvald mi l-a comandat în Italia; acuma-i atât de zdrenţuit, încât nu mai ştiu dacă…

DOAMNA LINDE O, îl punem noi repede la punct; dar broderia s-a descusut pe alocuri. Ai ac şi aţă? Perfect, avem tot ce ne trebuie.

NORA Ce drăguţ din partea ta.

DOAMNA LINDE (*cosând*) Aşadar, mâine te costumezi? Ştii ce, am să trec şi eu să te văd gătită. Nora, am uitat să-ţi mulţumesc pentru invitaţia de ieri. A fost o seară foarte plăcută.

NORA (*se ridică şi umblă prin cameră*) O, şi nici n-a fost ca de obicei. Să fi venit mai demult la noi, Kristine. Adevărul e că Torvald are talentul de a face pe oricine să se simtă bine. E o gazdă pricepută.

DOAMNA LINDE După părerea mea, eşti tot atât de talentată; nu degeaba eşti fiica tatălui tău. Spune-mi, Nora, doctorul Rank e întotdeauna atât de abătut ca ieri?

NORA Nu, era mai deprimat ca de obicei. De altfel, suferea de o boală foarte gravă. Sărmanul, are tuberculoză la şira spinării. E

explicabil, tatăl său a dus o viaţă foarte dezordonată. Vin, nopţi pierdute, femei… desigur că ăsta-i motivul pentru care fiul e suferind din copilărie, înţelegi.

DOAMNA LINDE (*lăsând să-i pice lucrul*) Dar, draga mea Nora, de unde-ai aflat astea?

NORA (*plimbându-se prin cameră*) Ei, dacă ai trei copii, mai eşti din când în când în relaţii cu unele… cu unele doamne care se pricep oarecum la medicină, şi care-ţi povestesc câte şi mai câte.

DOAMNA LINDE (*coase în continuare; scurtă pauză*) Doctorul Rank vine în fiecare zi pe la voi?

NORA În fiecare zi. E cel mai bun prieten al lui Torvald, încă din copilărie. Şi al meu. Doctorul Rank este de-al casei.

DOAMNA LINDE Spune-mi: e un om sincer? Vreau să spun, nu-i place doar să spună amabilităţi?

NORA Dimpotrivă. De unde ţi-a venit ideea?

DOAMNA LINDE Când mi l-ai prezentat ieri, m-a asigurat că auzise deseori numele meu la voi în casă; am remarcat apoi că soţul tău habar n-avea cine sunt eu. Atunci cum putea să audă doctorul Rank?…

NORA Da, adevărat, Kristine. Torvald ţine enorm la mine şi de aceea vrea, aşa spune el, să-i aparţin în întregime. La început devenea gelos de-a binelea doar dacă pomeneam de vreunul dintre oamenii ce-mi erau dragi, de acasă. Fireşte, i-am făcut pe plac. În schimb, cu doctorul Rank puteam vorbi despre oricine; vezi tu, lui îi place să mă asculte.

DOAMNA LINDE Să-ţi spun ceva, Nora, în multe privinţe eşti încă un copil; eu sunt mult mai în vârstă decât tine, deci am şi mai multă experienţă. Vreau să-ţi dau un sfat: ar trebui să termini intimităţile acestea cu doctorul Rank.

NORA Ce intimităţi ar trebui să termin?

DOAMNA LINDE Şi cu una şi cu alta. Ieri îmi vorbeai de un admirator bogat care urma să-ţi procure bani.

NORA Da, care însă nu există… din păcate. Şi ce-i cu asta?

DOAMNA LINDE Doctorul Rank are avere?

NORA Da, are.

DOAMNA LINDE Şi n-are pe nimeni de cine să se ocupe?

NORA Nu, pe nimeni; dar…

DOAMNA LINDE Şi vine zilnic la voi în casă?

NORA (*cu ton iritat*) Ţi-am mai spus o dată.

DOAMNA LINDE De ce eşti agresivă, Nora?

NORA Nu sunt agresivă, dar nu înţeleg.

DOAMNA LINDE Nu te mai preface, Nora. Crezi că n-am înţeles de la cine ai împrumutat cele patru mii opt sute de coroane?

NORA Ţi-ai pierdut minţile? Cum ai putut să-ţi închipui una ca asta? E un prieten al nostru, care vine aici zi de zi! S-ar fi creat o situaţie de-a dreptul insuportabilă.

DOAMNA LINDE Atunci, nu-i el?

NORA Nu, te asigur. Nici nu mi-a trecut prin minte asemenea idee. De altfel, nici n-ar fi avut bani; i-a moştenit mult mai târziu.

DOAMNA LINDE Ei, cred că a fost spre norocul tău, draga mea Nora.

NORA Nu, niciodată nu mi-a trecut prin minte să-l rog pe doctorul Rank. De altfel, sunt sigură că dacă l-aş ruga…

DOAMNA LINDE Însă, natural, n-ai s-o faci.

NORA Nu, bineînţeles. Nu pot să cred, nici nu pot cel puţin să-mi închipui că ar putea fi necesar. Dar sunt sigură că dacă i-aş spune doctorului…

DOAMNA LINDE Fără ştirea soţului tău?

NORA Da. Tot fără ştirea lui, trebuie să ies din încurcătură. Trebuie să termin odată.

DOAMNA LINDE Da, da, aşa spuneam şi eu ieri, dar…

NORA (*umblând încoace şi încolo*) Un bărbat se descurcă mult mai uşor decât o femeie în afaceri de-astea.

DOAMNA LINDE Propriul tău bărbat, da.

NORA Prostii! (*Se opreşte.*) Când plăteşti tot ce datorezi, îţi recapeţi chitanţa?

DOAMNA LINDE Se înţelege de la sine.

NORA (*aparte*) Să poţi rupe în mii de bucăţi, şi să dai foc acestei hârtii dezgustătoare şi murdare!

DOAMNA LINDE (*o priveşte fix, lasă lucrul şi se ridică încet în picioare*) Nora, îmi ascunzi ceva.

NORA Vezi asta pe chipul meu?

DOAMNA LINDE Ţi s-a întâmplat ceva, de ieri dimineaţă încoace. Nora, ce s-a întâmplat?

NORA (*apropiindu-se de ea*) Kristine! (*Ascultând atentă.*) Sst! A venit Torvald. Du-te în camera copiilor. Torvald nu poate suferi croitoria. Roag-o pe Anne-Marie să te ajute.

DOAMNA LINDE (*adunându-şi lucrurile*) Bine, mă duc, dar nu plec de aici până nu vorbim amândouă, deschis.

(*Trece în camera din stânga; în acelaşi timp intră Helmer din vestibul.*)

NORA (*ieşindu-i înainte*) O, cât te-am aşteptat, dragă Torvald.

TORVALD Era croitoreasa?

NORA Nu, era Kristine; mă ajută să-mi pun la punct costumul. Să vezi ce bine am să arăt.

HELMER N-a fost bună ideea mea?

NORA Minunată! Dar eu… n-am fost drăguţă că te-am ascultat?

HELMER (*luând-o de bărbie*) Drăguţă? Pentru că îţi asculţi bărbatul? Ei, ei, nechibzuită mică, ştiu bine că n-ai gândit aşa. Dar nu vreau să te deranjez, trebuie să probezi, pe câte văd.

NORA Tu ai să lucrezi?

HELMER Da. (*Arătând un teanc de hârtii.*) Uite, le-am adus de la bancă. (*Porneşte spre camera sa.*)

NORA Torvald!

HELMER (*oprindu-se*) Da.

NORA Dacă mica veveriţă te-ar ruga frumos, din toată inima… ceva?

HELMER Ce anume?

NORA Ai vrea să faci?

HELMER Bineînţeles că mai întâi ar trebui să ştiu despre ce-i vorba.

NORA Veveriţa ar alerga împrejur şi ar face tot felul de nebunii, dacă ai fi drăguţ şi i-ai satisface dorinţa.

HELMER Hai, spune odată, Nora!

NORA Ciocârlia mică ar ciripi în toată casa.

HELMER Ei, oricum ai ciripi.

NORA Ţi-aş dansa ca o fiică a ielelor sub clar de lună. Pentru tine, Torvald.

HELMER Nora… cred că nu e în legătură cu ce mi-ai spus azi-dimineaţă!

NORA (*apropiindu-se de el*) Ba da, Torvald, te rog, te implor!

HELMER Şi tu, realmente, ai curajul să mai îmi vorbeşti de chestiunea asta?

NORA Da, da, trebuie să cedezi, trebuie să-l menţii pe Krogstad în postul de la bancă.

HELMER Draga mea Nora, postul lui l-am dat doamnei Linde.

NORA Da, asta-i foarte frumos din partea ta; însă ai putea concedia alt funcţionar în locul lui Krogstad.

HELMER Asta-i o încăpăţânare de necrezut! Pentru că tu i-ai făcut ieri promisiunea necugetată să pui o vorbă bună, să fiu obligat eu…

NORA Nu de asta, Torvald. E însă în interesul tău. Omul ăsta

colaborează la cele mai detestabile ziare; chiar tu mi-ai spus. Poate să-ţi facă enorm de mult rău. Mi-e o frică de moarte din cauza asta.

HELMER Aha, înţeleg. Te înspăimântă vechile amintiri.

NORA Ce vrei să spui? Nu pricep.

HELMER Că te gândeşti, bineînţeles, la tatăl tău.

NORA Ei, da. Aminteşte-ţi numai câţi ticăloşi l-au terfelit groaznic în astfel de ziare. Eu cred că s-ar fi ajuns chiar la destituirea lui dacă ministerul nu te-ar fi delegat pe tine să anchetezi şi dacă tu n-ai fi fost atât de binevoitor.

HELMER Micuţă Nora, e o deosebire considerabilă între tatăl tău şi mine. Tatăl tău nu era un funcţionar ireproşabil. Eu însă sunt; şi sper că voi rămâne astfel.

NORA O, nimeni nu-şi închipuie ce poate născoci răutatea omenească. Am putea fi atât de liniştiţi şi de fericiţi aici, în căminul nostru tihnit şi fără griji; tu, eu şi copiii, Torvald! De aceea te rog atât de mult.

HELMER Tocmai fiindcă tu intervii pentru el, mă pui în imposibilitate să-l menţin. La bancă se ştie de concedierea lui. Atât ar mai trebui, să se răspândească zvonul că noul director a fost convins de cineva – probabil de soţia lui – să-şi schimbe hotărârea.

NORA Ei şi?

HELMER Bineînţeles, când e vorba de un capriciu, micuţa încăpăţânată răspunde doar: Ei şi! M-aş face de râs în faţa întregului personal, lăsându-l să-şi închipuie că mă pot lăsa influenţat… din afară. Crede-mă, foarte curând aş simţi efectele. Şi în plus, mai este o împrejurare care face total imposibilă menţinerea lui Krogstad la bancă cât timp sunt eu director.

NORA Ce anume?

HELMER La nevoie aş putea trece cu vederea tarele lui morale.

NORA Nu-i aşa, Torvald?

HELMER Am auzit că este şi foarte capabil. Vezi, însă, Krogstad e o cunoştinţă de-a mea, din tinereţe. Una dintre acele cunoştinţe care te incomodează tot restul vieţii. Da, pot să-ţi mai spun: în plus ne şi tutuim. Şi cum e total lipsit de tact, o face şi în prezenţa altora. Ba, mai mult, tocmai atunci crede că este mai îndreptăţit să adopte un ton familiar faţă de mine şi să facă paradă: tu, tu, Helmer. Te asigur că îmi este mai mult decât neplăcut. M-ar pune într-o poziţie imposibilă la bancă.

NORA Torvald, tu nu crezi nimic din ceea ce spui.

HELMER Aşa? De ce, mă rog?

NORA Pentru că e un punct de vedere meschin.

HELMER Ce spui? Meschin? Îţi par, eu, meschin?

NORA Dimpotrivă, dragă Torvald; şi tocmai de aceea…

HELMER E unul şi acelaşi lucru, Nora! Tu consideri argumentele mele meschine; în consecinţă, înseamnă că şi eu sunt meschin. Aşa! Meschin, deci! Ei, asta trebuie să se sfârşească odată. (*Se duce la uşa vestibulului şi strigă.*) Helene!

NORA De ce o chemi?

HELMER (*căutând prin hârtiile aduse*) Să termin odată. (*Slujnica intră în cameră. Către ea.*) Ia scrisoarea asta şi dă-o imediat unui comisionar. S-o ducă îndată la destinaţie. Repede însă. Adresa e pe plic. Uite, ia şi banii pentru comisionar.

SLUJNICA Am înţeles. (*Iese cu scrisoarea.*)

HELMER (*strângându-şi hârtiile*) Aşa, micuţa mea doamnă încăpăţânată.

NORA (*cu răsuflarea tăiată*) Torvald, ce scrisoare era aceea?

HELMER Concedierea lui Krogstad.

NORA Opreşte-o, Torvald! Mai e încă timp. O, Torvald, opreşte-o! Fă asta pentru mine, pentru tine chiar, pentru copii! Ascultă-mă, Torvald, fă-o! Tu nu ştii ce ne poate aduce, tuturor,

intransigenţa ta.

HELMER Prea târziu.

NORA Da… prea târziu.

HELMER Dragă Nora, îţi iert agitaţia asta exagerată, deşi în fond este de-a dreptul o ofensă la adresa mea. Cel puţin aşa o consider. Nu-i oare o insultă să-ţi închipui că mă voi înspăimânta de răzbunarea unui funcţionăraş ratat? Te iert, totuşi, pentru că asta demonstrează marea ta dragoste pentru mine. (*Luând-o în braţe.*) Aşa trebuia să fac, scumpa mea Nora. Fie ce-o fi. La nevoie, crede-mă, am şi curaj şi putere. Vei vedea că ştiu să iau totul asupra mea.

NORA (*înspăimântată*) Ce vrei să spui cu asta?

HELMER Totul…

NORA (*calmă*) Asta n-ai s-o faci niciodată!

HELMER Bine, Nora; atunci să ne împărţim răspunderile, ca soţ şi soţie. De altfel, aşa este şi normal. (*Mângâind-o pe cap.*) Eşti mulţumită acum? Ei, ei, lasă ochişorii ăştia de porumbiţă speriată. Toate nu-s altceva decât de-ale tale. Mai bine ai repeta tarantela şi te-ai exersa la tamburină. Eu mă duc în biroul din fund, închid şi uşile de la mijloc, aşa că n-am să mai aud nimic; poţi face oricâtă gălăgie. (*Se îndreaptă spre uşă.*) Şi când vine Rank, spune-i unde mă găseşte. (*O salută cu capul, îşi ia hârtiile şi pleacă în camera sa, închizând uşa după el.*)

NORA (*înlemnită de spaimă, stă ca pironită, abia şoptind*) Acum ar fi în stare s-o facă. O face, indiferent ce ar putea să urmeze. Nu, asta niciodată! Nu! Pentru nimic în lume, nu! Ah! O mântuire… o scăpare… (*Se aude sunând în vestibul.*) Doctorul Rank!… Da! Orice, în afară de asta. Orice altceva! (*Îşi trece mâna peste faţă, încearcă să se reculeagă şi deschide uşa dinspre vestibul. Doctorul Rank e în vestibul şi-şi atârnă blana în cuier. Pe măsură ce se desfăşoară acţiunea, începe să se întunece.*) Bună ziua, doctore. Te-am cunoscut după sunat. Stai, nu

intra încă la Torvald, mi se pare că are ceva de lucru.

DOCTORUL RANK Şi dumneata?

NORA (*în timp ce Rank intră în cameră, închizând uşa după el*) O, ştii prea bine că pentru dumneata am întotdeauna timp.

DOCTORUL RANK Îţi mulţumesc; am să profit. Cât o să mai am timp.

NORA Ce vrei să spui? Cum… cât o să mai ai timp?

DOCTORUL RANK Aşa cum ai auzit. Te sperie?

NORA Da. Ceea ce ai spus e de-a dreptul straniu. Crezi că se va schimba ceva? Că se va întâmpla ceva?

DOCTORUL RANK Se va întâmpla ceea ce prevedeam mai de mult. Dar speram că nu va fi atât de curând.

NORA (*luându-l de mână*) Ce anume, doctore? Mie trebuie să-mi spui.

DOCTORUL RANK (*aşezându-se lângă sobă*) Sănătatea mea merge spre rău. Şi ce-i mai trist, e că nu-i nimic de făcut.

NORA (*răsuflă uşurată*) A, de dumneata e vorba?

DOCTORUL RANK Dar de cine altul? La ce mi-ar servi să mă mint singur? Dintre toţi pacienţii mei, eu reprezint cazul cel mai grav. Situaţia cea mai desperată, doamnă Helmer. Zilele acestea mi-am făcut un examen general. Faliment! Poate că-ntr-o lună voi putrezi la cimitir.

NORA Vai, e oribil ce spui.

DOCTORUL RANK Situaţia însăşi e al dracului de urâtă. În special, vor fi deosebit de urâte fazele premergătoare. Mai am de aşteptat doar rezultatul unei ultime analize. În funcţie de rezultat, voi şti aproximativ când se va produce deznodământul. Aş dori să te rog ceva: Helmer are, prin natura sa delicată, o deosebită oroare de tot ce este urât. N-aş vrea să mă vadă în halul în care voi fi, pe patul de suferinţă…

NORA O, doctore Rank…

DOCTORUL RANK …Să nu vină acolo. Sub niciun motiv. Uşa mea va fi închisă pentru el. În momentul în care voi avea certitudinea agravării stării mele, îți voi trimite cartea de vizită însemnată cu o cruce neagră. Atunci vei şti că începe descompunerea mea.

NORA Vai, dar azi eşti cu totul absurd. Şi mie mi-ar fi părut atât de bine să fii optimist.

DOCTORUL RANK Când sunt cu moartea-n față?… Mai ales că plătesc pentru altul. Asta-i dreptate? Şi în câte familii nu pândesc astfel de ispăşiri inevitabile!

NORA (*astupându-şi urechile*) Prostii! Să fim veseli, veseli!

DOCTORUL RANK Da, chiar de veselie îmi arde mie! Nevinovata mea coloană vertebrală plăteşte greu pentru isprăvile tatii, pe vremea când era locotenent.

NORA (*lângă masa din stânga*) Era prea ahtiat după sparanghel şi pateuri de ficat de gâscă. Nu-i aşa?

DOCTORUL RANK Şi după trufe.

NORA Da, trufe, sigur. Şi stridii, după câte ştiu.

DOCTORUL RANK Da, stridii, bineînțeles, şi stridii.

NORA Şi vin de porto şi şampanie. Păcat că aceste lucruri delicioase atacă organismul.

DOCTORUL RANK Mai ales că atacă biete organisme nevinovate.

NORA O, da. Asta-i cel mai trist dintre toate.

DOCTORUL RANK (*privind-o cercetător*) Hm!…

NORA (*după un timp*) De ce zâmbeşti?

DOCTORUL RANK Eu, nu. Dumneata râdeai.

NORA Ba dumneata zâmbeai, doctore Rank!

DOCTORUL RANK Eşti mult mai puțin serioasă decât îmi

închipuiam.

NORA Astăzi sunt atât de dornică de nebunii!

DOCTORUL RANK Aşa-mi pare şi mie.

NORA (*cu amândouă mâinile pe umerii lui*) Dragă, dragă doctore, nu trebuie să mori, pentru Torvald şi pentru mine; nu ai dreptul să mori.

DOCTORUL RANK O, mă vei uita uşor. Morţii sunt repede uitaţi.

NORA (*privindu-l îngrijorată*) Cum poţi crede aşa ceva?

DOCTORUL RANK Se leagă noi prietenii şi astfel…

NORA Cine leagă noi prietenii?

DOCTORUL RANK Şi dumneata şi Helmer o veţi face când eu voi fi… departe. Dumneata ai şi început, după cât mi se pare. Aseară ce căuta aici acea doamnă Linde?

NORA Aha, nu cumva eşti gelos pe biata Kristine?

RANK Da, sunt. Ea va fi succesoarea mea aici, în casă. Când eu voi termina cu viaţa, poate că această femeie va…

NORA Sst! Nu vorbi atât de tare. E dincolo.

DOCTORUL RANK Şi astăzi? Ce-ţi spuneam?

NORA Numai ca să-mi aranjeze puţin costumul. Doamne dar ce absurd eşti! (*Aşezându-se pe sofa.*) Acuma fii drăguţ, doctore. Vei vedea ce frumos am să dansez mâine; şi-atunci să-ţi închipui că o fac pentru dumneata… şi pentru Torvald, bineînţeles. (*Scoţând diferite lucruri din cutie.*) Doctore vreau să-ţi arăt ceva.

DOCTORUL RANK (*aşezându-se*) Ce anume?

NORA Ia te uită!

DOCTORUL RANK Ciorapi de mătase.

NORA De culoarea epidermei. Nu sunt delicioşi? O, acum e întuneric, dar mâine… Nu, nu, nu; nu trebuie să vezi decât talpa piciorului. A, sigur, ţi-ar plăcea să vezi şi mai sus.

DOCTORUL RANK Hm!…

NORA De ce-i priveşti atât de critic? Poate crezi că n-o să-mi şadă bine?

DOCTORUL RANK În privinţa asta nu-mi pot forma o părere.

NORA (*privindu-l o clipă*) Să-ţi fie ruşine! (*Îl atinge uşor cu ciorapii peste ureche.*) Na! Aşa-ţi trebuie. (*Împachetează din nou lucrurile.*)

DOCTORUL RANK Şi ce minunăţii o să mai văd?

NORA N-o să mai vezi nimic, pentru că nu eşti cuminte. (*Fredonează încetişor, umblând prin lucruri.*)

DOCTORUL RANK (*după o scurtă pauză*) Când stau aici cu dumneata, atât de intim, nu-mi dau seama… nu, nu pricep deloc ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu v-aş fi cunoscut, dacă niciodată n-aş fi intrat în casa voastră.

NORA (*zâmbind*) În fond, cred că te-ai simţit bine la noi.

DOCTORUL RANK (*mai încet, privind ţintă înaintea lui*) Şi acum să fii silit să părăseşti toate astea…

NORA Prostii; n-ai să părăseşti nimic.

DOCTORUL RANK (*acelaşi joc*) …Şi să nu poţi lăsa după tine măcar o imagine precisă, ci doar un regret trecător… nimic mai mult decât un loc gol, care va fi ocupat de primul venit.

NORA Şi dacă te-aş ruga să… Nu!…

DOCTORUL RANK Ce?

NORA Ca o mare dovadă de prietenie…

DOCTORUL RANK Hai! Spune!

NORA Voiam să spun… o mare dovadă de prietenie şi un imens serviciu pentru mine.

DOCTORUL RANK Ah, pentru prima oară îmi dai prilejul să mă simt fericit.

NORA Dar nici nu ştii despre ce e vorba.

DOCTORUL RANK Bine, bine, te ascult.

NORA Nu, nu pot, doctore, e cam prea mult… în acelaşi timp şi

un sfat… şi un serviciu…

DOCTORUL RANK Cu atât mai bine. Nu înţeleg însă exact ce vrei. Vorbeşte, deci. Nu mă mai bucur de încrederea dumitale?

NORA Ba da. Mai mult decât oricare altul. Îmi eşti cel mai bun şi mai credincios prieten. De altfel, o ştii prea bine. De aceea vreau să-ţi spun totul. Uite, doctore: e ceva ce trebuie să împiedic, şi dumneata poţi să mă ajuţi. Ştii cât de fierbinte, cât de mult mă iubeşte Torvald; n-ar ezita nicio clipă să-şi dea viaţa pentru mine.

DOCTORUL RANK (*aplecându-se spre ea*) Nora… crezi că-i singurul care…

NORA (*cu o mişcare uşoară*) Care?…

DOCTORUL RANK …care şi-ar da bucuros viaţa pentru dumneata?

NORA (*întunecată*) Atunci…

DOCTORUL RANK Mi-am jurat să ţi-o spun cu puţin înainte de moarte. Acum e cea mai nimerită ocazie. Da, Nora. Acum ştii totul. Şi mai ştii că în mine poţi avea toată încrederea. Mie poţi să-mi încredinţezi orice secret.

NORA (*se ridic; simplă şi calmă*) Dă-mi voie să trec.

DOCTORUL RANK (*îi face loc, continuând să şadă*) Nora…

NORA (*în pragul vestibulului*) Helene, adu lampa. (*Apropiindu-se de sobă.*) O, dragă doctore, asta-i urât din partea dumitale.

DOCTORUL RANK (*ridicându-se*) Pentru că te-am iubit ca nimeni altul? Asta-i urât?

NORA Nu, ci numai pentru că mi-ai spus-o. De altfel, nici nu era nevoie.

DOCTORUL RANK Ce vrei să spui? Atunci… ştiai?

(*Slujnica intră cu lampa, o aşază pe masă şi iese.*)

DOCTORUL RANK Nora… doamnă Helmer… te întreb: ştiai?

NORA Greu de spus dacă am ştiut sau nu. Realmente, nu-mi dau

seama. De ce ai fost atât de stângaci, doctore? Ar fi fost totul atât de frumos!

DOCTORUL RANK Ei, în orice caz, acum ştii că îţi aparţin. Cu trup şi suflet, vorbeşte, te rog.

NORA (*privindu-l*) După toate astea? Să-ţi mai spun?

DOCTORUL RANK Te rog! Spune-mi despre ce este vorba.

NORA Acum nu mai pot să-ţi spun!

DOCTORUL RANK Ba da. Nu trebuie să mă pedepseşti astfel. Dă-mi voie să fac pentru dumneata tot ce este omeneşte posibil.

NORA Acum nu mai poţi face nimic pentru mine. De altfel, sigur, nu voi avea nevoie de niciun sprijin. Toate astea nu erau decât închipuiri de-ale mele. Sigur că-i aşa. Fireşte. (*Se aşază în balansoar, priveşte la el, zâmbind.*) Da, eşti un om corect, doctore. Acum, pe lumină, nu ai cumva o senzaţie de jenă, de ruşine?

DOCTORUL RANK Nu. Absolut deloc. Nu trebuie oare să plec… pentru totdeauna?

NORA Nu, asta să nu faci. Bineînţeles, trebuie să vii aici ca mai înainte. Ştiu că Torvald nu se poate lipsi de dumneata.

DOCTORUL RANK Dar dumneata?

NORA O, eu mă simt nespus de bine când vii aici.

DOCTORUL RANK Poate de aceea am fost indus în eroare. Eşti o enigmă pentru mine. De multe ori am avut impresia că plăcerea dumitale era aceeaşi, fie că stăteai cu mine, fie cu Helmer.

NORA Da, vezi, sunt unii oameni la care ţii foarte mult şi alţii cu care mai mult decât cu oricine îţi place să fii împreună.

DOCTORUL RANK În definitiv, e şi asta ceva.

NORA Când eram acasă, cel mai mult, bineînţeles, ţineam la tata. Însă îmi plăcea foarte mult să mă strecor în camera slujnicelor; pentru că ele nu mă ţineau de rău niciodată; şi totdeauna vorbeau despre lucruri amuzante.

DOCTORUL RANK Aha, înţeleg. Pe ele le înlocuiesc eu.

NORA (*sare în picioare şi se duce la el*) O, dragul, bunul meu doctor, nu asta am vrut să spun. Dar nu înţelegi? Cu Torvald e parcă acelaşi lucru ca şi cu tata.

(*Slujnica intră din vestibul.*)

SLUJNICA Doamnă! (*Şuşoteşte ceva şi-i dă o carte de vizită.*)

NORA (*aruncând o privire pe cartea de vizită*) Ah! (*O bagă în buzunar.*)

DOCTORUL RANK Ceva neplăcut?

NORA Nu, nu, deloc; e pentru… e vorba… e pentru costumul meu…

DOCTORUL RANK Cum asta? Costumul? E aici doar.

NORA O, ăsta, da, însă-i vorba de altul; l-am comandat… Torvald nu trebuie să ştie nimic…

DOCTORUL RANK Aha, ăsta-i deci marele secret?

NORA Desigur; du-te pe la el; e în camera din mijloc; reţine-l cât mai mult timp.

DOCTORUL RANK Nicio grijă; nu scapă el de mine. (*Intră în camera lui Helmer.*)

NORA (*slujnicei*) Zici că mă aşteaptă în bucătărie?

SLUJNICA Da, a urcat pe scara de serviciu…

NORA Nu i-ai spus că e cineva aici?

SLUJNICA Ba da, dar zadarnic.

NORA Crezi că nu vrea să plece?

SLUJNICA A spus că nu pleacă până nu vorbeşte cu doamna.

NORA Atunci pofteşte-l. Caută însă să nu se audă. Helene, să nu spui nimănui că a venit. Vreau să-i fac o surpriză soţului meu.

SLUJNICA Da, doamnă, am înţeles. (*Iese.*)

NORA Vai! Se apropie catastrofa! Totul e-n zadar! Nu, nu, nu se poate! Nu trebuie, nu!

(*Se duce şi trage zăvorul la uşa lui Helmer. Slujnica deschide uşa vestibulului pentru avocatul Krogstad şi închide după el. Acesta e cu blana de călătorie, cizme de iarnă şi căciulă.*)

NORA (*ieşindu-i înainte*) Vorbiţi încet, soţul meu e acasă.

KROGSTAD Nu face nimic.

NORA Ce doriţi de la mine?

KROGSTAD Trebuie să primesc răspuns la o chestiune.

NORA Atunci grăbiţi-vă. Despre ce-i vorba?

KROGSTAD Ştiţi desigur că am fost concediat.

NORA Mi-a fost absolut imposibil să împiedic concedierea, domnule Krogstad. Am luptat din răsputeri pentru dumneavoastră; totul a fost în zadar.

KROGSTAD Oare atât de puţin vă iubeşte soţul dumneavoastră? Când ştie ce puteţi păţi, îndrăzneşte totuşi…

NORA Cum, v-aţi imaginat că ştie ceva?

KROGSTAD Da. Aveţi dreptate. Nici nu-mi imaginasem că ştie ceva. De altfel, nu e în firea amicului Torvald Helmer manifestarea unui astfel de curaj.

NORA Domnule Krogstad, nu permit nicio lipsă de respect faţă de soţul meu.

KROGSTAD Scuzaţi, tot respectul cuvenit. Observ că doamna ţine foarte mult să nu ştie nimic, deci presupun că vă daţi seama mai bine decât ieri de gravitatea faptelor comise.

NORA Destul de bine, chiar fără concursul dumneavoastră.

KROGSTAD Ei, da. Un jurist atât de slab ca mine…

NORA Ce doriţi?

KROGSTAD Doar să ştiu ce mai faceţi, doamnă Helmer. Toată ziua m-am gândit la dumneavoastră. Un biet… casier, un biet avocăţel… un… în fine, unul ca mine, precum vedeţi, are şi un pic de inimă.

NORA Aţi putea s-o dovediţi, gândindu-vă la copilaşii mei.

KROGSTAD Dar dumneavoastră şi soţul dumneavoastră v-aţi gândit la ai mei? Acum însă tot nu mai are nicio importanţă. De altfel, voiam să vă spun că nu trebuie să luaţi lucrurile prea în tragic. În primul rând, să ştiţi că nu voi depune nicio plângere.

NORA O, nu-i aşa? Eram sigură.

KROGSTAD Totul se poate aranja dacă există bunăvoinţă. Nu e nevoie să afle toată lumea. Chestiunea se va aranja între noi trei.

NORA Dar soţul meu nu trebuie să afle niciodată nimic.

KROGSTAD Cum credeţi că o puteţi evita? Sunteţi oare în măsură să achitaţi în întregime?…

NORA Nu, momentan nu.

KROGSTAD Atunci poate aveţi posibilitatea să vă procuraţi suma într-o zi, două?

NORA Nu. De altfel tot n-aş face uz de ea.

KROGSTAD Şi nici nu v-ar folosi la ceva. Chiar dacă aţi poseda teancuri de bancnote, tot nu v-aş restitui chitanţa.

NORA Dar ce aveţi de gând să faceţi cu ea?

KROGSTAD Vreau doar s-o păstrez… s-o am la-ndemână. Evident, nimeni n-ar şti de existenţa ei. Dacă cumva aţi lua vreo hotărâre desperată…

NORA O voi lua.

KROGSTAD …Dacă v-aţi gândit cumva să fugiţi de-acasă…

NORA O voi face!

KROGSTAD …Sau v-aţi gândit poate la ceva şi mai grav…

NORA De unde ştiţi?

KROGSTAD …Părăsiţi gândurile astea.

NORA De unde ştiţi că m-am gândit şi la asta?

KROGSTAD Cei mai mulţi dintre noi se gândesc la asta… la început. Şi eu m-am gândit cândva. Dar n-am avut destul curaj…

NORA (*cu glasul stins*) Nici eu n-am.

KROGSTAD (*uşurat*) Nu-i aşa? N-aţi avea curaj nici dumneavoastră?

NORA N-am; n-am deloc.

KROGSTAD Ar fi de altfel o mare prostie. După ce va trece furtuna conjugală… Am aici, în buzunar, o scrisoare către soţul dumneavoastră…

NORA În care i-aţi spus totul?

KROGSTAD O! Da. Însă cu multe menajamente.

NORA (*precipitat*) Nu-i trimiteţi scrisoarea. Faceţi-o bucăţele. Voi găsi o posibilitate, oricare, pentru a procura banii.

KROGSTAD Iertaţi-mă, doamnă, însă cred că doar adineauri v-am spus…

NORA Dar nu vorbesc de banii pe care vi-i datorez. M-am referit la suma ce-o pretindeţi soţului meu. Spuneţi-mi cât şi voi procura imediat banii.

KROGSTAD Nu bani pretind de la soţul dumneavoastră.

NORA Atunci ce?

KROGSTAD Vă spun îndată. Eu vreau să trăiesc pe propriile mele picioare, vreau să mă redresez, doamnă, vreau să avansez; şi soţul dumneavoastră va trebui să mă ajute. Timp de un an şi jumătate nu m-am făcut vinovat de nicio incorectitudine, luptându-mă în acelaşi timp cu cele mai mari greutăţi; eram totuşi mulţumit că mă ridicam pas cu pas. Acum, iată-mă dat afară. De aceea nu-mi ajunge să fiu reprimit, ca o pomană. Vreau să parvin. Vreau să reintru la bancă într-un post important; soţul dumneavoastră trebuie să înfiinţeze acest post important; şi trebuie să-l înfiinţeze pentru mine.

NORA Niciodată nu va face asta.

KROGSTAD Ba o va face; îl cunosc bine; nu va îndrăzni nici să crâcnească. Şi odată ajuns acolo, alături de el, atunci veţi vedea!

Într-un an voi ajunge mâna dreaptă a directorului. Nils Krogstad şi nu Torvald Helmer va fi conducătorul băncii.

NORA N-o să ajungeţi niciodată ziua aceea!

KROGSTAD Sau aţi vrea poate…

NORA Acum, da. Am curajul să vreau.

KROGSTAD O, nu reuşiţi să mă înspăimântaţi. O doamnă delicată şi răsfăţată ca dumneavoastră…

NORA O să vedeţi, o să vedeţi!

KROGSTAD Ce? Sub sloiuri, poate? Pe fund, în apa rece şi neagră ca huila? Şi-n primăvară să ieşiţi la suprafaţă – hâdă, de nerecunoscut, cu părul căzut…

NORA Nu mă puteţi înspăimânta.

KROGSTAD Nici dumneavoastră pe mine. Astea-s lucruri care se spun, dar nu se fac, doamnă Helmer. De altfel, nici n-ar folosi la nimic. Şi aşa, eu tot îl am la mână.

NORA Cum? Chiar şi atunci când eu n-aş mai fi?…

KROGSTAD Uitaţi că… şi după moarte, reputaţia dumneavoastră tot de mine depinde?

(*Nora rămâne fără glas, privindu-l.*)

KROGSTAD Ei, şi fiindcă acum ştiţi ce vă aşteaptă, nu are rost să faceţi vreo prostie. Când Helmer va primi scrisoarea, mă va chema. Şi nu uitaţi: soţul dumneavoastră mă sileşte să merg pe această cale. N-am să i-o iert niciodată. Adio, doamnă. (*Iese prin vestibul.*)

NORA (*la uşa vestibulului, o întredeschide şi ascultă*) A plecat. N-a lăsat scrisoarea. O nu, nu, ar fi fost şi imposibil. (*Deschizând uşa din ce în ce mai mult.*) Ce-o mai fi? S-a oprit afară. Nu coboară pe trepte. Se răzgândeşte? Oare va…

(*O scrisoare cade în cutie; după aceea se aud paşii lui Krogstad care se pierd în josul scărilor.*)

NORA (*cu un strigăt înfundat, aleargă repede lângă masa de lângă sofa;*

scurtă oprire) În cutia de scrisori! (*Se strecoară timid în vestibul.*) Acolo e. Torvald, Torvald, nu mai e nicio salvare!

DOAMNA LINDE (*venind cu costumul din camera din stânga*) Asta-i tot ce am putut să aranjez. Hai să-l probezi.

NORA (*răguşit şi încet*) Kristine, vino încoa.

DOAMNA LINDE (*aruncând hainele pe sofa*) Ce-i cu tine? Pari cu totul tulburată.

NORA Vino încoa. Vezi scrisoarea aceea? Acolo, prin gemuleţul cutiei de scrisori.

DOAMNA LINDE Da, da, o văd.

NORA Scrisoarea aceea e de la Krogstad…

DOAMNA LINDE Nora… Krogstad ţi-a împrumutat banii!

NORA Da; şi acum Torvald va afla totul!

DOAMNA LINDE Crede-mă, Nora, e mai bine aşa. Pentru amândoi.

NORA Dar nu ştii totul. Eu am falsificat o semnătură.

DOAMNA LINDE Sfinte Dumnezeule!…

NORA Despre asta vreau să-ţi vorbesc, Kristine. Va fi nevoie să fii martora mea.

DOAMNA LINDE Cum martoră? Ce să…

NORA Dacă îmi voi pierde minţile… şi mă tem că aşa va fi…

DOAMNA LINDE Nora!

NORA Sau dacă mi s-ar întâmpla altceva… ceva… încât să nu mai fiu aici…

DOAMNA LINDE Nora, Nora, dar ţi-ai ieşit cu totul din minţi!

NORA Mă gândesc că… dacă atunci, cineva… de aici, ar vrea poate să ia totul asupra lui, să-şi asume vina… mă înţelegi tu…

DOAMNA LINDE Da, da; dar cum poţi să te gândeşti?…

NORA Tu să fii martoră că nu-i adevărat, Kristine. Nu am înnebunit. Sunt în toate minţile şi de aceea îţi spun: nimeni n-a ştiut

nimic despre chestiunea asta, singură am săvârşit totul. Să nu uiţi asta.

DOAMNA LINDE N-am să uit. Nu pricep încă nimic.

NORA Nici nu ai putea să pricepi. Se va produce însă o minune.

DOAMNA LINDE O minune?

NORA Da, o minune. Dar e atât de teribilă, Kristine, încât ar fi de preferat să nu se producă.

DOAMNA LINDE Mă duc îndată să vorbesc cu Krogstad.

NORA Nu te duce la el; să nu-ţi facă vreun rău!

DOAMNA LINDE A fost o vreme, mai demult, când ar fi făcut bucuros orice pentru mine.

NORA El?

DOAMNA LINDE Unde locuieşte?

NORA Nu ştiu… dar stai… (*Caută în buzunar.*) Am cartea lui de vizită. Dar scrisoarea, scrisoarea!…

HELMER (*din camera lui, bate la uşă*) Nora!

NORA (*ţipă îngrozită*) Ce este? Ce vrei cu mine?

HELMER Ei, ei, nu te speria. Nu intrăm; ai încuiat uşa; mai probezi încă?

NORA Da, da; mai probez. Voi arăta minunat, Torvald!

DOAMNA LINDE (*care a citit cartea de vizită*) Locuieşte chiar alături, la colţ.

NORA Da, dar e cu totul inutil. Nu mai e nicio scăpare. Scrisoarea e în cutie.

DOAMNA LINDE Şi soţul tău are cheia?

NORA Da, întotdeauna.

DOAMNA LINDE Krogstad trebuie să-şi ceară scrisoarea înapoi; va găsi un pretext pentru asta.

NORA Ah! Dar tocmai pe la ora asta Torvald obişnuieşte…

DOAMNA LINDE Reţine-l. Stai la el cât mai mult. Mă întorc

numaidecât.

(*Iese repede pe uşa vestibulului.*)

NORA (*se duce la uşa lui Helmer, o deschide şi priveşte înăuntru*) Torvald!

HELMER (*în camera din fund*) Ei, se permite în fine să intri în propria-ţi casă? Vino, Rank, vom putea vedea şi noi… (*În prag.*) Dar asta ce mai e?

NORA Ce anume, dragă Torvald?

HELMER RANK Îmi anunţase un mare spectacol, cu tine costumată.

DOCTORUL RANK (*în prag*) Aşa înţelesesem, iată însă că m-am înşelat.

NORA Nu te-ai înşelat! Am decis că nimeni nu trebuie să-mi admire splendoarea până mâine.

HELMER Dar, Nora dragă, pari extrem de obosită. Ai exersat prea mult?

NORA Nu, încă n-am exersat deloc.

HELMER Totuşi, ar fi necesar.

NORA Sigur că ar fi foarte necesar, Torvald. Fără tine nu pot face nimic. Am uitat absolut totul.

HELMER O, te ajut eu să te pui repede la punct.

NORA Da, Torvald. Ocupă-te odată şi de mine. Îmi promiţi? Mi-e atât de frică. Atâta lume… În seara asta trebuie să te ocupi numai de mine. Lasă orice treburi, orice afaceri; să nu pui mâna nici măcar pe condei. Nu-i aşa, dragă Torvald?

HELMER Îţi promit; în astă-seară îţi stau la dispoziţie, eşti mică şi n-ai pe nimeni să te ajute. Dar mai întâi vreau să… (*Se duce spre uşa vestibulului.*)

NORA Ce cauţi acolo?

HELMER Să văd dacă e vreo scrisoare.

NORA Nu, nu, Torvald. Stai aici!

HELMER De ce nu?

NORA Torvald, te rog; nu-i nicio scrisoare.

HELMER Lasă-mă să văd. (*Vrea să se ducă.*)

NORA (*lângă pian, execută primele măsuri ale tarantelei*)

HELMER (*în prag, se opreşte*) Aha!

NORA Nu pot dansa mâine dacă nu repet cu tine.

HELMER (*se apropie de ea*) Eşti atât de speriată, Nora dragă?

NORA Da, nespus. Să începem imediat, e destul timp până la masă. Aşază-te aici şi cântă-mi, Torvald dragă; corectează-mă; îndrumează-mă ca de obicei.

HELMER Bucuros, foarte bucuros, dacă doreşti tu. (*Se aşază la pian.*)

NORA (*scoate tamburina din cutie şi de asemeni un şal lung, pestriţ, cu care se drapează într-o clipită; pe urmă, dintr-un salt vine în faţă şi strigă*) Cântă-mi acum! Vreau să dansez!

(*Helmer cântă şi Nora dansează, doctorul Rank stă lângă pian, în spatele lui Helmer şi priveşte.*)

HELMER (*cântând*) Mai lent, mai lent.

NORA Nu pot altfel.

HELMER Nu atât de violent, Nora!

NORA Aşa trebuie.

HELMER (*ridicând capul*) Nu, nu, aşa nu merge deloc.

NORA (*râzând şi agitând tamburina*) Nu-ţi spuneam?

DOCTORUL RANK Dă-mi voie să-i cânt eu.

HELMER (*ridicându-se*) Bine, cântă tu; am s-o pot îndruma mai uşor.

(*Rank se aşază la pian şi cântă; Nora dansează cu o sălbăticie crescândă. Helmer s-a aşezat lângă sobă şi-i face mereu observaţii; Nora pare că nu le aude; părul i se despleteşte şi-i cade pe umăr; ea nu observă şi continuă să*

danseze. Intră doamna Linde.)

DOAMNA LINDE (*înmărmurită lângă uşă*) Ah!…

NORA Uite de ce pozne ne ţinem, Kristine.

HELMER Dar, draga mea Nora, pui atâta pasiune de parcă ai dansa pe viaţă şi pe moarte.

NORA Aşa şi este!

HELMER Rank, opreşte-te; asta-i curată nebunie! Opreşte-te, îţi spun! (*Rank încetează cântecul şi Nora se opreşte brusc.*) N-aş fi crezut niciodată că ai uitat tot ce te-am învăţat.

NORA (*azvârlind tamburina*) Acum vezi şi tu.

HELMER Într-adevăr, e nevoie să fii corectată.

NORA Vezi că e necesar? Trebuie să mă corectezi tot timpul. Îmi promiţi, Torvald?

HELMER Desigur, şi o să ai numai de câştigat.

NORA Da, Torvald. Şi azi, şi mâine nu trebuie să ai altă preocupare în afară de mine. Nu trebuie să citeşti nici măcar o scrisoare; nici să nu atingi cutia de scrisori.

HELMER O, tot îţi mai e frică de omul acela?

NORA Da, şi asta.

HELMER Nora, o văd pe chipul tău, a şi sosit o scrisoare de la el.

NORA Nu ştiu; s-ar putea, însă nu trebuie să citeşti nicio astfel de scrisoare acum; să lăsăm totul după Crăciun.

DOCTORUL RANK (*încet lui Helmer*) Nu te împotrivi.

HELMER (*luând-o în braţe*) Copiilor le faci pe plac. Însă mâine seară, după ce vei fi dansat…

NORA Atunci ai să fii liber.

SLUJNICA (*în uşa din dreapta*) Doamnă, masa e servită.

NORA Vrem şampanie, Helene.

SLUJNICA Bine, doamnă. (*Iese.*)

HELMER Ei, ei… facem chef mare, aşadar?

NORA Chef cu şampanie până mâine în zori. (*Strigă.*) Şi praline, Helene, multe, măcar de data asta.

HELMER (*luându-i mâinile*) Na, na, na, dar fără atâta agitaţie. Fii ca înainte, micuţa mea ciocârlie.

NORA Da, aşa am să fiu. Dar acum treci dincolo; şi dumneata, doctore. Kristine, ajută-mă să-mi aranjez părul.

DOCTORUL RANK (*încet, în timp ce merge*) Parcă s-ar fi întâmplat ceva, te aştepţi la ceva?

HELMER Dar deloc, dragă prietene; e doar teama aceea copilărească de care ţi-am vorbit.

(*Amândoi intră în camera din dreapta.*)

NORA Ei?!

DOAMNA LINDE A plecat la ţară.

NORA Ah! Ţi-am spus.

DOAMNA LINDE Se întoarce mâine seară. I-am lăsat un bilet.

NORA Nu trebuia s-o faci. Nu poţi opri nimic. Şi, în fond, poate totuşi se-ntâmplă o minune.

DOAMNA LINDE Dar ce aştepţi tu, de fapt?

NORA A, e greu să pricepi. Du-te la ei. Vin şi eu îndată.

(*Doamna Linde intră în sufragerie.*)

NORA (*stă o clipă ca şi cum s-ar reculege; pe urmă se uită la ceas*) Cinci. Încă şapte ore până la miezul nopţii. Apoi, douăzeci şi patru de ore până la miezul nopţii următoare. Atunci s-a terminat cu tarantela. Douăzeci şi patru plus şapte? Treizeci şi una de ore de trăit.

HELMER (*în uşa din dreapta*) Unde e micuţa ciocârlie?

NORA (*înspre el, cu braţele deschise*) Aici, aici e ciocârlia!

Actul III

(Acelaşi decor. Masa de lângă sofa cu scaunele dimprejur au fost

mutate în mijlocul camerei. Pe masă, o lampă aprinsă. Uşa spre vestibul e deschisă. Se aude muzică de dans de la etajul de sus. Doamna Linde stă la masă şi răsfoieşte distrată o carte; încearcă să citească, dar nu se poate concentra; de vreo două ori ascultă atentă înspre uşa de la intrare.)

DOAMNA LINDE (*uitându-se la ceas*) Încă nu. Şi totuşi, ar fi timpul. Dar dacă nu… (*Ascultând din nou.*) A, el este. (*Se duce în vestibul şi deschide cu precauţie uşa de la intrare; se aud paşi uşori pe scări; şopteşte.*) Intră. Nu-i nimeni aici.

KROGSTAD (*în uşă*) Am găsit acasă un bilet de la dumneata. Ce înseamnă asta?

DOAMNA LINDE Trebuie neapărat să-ţi vorbesc.

KROGSTAD Da? Şi trebuie să vorbim neapărat aici, în casa asta?

DOAMNA LINDE La mine acasă era imposibil; camera mea n-are intrare separată. Intră. Suntem absolut singuri; slujnica doarme şi Helmerii sunt sus, la bal.

KROGSTAD (*intrând în cameră*) Ia te uită. În seara asta… Helmerii dansează? Adevărat?

DOAMNA LINDE Da.

KROGSTAD O, desigur, de ce n-ar dansa?…

DOAMNA LINDE Ei, Krogstad, avem de vorbit ceva.

KROGSTAD Noi doi mai avem ceva să ne spunem?

DOAMNA LINDE Da! Avem multe să ne spunem.

KROGSTAD Nu prea cred.

DOAMNA LINDE Pentru că niciodată nu m-ai înţeles bine.

KROGSTAD Mai era şi altceva de înţeles? De altfel, asta se-ntâmplă destul de des în viaţă. O femeie fără inimă îşi părăseşte iubitul când i se iveşte o partidă mai bună.

DOAMNA LINDE Crezi că eu sunt fără inimă? Şi crezi că am

făcut-o fără să sufăr?

KROGSTAD Vrei să spui că nu ţi-a fost uşor?

DOAMNA LINDE Krogstad, ai putut să crezi altfel?

KROGSTAD Atunci de ce mi-ai scris aşa cum mi-ai scris?

DOAMNA LINDE N-am putut altfel. Când a trebuit s-o rup cu tine, am considerat că aveam obligaţia morală să-ţi şterg din inimă tot ce simţeai pentru mine.

KROGSTAD (*frângându-şi mâinile*) Asta era deci. Şi totul… totul numai pentru bani!

DOAMNA LINDE Nu trebuie să uiţi că aveam o mamă lipsită de orice ajutor, suferindă, şi doi fraţi mici. Nu puteam să aştept, Krogstad; iar perspectivele tale erau prea îndepărtate pe atunci.

KROGSTAD Poate; însă nu trebuia să renunţi la mine pentru altul.

DOAMNA LINDE Da, poate că ai dreptate. De multe ori m-am întrebat dacă am avut acest drept.

KROGSTAD (*încet*) Când te-am pierdut, parcă s-a prăbuşit pământul sub mine. Acum, priveşte-mă; sunt un naufragiat agăţat de-o epavă.

DOAMNA LINDE Salvarea ar putea fi aproape.

KROGSTAD Era aproape; însă venirea ta a împiedicat-o.

DOAMNA LINDE Fără s-o ştiu, Krogstad. Abia azi am aflat că-ţi voi lua locul la bancă.

KROGSTAD Pentru că mi-o spui tu, cred. Dar acum, când ştii… nu te retragi?

DOAMNA LINDE Nu; pentru că tot nu ţi-ar mai fi de niciun folos.

KROGSTAD O, folos, folos… eu, în locul tău, aş face-o totuşi.

DOAMNA LINDE Am învăţat să acţionez raţional. Viaţa şi necesitatea aspră şi amară m-au învăţat astfel.

KROGSTAD Şi pe mine tot viaţa m-a învăţat să nu cred în vorbe.

DOAMNA LINDE În cazul ăsta, te-a învăţat un lucru foarte rezonabil. Dar în fapte crezi?

KROGSTAD Ce vrei să spui cu asta?

DOAMNA LINDE Adineauri te comparai cu un naufragiat pe o epavă.

KROGSTAD Am motive temeinice s-o fac.

DOAMNA LINDE Şi eu sunt o naufragiată pe o epavă. Nimeni căruia să-i port de grijă, nimeni care să aibă nevoie de mine.

KROGSTAD Aşa ai vrut.

DOAMNA LINDE Atunci nu aveam altă cale.

KROGSTAD Cum adică?

DOAMNA LINDE Krogstad, dacă noi, doi naufragiaţi, ne-am salva unul pe altul?

KROGSTAD Ce vrei să spui?

DOAMNA LINDE Doi pe aceeaşi epavă se ajută mai bine decât fiecare luptând numai pentru sine.

KROGSTAD Kristine!

DOAMNA LINDE De ce crezi că am venit aici, în oraş?

KROGSTAD Te-ai gândit cumva şi la mine?

DOAMNA LINDE Am muncit şi numai aşa am putut supravieţui. Toate zilele vieţii mele, de când mă ţin minte, am muncit, şi asta a fost cea mai mare şi unica mea bucurie. Dar acum am rămas cu totul singură pe lume. Mă simt înspăimântător de părăsită. Nu ai nicio satisfacţie muncind numai pentru tine. Krogstad, ajută-mă, oferă-mi un scop pentru care să muncesc.

KROGSTAD Nu pot crede. Asta nu-i decât generozitatea ta exaltată, care te îndeamnă să te jertfeşti.

DOAMNA LINDE Ţi s-a părut vreodată că sunt o exaltată?

KROGSTAD Realmente, ai fi în stare? Dar… îmi cunoşti tot

trecutul?

DOAMNA LINDE Da.

KROGSTAD Şi ştii ce reputaţie am?

DOAMNA LINDE Mai adineauri spuneai că alături de mine ai fi alt om.

KROGSTAD De asta sunt convins.

DOAMNA LINDE Şi acum… n-ar mai fi posibil?

KROGSTAD Kristine, eşti sigură de ce spui? Da! Da! Aşa-i, citesc pe faţa ta. Adevărat? Ai avea curajul?…

DOAMNA LINDE Am nevoie de cineva căruia să-i fiu ca o mamă; şi copiii dumitale au nevoie de o mamă. Noi doi avem nevoie unul de celălalt. Krogstad, am încredere în tine.

KROGSTAD (*îi apucă mâinile*) Mulţumesc, mulţumesc, Kristine… acum am să mă reabilitez în faţa oricui. Ah, dar uitasem…

DOAMNA LINDE (*atentă*) Sst! Tarantela! Acum du-te, du-te te rog.

KROGSTAD Dar ce s-a întâmplat?

DOAMNA LINDE N-auzi muzica, sus? Tarantela e pe sfârşite; înseamnă că pot veni din clipă în clipă.

KROGSTAD A, da, trebuie să plec. Şi de altfel totul ar fi zadarnic. Tu n-ai de unde să ştii ce-am făcut împotriva Helmerilor.

DOAMNA LINDE Ba da, Krogstad, ştiu.

KROGSTAD Şi cu toate astea, mai ai curajul să…

DOAMNA LINDE Da! Fiindcă-mi dau seama până unde îl poate împinge pe un om desperarea.

KROGSTAD Ah, dacă aş putea să mai îndrept ceva!

DOAMNA LINDE Poţi. Scrisoarea ta e încă în cutie.

KROGSTAD Eşti sigură?

DOAMNA LINDE Absolut sigură, dar…

KROGSTAD (*privind-o cercetător*) Nu cumva asta e explicaţia?

Totul doar fiindcă vrei să-ţi salvezi prietena? Vorbeşte-mi deschis. Aşa-i?

DOAMNA LINDE Krogstad, m-am vândut o dată pentru alţii. N-o mai fac a doua oară.

KROGSTAD Am să-i cer scrisoarea înapoi.

DOAMNA LINDE Nu, nu.

KROGSTAD Ba da, Kristine, îl aştept să coboare şi-i cer să-mi restituie scrisoarea, pe care nu-i cazul s-o mai citească, fiind vorba doar de concedierea mea.

DOAMNA LINDE Nu, Krogstad, nu trebuie să ceri scrisoarea înapoi.

KROGSTAD Dar explică-mi, nu tocmai pentru asta m-ai chemat aici?

DOAMNA LINDE Da, în primul moment, de spaimă. De atunci au trecut însă douăzeci şi patru de ore; în acest interval de timp am fost, aici în casă, martora unor întâmplări de necrezut. Helmer trebuie să afle totul; acest secret nenorocit trebuie să iasă la iveală; trebuie să se clarifice situaţia între ei amândoi; este imposibil să se mai continue cu aceste taine şi subterfugii.

KROGSTAD Prea bine; dacă îţi iei asemenea răspundere… Dar ceva pot face în orice caz şi o voi face imediat.

DOAMNA LINDE (*ascultând atentă spre uşă*) Acuma fugi! Du-te! Du-te! Dansul s-a terminat; nu mai putem fi singuri nicio clipă.

KROGSTAD Te aştept jos.

DOAMNA LINDE Da, aşteaptă-mă; ai să mă conduci până acasă.

KROGSTAD N-am fost niciodată atât de fericit! (*Iese pe uşa ce dă spre vestibul şi care va rămâne de acum înainte deschisă.*)

DOAMNA LINDE (*face puţină ordine prin cameră şi-şi pregăteşte paltonul etc.*) Ce întorsătură! Cineva pentru care să muncesc, pentru care să trăiesc, o casă în care să aduc mulţumire. Trebuie să se

realizeze. De-ar veni mai repede! (*Ascultă.*) Ah, iată-i. Echiparea! (*Îşi pune pălăria şi paltonul.*)

(*Se aud de afară vocea lui Helmer şi a Norei; se răsuceşte o cheie în broască şi Helmer o aduce pe Nora în vestibul aproape cu forţa. Ea poartă costumul italian cu un şal mare, negru; el e îmbrăcat în haine de seară, pe deasupra cu un domino descheiat.*)

NORA (*încă în prag, împotrivindu-se*) Nu, nu, nu; nu acasă. Vreau din nou sus. Nu vreau să plec atât de devreme.

HELMER Dar, scumpa mea Nora…

NORA Te implor, Torvald; te rog frumos, din inimă, măcar o oră!

HELMER Nici măcar un minut, dulcea mea Nora. Tu ştii c-aşa ne-a fost vorba. Hai, intră în casă; ai să răceşti aici. (*Cu toată împotrivirea ei, o conduce cu menajamente în cameră.*)

DOAMNA LINDE Bună seara.

NORA Kristine!

HELMER Cum, doamnă Linde, atât de târziu aici?

DOAMNA LINDE Da, scuzaţi-mă, însă doream mult s-o văd pe Nora costumată.

NORA Ai stat aici şi m-ai aşteptat?

DOAMNA LINDE Da; nu am venit la timp, tu erai sus şi nu m-a răbdat inima să plec înainte de a te vedea.

HELMER (*scoţându-i şalul Norei*) Ei, uitaţi-vă bine la ea. Sper că n-o va supăra admiraţia. Nu-i aşa că-i fermecătoare, doamnă Linde?

DOAMNA LINDE Tocmai asta voiam să spun şi eu.

HELMER Nu-i aşa că-i minunată? De altfel, a fost şi părerea tuturor invitaţilor. Dar e înspăimântător de încăpăţânată, micuţa mea dulce. Ce-i de făcut cu ea? Crede-mă, a trebuit aproape s-o iau cu forţa de acolo.

NORA Torvald, ai să regreţi că n-ai vrut să mai rămânem măcar o jumătate de oră.

HELMER Ascultaţi, doamnă! Îşi dansează tarantela – are un succes enorm, de altfel binemeritat, deşi interpretarea a fost poate prea naturalistă; faţă de exigenţele artei pure, vreau să spun. În fine, asta n-are importanţă, principalul este că a avut succes, un succes deosebit. Trebuia să mai rămână acolo după aceea? Să dilueze efectul? Sigur că nu; mi-am luat la braţ delicioasa, mai bine spus năzuroasa mea fată din Capri, am făcut un tur prin sală, câteva reverenţe, apoi, cum se spune în romane, frumoasa apariţie s-a făcut nevăzută. Un final reuşit accentuează efectul obţinut, doamnă Linde; dar mi-a fost imposibil s-o fac pe Nora să sesizeze ideea asta. Uf, ce cald e aici. (*Aruncă dominoul pe un scaun şi deschide uşa către camera sa.*) Cum? Aici e întuneric. A, da, bineînţeles. Pardon! (*Intră în cameră şi aprinde două lumânări.*)

NORA (*şoptind repede, cu răsuflarea tăiată*) Ei?!

DOAMNA LINDE (*şoptit*) I-am vorbit.

NORA Şi?…

DOAMNA LINDE Nora, trebuie să-i spui totul soţului tău.

NORA (*fără glas*) Ştiam.

DOAMNA LINDE Să nu mai ai nicio teamă din partea lui Krogstad. Însă trebuie să-i vorbeşti.

NORA Nu vorbesc nimic.

DOAMNA LINDE Atunci îi vorbeşte scrisoarea.

NORA Îţi mulţumesc, Kristine, acum ştiu ce am de făcut. Sst!…

HELMER (*revine în cameră*) Ei, doamnă, ai admirat-o?

DOAMNA LINDE Da, şi vă spun noapte bună.

HELMER O, atât de repede? Lucrul acesta de mână e al dumneavoastră?

DOAMNA LINDE (*luându-i-l*) Da, mulţumesc; îl uitasem.

HELMER Aşadar, tricotaţi?

DOAMNA LINDE Desigur.

HELMER Ştiţi ce? Ar fi mai bine să brodaţi.

DOAMNA LINDE Aşa? De ce?

HELMER Pentru că e mult mai graţios. Vedeţi dumneavoastră, se ţine broderia… aşa… cu mâna stângă, şi cu dreapta se duce acul… aşa… cu o mişcare arcuită, elegantă, nu?

DOAMNA LINDE Da, s-ar putea.

HELMER În timp ce, când tricotezi nu poate fi decât inestetic; ia uitaţi-vă, amândouă braţele strânse, andrelele, când în sus, când în jos, mişcări înghesuite, e ceva chinezesc în asta. A, s-a servit o şampanie minunată.

DOAMNA LINDE Noapte bună, şi nu mai fi încăpăţânată, Nora.

HELMER Bine spus, doamnă Linde!

DOAMNA LINDE Noapte bună, domnule director.

HELMER (*însoţind-o până la uşă*) Noapte bună, noapte bună; sper să ajungeţi cu bine acasă. Mi-ar fi făcut plăcere să vă conduc… dar aveţi atât de puţin de mers. Noapte bună, noapte bună. (*Doamna Linde iese; Helmer închide uşa în urma ei şi se înapoiază în cameră.*) Aşa; în sfârşit, a plecat. E îngrozitor de plicticoasă.

NORA Nu eşti obosit, Torvald?

HELMER Nu, deloc.

NORA Nici nu ţi-e somn?

HELMER Deloc. Mă simt pe cât se poate de vioi. Dar tu? Da, tu pari obosită şi somnoroasă.

NORA Sunt foarte obosită. Aş dori să mă culc cât mai repede.

HELMER Ei, vezi? Iată, prin urmare, că am făcut bine insistând să plecăm.

NORA Da, tu în toate împrejurările procedezi bine.

HELMER (*sărutând-o pe frunte*) Acum, ciocârlia mea vorbeşte întocmai ca un om. Ai observat şi tu ce vesel era Rank astă-seară?

NORA Era vesel? Nici n-am apucat să vorbesc cu el.

HELMER Nici eu… sau aproape deloc; însă de mult nu l-am mai văzut într-o dispoziţie atât de bună. (*O priveşte o clipă; apoi, apropiindu-se de ea.*) Ah… ce minunat e să fii din nou acasă, în propriul tău cămin; numai cu mica şi încântătoarea ta soţioară.

NORA Nu te uita aşa la mine, Torvald!

HELMER Nu-i voie să mă uit la bunul meu cel mai de preţ? La această minunăţie care-mi aparţine? Numai mie? Mie, cu totul şi cu totul!

NORA (*trecând de cealaltă parte a mesei*) Nu trebuie să-mi vorbeşti astfel în noaptea asta, Helmer.

HELMER (*urmărind-o*) Văd că ai încă tarantela în sânge. Dar asta te face şi mai ispititoare. Ascultă! Au început să plece musafirii… (*Mai încet.*) Nora, curând se va linişti toată casa.

NORA Da, sper şi eu.

HELMER Nu-i aşa? Iubita mea ce-mi aparţii! O, ştii tu, ştii de ce când ies cu tine în lume, ştii de ce abia îţi vorbesc, de ce mă ţin atât de departe de tine, privindu-te doar pe furiş, ştii de ce? Îmi închipui că tu eşti iubita mea tainică, logodnica mea tainică, şi nimeni nu ştie că este ceva între noi.

NORA O, da, da, ştiu bine că toate gândurile tale sunt numai pentru mine.

HELMER Astă-seară, când ne pregăteam să plecăm şi-ţi aşezam şalul pe umerii tineri şi catifelaţi, pe această minunată linie a gâtului, mi-am închipuit că eşti tânăra mea mireasă, că tocmai ne întoarcem de la nuntă, că pentru prima dată te conduc în locuinţa mea, că pentru prima dată sunt singur cu tine – cu totul singuri, tu, tânăra şi frumoasa mea adorată! Toată seara asta n-am dorit altceva în afară de tine. Te-am sorbit cu privirea şi te-am dorit în tot timpul tarantelei; îmi clocotea sângele, nu puteam să te mai privesc; de aceea te-am luat atât de devreme acasă.

NORA Acum du-te, Torvald! Trebuie să mă laşi. Astă-seară nu pot.

HELMER Ce înseamnă asta? Din nou capricioasă, micuţa mea Nora? Trebuie, vreau! Nu sunt soţul tău?…

(*Se aude ciocănind la uşa de intrare.*)

NORA (*tresărind speriată*) Ai auzit?

HELMER (*îndreptându-se spre vestibul*) Cine-i acolo?

DOCTORUL RANK (*de afară*) Eu sunt. Pot să intru o clipă?

HELMER (*în şoaptă, morocănos*) Ce-o mai fi vrând la ora asta? (*Tare.*) Aşteaptă puţin. (*Se duce şi-i deschide.*) O, ce drăguţ din partea ta că, trecând pe la uşa noastră, nu ne-ai ocolit.

DOCTORUL RANK Ţi-am auzit vocea şi am ţinut să intru să te mai văd o dată. (*Privind împrejur prin toată camera.*) O, ce loc drag şi primitor. E atâta calm şi atâta fericire aici, la voi.

HELMER Se pare însă că te-ai simţit destul de bine şi acolo, sus.

DOCTORUL RANK Minunat. De ce nu? De ce să nu profiţi de orice lucru pe lumea asta? În orice caz, atât cât mai ai timp. Vinul a fost excelent.

HELMER Mai ales şampania.

DOCTORUL RANK Nu-i aşa? De necrezut câte sticle am putut să golesc.

NORA Şi Torvald a băut multă şampanie.

DOCTORUL RANK Da?

NORA Da, şi de aceea e bine dispus.

DOCTORUL RANK Ei, şi de ce să nu petreacă o seară veselă după o zi bine întrebuinţată?

HELMER Bine întrebuinţată? Nu prea am de ce să mă laud.

DOCTORUL RANK (*bătându-l pe umăr*) Ei! Eu însă am, vezi tu.

NORA Sunt sigură că te-ai ocupat cu vreo cercetare ştiinţifică.

DOCTORUL RANK Exact.

HELMER Ia te uită, micuţa Nora vorbeşte de cercetări ştiinţifice!

NORA Şi pot să te felicit pentru rezultat?

DOCTORUL RANK Sigur că poţi.

NORA Aşadar, a fost… bun?

DOCTORUL RANK Pe cât se poate de bun atât pentru medic cât şi pentru pacient… Am obţinut… certitudinea.

NORA (*grăbită şi speriată*) Certitudinea?

DOCTORUL RANK Deplina certitudine. Nu aveam dreptul măcar la o seară plăcută?

NORA Ba da, doctore. Bine-ai făcut.

HELMER Şi eu sunt de aceeaşi părere; cu condiţia să n-o plăteşti scump mâine.

DOCTORUL RANK Ei, fără plată nu obţii nimic în viaţă.

NORA Doctore, nu-i aşa că-ţi plac balurile costumate?

DOCTORUL RANK Da, mai ales când sunt travestiuri comice.

NORA Ascultă, cum să ne travestim noi doi la viitorul bal?

HELMER Tu, micuţă şi nerăbdătoare, de pe acum te gândeşti la următorul bal!

DOCTORUL RANK Noi doi? Stai să-ţi spun: dumneata te vei costuma în copil al norocului.

HELMER Bine, dar trebuie găsit costumul care să poată avea această semnificaţie.

DOCTORUL RANK E destul să apară cum este; ca în viaţa de toate zilele.

HELMER Într-adevăr, ai perfectă dreptate. Dar tu, tu cum te vei costuma?

DOCTORUL RANK O, dragă prietene, şi în privinţa asta ştiu perfect de pe acum.

HELMER Ei?

DOCTORUL RANK La viitorul bal costumat voi fi invizibil.

HELMER Ce idee originală!

DOCTORUL RANK Cu o pălărie mare, neagră; n-ai auzit de pălăria care te face nevăzut? O pui – şi nimeni nu te vede.

HELMER (*zâmbind reţinut*) Da, ai dreptate, am auzit.

DOCTORUL RANK Dar uitasem cu totul pentru ce am venit. Helmer, dă-mi o ţigară, una din havanele tale negre.

HELMER Cu cea mai mare plăcere. (*Îi oferă tabachera.*)

DOCTORUL RANK (*ia un trabuc şi-i taie vârful*) Mulţumesc.

NORA (*aprinzând un chibrit*) Dă-mi voie să-ţi aprind eu.

DOCTORUL RANK Mulţumesc frumos. (*Nora oferă chibritul şi Rank îşi aprinde ţigara.*) Şi acum, adio.

HELMER Adio, adio, dragă prietene.

NORA Somn uşor, doctore.

DOCTORUL RANK Mulţumesc pentru urare.

NORA Urează-mi acelaşi lucru.

DOCTORUL RANK Dumitale?… Mă rog, dacă vrei aşa… Somn uşor. Şi mulţumesc pentru foc. (*Salută cu capul spre amândoi şi iese.*)

HELMER (*moderat*) Era bine băut.

NORA (*cu gândul în altă parte*) Poate. (*Helmer scoţând cheile din buzunar, se duce spre vestibul.*) Torvald, ce cauţi acolo?

HELMER Vreau să golesc cutia de scrisori; e atât de plină că nu mai e loc pentru ziare mâine dimineaţă.

NORA Lucrezi la noapte?

HELMER Ştii că nu vreau. Ce-i asta? A umblat cineva la broască.

NORA La broască?

HELMER Fără îndoială. Cine a putut fi? Poate Helene… E un ac de cap în broască. Nora, e al tău…

NORA (*repede*) Poate copiii…

HELMER Trebuie neapărat să-i dezveţi de apucăturile astea. Hm, hm, şi totuşi e deschisă. (*Ia conţinutul şi strigă spre bucătărie.*) Helene,

Helene, stinge lampa în antreu. (*Intră în cameră şi închide uşa dinspre vestibul.*)

HELMER (*cu scrisorile în mână*) Uite. Ce multe s-au adunat. (*Le răsfoieşte.*) Ce-o fi şi asta?

NORA (*lângă fereastră*) Scrisoarea! O, nu, nu, Torvald!

HELMER Două cărţi de vizită… de la Rank.

NORA De la doctorul Rank?

HELMER (*citind*) „Doctor în medicină Rank". Erau deasupra; desigur, le-a pus când a ieşit.

NORA A scris ceva pe ele?

HELMER O cruce neagră deasupra numelui. Priveşte! Ce idee sinistră. Parcă şi-ar anunţa propria-i moarte.

NORA Chiar asta şi face.

HELMER Cum? Ştii ceva? Ţi-a spus ceva?

NORA Da! Mi-a spus că atunci când primim cartea de vizită, înseamnă că îşi ia rămas bun de la noi. A decis să se închidă la el şi să moară.

HELMER Sărmanul meu prieten. Ştiam că nu-l vom avea mult timp. Dar atât de repede… Şi se ascunde ca un biet animal rănit.

NORA Dacă trebuie să se întâmple asta, e mai bine să se întâmple pe tăcute. Nu-i aşa, Torvald?

HELMER (*plimbându-se agitat prin cameră*) Parcă ar fi crescut împreună cu noi. Nici nu-mi pot închipui măcar că într-o zi nu-l vom mai vedea. Rank, deşi întunecat şi suferind, a dat totuşi relief fericirii noastre însorite. E, dar poate că-i mai bine aşa. Pentru el, cel puţin. (*Oprindu-se.*) Poate că şi pentru noi, Nora. Acum rămânem amândoi; tu şi eu. (*Cuprinzând-o în braţe.*) Iubita mea soţioară, am impresia că pentru prima oară te ţin aşa. Ştii tu, Nora, câteodată aş dori să fii ameninţată de o primejdie mare, ca să pot da totul pentru tine: averea, sângele, viaţa.

NORA (*desprinzându-se, îl priveşte în ochi, rostind cu ton hotărât*) Acum citeşte-ţi scrisorile, Torvald.

HELMER Nu, nu acum. În noaptea asta vreau să stau cu tine, iubita mea soţie.

NORA Cu imaginea morţii prietenului tău?

HELMER Ai dreptate. Asta ne-a zguduit pe amândoi, hidoşenia morţii s-a strecurat între noi. Trebuie să ştergem cât mai repede imaginea ei. Până atunci… vom merge fiecare în camerele noastre.

NORA (*îmbrăţişându-l*) Noapte bună, Torvald! Noapte bună!

HELMER (*sărutând-o pe frunte*) Noapte bună, păsărică mea încântătoare. Somn uşor, Nora. Acum am să citesc scrisorile. (*Pleacă cu pachetul în camera lui, închizând uşa.*)

NORA (*cu teroare în priviri, bâjbâie împrejurul ei, ia dominoul lui Helmer şi, strângându-l la piept, şopteşte precipitat, cu vocea alterată*) N-am să-l mai văd niciodată! Niciodată! O, apa aceea neagră şi rece. Adâncul cel fără fund… De s-ar termina mai repede… Acum a luat-o… acum o citeşte. Nu, nu, încă nu. Torvald, adio, ţie şi copiilor! (*Se precipită spre vestibul; în aceeaşi clipă, Helmer deschide violent uşa, având scrisoarea deschisă în mână.*)

HELMER Nora!

NORA (*cu un ţipăt sfâşietor*) Ah!…

HELMER Ce-i asta? Ştii ce scrie aici?

NORA Da, ştiu. Lasă-mă să plec! Lasă-mă să plec!

HELMER (*reţinând-o*) Unde vrei să te duci?

NORA (*încercând să se elibereze*) Nu! Lasă-mă! Nu încerca să mă salvezi, Torvald!

HELMER (*îi face loc, retrăgându-se uluit*) Deci, e adevărat. E adevărat ce scrie? Îngrozitor! Nu, nu poate fi adevărat.

NORA Ba da! E adevărat. Te-am iubit mai mult decât orice pe lume.

HELMER Nu invoca scuze prosteşti!

NORA (*făcând un pas spre el*) Torvald!…

HELMER Nenorocito!… Ce-ai fost în stare să faci!

NORA Lasă-mă să plec. Nu vreau să suferi urmările vinii mele. Nu vreau s-o iei asupra ta.

HELMER Lasă teatrul! (*Încuind uşa spre vestibul.*) Trebuie să stai aici şi să-mi dai socoteală. Îţi dai seama ce-ai făcut? Răspunde! Îţi dai seama?

NORA (*privindu-l scrutător şi cu o expresie împietrită*) Da, acuma încep să pricep… multe.

HELMER (*umblând agitat prin odaie*) Ce trezire înspăimântătoare! În toţi aceşti opt ani… ea, care era bucuria şi mândria mea… o ipocrită, o mincinoasă… o ticăloasă, ticăloasă… o criminală. Câtă hidoşenie în toate astea… Ptiu, ptiu!

(*Nora tace şi continuă să-l privească scrutător.*)

HELMER (*oprindu-se în faţa ei*) Ar fi trebuit să prevăd că se va întâmpla aşa. Toate înclinările uşuratice ale tatălui tău… Ptiu! Toate înclinările uşuratice ale tatălui tău le-ai moştenit. Nici religie, nici morală, nici simţul datoriei. O, cât sunt de pedepsit că am tras cu buretele peste faptele lui. Pentru tine am făcut-o şi uite cum mă răsplăteşti.

NORA Da, aşa.

HELMER Mi-ai pustiit fericirea. Mi-ai distrus viitorul. O, numai gândindu-mă la asta şi mă cutremur. Sunt în puterea unui om lipsit de scrupule; e în măsură să facă tot ce vrea cu mine, să-mi ceară orice, să-mi ordone ce îi place, fără să pot crâcni. Şi – gând cu atât mai umilitor – trebuie să cad la fund din pricina uşurinţei unei femei!

NORA Când n-am să mai fiu pe lume, nu vei mai avea de ce te teme.

HELMER Fără patetisme. Cu vorbe de-astea mari umbla şi taică-tu mereu. La ce bun că n-ai să mai fi pe lume? Ce-aş avea de câştigat? Şi după moartea ta ar putea da la iveală lucrurile astea. Iar dacă o face, aş putea fi bănuit că am fost la curent cu acţiunea ta criminală. S-ar putea crede chiar că eu te-am îndemnat! Şi ţie trebuie să-ţi mulţumesc, ţie, pe care te-am ţinut pe braţe de-a lungul întregii noastre căsnicii. Pricepi acuma ce-ai făcut împotriva mea?

NORA (*cu un calm rece*) Da.

HELMER Totul e atât de necrezut, încât nu pot să-mi revin. Şi totuşi, trebuie să găsesc o soluţie. Scoate-ţi şalul. Scoate-ţi şalul, n-auzi? E neapărat necesar să-l satisfac într-un mod oarecare. Lucrurile trebuie muşamalizate cu orice preţ. În ceea ce priveşte raporturile dintre noi, să părăsim iluzia că totul va fi ca mai înainte. Evident doar de ochii lumii. Ai să rămâi şi de-acum înainte în casă, asta se-nţelege. Însă nu-ţi mai dau dreptul să te ocupi de copii; nu mai pot risca să ţi-i încredinţez. O, să fiu obligat să spun asemenea lucruri aceleia pe care am iubit-o atât de mult şi pe care încă… Nu, totul a trecut! De-acum înainte nu mai poate fi vorba de fericire; trebuie doar să salvăm aparenţele.

(*Se aude sunând la intrare.*)

HELMER (*tresărind de spaimă*) Cine poate fi? La ora asta? Nenorocire!… Probabil chiar el. Ascunde-te, Nora! Spune că eşti bolnavă.

(*Nora rămâne nemişcată. Helmer se duce şi deschide uşa vestibulului.*)

SLUJNICA (*pe jumătate dezbrăcată, din uşa vestibulului*) O scrisoare pentru doamna.

HELMER Dă-mi-o mie. (*Ia scrisoarea şi închide uşa.*) Da, e de la el. Nu ţi-o dau; vreau s-o citesc eu întâi.

NORA Citeşte-o.

HELMER (*ducându-se lângă lampă*) Abia am curaj s-o deschid.

Suntem poate pierduţi amândoi. Trebuie totuşi s-o deschid. (*Deschide nervos scrisoarea; parcurge câteva rânduri, se uită şi ia o hârtie anexată; apoi, cu un strigăt de bucurie.*) Nora!

(*Nora îl priveşte întrebător.*)

HELMER Nora!… Nu! Trebuie s-o mai citesc o dată!… Da, da, aşa-i! Sunt salvat! Nora, sunt salvat!

NORA Şi eu?

HELMER Şi tu, bineînţeles; suntem salvaţi amândoi: şi tu şi eu. Uită-te! Îţi trimite înscrisul înapoi. Scrie că se căieşte… o schimbare fericită în viaţa lui… ei, dar n-are importanţă ce scrie. Principalul e că suntem salvaţi, Nora! Nimeni nu-ţi mai poate face nimic. O, Nora, Nora… Nu, mai întâi să distrugem toate hârtiile astea. Lasă-mă să văd… (*Aruncând o privire pe înscris.*) Dar nu, nu vreau să mai văd nimic; totul trebuie să rămână pentru mine doar un vis urât şi nimic altceva. (*Rupe în bucăţi chitanţa şi scrisoarea, le aruncă şi se uită la ele cum ard.*) Aşa; acuma n-a mai rămas nimic. Îţi scrie că tu, din ajunul Crăciunului… Trebuie să fi fost trei zile teribile pentru tine, Nora.

NORA Au fost trei zile cumplite.

HELMER Şi, desperată, nu ai găsit altă cale decât… Nu, nici nu trebuie să ne mai amintim de coşmarul ăsta. Sau numai pentru a repeta: s-a terminat, s-a terminat! Dar ce-i privirea asta împietrită? O, micuţă Nora, te înţeleg; nu-ţi vine să crezi că te-am iertat. Dar aşa-i, Nora, îţi jur, ţi-am iertat totul. Ştiu că tot ce-ai făcut a fost din dragoste pentru mine.

NORA Adevărat.

HELMER M-ai iubit aşa cum o soţie trebuie să-şi iubească bărbatul. Dar n-ai ales bine mijloacele. Crezi însă că-mi eşti mai puţin dragă fiindcă nu te-ai priceput să te descurci singură? Nu, nu; sprijină-te pe mine, te voi conduce, te voi îndruma. N-aş fi bărbat dacă incapacitatea ta feminină nu te-ar face de două ori mai

atrăgătoare în ochii mei. Nu trebuie să ţii seamă de cuvintele aspre pe care ţi le-am spus în primul moment de groază, când simţeam că totul se dărâmă pe mine. Te-am iertat, Nora; îţi jur că te-am iertat.

NORA Îţi mulţumesc pentru iertare. (*Se îndreaptă spre uşa din dreapta.*)

HELMER Nu, stai! (*Urmărind-o cu privirea.*) Ce vrei să faci în dormitor?

NORA (*dinăuntru*) Să scot de pe mine costumul ăsta de mascaradă.

HELMER (*din pragul uşii deschise*) Da, da, scoate-l; încearcă să te linişteşti şi să te odihneşti după spaima asta, tu, păsărica mea încântătoare. Odihneşte-te fără griji; am arme puternice ca să te ocrotesc. (*Plimbându-se prin dreptul uşii.*) O, cât de calm şi plăcut e căminul nostru, Nora. Aici eşti la adăpost de orice; aici am să te ţin ca pe o porumbiţă pe care am salvat-o nevătămată din ghearele uliului; am să-ţi alin sărmana ta inimă care palpită. Încetul cu încetul aşa va fi, Nora; crede-mă. Mâine vei vedea altfel toate lucrurile; curând toate vor fi ca mai înainte; nu va mai fi nevoie să-ţi repet că te-am iertat; tu singură îţi vei da seama. Cum ai putut să-ţi închipui că te voi repudia sau măcar că-ţi voi face vreun reproş? Tu, tu nu ştii ce înseamnă o adevărată inimă de bărbat, Nora. Pentru un bărbat este o imensă bucurie să ştie că şi-a iertat soţia, că a iertat-o din toată inima. E ca şi cum ar dobândi o dublă proprietate; ca şi cum ar fi adus-o din nou pe lume; ea a devenit, într-un anumit fel, deopotrivă soţia şi copilul său. Aşa trebuie să fii tu pentru mine de-acum înainte, micuţă făptură nehotărâtă şi fără puteri. Nu te mai îngriji de nimic, Nora; fii cu inima deschisă faţă de mine: eu am să fiu voinţa şi conştiinţa ta… Ce este? Nu te culci? Te-ai îmbrăcat din nou?

NORA (*în rochia ei de toate zilele*) Da, Torvald, m-am îmbrăcat din nou.

HELMER De ce, acum, la ora asta?…

NORA În noaptea asta nu dorm.

HELMER Dar, Nora dragă…

NORA (*uitându-se la ceas*) Încă nu-i prea târziu. Aşază-te aici, Torvald; noi doi avem să ne spunem multe. (*Se aşază la un capăt al mesei.*)

HELMER Nora… ce-i asta? Expresia asta rigidă…

NORA Ia loc. Va dura mult. Am atâtea să-ţi spun.

HELMER (*aşezându-se în faţa ei*) Mă nelinişteşti, Nora. Nu înţeleg.

NORA Da, aşa-i. Nu mă înţelegi. Şi nici eu nu te-am înţeles bine până astă-seară. Nu, să nu mă întrerupi. Trebuie numai să asculţi ce-ţi spun. Asta-i încheierea socotelilor noastre, Torvald.

HELMER Ce vrei să spui?

NORA (*după o scurtă pauză*) Nu te izbeşte ceva, aşa cum stăm noi doi aici?

HELMER Ce anume?

NORA Suntem căsătoriţi de opt ani. Îţi dai seama că este pentru prima oară când noi doi, tu şi eu, soţul şi soţia, stăm serios de vorbă?

HELMER Cum „serios"… ce vrei să spui?

NORA În opt ani… sau şi mai mult… chiar de la început… n-am schimbat niciodată o vorbă serioasă despre un lucru serios.

HELMER Ar fi trebuit să-ţi împărtăşesc grijile mele, când ştiam bine că nu mă poţi ajuta în niciun fel?

NORA Nu de griji vorbesc. Vreau să spun că noi n-am încercat măcar să discutăm vreo chestiune importantă.

HELMER Dar, dragă Nora, crezi că chestiunile importante te-ar fi putut interesa?

NORA Ai pus degetul pe rană. Tu nu m-ai înţeles niciodată… V-aţi purtat nedrept cu mine, Torvald. Mai întâi tata şi pe urmă tu.

HELMER Cum? Noi doi… noi care te-am iubit mai mult decât

orice pe lume?

NORA (*clătinând din cap*) Voi nu m-aţi iubit niciodată. Vi s-a părut numai. În realitate, pentru voi eram numai un amuzament.

HELMER Bine, Nora, ce vorbe-s astea?

NORA Da, aşa-i, Torvald. Când eram acasă, la tata, îmi comunica toate gândurile lui şi eu le împărtăşeam; dacă aveam altele, le păstram pentru mine; l-ar fi iritat. Mă numea păpuşa lui şi se juca mereu cu mine aşa cum mă jucam eu cu păpuşile mele. Pe urmă am intrat în casa ta…

HELMER Ce fel de expresii foloseşti pentru căsnicia noastră?

NORA (*fără să se tulbure*) Vreau să spun că am trecut din braţele tatei în ale tale. Tu ai aranjat totul după gustul tău şi eu m-am adaptat gustului tău; sau mi se părea numai că mă adaptez; nici eu nu ştiu bine… cred că şi una şi cealaltă. Când privesc în urmă, mi se pare că am trăit aici ca o paiaţă, pentru că atât cereai de la mine, Torvald. Aşa îţi convenea. Tu şi cu tata aţi făcut un mare păcat. Din cauza voastră nu s-a ales nimic din mine.

HELMER Nora, cât eşti de absurdă şi de nerecunoscătoare! N-ai fost fericită aici?

NORA Nu, niciodată. Credeam, dar n-am fost niciodată.

HELMER Niciodată… niciodată fericită?

NORA Nu, cel mult veselă. Şi tu erai întotdeauna atât de drăguţ cu mine. Dar casa noastră n-a fost niciodată decât o casă de păpuşi. Aici eram păpuşa-soţie, după cum la tata fusesem păpuşa-copil. Iar copiii noştri, la rândul lor, au fost păpuşile mele. E adevărat că m-a distrat multă vreme să te joci cu mine, după cum pe copii îi distrează şi acum să mă joc cu ei. Asta a fost căsnicia noastră, Torvald.

HELMER Într-o oarecare măsură, aşa este, oricât ai exagera. Însă de-acum înainte va fi altfel. Vremea jocurilor a trecut; acum începe aceea a educaţiei.

NORA A cui? A mea sau a copiilor?

HELMER A amândurora: şi a ta şi a copiilor, scumpa mea Nora.

NORA Da, Torvald, numai că nu eşti tu bărbatul care să mă poată transforma în soţia ideală pentru tine.

HELMER Tu spui asta?

NORA Şi eu… sunt eu pregătită să educ copii?

HELMER Nora!

NORA Chiar tu spuneai adineauri… că n-ai mai îndrăzni să-mi încredinţezi misiunea asta.

HELMER Într-un moment de furie! De ce mai pomeneşti…?

NORA Pentru că ai avut dreptate. Nu sunt aptă pentru această sarcină. Trebuie să încep prin a-mi face propria mea educaţie. Şi tu nu eşti omul care să mă poată ajuta. Trebuie să mă descurc singură. De aceea plec de la tine.

HELMER (*sărind în picioare*) Ce-ai spus?

NORA Numai fiind singură voi reuşi să gândesc prin mine însămi şi să-mi făuresc propria mea morală. Iată de ce nu mai pot rămâne la tine.

HELMER Nora, Nora!

NORA Plec de-aici chiar acum. Kristine mă va găzdui în noaptea asta…

HELMER Ţi-ai pierdut minţile? Nu se poate! Îţi interzic!

NORA Nu mai încerca să-mi interzici ceva de-acum înainte. Îmi iau lucrurile personale. De la tine nu vreau să mai am nimic, nici acum, nici mai târziu.

HELMER Ce nebunie mai e şi asta?

NORA Mâine plec acasă… vreau să spun în oraşul meu. Acolo îmi va fi mai uşor să mă apuc de ceva.

HELMER Dar eşti total lipsită de experienţă!

NORA Experienţa se câştigă, Torvald!

HELMER Să-ţi laşi casa, bărbatul şi copiii! Gândeşte-te ce va zice lumea!

NORA Nu-mi pasă de ce va zice lumea. Ştiu doar că e spre binele meu.

HELMER O, asta-i revoltător, trădezi îndatoririle cele mai sfinte.

NORA Ce înţelegi prin îndatoririle cele mai sfinte?

HELMER E trist că trebuie să ţi le spun eu. Nu sunt acelea faţă de soţ şi de copii?

NORA Mai am şi altele, tot atât de sfinte.

HELMER Nu mai ai. Care altele ar mai putea fi?

NORA Îndatoririle faţă de mine însămi.

HELMER Mai înainte de toate, eşti soţie şi mamă.

NORA Nu mai cred în asta. Mai înainte de toate sunt om, întocmai ca şi tine, sau cel puţin trebuie să încerc să fiu. Ştiu bine că cei mai mulţi îţi vor da dreptate ţie, Torvald, pentru că aşa scrie şi în cărţi. Dar eu nu mai vreau să ţin socoteală de ce spun cei mai mulţi şi de ce scrie în cărţi. Trebuie să gândesc singură şi să-mi fac o concepţie personală despre viaţă.

HELMER Nu-ţi dai seama de rolul pe care-l ai în căminul tău? N-ai în privinţa asta o călăuză care nu poate greşi? N-ai religia?

NORA Ah, Torvald, nu prea ştiu bine ce-i religia.

HELMER Cum poţi să spui una ca asta?

NORA Nu ştiu altceva decât ceea ce pastorul Hansen mi-a spus la confirmare. Mi-a spus că religia este cutare şi cutare lucru. După plecarea mea, în singurătate, am să reflectez şi asupra acestor lucruri. Am să văd atunci dacă era just ceea ce zicea pastorul Hansen sau, în orice caz, dacă era just pentru mine.

HELMER O, e nemaiauzit din partea unei femei tinere! Dacă nici religia nu-ţi este călăuză, trebuie să fac apel la conştiinţa ta. Căci ai, totuşi, o morală? Sau, răspunde-mi… nu ai nimic?

NORA Ei, Torvald, nu-i uşor de răspuns. Nici eu nu ştiu bine. În privinţa asta, sunt în plină confuzie. Atâta ştiu: că am cu totul alte concepţii decât tine. Aud acum că legile sunt altfel de cum credeam. Dar că legile sunt drepte, nu-mi intră deloc în cap. Aşadar, o femeie nu are dreptul să-şi cruţe tatăl muribund sau să salveze viaţa soţului său? Nu pot să cred.

HELMER Vorbeşti ca un copil. Nu înţelegi societatea în care trăim.

NORA Adevărat. Dar vreau s-o cunosc de-acum înainte. Vreau să-mi dau seama cine are dreptate, societatea sau eu.

HELMER Eşti bolnavă, Nora; cred chiar că delirezi.

NORA Niciodată n-am avut mintea mai lucidă şi nu m-am simţit mai sigură de mine.

HELMER Şi… luciditatea şi siguranţa te fac să-ţi laşi soţul şi copiii?

NORA Da.

HELMER O singură explicaţie e posibilă.

NORA Care?

HELMER Nu mă mai iubeşti.

NORA Exact. Aşa-i.

HELMER Nora!… Ai ajuns să-mi spui şi asta.

NORA Crede-mă că-mi pare rău, Torvald, pentru că tu ai fost totdeauna atât de bun cu mine. Însă nu mă pot preface. Nu te mai iubesc deloc.

HELMER (*încercând să se stăpânească*) Şi asta-i tot luciditate şi siguranţă?

NORA Da, şi de data aceasta sunt la fel de lucidă şi sigură de mine. De aceea nu mai vreau să rămân aici.

HELMER Şi poţi să mă lămureşti cum am pierdut dragostea ta?

NORA Da, pot foarte bine. Aseară, când nu se întâmplase încă

minunea, atunci mi-am dat seama că nu eşti omul pe care mi-l închipuiam.

HELMER Explică-te mai lămurit, nu pricep nimic.

NORA Opt ani am crezut în tine ca în Dumnezeu. Când s-a abătut nenorocirea asupra mea, am fost sigură că o minune mă va salva. Vreau să spun că tu mă vei salva, printr-un gest minunat. În timp ce scrisoarea lui Krogstad era în cutie, nicio clipă nu m-am gândit că te-ai putea supune şantajului acelui om. Aveam credinţa neclintită că-i vei spune: Adu lucrurile acestea la cunoştinţa întregii lumi. Şi dacă s-ar fi întâmplat aşa…

HELMER Ce-ar fi fost? Ce-ar fi fost dacă lăsam ca propria mea soţie să fie expusă ruşinii şi dispreţului?…

NORA Dacă s-ar fi întâmplat aşa, credeam orbeşte că vei lua totul asupra ta, spunând întregii lumi: Eu sunt vinovatul.

HELMER Nora!

NORA Vrei să spui că niciodată n-aş fi acceptat un asemenea sacrificiu din partea ta? Sigur că n-aş fi acceptat. Dar cine-ar fi crezut dezminţirile mele? Asta era minunea pe care-o speram cu groază. Şi pentru a o împiedica, voiam să-mi pun capăt vieţii.

HELMER Aş fi muncit cu bucurie zi şi noapte pentru tine, Nora, aş fi suportat oricâte griji şi lipsuri. Dar nimeni nu-şi jertfeşte onoarea pentru acel pe care îl iubeşte.

NORA Sute de mii de femei au făcut-o.

HELMER Gândeşti şi vorbeşti ca un copil neştiutor.

NORA Poate. Dar tu nici nu gândeşti, nici nu vorbeşti ca un om alături de care să pot trăi. După ce ţi-a trecut spaima – ai fost speriat nu pentru că primejdia mă ameninţa pe mine, ci fiindcă tu însuţi erai expus – ai socotit că pentru tine nu s-a schimbat nimic. Eu eram, exact ca mai înainte, păsărica ta încântătoare, păpuşa ta, pe care de acum înainte trebuia s-o ţii în braţe cu atenţie dublă, pentru că e atât

de fragilă şi de slabă. (*Ridicându-se.*) Torvald, în clipa asta mi se pare că am trăit opt ani cu un străin; că am avut trei copii cu un străin. Nici nu pot suporta să mă mai gândesc! Îmi vine să-mi sfâşii carnea de pe mine.

HELMER (*întunecat*) Da. Fără îndoială s-a săpat o prăpastie între noi. Dar, Nora, n-am putea oare arunca o punte peste ea?

NORA Nu. Nu mă mai simt soţia ta.

HELMER Mă simt în stare să devin alt om.

NORA Poate… fiindcă ţi se ia păpuşa.

HELMER Să mă despart… să mă despart de tine? Nu, Nora, e un gând pe care nu-l pot suporta.

NORA (*mergând spre uşa din dreapta*) Şi totuşi, trebuie să ne despărţim.

(*Se întoarce cu paltonul etc. şi cu un mic sac de voiaj pe care-l pune pe scaun, lângă masă.*)

HELMER Nora, Nora, nu acum! Aşteaptă până mâine.

NORA (*punându-şi paltonul*) Nu pot să rămân noaptea în locuinţa unui străin.

HELMER Dar n-ar fi posibil să trăim aici ca frate şi soră?

NORA (*punându-şi pălăria*) Ştii prea bine că asta n-ar putea să dureze. (*Aruncându-şi şalul pe umeri.*) Adio, Torvald. Nu vreau să văd copiii. Ştiu că sunt în mâini mai bune decât ale mele. Aşa cum sunt eu acum, nu mai pot face nimic pentru ei.

HELMER Dar într-o zi, Nora… într-o zi…

NORA De unde să ştiu eu ce voi deveni şi ce voi simţi în viitor?

HELMER Dar tu rămâi soţia mea, orice-ai simţi şi orice ai deveni.

NORA Ascultă, Torvald… când o soţie părăseşte casa bărbatului, cum fac eu acuma, am auzit că legea îl dezleagă de orice obligaţie faţă de ea. Eu te dezleg oricum de orice obligaţie. Nu trebuie să te simţi legat de ceva, după cum nici eu nu vreau să mă simt legată. Să

existe libertate deplină pentru amândoi. Uite verigheta ta. Dă-mi-o înapoi pe a mea.

HELMER Şi asta?

NORA Şi asta.

HELMER Iat-o.

NORA Aşa. Acuma totul s-a sfârşit. Aici sunt cheile. Cât priveşte menajul, ştiu femeile de serviciu mai bine decât mine. Mâine, după plecarea mea, va veni Kristine aici să împacheteze toate lucrurile pe care le-am adus cu mine de acasă. Vreau să-mi fie expediate.

HELMER S-a sfârşit! S-a sfârşit! Nora, n-ai să te mai gândeşti niciodată la mine?

NORA Am să mă gândesc deseori la tine, şi la copii, şi la casă.

HELMER Pot să-ţi scriu, Nora?

NORA Nu… niciodată. N-ai voie.

HELMER Dar pot cel puţin să-ţi trimit…

NORA Nimic, nimic.

HELMER …Să te ajut dacă ai nevoie.

NORA Nu, îţi repet. Nu accept nimic de la străini.

HELMER Nora… n-am să fiu niciodată decât un străin pentru tine?

NORA (*luându-şi sacul*) O, Torvald, ca să fie altfel, ar trebui să se întâmple cea mai mare dintre minuni!

HELMER Spune-mi-o şi mie.

NORA Ar trebui ca şi tu şi cu mine să ne transformăm în aşa măsură încât… Dar, Torvald, nu mai cred în minuni.

HELMER Eu însă vreau să cred. Explică-te! Să ne transformăm în aşa măsură încât…

NORA Încât viaţa noastră comună să devină o căsnicie. Adio! (*Iese pe uşa dinspre vestibul.*)

HELMER (*se prăbuşeşte pe un scaun lângă uşă, ascunzându-şi faţa în*

mâini) Nora! Nora! (*Priveşte în jurul său şi se ridică.*) Gol. Nu mai e aici. (*O speranţă încolţeşte în el.*) Cea mai mare dintre minuni?…

(*De afară, de jos, se aude zgomotul unei porţi trântite.*)

Strigoii

Dramă de familie în trei acte

(*1881*)

În româneşte de
Alecu Popovici *şi* N. Filipovici

Personajele

DOAMNA HELENE ALVING, văduva lui Alving, căpitan şi şambelan.
OSVALD ALVING, fiul ei, pictor.
PASTORUL MANDERS.
TÂMPLARUL ENGSTRAND.
REGINE ENGSTRAND, în serviciul doamnei Alving.

(*Acţiunea se petrece la ferma doamnei Alving, pe ţărmul unui mare fiord din Norvegia.*)

Actul I

(Un salon de vară spaţios, cu o uşă în stânga şi două în dreapta. La mijlocul încăperii, o masă rotundă cu scaune de jur-împrejur; pe masă – cărţi, reviste, ziare. La stânga, în primul plan, o fereastră; alături, o canapeluţă cu o masă de lucru în faţa ei.

În planul al doilea se află o seră de flori deschisă, ceva mai îngustă, prevăzută cu un glasvand cu geamuri mari. În peretele din dreapta al serei e o uşă care dă în grădină. Prin glasvand se întrevede peisajul întunecat al fiordului, voalat de o ploaie măruntă.

La ridicarea cortinei, tâmplarul Engstrand stă în picioare la uşa dinspre grădină. Piciorul lui stâng e puţin strâmb. Sub talpa cizmei are un suport de lemn. Regine, în mână cu o stropitoare de flori goală, îi închide drumul.)

REGINE (*cu glas stăpânit*) Ce vrei? Stai acolo! Eşti ud leoarcă de ploaie.

ENGSTRAND Ploaie de la Dumnezeu, fata mea!

REGINE Ba ploaie de la dracu.

ENGSTRAND Vai, ce vorbe urâte, Regine! (*Înaintează câţiva paşi, şchiopătând.*) Atâta voiam să-ţi spun…

REGINE Nu bocăni aşa cu piciorul, omule. Stăpânul cel tânăr doarme.

ENGSTRAND Aseară am cam tras la măsea.

REGINE Asta nu-i greu de crezut.

ENGSTRAND De, copila mea, noi, oamenii, suntem nişte fiinţe slabe.

REGINE Da, fără îndoială!

ENGSTRAND Şi ispite sunt multe pe lume, ştii şi tu; da' azi-dimineaţă la cinci şi jumătate tot am fost prezent la treaba mea.

REGINE Bine, bine, dar acum trebuie să pleci îndată. Nu vreau să stau aici ca la un *rendez-vous* cu tine.

ENGSTRAND Ce nu vrei?

REGINE Nu vreau să te găsească nimeni aici, aşa că vezi-ţi de drum.

ENGSTRAND (*apropiindu-se iar câţiva paşi*) Nu plec nici mort, până nu stau de vorbă cu tine. După-amiază isprăvesc lucrul jos, la şcoală, şi pe urmă, la noapte, plec cu vaporul la oraş, acasă!

REGINE (*bombănind*) Drum bun!

ENGSTRAND Mulţumesc, fetiţa mea. Mâine, vezi tu, se inaugurează azilul şi o să fie tămbălău mare, cu băuturi straşnice, vezi tu. Ei, şi-atunci nimeni n-o să poată să-i spună lui Jakob Engstrand să nu fie de faţă când vine ispita.

REGINE Ha!

ENGSTRAND Aşa că mâine dimineaţă o să fie aici multă lume aleasă. Şi pastorul Manders e aşteptat să vină de la oraş.

REGINE Soseşte chiar astăzi.

ENGSTRAND Păi vezi? Şi-aşa că, ce dracu, nu vreau să se vorbească nimic pe seama mea, să ştii!

REGINE Aha! Asta era?

ENGSTRAND Ce să fie?

REGINE (*privindu-l ţintă*) Iar vrei să te legi de pastorul Manders?

ENGSTRAND Sst! Sst! Ce, ai înnebunit? De ce m-aş lega de pastorul Manders? S-a purtat foarte frumos cu mine. Aşa că am venit aici numai ca să-ţi spun că la noapte mă întorc acasă.

REGINE Cu cât te întorci mai degrabă, cu-atât mai bine pentru mine.

ENGSTRAND Da, numai că vreau să vii şi tu cu mine, Regine.

REGINE (*cu gura deschisă*) Eu cu tine? Ce tot spui?

ENGSTRAND Spun că vreau să mergi acasă cu mine.

REGINE (*batjocoritor*) Aşteaptă tu mult şi bine să merg cu tine acasă.

ENGSTRAND Asta o să vedem noi.

REGINE Da, o să vedem, fii sigur! Eu, care am crescut în casa şambelanului Alving?… Eu, care sunt privită aici ca şi cum aş face parte din familie? Şi de ce să merg cu tine? Şi în ce casă? Ptiu!

ENGSTRAND Ei, drăcie! Te împotriveşti tatălui tău, fetiţo?

REGINE (*bombănind, fără a se uita la el*) Nu mi-ai spus mereu că nu-ţi pasă de mine?!

ENGSTRAND A, şi de-aia te-ai burzuluit?

REGINE Nu m-ai batjocorit de atâtea ori şi mi-ai spus să sunt una de-alea?… *Fi donc*![2]

ENGSTRAND Nu, pe legea mea, asemenea vorbe n-am spus niciodată!

REGINE O, ştiu eu foarte bine ce vorbe ai spus.

ENGSTRAND De, le-oi fi spus şi eu la vreo supărare, când… eram certat cu tine… Hm! Sunt multe ispite pe lumea asta, Regine!

REGINE Uf!

ENGSTRAND Aşa era şi cu mama ta pe vremuri, când se aprindea. Trebuia să găsească totdeauna câte ceva ca să se înfurie pe mine. Şi-acum parcă-o aud cum ţipa la mine. (*Imitând-o.*) „Lasă-mă, Engstrand! Du-te de-aici! Eu am slujit trei ani în casa şambelanului Alving, la Rosenvold!" (*Râzând.*) O, Dumnezeule mare! Niciodată nu uita că domnul căpitan ajunsese şambelan pe vremea când ea slujea acolo.

REGINE Biata mama! Devreme ai mai băgat-o în pământ.

ENGSTRAND (*agitat*) Păi da! Eu sunt vinovat de toate.

REGINE (*întorcându-i spatele, cu jumătate de gură*) Uf! Iarăşi

---

[2] Interjecţie dispreţuitoare (l. fr.).

piciorul!

ENGSTRAND Ce-ai spus, copilă?

REGINE *Pied de mouton!*[3]

ENGSTRAND Asta-i pe englezeşte?

REGINE Da.

ENGSTRAND Ehei! Ai învăţat multă carte aici şi acuma o să-ţi prindă bine, Regine.

REGINE (*după o scurtă tăcere*) Şi ce-ai vrea să faci cu mine la oraş?

ENGSTRAND Întrebi ce vrea un tată de la singurul lui copil? Nu sunt eu un văduv singur şi părăsit?

REGINE Ah, lasă poveştile! Spune-mi de ce vrei să merg la oraş.

ENGSTRAND Uite că-ţi spun: m-am gândit să mă apuc de o afacere nouă.

REGINE (*ironic*) Ai încercat de-atâtea ori, şi mereu ai dat greş.

ENGSTRAND Da, dar de data asta o să vezi, Regine! Să fiu eu al dracului dacă…

REGINE (*bătând din picior*) Lasă înjurăturile!

ENGSTRAND Aşa! Aşa! Tu ai întotdeauna dreptate, fetiţo. Atâta voiam să-ţi spun, că am pus deoparte ceva parale din munca mea la azilul ăsta nou.

REGINE Da? Ei, ai procedat foarte bine!

ENGSTRAND Da' ce să fac cu banii, aici, la ţară?

REGINE Şi-atunci?

ENGSTRAND Atunci m-am gândit să-i plasez în ceva rentabil. De pildă, un fel de han pentru marinari.

REGINE Uf!

ENGSTRAND O cârciumă faină, cu şic, pricepi, nu o cocină oarecare pentru matrozi. Al dracului să fiu, zău, trebuie să iasă ceva

---

[3] Aici, cu înţelesul: Ologule! (l. fr.).

potrivit pentru căpitanii de vase şi ofiţerii de marină şi, mă rog, pentru domni subţiri, pricepi?

REGINE Şi eu ce-ar urma să fac?

ENGSTRAND Păi, mi-ai da o mână de ajutor. Înţelegi: numai aşa, de ochii lumii. N-o să fie o muncă grea, ce dracu, fata mea! Faci ce poţi şi ce-ţi place.

REGINE Da, da, înţeleg!

ENGSTRAND Dar într-o afacere ca asta-i musai să fie şi femei; e limpede ca lumina zilei. Seara trebuie să avem şi olecuţă de distracţie, niţică muzică, şi dans, şi aşa mai departe. Nu trebuie să uiţi că la noi au să vină marinari de pe toate mările lumii. (*Apropiindu-se.*) Nu fi proastă, Regine, nu-ţi închide singură drumul. Ce-o să ajungi aici? Ce câştigi tu dacă doamna îşi cheltuie paralele ca să te înveţe carte? Cică tu o să-i dădăceşti pe copiii de la azilul cel nou, aşa am auzit. Asta-i pentru tine? Îţi place ţie să-ţi mănânci sănătatea pentru nişte mucoşi de copii?

REGINE Nu. Dacă-i vorba de ceea ce-mi place mie, atunci… Ei, da, aşa o să fie! Aşa o să fie!

ENGSTRAND Ce-o să fie?

REGINE Nu te priveşte! Ai pus mulţi bani deoparte?

ENGSTRAND Una peste alta, să tot fie vreo şapte, opt sute de coroane.

REGINE Frumuşică sumă!

ENGSTRAND Pentru început e destul de frumoasă, fata mea!

REGINE Nu te-ai gândit să-mi dai şi mie câte ceva din banii tăi?

ENGSTRAND Ce-i drept, nu, zău că nu m-am gândit.

REGINE Şi nici nu te gândeşti să-mi trimiţi şi mie din când în când măcar pentru o rochiţă?

ENGSTRAND Hai la oraş cu mine şi o să ai rochii câte vrei!

REGINE Dacă vreau, pot să-mi fac şi singură oricâte.

ENGSTRAND Nu, Regine, mâna ocrotitoare a unui tată e mult mai bună. Poate găsesc o casă frumoasă pe strada Portului. N-o să mă coste prea multe parale; acolo s-ar putea înjgheba un fel de cămin pentru oamenii mării.

REGINE Da' eu nu vreau să vin la tine. Nu vreau să am nimic a face cu tine! Pleacă!

ENGSTRAND Să fiu al dracului dacă ai să stai prea mult la mine, fata mea. Numai să ştii cum să te porţi. Ce fată frumoasă te-ai făcut în ultimii ani!

REGINE Ei şi?

ENGSTRAND N-o să treacă mult şi-o să vină un ofiţer de marină, poate un căpitan…

REGINE Nu mă mărit cu unul de ăsta. Marinarii habar n-au de *savoir-vivre*[4].

ENGSTRAND De ce n-au habar?

REGINE Îi cunosc eu pe marinari. Nu sunt oameni cu care să te măriţi.

ENGSTRAND Păi atunci, nu te mărita cu ei. Poate că-i mai bine aşa. (*Mai confidenţial.*) Ăla – englezul ăla cu iahtul de agrement – a plătit o mie două sute de coroane, şi ea, ea nu era mai frumoasă decât tine.

REGINE (*răstindu-se*) Ieşi afară!

ENGSTRAND (*ferindu-se*) Na, na! Cred că n-ai de gând să dai în mine!

REGINE Ba dau! Dacă vorbeşti de mama, dau! Ieşi afară, n-auzi? (*Îl împinge spre uşa care dă în grădină.*) Şi nu trânti uşile, că domnişorul Osvald…

ENGSTRAND …Doarme, da. Grozav îi mai porţi de grijă

---

[4] Maniere (l. fr.).

tânărului domn Alving! (*Mai încet.*) Ho, ho! Oricum, el niciodată n-o să…

REGINE Pleacă imediat! Nu vezi că ţi-ai băut minţile, trăncălăule? N-o lua pe acolo! Pe-acolo vine pastorul Manders. Coboară pe scara de la bucătărie.

ENGSTRAND (*apucând la dreapta*) Îndată, îndată! Pe-acolo cobor! Da′ te rog să vorbeşti cu el. O să-ţi spună ce datoreşte un copil părintelui său. Că, vezi tu, tot eu ţi-s tată. Pot să-ţi dovedesc cu condica de la biserică.

(*Iese pe uşa a doua, pe care Regine a deschis-o şi a închis-o în urma lui. Regine se priveşte fugitiv în oglindă, îşi face vânt cu batista şi îşi potriveşte gulerul; pe urmă îşi găseşte de lucru cu florile.*

Pastorul Manders, cu palton şi umbrelă, cu o geantă spânzurată pe umăr de o curea, intră în seră pe uşa dinspre grădină.)

MANDERS Bună ziua, domnişoară Engstrand.

REGINE (*întorcându-se, plăcut surprinsă*) Bună ziua, domnule pastor. A şi sosit vaporul?

MANDERS A sosit adineauri. (*Intră în salon.*) Zilele astea a fost o vreme urâtă, cu ploaie.

REGINE (*urmându-l*) Pentru câmp, vremea e minunată, domnule pastor.

MANDERS Da, ai dreptate. Noi, orăşenii, nu prea ne gândim la asta. (*Începe să-şi scoată paltonul.*)

REGINE Daţi-mi voie să vă ajut. Vai! Paltonul e leoarcă de apă. Mă duc să-l atârn în vestibul. Şi umbrela… Am s-o deschid, ca să se usuce repede.

(*Iese cu lucrurile pe uşa a doua din dreapta. Pastorul Manders îşi scoate geanta şi o aşază pe un scaun, împreună cu pălăria. Între timp, Regine se întoarce.*)

MANDERS Noroc că am ajuns la adăpost. Ei, toate bune aici, la

fermă?

REGINE Da, mulţumesc.

MANDERS Dar e mult de lucru, mi se pare, în vederea evenimentului de mâine.

REGINE Într-adevăr, e lucru destul.

MANDERS Doamna Alving, sper, e acasă.

REGINE Da, fireşte, e sus. Prepară ciocolata pentru tânărul stăpân.

MANDERS Aha! Jos, la haltă, am auzit că a sosit şi dumnealui.

REGINE A sosit de alaltăieri. Noi îl aşteptam să vină abia azi.

MANDERS Voinic, sănătos?

REGINE Da, mulţumesc; însă grozav de obosit din cauza drumului. A venit direct de la Paris, adică a mers tot timpul cu acelaşi tren. Cred că doarme încă, aşa că e bine să vorbim mai încetişor.

MANDERS Atunci… încetişor…

REGINE (*aducând un fotoliu lângă masă*) Fiţi bun şi luaţi loc, domnule pastor. Faceţi-vă comod. (*Pastorul ia loc. Regine îi pune un scăunel sub picioare.*) Şedeţi bine aşa?

MANDERS Mulţumesc, mulţumesc. Şed foarte bine. (*Privind-o.*) Ştii ceva, domnişoară Engstrand? Mi se pare că ai mai crescut de când te-am văzut ultima oară.

REGINE Aşa vi se pare, domnule pastor? Doamna spune că m-am şi îngrăşat.

MANDERS Îngrăşat? Poate, puţin. Numai cât trebuie. (*Scurtă pauză.*)

REGINE S-o anunţ pe doamna?

MANDERS Lasă, copilă dragă. Nu-i nicio grabă. Spune-mi, însă, Regine, ce mai face tatăl dumitale?

REGINE Mulţumesc, domnule pastor, o duce destul de bine.

MANDERS A trecut pe la mine când a fost acum, în urmă, la oraş.

REGINE Da, adevărat? Se bucură totdeauna când are prilejul să stea de vorbă cu domnul pastor.

MANDERS Da' dumneata te mai duci pe la el să-i dai o mână de ajutor?

REGINE Eu? Da, mă duc, uneori, când am timp liber.

MANDERS Tatăl dumitale e un om nu prea voinic. Are nevoie de cineva să-l ajute.

REGINE Da, da, sigur.

MANDERS Are nevoie de o fiinţă care să-i fie apropiată şi pe care să se poată bizui. Mi-a mărturisit asta confidenţial, când a fost la mine.

REGINE Da, mi-a spus şi mie câte ceva. Nu ştiu însă dacă doamna Alving o să vrea să se despartă de mine, mai ales acum, când o s-avem atâta de lucru cu azilul cel nou. Şi nici eu n-aş vrea să mă despart de doamna Alving, care a fost întotdeauna aşa de bună cu mine.

MANDERS Da, fetiţo, însă datoria de fiică… Fireşte că trebuie să obţinem întâi consimţământul stăpânei dumitale.

REGINE Nu ştiu însă dacă se cuvine ca o fată la vârsta mea să conducă gospodăria unui om singur.

MANDERS Dar e vorba de tatăl dumitale, dragă domnişoară Engstrand.

REGINE Da, adevărat, însă… Cel puţin dacă ar fi o casă ca lumea şi un stăpân care să fie cineva…

MANDERS Totuşi, dragă Regine…

REGINE O fată ca mine s-ar putea ataşa de cineva, ca şi cum ar fi fiica lui…

MANDERS O, dragă copilă!…

REGINE Aş fi tare bucuroasă să mă duc la oraş. Aici e greu, în

singurătatea asta. Domnul pastor ştie ce înseamnă să fii singur pe lume. Pot spune că sunt o fată harnică şi destoinică. Nu cumva ştie domnul pastor un loc potrivit pentru mine?

MANDERS Asta nu ştiu, zău…

REGINE Oricum, domnule pastor, vă rog să nu mă daţi uitării, dacă se iveşte cumva vreo ocazie.

MANDERS (*ridicându-se*) Bine, domnişoară Engstrand. Nu te uit.

REGINE Eu, dacă…

MANDERS Eşti bună s-o chemi pe doamna?

REGINE Îndată, domnule pastor. (*Iese prin stânga.*)

MANDERS (*după ce se plimbă puţin prin cameră, se opreşte câteva clipe în fund, cu mâinile la spate şi se uită în grădină. Pe urmă se apropie iar de masă, ia o carte şi priveşte coperta, rămâne uimit şi se uită şi la alte cărţi*) Hm! Da, da! (*Intră doamna Alving pe uşa din stânga, urmată de Regine care iese imediat pe uşa din faţă, din dreapta.*)

DOAMNA ALVING (*întinzându-i mâna*) Bine-ai venit, domnule pastor.

MANDERS Bună ziua, doamnă. Am venit aşa cum v-am făgăduit.

DOAMNA ALVING Totdeauna punctual.

MANDERS Trebuie să ştiţi însă că foarte greu am scăpat ca să pot ajunge aici, cu atâtea probleme şi necazuri câte le am.

DOAMNA ALVING Cu-atât mai frumos din partea sfinţiei-tale că ai venit la timp. Avem destulă vreme până-n prânz să rezolvăm şi problemele noastre. Dar unde ţi-ai lăsat geamantanul?

MANDERS (*repede*) Lucrurile mele sunt jos, la han, unde voi dormi la noapte.

DOAMNA ALVING (*reţinându-şi un zâmbet*) Nici de data asta nu vrei să înnoptezi la mine?

MANDERS Nu, doamnă. Mulţumesc. Voi dormi acolo, ca de obicei. Îmi vine şi mai uşor când mă îmbarc iar pe vapor, la

întoarcere.

DOAMNA ALVING Cum doreşti!

MANDERS Nu vreau să vă deranjez. Sunteţi foarte fericită azi. În primul rând serbarea de mâine, şi apoi îl aveţi acasă pe Osvald.

DOAMNA ALVING Da, îţi poţi închipui cât sunt de fericită. De doi ani n-a mai venit pe-acasă. Şi acum mi-a promis că rămâne toată iarna la mine.

MANDERS A promis, în adevăr? Foarte frumos din partea lui. Cred că e mult mai ispititor să stai la Roma şi la Paris.

DOAMNA ALVING Aici însă o are pe mama lui. Dragul de el! Cât ţine la mine!

MANDERS Ar fi destul de trist dacă despărţirea şi preocupările artistice ar face să pălească nişte sentimente atât de fireşti.

DOAMNA ALVING Orice-ai spune dumneata, domnule pastor, nu pot exista asemenea lucruri când e vorba de fiul meu. Sunt curioasă să văd dacă o să-l recunoşti. Coboară şi el îndată. Acum se odihneşte puţin. Ia loc, dragă domnule pastor.

MANDERS Mulţumesc. După dumneavoastră…

DOAMNA ALVING Da. (*Se aşază la masă.*)

MANDERS Bine. Atunci, putem începe. (*Se duce la scaunul pe care şi-a pus geanta, scoate din ea un pachet de hârtii, se aşază de partea opusă a mesei şi caută un loc potrivit pentru hârtii.*) Întâi astea. (*Întrerupându-se.*) Spuneţi-mi, doamnă Alving, cum au ajuns aici cărţile astea?

DOAMNA ALVING Cărţile? Sunt ale mele.

MANDERS Citiţi asemenea cărţi?

DOAMNA ALVING Da.

MANDERS Credeţi că lectura lor vă face mai bună şi mai fericită?

DOAMNA ALVING Mă simt foarte bine citindu-le.

MANDERS Ciudat! Cum adică?

DOAMNA ALVING Ele îmi explică şi-mi confirmă multe lucruri

la care mă gândesc. De fapt, nu-i nimic nou în cărţile astea. În ele nu se găseşte altceva decât ceea ce gândeşte şi crede majoritatea oamenilor. Numai că cei mai mulţi oameni nu-şi dau seama de aceste lucruri ori nu vor să le înțeleagă.

MANDERS O, Doamne! Credeţi într-adevăr că cei mai mulţi oameni…

DOAMNA ALVING Da, cred într-adevăr.

MANDERS Nu însă în țara noastră. Nu aici, la noi.

DOAMNA ALVING Ba da, şi aici la noi!

MANDERS Pot spune atunci că…

DOAMNA ALVING În definitiv, ce argumente aduci împotriva acestor cărţi?

MANDERS Ce argumente? Credeţi că ocupaţia mea e să cercetez asemenea creaţii?

DOAMNA ALVING Înseamnă că nu cunoşti ceea ce condamni.

MANDERS Am citit destule despre astfel de cărţi, ca să le pot dezaproba.

DOAMNA ALVING Dar propria dumitale părere?

MANDERS Dragă doamnă, sunt multe cazuri în viaţă când te poţi bizui pe alţii. Aşa e în lumea asta; şi aşa e bine. Ce-ar face societatea dacă ar fi altfel?

DOAMNA ALVING Poate că ai dreptate, domnule pastor.

MANDERS De altminteri, nu tăgăduiesc că pot fi şi lucruri atrăgătoare în astfel de cărţi. Şi nici nu vă pot lua în nume de rău că vreţi să vă familiarizaţi cu toate curentele spirituale care, după cum se spune în general, se vântură în lumea largă în care l-aţi lăsat pe fiul dumneavoastră să hoinărească atâta vreme. Totuşi…

DOAMNA ALVING Totuşi, ce?

MANDERS (*vorbind mai încet*) Totuşi, nu se vorbeşte despre astfel de lucruri, doamnă Alving. Nu trebuie să dăm socoteală oricui

despre tot ceea ce citim şi despre tot ceea ce gândim între cei patru pereţi ai casei noastre.

DOAMNA ALVING Sunt de aceeaşi părere.

MANDERS Gândiţi-vă acum ce preţuire merită azilul pe care aţi hotărât să-l înfiinţaţi într-o vreme în care părerile dumneavoastră despre lucrurile spirituale se deosebeau atât de mult de cele de acum, după cât ştiu eu.

DOAMNA ALVING Da, da, însă era vorba despre azil.

MANDERS Da, despre azil urma să vorbim. Deci, prudenţă, scumpă doamnă! Trecem acum la treburile noastre. (*Deschide un plic şi scoate din el o parte din hârtii.*) Vedeţi hârtiile astea?

DOAMNA ALVING Documentele?

MANDERS Toate laolaltă şi în perfectă ordine. Vă rog să mă credeţi că nu mi-a fost uşor să le capăt la timp. A trebuit să dau zor în toate părţile. Autorităţile sunt foarte scrupuloase când e vorba să ia o hotărâre. Dar, în sfârşit, avem aici tot ce ne trebuie. (*Scotoceşte în teancul de hârtii.*) Hârtia asta e actul de proprietate asupra fermei Solvik, cu conacul din Rosenvold, cu noile clădiri ridicate acolo, cu localul de şcoală, cu locuinţa învăţătorului şi capela. Dincoace e aprobarea daniei cu statutele fundaţiei. Vreţi să vedeţi? (*Citeşte.*) Statutele căminului de copii „În amintirea căpitanului Alving”.

DOAMNA ALVING (*privind lung hârtia*) Asta e, prin urmare.

MANDERS Am ales denumirea de căpitan, nu pe cea de şambelan. Căpitan e mai simplu, mai nepretenţios.

DOAMNA ALVING Cum crezi că e mai bine, domnule pastor.

MANDERS Aici aveţi livretul Casei de economii cu suma depusă, a cărei dobândă va fi folosită pentru cheltuielile de exploatare ale azilului.

DOAMNA ALVING Mulţumesc, te rog însă să-l păstrezi dumneata; e mai la îndemână.

MANDERS Bine. Banii zic să-i lăsăm deocamdată la Casa de economii. Dobânda nu-i prea îmbietoare: patru la sută, cu un preaviz de şase luni. Dacă vom face rost mai târziu de o obligaţie ipotecară privilegiată, vom avea un act de indubitabilă siguranţă. Despre asta vom vorbi altă dată.

DOAMNA ALVING Da, domnule pastor. O să ai dumneata grijă.

MANDERS Voi fi în orice caz cu ochii în patru. Mai e însă un lucru despre care am vrut de multe ori să vă întreb.

DOAMNA ALVING Care anume?

MANDERS Clădirile azilului vor fi asigurate sau nu?

DOAMNA ALVING Fireşte că trebuie să fie asigurate.

MANDERS Staţi puţin, doamnă. Trebuie să ne gândim bine la problema asta.

DOAMNA ALVING Asigur tot: clădirile, bunurile mobile, recolta şi inventarul de vite.

MANDERS Bineînţeles, când e vorba de averea dumneavoastră personală… Acelaşi lucru îl fac, fireşte, şi eu. Aici însă e vorba de cu totul altceva. Azilul va fi consacrat, de bună seamă, unei misiuni superioare.

DOAMNA ALVING Da, însă…

MANDERS Cât despre mine, nu m-aş împotrivi câtuşi de puţin să ne asigurăm contra tuturor riscurilor…

DOAMNA ALVING De acord.

MANDERS Cum rămâne însă cu opinia celor din împrejurimi? Dumneavoastră îi cunoaşteţi mai bine decât mine.

DOAMNA ALVING Hm! Opinia celor de-aici…

MANDERS Sunt mulţi oameni de frunte, într-adevăr de frunte, prin partea locului, care s-ar putea scandaliza din cauza asta?

DOAMNA ALVING Ce înţelegi dumneata, pastore, prin oameni „într-adevăr de frunte"?

MANDERS Înţeleg, îndeosebi, oamenii independenţi şi cu atare influenţă încât să ne putem bizui pe părerea lor.

DOAMNA ALVING Sunt mulţi astfel de oameni care s-ar scandaliza poate în cazul când…

MANDERS Ei, vedeţi? La oraş sunt mulţi oameni de-aceştia. Gândiţi-vă numai la toţi prozeliţii colegului meu. S-ar putea crede, pe drept cuvânt, că nici dumneavoastră, nici eu nu avem încrederea cuvenită într-o conducere superioară.

DOAMNA ALVING Cât despre dumneata, dragă domnule pastor, ştii bine, în orice caz, că…

MANDERS Da, da, ştiu. E adevărat că am cugetul curat. Nu putem împiedica totuşi o interpretare greşită şi dezavantajoasă. Ar exercita o influenţă nefavorabilă asupra activităţii azilului.

DOAMNA ALVING Dacă s-ar întâmpla…

MANDERS Nu pot face abstracţie nici de situaţia delicată, aş putea spune penibilă, în care m-aş afla eu. În cercurile influente de la oraş, lumea se interesează mult de azilul nostru. Azilul se înfiinţează şi în folosul oraşului, oricum, putând ajunge să uşureze într-o măsură destul de mare contribuţiile comunale pentru săraci. Întrucât însă eu am fost consilierul dumneavoastră şi am condus partea administrativă a lucrării, mă tem că invidioşii vor tăbărî în primul rând asupra mea…

DOAMNA ALVING N-ar trebui să te expui nici unui risc, domnule pastor.

MANDERS Fără a mai vorbi de atacurile ce vor fi probabil îndreptate împotriva mea de anumite ziare şi reviste care…

DOAMNA ALVING Acest argument, dragă domnule pastor, e hotărâtor.

MANDERS Aşadar, nu mai doriţi să facem asigurarea?

DOAMNA ALVING Renunţăm.

MANDERS (*rezemându-se de spătarul scaunului*) Şi dacă se întâmplă vreo nenorocire? Nu putem şti niciodată ce aduce ziua de mâine… Ce faceţi atunci? Cine vă despăgubeşte?

DOAMNA ALVING Drept să-ți spun, domnule pastor, nici nu vreau să mă gândesc la asta.

MANDERS Dar în felul acesta, doamnă Alving, ştiţi că ne luăm, de fapt, o mare răspundere?

DOAMNA ALVING Crezi că am putea face altfel, domnule pastor?

MANDERS Asta voiam să spun şi eu. N-avem încotro. Nu trebuie să ne expunem totuşi unor judecăţi strâmbe. Şi nu ne este îngăduit câtuşi de puţin să scandalizăm parohia.

DOAMNA ALVING În orice caz, dumitale, ca pastor, nu-ți este îngăduit!

MANDERS Cred însă că putem nădăjdui ca o astfel de instituție să aibă noroc şi să se bucure de o protecţie specială.

DOAMNA ALVING Să sperăm, domnule pastor.

MANDERS Prin urmare, rămâne aşa?

DOAMNA ALVING Desigur!

MANDERS Bine. Cum doriţi dumneavoastră. (*Notează.*) Nu facem deci niciun fel de asigurare.

DOAMNA ALVING Mi se pare de altfel ciudat că tocmai azi ai venit să discuți problema asta cu mine.

MANDERS De multe ori am vrut să vă întreb cum e mai bine să facem.

DOAMNA ALVING Ieri, nu mai departe, era cât pe-aci să izbucnească un incendiu, acolo jos.

MANDERS Cum se poate?

DOAMNA ALVING De altfel, nu s-a întâmplat nimic. Luase foc un morman de talaş în atelierul de tâmplărie.

MANDERS Unde lucrează Engstrand?

DOAMNA ALVING Da. Se zice că de multe ori umblă cam neatent cu chibriturile.

MANDERS Cam multe i se vântură prin cap omului ăstuia! Slavă Domnului, acum, după câte aud, îşi dă toată silinţa să ducă o viaţă cinstită.

DOAMNA ALVING Da? Pe cine ai auzit?

MANDERS Chiar el mi-a spus. Şi doar e un muncitor destoinic.

DOAMNA ALVING Da, cât timp e treaz…

MANDERS Ei, slăbiciuni omeneşti… Zice că de multe ori e nevoit să bea din cauza piciorului. Ultima dată când l-am văzut în oraş, m-a impresionat. A venit la mine să-mi mulţumească pentru că i-am făcut rost de lucru aici, pe-aproape de Regine.

DOAMNA ALVING De altfel, nu prea o vede.

MANDERS Ba da. Vorbeşte cu ea în fiecare zi. Aşa mi-a spus.

DOAMNA ALVING Se prea poate.

MANDERS E bucuros că are lângă el pe cineva care poate să-l oprească atunci când îl încearcă ispita! Îmi place de Jacob Engstrand când vine desperat să se plângă şi-şi mărturiseşte slăbiciunea. Chiar deunăzi a stat de vorbă cu mine. Mult mai ţine, doamnă Alving, s-o aibă iar acasă pe Regine!…

DOAMNA ALVING (*ridicându-se repede*) Pe Regine?

MANDERS Nu trebuie să vă împotriviţi.

DOAMNA ALVING Ba mă împotrivesc categoric! Afară de asta, Regine va fi angajată la azil.

MANDERS Gândiţi-vă, totuşi, că e tatăl fetei.

DOAMNA ALVING Ştiu foarte bine ce fel de tată este. Nu, domnule pastor. Nu voi consimţi niciodată ca Regine să se întoarcă la el.

MANDERS (*ridicându-se*) Nu trebuie să vă supăraţi, doamnă.

Păcat că-l cunoaşteţi atât de puţin pe tâmplarul Engstrand. Parcă v-aţi teme de el.

DOAMNA ALVING (*mai calmă*) Orice s-ar întâmpla, am luat-o pe Regine la mine, şi la mine rămâne. (*Ascultând.*) Ssst! Să nu mai vorbim despre asta, dragă domnule pastor. (*Cu faţa strălucind de bucurie.*) Auzi? Coboară Osvald pe scară. Acum ne vom gândi numai la el.

(*Osvald Alving, cu un palton uşor, cu pălăria în mână şi fumând dintr-o pipă lungă de spumă de mare, intră pe uşa din stânga.*)

OSVALD (*oprindu-se în pragul uşii*) Iertaţi-mă. Credeam că sunteţi în birou. (*Se apropie.*) Bună ziua, domnule pastor.

MANDERS (*privindu-l ţintă*) O! Extraordinar!…

DOAMNA ALVING Ce zici de el, domnule pastor?

MANDERS Ce să zic? Ce să zic? E el, în adevăr?

OSVALD Da, domnule pastor. Eu sunt. Fiul rătăcitor.

MANDERS Dragul meu prieten.

OSVALD Fiul rătăcitor, care s-a întors acasă.

DOAMNA ALVING Osvald se gândeşte la vremea când te împotriveai atât de mult să se facă pictor.

MANDERS Multe lucruri ni se pot părea azi altfel decât vor arăta mai târziu. (*Strânge mâna lui Osvald.*) Bine-ai venit, dragul meu Osvald. Cred că-ţi pot spune pe numele mic?

OSVALD Cum mi-aţi putea spune altfel?

MANDERS Bine. Asta voiam să-ţi spun, dragul meu Osvald. Nu trebuie să crezi că eu condamn cu orice preţ meseria de artist. Sunt încredinţat că mulţi artişti îşi păstrează pură fiinţa sufletească.

OSVALD Să sperăm că aşa-i.

DOAMNA ALVING (*radioasă*) Cunosc pe cineva care şi-a păstrat neatinsă şi fiinţa sufletească şi pe cea trupească. Uită-te la el, domnule pastor.

OSVALD (*plimbându-se încoace şi încolo*) Da, dragă mamă, dar să nu mai vorbim de asta.

MANDERS Desigur, desigur, nu se poate tăgădui. De altfel, ai început să-ţi faci un nume. Jurnalele vorbesc adeseori despre dumneata, şi încă foarte favorabil. Din păcate, în ultima vreme au cam tăcut.

OSVALD (*aproape de flori*) În ultima vreme am pictat prea puţin.

DOAMNA ALVING Un pictor are şi el dreptul la odihnă din când în când.

MANDERS Cred şi eu. Aşa se pregăteşte şi strânge puteri noi pentru ceva mare.

OSVALD Da, fireşte. Mai e mult până la masă, mamă?

DOAMNA ALVING Peste o jumătate de oră e gata. Poftă de mâncare are destulă, slavă Domnului!

MANDERS Şi de fumat, la fel.

OSVALD Am găsit pipa tatei sus în cameră şi aşa…

MANDERS Aha! Asta m-a dus cu gândul la…

DOAMNA ALVING La ce?

MANDERS Când a apărut Osvald în pragul uşii, cu pipa în gură, parcă l-am văzut pe taică-său în carne şi oase.

OSVALD Adevărat?

DOAMNA ALVING Nu ai dreptate, domnule pastor. Osvald seamănă cu mine.

MANDERS Da, însă are o anume trăsătură în colţul gurii, care aminteşte imediat de Alving; cel puţin acum, când fumează.

DOAMNA ALVING Nu-i adevărat! Osvald are mai degrabă expresia unui slujitor al altarului…

MANDERS Da, da. Mulţi dintre colegii mei au o asemenea expresie.

DOAMNA ALVING Te rog să laşi pipa, dragul meu. Nu-mi place

să văd fum în casă.

OSVALD (*executându-se*) Cu plăcere. Am vrut numai s-o încerc. Am mai fumat odată cu ea, când eram copil.

DOAMNA ALVING Tu?

OSVALD Da. Eram mic de tot pe atunci. Mi-aduc aminte că m-am urcat la tata, în camera lui, într-o seară, când era foarte vesel şi bine dispus.

DOAMNA ALVING În ce an, nu-ţi mai aduci aminte?

OSVALD Mi-aduc foarte bine aminte că m-a luat pe genunchi şi m-a lăsat să trag din pipă. „Fumează, băiete – mi-a spus – fumează vârtos.” Şi am fumat cât am putut, până ce mi-am dat seama că mă îngălbenisem la faţă şi am simţit că-mi curgeau broboane de sudoare pe obraji. Atunci tata a început să râdă…

MANDERS Asta mi se pare din cale-afară de ciudat!

DOAMNA ALVING Cred că a fost un vis de-al lui Osvald.

OSVALD N-a fost câtuşi de puţin un vis, mamă. Nu-ţi aduci aminte? Ai venit atunci şi tu şi m-ai dus în camera copiilor. Acolo mi-a venit rău şi am văzut că plângeai. Tata făcea de multe ori pozne de-astea?

MANDERS În tinereţea lui a fost un om foarte vesel.

OSVALD A făcut multe lucruri bune şi folositoare în viaţa lui.

MANDERS Da, ai moştenit numele unui om harnic şi vrednic, dragă Osvald. Asta îţi va fi desigur un imbold…

OSVALD Aşa s-ar cuveni.

MANDERS În orice caz, e frumos din partea dumitale că ai venit acasă de jubileul său.

OSVALD Era de datoria mea s-o fac, pentru tata!

DOAMNA ALVING Sunt fericită că pot să-l reţin atâta vreme. Pentru asta merită toate laudele.

MANDERS Într-adevăr, am auzit că rămâi acasă toată iarna.

OSVALD Rămân un timp mai lung, domnule pastor. Ce bine-i acasă!

DOAMNA ALVING (*radioasă*) Nu-i aşa, dragul meu?

MANDERS (*privindu-l cu simpatie*) Ai plecat de timpuriu în lumea largă, dragă Osvald.

OSVALD E drept. Cred totuşi că n-am plecat mult prea devreme.

DOAMNA ALVING Are dreptate Osvald. Aşa-i şade bine unui băiat isteţ. Mai ales când e singur la părinţi. Un flăcău nu trebuie să stea acasă, răsfăţat de tata şi de mama.

MANDERS Sunt multe de discutat, doamnă Alving. Căminul părintesc, totuşi, este şi rămâne adevăratul refugiu al unui copil.

OSVALD Are dreptate domnul pastor.

MANDERS Uitaţi-vă numai la fiul dumneavoastră. Doar putem discuta în prezenţa lui. Ce a însemnat asta pentru el? Are acum douăzeci şi şase-douăzeci şi şapte de ani, şi n-a cunoscut binefacerile unui adevărat cămin.

OSVALD Vă rog să mă iertaţi, domnule pastor, vă înşelaţi.

MANDERS Da? Credeam că ai avut a face numai cu cercuri artistice.

OSVALD Asta aşa-i.

MANDERS Şi mai ales cu artişti tineri.

OSVALD Fireşte.

MANDERS Socotesc însă că celor mai mulţi dintre ei nu le dă mâna să-şi înjghebeze o familie şi să-şi dureze un cămin.

OSVALD Mulţi dintre ei nu au posibilitatea să se căsătorească, domnule pastor.

MANDERS Aşa gândesc şi eu.

OSVALD Totuşi, pot să aibă un cămin. Unii chiar îl şi au: plăcut şi firesc. (*Doamna Alving ascultă cu încordare, dă din cap, dar nu zice nimic.*)

MANDERS Nu vorbesc de căminele de celibatari. Prin cămin înţeleg o familie în care un bărbat trăieşte alături de soţia şi de copiii săi.

OSVALD Da. Sau împreună cu copiii săi şi cu mama copiilor săi.

MANDERS (*împreunându-şi mâinile*) O, Doamne!

OSVALD Ce e?

MANDERS A trăi împreună cu mama copiilor săi!

OSVALD Vreţi poate s-o alunge pe mama copiilor săi?

MANDERS Vorbeşti, prin urmare, de raporturi nelegitime? De căsătoriile acelea sălbatice?

OSVALD N-am observat niciodată nimic sălbatic în relaţiile dintre ei.

MANDERS Cum se poate însă ca un bărbat civilizat sau o femeie tânără să accepte o asemenea convieţuire?

OSVALD Ce pot să facă? Un artist tânăr, o fată tânără… Căsătoria costă mulţi bani. Ce-ar putea să facă?

MANDERS Ce-ar putea să facă? Îţi spun eu, dragă Osvald, ce-ar putea să facă. Să trăiască de la bun început despărţiţi unul de celălalt. Asta ar trebui să facă.

OSVALD Cu asemenea argumente nu-i veţi convinge niciodată pe nişte oameni tineri, cu sânge fierbinte, îndrăgostiţi.

DOAMNA ALVING Cum i-ai putea convinge, domnule pastor?

MANDERS (*continuând*) De ce tolerează autorităţile aşa ceva?! Cum permit astfel de lucruri în mod public?! (*Către doamna Alving.*) Nu am oare motiv să fiu îngrijorat când e vorba chiar de fiul dumneavoastră? În cercurile în care imoralitatea făţişă domneşte, ba încă se bucură şi de anumite privilegii…

OSVALD Să vă spun ceva, domnule pastor. Am fost oaspete statornic, în fiecare duminică, al câtorva dintre aceste cămine nelegalizate.

MANDERS Şi… duminica?!

OSVALD Da, în zilele când omul se poate distra mai bine. Niciodată însă n-am auzit acolo un cuvânt nelalocul lui şi cu atât mai puţin am fost martor la fapte care s-ar putea numi imorale. Ştiţi când şi unde am întâlnit imoralitatea în cercurile artistice?

MANDERS Vai! Să mă ferească Dumnezeu!

OSVALD Daţi-mi voie! Am întâlnit-o atunci când unul sau altul dintre onorabilii soţi capi de familie coborau printre noi ca să tragă un chef şi care-şi închipuiau că făceau artiştilor o onoare vizitându-i în locuinţele lor modeste. Aveam atunci ocazia să auzim multe. Acei stimabili domni ne vorbeau despre oraşe şi despre lucruri pe care noi nici nu îndrăzneam să le visăm.

MANDERS Cum? Vrei să spui că lumea cinstită de aici de-acasă trebuie să…

OSVALD Când aceşti domni se întorc iar acasă, nu-i auziţi povestind mereu despre putreziciunea morală tot mai mare din străinătate?

MANDERS Ba da, fireşte.

DOAMNA ALVING Într-adevăr!

OSVALD Îi putem crede pe cuvânt, de bună seamă. De obicei sunt oameni care cunosc bine viaţa. (*Se ia cu mâna de cap.*) Ei povestesc cât de frumoasă e viaţa liberă de acolo, şi câte şi mai câte.

DOAMNA ALVING Te rog, Osvald, nu te aprinde. Nu-ţi face bine!

OSVALD Ai dreptate, mamă. Nu-mi face bine deloc. Numai blestemata asta de oboseală e de vină. Mă duc să mă plimb puţin până se serveşte masa. Iertaţi-mă, domnule pastor. Nu trebuia să discut cu dumneavoastră astfel de lucruri; m-am lăsat târât de vorbe. (*Iese pe a doua uşă din dreapta.*)

DOAMNA ALVING Bietul băiat!

MANDERS Puteţi s-o mai spuneţi o dată! Atât de departe a ajuns? (*Doamna Alving se uită la pastor şi tace. Pastorul se plimbă puţin încoace şi încolo.*) El singur îşi zice fiul rătăcitor. Da, din nefericire! (*Doamna Alving îl priveşte ţintă.*) Ce părere aveţi despre toate astea?

DOAMNA ALVING Osvald a avut dreptate în fiecare cuvânt pe care l-a rostit.

MANDERS (*oprindu-se*) Dreptate! Cu astfel de principii!

DOAMNA ALVING Aici, în singurătatea mea, am ajuns să cuget la fel, domnule pastor. N-am cutezat însă niciodată să discut despre aceste lucruri. Acum însă, de bine, de rău, va vorbi fiul meu pentru mine.

MANDERS Sunteţi o femeie demnă de compătimire, doamnă Alving. Acum însă o să vă spun ceva important. În faţa dumneavoastră nu mai stă administratorul şi consilierul, nici prietenul din tinereţe al dumneavoastră şi al defunctului dumneavoastră soţ. Stă pastorul care vă asistă în ceasul desperării, ceasul cel mai greu al vieţii dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Şi ce vrea pastorul să-mi spună?

MANDERS În primul rând, vreau să vă răscolesc amintirile, doamnă. Clipa e prielnică. Mâine se împlinesc zece ani de la moartea soţului dumneavoastră. Mâine va fi comemorat trecutul şi eu voi vorbi în faţa credincioşilor. Azi însă vreau să vorbesc numai cu dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Bine, domnule pastor. Vorbeşte!

MANDERS Vă aduceţi aminte că la un an după căsătorie vă şi aflaţi pe marginea prăpastiei? Că v-aţi părăsit căminul conjugal şi aţi fugit de lângă soţul dumneavoastră? Da, doamnă Alving, aţi fugit şi aţi refuzat să vă întoarceţi, cu toate implorările şi stăruinţele lui.

DOAMNA ALVING Ai uitat cât de nefericită am fost în acel prim an?

MANDERS Nu trebuie să râvnim fericirea în viaţa asta. Ce drept avem noi, oamenii, la fericire? Trebuie să ne împlinim datoria, aici, pe pământ, doamnă. Iar datoria dumneavoastră era să fiţi alături de omul pe care vi l-aţi ales şi de care vă unea o legătură sfântă.

DOAMNA ALVING Ştii bine ce fel de viaţă ducea Alving pe-atunci şi cum se bălăcea în destrăbălare.

MANDERS Ştiu foarte bine ce vorbe se spuneau pe seama lui. Şi dezaprob mai mult decât oricine viaţa lui din tinereţe, întrucât acele vorbe cuprindeau şi un sâmbure de adevăr. O soţie nu are însă căderea să fie judecătoarea soţului ei. Eraţi datoare să vă purtaţi cu smerenie crucea pe care o voinţă superioară o considerase bună pentru dumneavoastră. Dar v-aţi răzvrătit, aţi aruncat crucea, l-aţi părăsit pe rătăcitul pe care se cuvenea să-l sprijiniţi, v-aţi riscat numele şi reputaţia, ba eraţi gata să le riscaţi şi pe ale altora.

DOAMNA ALVING Ale altora? Vrei să spui, poate, ale altuia.

MANDERS A fost o mare nesocotinţă din partea dumneavoastră că v-aţi căutat refugiu la mine.

DOAMNA ALVING La pastorul nostru? La prietenul casei noastre?

MANDERS Mai ales pentru acest motiv. Da, să mulţumiţi lui Dumnezeu că am avut tăria necesară, că v-am făcut să renunţaţi la planurile dumneavoastră uşuratice, şi că mi-a fost dat să vă readuc pe drumul datoriei, acasă, la soţul dumneavoastră legitim.

DOAMNA ALVING Da, domnule pastor. Asta a fost opera dumitale.

MANDERS N-am fost decât o unealtă slabă în mâna unei fiinţe superioare. Faptul că v-am readus la datorie şi supunere n-a influenţat oare în bine viaţa pe care aţi trăit-o apoi? Nu s-au desfăşurat lucrurile aşa cum v-am prezis? N-a renunţat Alving la rătăcirile lui, aşa cum îi şade bine unui soţ? Nu a trăit pe urmă, toată

viaţa de care a mai avut parte, în mod ireproşabil şi plin de dragoste alături de dumneavoastră? Nu a fost un binefăcător pentru acest ţinut şi n-a făcut pe urmă din dumneavoastră colaboratoarea sa la toate acţiunile pe care le-a făptuit?… Şi o colaboratoare vrednică! Ştiu bine, doamnă Alving! Pot să vă aduc toată lauda. Ajung însă acum la marea greşeală a vieţii dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Ce vrei să spui?

MANDERS După cum nu v-aţi îndeplinit odată datoria de soţie, tot astfel nu aţi îndeplinit-o mai târziu pe cea de mamă.

DOAMNA ALVING Nu înţeleg.

MANDERS Aţi fost stăpânită toată viaţa de o îndărătnicie cumplită. Toate aspiraţiile dumneavoastră năzuiau spre libertate şi anarhie. Niciodată nu aţi suportat niciun fel de constrângere. Tot ceea ce vă incomoda în viaţă aţi înlăturat fără şovăială şi fără scrupule, ca pe o povară de care aveaţi dreptul să vă descotorosiţi după plac. Nu v-a mai plăcut să fiţi soţie – şi l-aţi părăsit pe soţul dumneavoastră. V-a venit greu să fiţi mamă – şi v-aţi dat copilul pe mâini străine.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Aşa am făcut.

MANDERS Şi tocmai de aceea aţi rămas o străină pentru el.

DOAMNA ALVING Nu, nu! Nu sunt o străină.

MANDERS Ba sunteţi şi trebuie să fiţi. Şi cum l-aţi recăpătat? Gândiţi-vă bine, doamnă Alving. Aţi păcătuit mult împotriva soţului dumneavoastră, lucru pe care-l recunoaşteţi ridicându-i acum un monument postum. Să recunoaşteţi deci şi ce aţi păcătuit împotriva fiului dumneavoastră! Poate că mai este încă vreme să-l întoarceţi de pe drumul pierzaniei. Întoarceţi-vă singură şi salvaţi cât se mai poate salva din el. (*Cu arătătorul ridicat.*) Acum tăceţi, doamnă Alving. Sunteţi o mamă împovărată de păcate! Am socotit că e datoria mea să vă spun! (*Pauză.*)

DOAMNA ALVING (*încet, stăpânindu-se*) Domnule pastor, dumneata ai vorbit astfel, acum, aici; mâine vei vorbi iarăşi, în public, în memoria soţului meu. Eu mâine nu voi vorbi; aş vrea însă să vorbesc puţin acum cu sfinţia-ta, tot aşa cum ai vorbit şi sfinţia-ta cu mine.

MANDERS Fireşte. Vreţi să vă spovediţi?

DOAMNA ALVING Nu. Vreau numai să-ţi povestesc ceva.

MANDERS Vă ascult…

DOAMNA ALVING Tot ceea ce ai spus adineauri despre mine, despre soţul meu, despre convieţuirea noastră, după ce, cum ai afirmat, m-ai readus pe calea datoriei, sunt lucruri pe care dumneata nu le cunoşti personal. Sfinţia-ta, prietenul nostru de toate zilele, nu ai mai călcat de-atunci pragul casei noastre.

MANDERS Aţi plecat îndată din oraş, împreună cu soţul dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Da, şi aici la noi n-ai mai intrat niciodată cât timp a trăit soţul meu. M-ai vizitat numai când ai fost însărcinat cu treburile azilului, când ai fost deci nevoit să intri în legătură cu mine.

MANDERS (*încet şi nesigur*) Helene, dacă vrei să-mi reproşezi ceva, te rog să te gândeşti la…

DOAMNA ALVING La consideraţia pe care o datorai situaţiei dumitale… Şi la faptul că eram o femeie care-mi părăsisem căminul conjugal. Nimeni nu poate fi suficient de precaut când e vorba de astfel de femei rătăcite.

MANDERS Dragă doamnă Alving, tot ce spuneţi este exagerat din cale-afară.

DOAMNA ALVING Se poate. Nu am vrut să spun decât că, atunci când judeci situaţia mea conjugală, te bazezi mai mult pe o opinie generală, obişnuită.

MANDERS Şi?

DOAMNA ALVING Vreau să-ţi spun acum adevărul, dragă pastore. M-am jurat că odată şi-odată o să-l cunoşti. Numai dumneata!

MANDERS Şi care-i adevărul?

DOAMNA ALVING Adevărul este că soţul meu a murit tot aşa de desfrânat cum a fost toată viaţa.

MANDERS (*căutând un scaun*) Cum aţi spus?

DOAMNA ALVING După nouăsprezece ani de căsătorie, tot aşa de depravat, rob plăcerilor, cum a fost şi înainte de a ne cununa sfinţia-ta.

MANDERS Numiţi viaţă depravată unele rătăciri ale tinereţii, greşelile, slăbiciunile?

DOAMNA ALVING La fel vorbea şi medicul nostru.

MANDERS Nu mai înţeleg nimic.

DOAMNA ALVING Nici nu-i nevoie.

MANDERS Îmi plesneşte capul. Căsătoria dumneavoastră, convieţuirea îndelungă cu soţul pe care l-aţi avut nu a fost decât o prăpastie ascunsă privirilor?

DOAMNA ALVING Nimic altceva. Acum ştii totul.

MANDERS Cu toate astea, nu mă pot lămuri. Nu înţeleg. Cum a fost posibil? Cum ai putut ascunde?…

DOAMNA ALVING A fost lupta mea de fiecare zi. Când s-a născut Osvald, mi s-a părut că Alving se va îndrepta. N-a durat însă. Pe urmă a trebuit să lupt de două ori mai mult, să lupt pe viaţă şi pe moarte pentru ca nimeni să nu afle ce fel de om era tatăl copilului meu. Ştii, domnule pastor, cât de fermecător părea Alving. Toată lumea avea o părere bună despre el. Era un om dintre aceia al căror mod de viaţă nu le ştirbeşte reputaţia. Pe urmă însă, trebuie să ştii şi asta, domnule pastor, s-a întâmplat cel mai îngrozitor lucru dintre toate.

MANDERS Mai îngrozitor decât tot ce mi-aţi povestit?

DOAMNA ALVING Am fost înţelegătoare cu el, deşi ştiam bine tot ce făcea în afara casei. Când a izbucnit însă scandalul chiar între pereţii casei noastre…

MANDERS Care scandal?

DOAMNA ALVING Aici, în căminul nostru, (*arătând cu degetul spre prima uşă din dreapta*) acolo, în sufragerie, mi-am dat seama prima dată de adevăr. Aveam de luat ceva de-acolo şi uşa era întredeschisă. Am auzit-o pe urmă pe camerista noastră venind să stropească florile.

MANDERS Ei da, şi?

DOAMNA ALVING N-a trecut mult şi a venit şi Alving. L-am auzit şoptindu-i ceva. Pe urmă i-am auzit iar. (*Râzând scurt.*)… O! Îmi sună şi acum în urechi sfâşietor şi ridicol… Am auzit-o pe servitoarea mea şoptind: „Daţi-mi drumul, domnule şambelan! Lăsaţi-mă în pace!"

MANDERS Ce uşurinţă, ce lipsă de bună-cuviinţă! Fapta lui a fost mai mult decât o uşurinţă, doamnă Alving. Vă rog să mă credeţi.

DOAMNA ALVING Am aflat îndată ce trebuia să cred. Şambelanul trăia cu servitoarea, şi situaţia asta nu a fost lipsită de urmări, domnule pastor.

MANDERS (*ca înlemnit*) Şi blestemăţia s-a petrecut aici? În casa asta?

DOAMNA ALVING Îi tolerasem destule. Ca să nu plece de-acasă serile şi nopţile, eram nevoită să-i ţin de urât în libaţiile lui secrete din camera de sus. Stăteam acolo numai eu cu el, ciocnind paharele şi bând cu el, ascultându-i vorbele deşănţate şi trudindu-mă din răsputeri cu el ca să-l târăsc până în pat să se culce…

MANDERS (*tremurând de indignare*) Cum aţi putut îndura toate astea?

DOAMNA ALVING Le-am îndurat de dragul fiului meu. Când am văzut însă ultima batjocură, cu propria mea servitoare, am jurat să pun capăt întregii ticăloşii. Am devenit stăpâna lui şi a tuturor celorlalţi din casă. Aveam o armă împotriva lui. Nu îndrăznea să crâcnească. Apoi a trebuit ca Osvald să plece din casă. Împlinise şapte ani şi începuse să observe câte ceva, să pună unele întrebări, cum fac copiii. Nu puteam să mai rabd, domnule pastor. Simţeam că băiatul se otrăveşte respirând aerul din acest cămin pângărit. L-am trimis de-acasă şi acum înţelegi de ce nu i-a mai călcat piciorul aici câte zile a mai trăit tatăl lui. Nimeni nu ştie cât m-a costat…

MANDERS Mult v-a mai încercat viaţa, într-adevăr!

DOAMNA ALVING N-aş fi rezistat furtunilor, dacă nu mi-aş fi găsit alte ocupaţii. Dar pot să spun că am muncit mult. Tot ceea ce s-a adăugat la fermă, toate îmbunătăţirile ce i s-au adus şi toate instalaţiile pentru care lumea îl lăuda pe Alving n-au fost opera lui. Stătea tolănit toată ziua pe canapea şi citea un vechi anuar oficial. Să-ţi mai spun ceva, domnule pastor. Tot eu l-am readus de câteva ori la luciditate şi tot eu am purtat povara întreagă când s-a prăbuşit cu totul în mocirla desfrâului şi în decrepitudine.

MANDERS Şi unui asemenea om i-aţi ridicat un monument?

DOAMNA ALVING Aici poţi vedea, domnule pastor, forţa conştiinţei.

MANDERS Ce vreţi să spuneţi?

DOAMNA ALVING Totdeauna mi-am spus că nu se poate ca adevărul să nu iasă la iveală şi să nu fie crezut. Şi am socotit că azilul ar putea să spulbere orice zvon, că ar putea să înlăture orice îndoială.

MANDERS Atunci, v-aţi atins scopul, doamnă Alving.

DOAMNA ALVING Mai aveam un motiv. Nu voiam ca Osvald, fiul meu, să moştenească ceva de la tatăl lui.

MANDERS Aşadar, averea lui Alving…

DOAMNA ALVING Da. Sumele pe care le-am donat an de an acestui azil reprezintă totalul – am calculat exact – totalul a ceea ce făcea pe vremuri din locotenentul Alving o partidă bună.

MANDERS Vă înţeleg.

DOAMNA ALVING A fost valoarea de cumpărare. N-am vrut ca banii să ajungă la Osvald. Fiul meu va avea totul de la mine. De la mine, da.

(*Intră Osvald Alving pe uşa a doua din dreapta.*

Pălăria şi paltonul şi le-a lăsat afară.)

DOAMNA ALVING (*întâmpinându-l pe Osvald*) Te-ai şi întors? Dragul meu băiat!

OSVALD Ce-ar putea să facă cineva pe-o vreme ca asta, veşnic ploioasă?! Mi se pare că masa e gata. Minunat!

REGINE (*venind cu un pachet din sufragerie*) A sosit un pachet pentru doamna. (*I-l întinde.*)

DOAMNA ALVING (*aruncând o privire spre pastorul Manders*) Probabil, cântecele pentru sărbătoarea de mâine.

MANDERS Hm!

REGINE Masa e gata.

DOAMNA ALVING Bine. Venim îndată. Vreau numai să… (*Începe să desfacă pachetul.*)

REGINE (*lui Osvald*) Doriţi un porto alb sau unul roşu?

OSVALD De amândouă, domnişoară Engstrand.

REGINE *Bien!* Foarte bine, domnule Osvald. (*Se duce în sufragerie.*)

OSVALD Mă duc să ajut şi eu la destupatul sticlelor. (*Pleacă şi el în sufragerie, a cărei uşă alunecă, deschisă pe jumătate, în urma lui.*)

DOAMNA ALVING (*care a desfăcut pachetul*) În regulă, domnule pastor. Avem aici cântecele de sărbătoare.

MANDERS (*cu mâinile împreunate*) Nu ştiu cum voi putea să ţin predica mâine, şi să par că am cugetul împăcat…

DOAMNA ALVING Vei reuşi, domnule pastor.

MANDERS (*încet, ca să nu se audă din sufragerie*) Nu trebuie să provocăm un scandal.

DOAMNA ALVING (*încet, dar cu fermitate*) E bine totuşi că va lua sfârşit această comedie urâtă. Cu începere de poimâine, pentru mine va fi ca şi cum răposatul n-ar fi trăit niciodată în casa asta. Numai băiatul meu şi cu mama lui vor mai fi aici.

(*Se aude din sufragerie un zgomot de scaun răsturnat şi glasul în şoaptă, dar ascuţit, al Reginei: „Osvald! Ai înnebunit? Lasă-mă!"*

DOAMNA ALVING (*tresărind îngrozită*) Ah! (*Se uită aiurită spre uşa întredeschisă. Osvald tuşeşte şi fredonează în sufragerie. Se destupă o sticlă.*)

MANDERS (*scandalizat*) Ce înseamnă asta? Ce înseamnă asta, doamnă Alving?

DOAMNA ALVING (*cu glas răguşit*) Strigoii… Perechea aceea din seră… Bântuie iar…

MANDERS Ce-aţi spus? Regine? Ea e?…

DOAMNA ALVING Domnule pastor. Niciun cuvânt!… (*Îl ia de braţ pe pastor şi porneşte cu paşi şovăitori spre sufragerie.*)

Actul II

(Acelaşi decor. Peisajul e acoperit cu o pâclă deasă de ploaie. La ridicarea cortinei, pastorul Manders şi doamna Alving vin din sufragerie.)

DOAMNA ALVING (*în pragul uşii*) Să-ţi fie de bine, domnule pastor. (*Întorcându-se către Osvald, în sufragerie.*) Nu vii cu noi, Osvald?

OSVALD (*dinăuntru*) Mulţumesc, nu. Vreau să mă plimb puţin

pe-afară.

DOAMNA ALVING Du-te, du-te! S-a mai luminat puţin şi cerul. (*Închide uşa de la sufragerie şi se duce spre cea de la coridor.*) Regine!

REGINE (*de afară*) Da, doamnă!

DOAMNA ALVING Du-te jos la spălătorie şi ajută la facerea coroanelor.

REGINE Bine, doamnă. (*Doamna Alving se asigură că Regine a plecat. Apoi închide uşa.*)

MANDERS Cred că Osvald nu ne aude din sufragerie!

DOAMNA ALVING Dacă e închisă uşa, nu, nu ne aude. De altminteri, o să iasă îndată.

MANDERS Nu-mi pot veni în fire. Mă mir că am putut să înghit mâncarea.

DOAMNA ALVING (*plimbându-se de colo până colo cu o nelinişte stăpânită*) Şi eu. Ce putem face?

MANDERS Da, da. Ce putem face? Habar n-am. Nu mă pricep la astfel de lucruri.

DOAMNA ALVING Sunt convinsă că nu s-a întâmplat încă nicio nenorocire.

MANDERS Să ne ferească Dumnezeu! Primul pas greşit s-a şi făcut totuşi.

DOAMNA ALVING Nu poate fi decât un capriciu al lui Osvald! Fără îndoială!

MANDERS Cum vă spuneam, nu mă pricep deloc la astfel de lucruri. Cred însă că…

DOAMNA ALVING Eee! Trebuie s-o dau afară. Chiar acum! E limpede ca lumina zilei.

MANDERS Se-nțelege!

DOAMNA ALVING Unde s-o trimitem însă? Nu ne putem lua răspunderea să…

MANDERS Unde altundeva decât acasă la tatăl ei?

DOAMNA ALVING La cine-ai spus?

MANDERS La… Dar nu… O, Doamne! E posibil? Poate v-aţi înşelat.

DOAMNA ALVING Din păcate, nu mă înşel niciodată. Johanne a trebuit să mărturisească în faţa mea şi Alving n-a putut tăgădui. Atunci n-am mai putut decât să cocoloşim scandalul.

MANDERS Nemaipomenit!

DOAMNA ALVING Fata a fost concediată şi, până una, alta, a primit o sumă frumuşică drept preţ al tăcerii. De rest a avut grijă singură; s-a întors la oraş, unde a reînnoit vechea cunoştinţă cu Engstrand; i-a spus, cred, câţi bani avea şi tâmplarul şi-a închipuit că la mijloc fusese vreun străin oarecare ce-şi petrecuse vara acolo, cu iahtul de agrement. Au făcut ce-au făcut şi s-au cununat la repezeală. S-au cununat singuri.

MANDERS Cum să-mi explic însă totul? Mi-aduc aminte foarte bine că Engstrand a venit la mine să mă roage să-i cunun. Era foarte amărât şi se plângea grozav de nesocotinţa de care se făcuse vinovat împreună cu logodnica lui.

DOAMNA ALVING Da, trebuia să ia vina asupra sa.

MANDERS Câtă ipocrizie! Şi încă faţă de mine! N-aş fi crezut asta despre Jakob Engstrand. Dar imoralitatea unei astfel de legături?! Câţi bani avea fata?

DOAMNA ALVING O mie două sute de coroane.

MANDERS Ce murdărie! Pentru o mie două sute de coroane să te cununi cu o desfrânată!

DOAMNA ALVING Ce mai zici atunci despre mine. Care m-am cununat cu un destrăbălat?

MANDERS Ferească Dumnezeu! Cum aţi spus? Un destrăbălat?!

DOAMNA ALVING Crezi oare, părinte, că Alving era mai curat

când am păşit alături de el în faţa altarului, decât Johanne când s-a cununat Engstrand cu ea?

MANDERS Între unul şi celălalt e totuşi o deosebire ca de la cer la pământ.

DOAMNA ALVING Nu chiar atât de mare. Deosebire a fost în ceea ce priveşte preţul: o mie două sute de biete coroane faţă de o adevărată avere.

MANDERS Cum aţi putut accepta o căsătorie atât de nepotrivită? Nu v-aţi întrebat inima, nu v-aţi sfătuit cu rudele dumneavoastră?

DOAMNA ALVING (*fără a-l privi*) Credeam că ştiai, domnule pastor, pe unde se rătăcise atunci ceea ce numeşti inima mea.

MANDERS (*străin*) Dacă aş fi ştiut, n-aş fi venit zilnic în casa soţului dumneavoastră.

DOAMNA ALVING E sigur, în orice caz, că nu m-am consultat cu mine însămi.

MANDERS Atunci v-aţi consultat cu rudele cele mai apropiate. Aşa cum se şi cuvenea. Cu mama şi cu cele două mătuşi ale dumneavoastră.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Părerea celor trei femei era lege pentru mine. O, nu trebuie să te îndoieşti, oricât ţi s-ar părea altminteri, că numai cea mai curată demenţă ar respinge o asemenea ofertă. De-ar mai putea mama acum să-şi aplece privirea şi să vadă unde m-a adus toată acea strălucire.

MANDERS Nimeni nu poate fi făcut răspunzător pentru un rezultat neprevăzut. Totuşi, nu încape nicio îndoială asupra faptului că baza căsătoriei dumneavoastră a constituit-o respectarea ordinei legale.

DOAMNA ALVING (*la fereastră*) O, da, ordinea şi legalitatea. Convingerea mea e că tocmai acestea sunt cauza tuturor nenorocirilor de pe pământ.

MANDERS Doamnă Alving, vă înşelaţi.

DOAMNA ALVING Se poate, dar nu mai pot suferi atâtea constrângeri şi principii. Nu mai pot! Vreau să-mi recapăt libertatea!

MANDERS Ce vreţi să spuneţi?

DOAMNA ALVING (*bătând cu degetele în pervazul ferestrei*) N-ar fi trebuit niciodată să fac un secret din viaţa lui Alving, dar atunci n-am putut altfel. Eram atât de laşă!

MANDERS Laşă?

DOAMNA ALVING Dacă lumea ar fi aflat ceva, ar fi spus: „Bietul om! Cum să nu-şi facă de cap, când soţia lui fuge de el?"

MANDERS Pe drept cuvânt, aşa ar fi trebuit să spună.

DOAMNA ALVING (*privindu-l ţintă*) Dacă aş fi fost ceea ce trebuia să fiu, l-aş fi chemat pe Osvald la mine şi i-aş fi spus: „Ascultă, băiatule, tatăl tău a fost un destrăbălat…"

MANDERS Atâta mai lipsea!

DOAMNA ALVING Şi i-aş fi spus tot ce ţi-am istorisit aici, de-a fir-a-păr.

MANDERS Ceea ce spuneţi acum, doamnă Alving, mă revoltă.

DOAMNA ALVING Ştiu! Da, ştiu! Mă revolt şi eu numai când mă gândesc la ceea ce a fost. (*Se depărtează de la fereastră.*) Atât de laşă sunt!

MANDERS Credeţi că e laşitate atunci când cineva îşi face datoria? Aţi uitat că un copil trebuie să-şi stimeze tatăl şi mama?

DOAMNA ALVING Să nu generalizăm. Să punem altfel întrebarea. Osvald trebuia oare să-l stimeze şi să-l iubească pe şambelanul Alving?

MANDERS În inima dumneavoastră de mamă nu există nimic care să vă îndemne să nu distrugeţi idealurile fiului?

DOAMNA ALVING Dar adevărul?…

MANDERS Dar idealurile?…

DOAMNA ALVING O, idealurile! Dacă n-aş fi atât de laşă!…

MANDERS Nu dispreţuiţi idealurile, doamnă! Dispreţul acesta se răzbună cumplit. Şi acum e vorba în special de Osvald. Din nefericire, nu prea are multe idealuri. După cât am putut observa însă, pentru el, tatăl lui a fost un mare ideal.

DOAMNA ALVING Ai dreptate.

MANDERS Sentimentele acestea i le-aţi trezit şi i le-aţi menţinut treze dumneavoastră, prin scrisorile pe care i le-aţi trimis.

DOAMNA ALVING Mi-am făcut datoria. De aceea mi-am minţit copilul ani de zile. Ce laşă am fost!

MANDERS I-aţi dat fiului dumneavoastră iluzia fericirii, doamnă Alving. Şi nu-i puţin lucru.

DOAMNA ALVING Vai, acum nu mai ştiu dacă am făcut bine. Nu vreau decât să nu i se întâmple nimic Reginei. Nu vreau ca biata fată să ajungă o nenorocită.

MANDERS O, ar fi îngrozitor!

DOAMNA ALVING Dacă aş şti că lucrurile sunt serioase şi că fericirea lui…

MANDERS Cum? Ce vreţi să spuneţi?

DOAMNA ALVING Asta nu se va întâmpla însă, căci Regine nu e o asemenea fiinţă.

MANDERS Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

DOAMNA ALVING Dacă n-aş fi atât de laşă, i-aş spune: însoară-te, băiete, cu ea, sau aranjaţi-vă cum vă place, dar nu vă înşelaţi unul pe altul.

MANDERS Vai, Doamne! O căsătorie legitimă, totuşi, îngrozitor! E nemaipomenit!

DOAMNA ALVING Nemaipomenit, zici, domnule pastor? Jură cu mâna pe inimă! Crezi că în ţara asta nu mai sunt nicăieri astfel de căsnicii?

MANDERS Nu vă înţeleg. Deloc.

DOAMNA ALVING Ba mă înţelegi.

MANDERS Ei da, dumneavoastră admiteţi posibil cazul ca… Da, din nefericire, viaţa de familie nu e, desigur, totdeauna atât de curată cum ar trebui să fie. Dar în ce fel o priviţi dumneavoastră, nimeni nu poate şti, adică nu poate şti cu precizie. Aici, dimpotrivă… Ca mamă, nu puteţi îngădui ca fiul dumneavoastră…

DOAMNA ALVING Asta nu, hotărât! Nu aş permite pentru nimic în lume… Tot aşa zic şi eu.

MANDERS Pentru că sunteţi laşă, după cum aţi spus singură. Dacă n-aţi fi însă laşă! O, Doamne! Ce legătură monstruoasă!

DOAMNA ALVING Da, se zice că, de altfel, noi toţi purcedem din astfel de legături. Şi cine a făcut întocmirea asta în lume, domnule pastor?

MANDERS Nu discut asemenea probleme cu dumneavoastră, doamnă. Ele nu sunt în niciun fel pentru dumneavoastră. Aţi spus însă că sunteţi laşă…

DOAMNA ALVING O să afli acum ce vreau eu să spun. Sunt fricoasă şi timidă, din cauză că în sufletul meu e ceva fantomatic, de care nu m-am putut lepăda niciodată.

MANDERS Ceva… cum aţi zis?

DOAMNA ALVING Ceva fantomatic. Când i-am auzit pe Regine şi pe Osvald acolo, înăuntru, parcă am văzut nişte strigoi în faţa mea. Eu însă cred, pastore, că toţi suntem nişte strigoi. În noi nu e numai ceea ce am moştenit de la părinţi. Ne bântuie tot felul de idei, de credinţe moarte, de mai ştiu eu ce. Ele nu trăiesc în noi, zac numai; şi nu putem scăpa de ele. Dacă iau un ziar să-l citesc, mi se pare că strigoii se strecoară printre rânduri. Pretutindeni sunt strigoi. Mulţi, câtă frunză şi iarbă. De aceea ne este grozav de teamă de lumină, tuturora.

MANDERS Frumos mai e rezultatul lecturilor dumneavoastră! Frumoase roade au dat, într-adevăr! Vai! Cărţile acelea odioase, revoltătoare, liber-cugetătoare!

DOAMNA ALVING Te înşeli, dragă pastore. Doar dumneata eşti omul care m-a stimulat să cuget; şi pentru lucrul acesta îţi sunt recunoscătoare.

MANDERS Eu?

DOAMNA ALVING Da, da. Dumneata m-ai silit să cunosc ceea ce spuneai că e de datoria mea, atunci când lăudai şi proslăveai că e drept şi cuminte ceea ce pe mine mă revolta şi mi se părea abominabil. Atunci am început şi eu să cercetez temeinic învăţătura sfinţiei-tale. Voiam să leg totul cu un singur nod. Însă când s-a desfăcut nodul, s-a desfăcut şi urzeala întreagă. Şi atunci am băgat de seamă că era o urzeală falsă.

MANDERS (*calm*) Acesta să fie oare rezultatul luptei mele grele, de o viaţă de om?

DOAMNA ALVING Spune-i mai degrabă: cea mai jalnică înfrângere a dumitale.

MANDERS A fost, Helene, cea mai mare victorie a vieţii mele. Victoria asupra mea însumi.

DOAMNA ALVING A fost o crimă împotriva noastră, a amândurora.

MANDERS Pentru că v-am spus: „Du-te, femeie, la soţul dumitale legitim”, atunci când aţi venit la mine rătăcită şi aţi strigat: „Iată-mă! Ia-mă!” A fost o crimă?

DOAMNA ALVING Da, aşa cred.

MANDERS Noi doi nu ne înţelegem deloc.

DOAMNA ALVING Nu ne mai înţelegem, în orice caz.

MANDERS Niciodată, în gândurile mele cele mai tainice, nu v-am considerat altceva decât soţia altuia.

DOAMNA ALVING Da? Aşa crezi?

MANDERS Helene!

DOAMNA ALVING Ce uşor uită omul!

MANDERS Eu, nu. Sunt cel ce-am fost întotdeauna.

DOAMNA ALVING (*răzgândindu-se*) Da, da, da, să nu mai vorbim despre lucruri din trecut. Sfinţia-ta nu mai pridideşte cu tot felul de treburi şi afaceri, iar eu mă lupt aici cu strigoii dinăuntru şi din afară.

MANDERS Pe cei din afară vă ajut eu să-i înfrângeţi. După câte am auzit azi, cu groază, din gura dumneavoastră, conştiinţa nu-mi îngăduie să mai las în casa dumneavoastră o fată tânără şi lipsită de apărare.

DOAMNA ALVING Nu crezi că ar fi mai bine să-i asigurăm un viitor? Vreau să spun: o căsnicie ca lumea.

MANDERS Fără îndoială. Cred ca asta ar fi întru totul de dorit pentru ea. Regine e acum la vârsta când… Nu mă pricep la astfel de lucruri, dar…

DOAMNA ALVING Regine s-a dezvoltat de timpuriu.

MANDERS Da, nu-i aşa? Era uimitor de dezvoltată fiziceşte şi atunci când mă pregăteam să-i dau prima împărtăşanie. Oricum, deocamdată, trebuie să se ducă acasă… Sub supravegherea tatălui ei… Engstrand nu e totuşi omul care să… Auzi dumneata! Să-mi ascundă adevărul! (*Bate cineva în uşa de la vestibul.*) Cine-o fi? Intră!

ENGSTRAND (*în pragul uşii, îmbrăcat în haine de sărbătoare*) Vă rog să mă iertaţi, însă…

MANDERS Aha! Hm!

DOAMNA ALVING Dumneata erai, Engstrand?

ENGSTRAND Nu era nimeni afară, aşa că mi-am îngăduit să bat la uşă.

DOAMNA ALVING Bine, bine. Intră! Vrei să-mi spui ceva?

ENGSTRAND (*intrând*) Nu, mulţumesc. Domnului pastor doream să-i spun două vorbe.

MANDERS (*plimbându-se încoace şi încolo*) Hm! Cu mine doreşti să stai de vorbă? Serios?

ENGSTRAND Da, doresc foarte mult.

MANDERS (*oprindu-se în faţa lui*) Bine. Spune-mi despre ce e vorba.

ENGSTRAND E vorba, domnule pastor, că acum, acolo jos, se plătesc simbriile la toată lumea. Mulţumirile noastre, doamnă. Am terminat toate treburile. Şi socot că s-ar cuveni ca toţi cei care au muncit împreună cu atâta râvnă să facem deseară, la despărţire, o mică rugăciune.

MANDERS O rugăciune? La azil?

ENGSTRAND Domnule pastor, se poate?

MANDERS Da, da, însă… Hm!

ENGSTRAND Mie îmi plăcea să fac seara, acolo, o mică rugăciune…

DOAMNA ALVING Adevărat?

ENGSTRAND Da, uneori. Eu sunt însă un om simplu şi nu am harul care se cere pentru asta. Dumnezeu să mă ierte, dar m-am gândit că, aflându-se aici domnul pastor, n-ar fi rău să…

MANDERS Ascultă, Engstrand. În primul rând trebuie să-ţi pun o întrebare: Ai oare liniştea sufletească necesară pentru o astfel de întâlnire? Simţi că ai cugetul liber şi curat?

ENGSTRAND O, Doamne! Nu cred că e cazul să vorbim despre cuget, domnule pastor.

MANDERS Ba tocmai despre el cată să vorbim! De ce răspunzi aşa?

ENGSTRAND Cugetul poate fi urât uneori.

MANDERS Aha! Bine că recunoşti! Spune-mi însă deschis: ce e cu

Regine?

DOAMNA ALVING (*repede*) Domnule pastor!

MANDERS (*liniştitor*) Lăsaţi-mă…

ENGSTRAND Cu Regine? Vai, cum mă speriaţi! (*Se uită la doamna Alving.*) Nu se mai termină odată povestea cu Regine?

MANDERS Bine-ar fi să se termine odată! Vreau să ştiu însă ce e cu dumneata şi cu Regine? Te consideri tatăl ei, nu-i aşa?

ENGSTRAND (*nesigur*) Sfinţia-voastră cunoaşteţi povestea mea şi a răposatei Johanne…

MANDERS Adevărul nu mai poate fi ascuns. Răposata dumitale soţie i-a povestit doamnei Alving toată situaţia înainte de a părăsi serviciul.

ENGSTRAND I-a povestit totul?

MANDERS Totul, Engstrand.

ENGSTRAND Şi ea, care se jura pe toţi dumnezeii…

MANDERS Da, se jura?

ENGSTRAND Se jura, dar minţea!

MANDERS Şi timp de atâţia ani mi-ai ascuns adevărul. Mi l-ai ascuns mie, care-ţi arătam atâta încredere.

ENGSTRAND Aşa e, din păcate.

MANDERS Am meritat eu oare asta din partea ta, Engstrand? N-am fost gata oricând să-ţi vin în ajutor cu sfatul şi cu fapta, cât mi-a stat în putere? Răspunde! Spune că nu-i adevărat!

ENGSTRAND Nu ştiu ce m-aş fi făcut de atâtea ori, de nu era domnul pastor Manders.

MANDERS Şi uite cum m-ai răsplătit! M-ai făcut să trec date inexacte în registrul de naşteri şi mi-ai ascuns atâţia ani lucruri pe care, în numele adevărului, erai dator să mi le spui. Purtarea ta este de neiertat, Engstrand. De azi înainte, totul s-a terminat între noi.

ENGSTRAND (*cu un suspin*) Da, văd foarte bine.

MANDERS Cum te-ai putea justifica?

ENGSTRAND Trebuia să mai vină şi aici să vorbească? Gândiţi-vă numai, domnule pastor, dacă aţi fi fost în aceeaşi situaţie ca răposata Johanne…

MANDERS Eu?

ENGSTRAND Poate nu chiar aşa, vai de păcatele mele! Vreau să spun numai că dacă domnul pastor ar fi avut de ce să se ruşineze în faţa lumii, ar fi făcut ca şi mine. Noi, bărbaţii, nu trebuie s-o judecăm pe o biată femeie cu prea multă asprime, domnule pastor.

MANDERS Nici nu fac asta. Reproşurile ţi le fac dumitale.

ENGSTRAND Îmi daţi voie să vă pun o întrebare?

MANDERS Te rog!

ENGSTRAND E bine şi frumos din partea cuiva să ridice pe un om prăbuşit?

MANDERS Se-nțelege că da.

ENGSTRAND Şi nu e de datoria unui om să se țină de cuvânt?

MANDERS Sigur că da, însă…

ENGSTRAND Atunci când a dat nenorocirea peste Johanne, din cauza acelui englez, sau american, ori poate rus, cum zice lumea, ea a venit la oraş. Pe mine mă respinsese, sărmana, de câteva ori, căci îi plăceau oamenii frumoşi, iar eu aveam beteşugul ăsta la picior. Domnul pastor îşi aduce aminte că am cutezat să intru într-o sală de dans unde petreceau mulţi marinari beţi şi cheflii. Şi când am vrut să-i îndemn să-şi schimbe felul de viaţă…

DOAMNA ALVING (*la fereastră*) Hm!

MANDERS Ştiu, Engstrand. Oamenii te-au zvârlit pe scară. Mi-ai mai povestit întâmplarea asta. Îţi duci cu cinste beteşugul.

ENGSTRAND Nu mă fălesc, domnule pastor. Atât am vrut să vă spun, că Johanne a venit apoi la mine să-şi deschidă sufletul. Avea ochii în lacrimi, scrâşnea din dinţi. Pot să vă spun, domnule pastor,

că m-a durut inima ascultând-o.

MANDERS Da? Te-a durut?

ENGSTRAND Atunci i-am spus aşa: americanul e un om care străbate toate mările. Tu, Johanne, ai comis un păcat şi eşti o fiinţă dezonorată. Jakob Engstrand, am zis eu, e însă un om care umblă pe două picioare. Am spus asta, domnule pastor, numai aşa, ca un fel de comparaţie.

MANDERS Te înţeleg foarte bine. Spune mai departe.

ENGSTRAND Atunci am ridicat-o din noroi şi m-am cununat cu ea, ca să nu afle lumea de câtă rătăcire se făcuse vinovată cu nişte străini.

MANDERS Purtarea ta a fost frumoasă, n-am ce zice. Nu te pot aproba însă că ai consimţit să primeşti bani…

ENGSTRAND Bani? Eu? Nicio lăscaie.

MANDERS (*către doamna Alving, întrebător*) Ce ziceţi?

ENGSTRAND O, da. Staţi puţin. Johanne parcă avea, ce-i drept, nişte bani. Eu însă nici n-am vrut să mă uit la ei. Ptiu! mi-am zis. Banii ăştia sunt plata păcatului. Aurul acela scârbos sau biletele de bancă, nu ştiu ce-or fi fost, le dăm înapoi americanului, am zis. Dar acela se făcuse nevăzut în largul mării, domnule pastor.

MANDERS Se făcuse nevăzut, dragă Engstrand?

ENGSTRAND Da. Şi atunci m-am înţeles cu Johanne să folosim banii pentru creşterea copilului. Aşa am şi făcut. Pot da socoteală de fiecare gologan.

MANDERS Asta schimbă mult situaţia.

ENGSTRAND Iată toată povestea, domnule pastor. Şi am curajul să spun că am fost un tată bun pentru Regine; cât mi-a stat în putere, căci, din păcate, sunt cam şubred.

MANDERS Lasă, dragă Engstrand…

ENGSTRAND Pot spune că eu am crescut copilul şi că am trăit

bine cu răposata Johanne. Niciodată nu mi-a trecut prin gând să mă duc la domnul pastor şi să mă fălesc că am făcut şi eu o dată o faptă bună pe lume. Asemenea poveşti, lui Jakob Engstrand îi place să le treacă sub tăcere. Din nefericire, întâmplări de-astea sunt destul de rare. Iar atunci când vin la domnul pastor, am de vorbit totdeauna despre o droaie de nevoi şi de alte blestemăţii. După cum spuneam, cugetul poate fi urât uneori.

MANDERS Dă-mi mâna, Jakob Engstrand.

ENGSTRAND O, domnule pastor!

MANDERS Fără ocolişuri! (*Îi strânge mâna.*) Uite-aşa!

ENGSTRAND Şi dacă v-aş ruga frumos să mă iertaţi…

MANDERS Dumneata să mă rogi? Dimpotrivă, iertare îţi cer eu.

ENGSTRAND Asta nu se poate.

MANDERS Ba da, şi ţi-o cer din toată inima. Iartă-mă că nu te-am cunoscut bine. Şi măcar de ţi-aş putea da şi alte semne de sincera mea pocăinţă şi de recunoştinţa pe care ţi-o port!

ENGSTRAND Aşa, părinte?

MANDERS Ţi-o spun din suflet.

ENGSTRAND Îmi pare bine că aţi avut ocazia să mi-o spuneţi. Cu banii pe care i-am câştigat aici, am de gând să înfiinţez în oraş un fel de han pentru marinari.

DOAMNA ALVING Te gândeşti la aşa ceva?

ENGSTRAND Da, mă gândesc la un fel de azil, cum s-ar zice. Marinarilor care umblă pe uscat le ies în cale fel de fel de ispite. În căminul ăsta, la mine, ei ar fi, cred, ca sub supravegherea unui părinte.

MANDERS Ce ziceţi, doamnă Alving?

ENGSTRAND Ca să pornesc treaba, nu dispun de o sumă prea mare, dar dacă mi s-ar da o mână de ajutor de undeva…

MANDERS Bine, bine, ne vom gândi serios la problema asta.

Intenţia ta mă bucură nespus. Du-te acum, pregăteşte totul şi aprinde luminile ca de sărbătoare. Şi vom petrece împreună câteva clipe înălţătoare, dragul meu Engstrand. Cred că te afli acum în cea mai nimerită stare sufletească.

ENGSTRAND Şi eu cred. Vă las cu bine, doamnă, şi vă mulţumesc că m-aţi primit. Vă rog să aveţi grijă de Regine. (*Îşi şterge o lacrimă.*) Ciudat, dar copila bietei Johanne parcă ar fi crescut în inima mea. Zău că da! (*Salută şi iese prin vestibul.*)

MANDERS Ce ziceţi de el, doamnă Alving? Situaţia se prezintă acum cu totul altfel.

DOAMNA ALVING Da, într-adevăr.

MANDERS Vedeţi, prin urmare, cât trebuie să fim de prudenţi când judecăm pe cineva. Simţi totuşi o plăcere intimă să te încredinţezi singur că ai greşit. Ce ziceţi?

DOAMNA ALVING Nu pot zice altceva, domnule pastor, decât că eşti şi ai rămas un copil mare.

MANDERS Eu?

DOAMNA ALVING (*punând mâinile pe umerii lui*) Şi mai zic că îmi vine să te iau în braţe.

MANDERS (*ferindu-se repede*) Dumnezeu să vă aibă în paza lui, dar astfel de plăceri…

DOAMNA ALVING (*cu un zâmbet*) O, pastore, nu te feri de mine.

MANDERS (*lângă masă*) Aveţi uneori un fel exagerat de a vă exprima. Acum vreau să strâng actele şi să le pun în geanta mea. (*Vârându-şi actele în geantă.*) Aşa! Şi vă spun la revedere. Fiţi cu ochii în patru, când se întoarce Osvald. Voi veni şi eu mai târziu. (*Îşi ia pălăria şi iese pe uşa vestibulului.*)

DOAMNA ALVING (*scoate un suspin, se uită o clipă pe fereastră, deretică puţin prin cameră şi vrea să intre în sufragerie, dar se opreşte în pragul uşii cu un strigăt reţinut*) Osvald, tot la masă eşti?!

OSVALD (*din sufragerie*) Vreau să-mi termin de fumat ţigara.

DOAMNA ALVING Credeam că ai ieşit să te plimbi puţin.

OSVALD Pe o vreme ca asta? (*Zornăie un pahar. Doamna Alving lasă uşa deschisă şi se aşază pe canapea, lângă fereastră, cu lucrurile ei de împletit.*) Cine a plecat adineauri? Pastorul Manders?

DOAMNA ALVING Da, s-a dus jos, la azil.

OSVALD Bine! (*Paharul şi sticla zornăie din nou.*)

DOAMNA ALVING (*aruncând o privire îngrijorată*) Dragă Osvald, n-ar trebui să bei atâta lichior. E prea tare.

OSVALD E un leac bun contra umezelii!

DOAMNA ALVING Nu vii puţin încoace?

OSVALD Acolo nu pot fuma.

DOAMNA ALVING Ştii bine că ţigări poţi fuma şi aici!

OSVALD Bine. Vin îndată. Numai un pic să mai beau. Aşa… (*Intră cu ţigara în gură şi închide uşa după el. Pauză scurtă.*) Unde s-a dus domnul pastor?

DOAMNA ALVING Ţi-am spus doar că s-a dus la azil.

OSVALD Da, da. Aşa-i.

DOAMNA ALVING Nu trebuia să rămâi atâta vreme la masă, Osvald.

OSVALD (*cu ţigara la spate*) E atât de plăcut, mamă! (*O dezmiardă.*) Gândeşte-te ce înseamnă pentru mine, care am venit acasă, să şed la masă cu mama, în camera ei, şi să gust mâncărurile ei delicioase…

DOAMNA ALVING O, dragul, dragul meu băiat!

OSVALD (*cam nerăbdător, se plimbă fumând*) Ce altceva aş mai putea să fac aici? Nu pot lucra nimic…

DOAMNA ALVING Te înţeleg.

OSVALD Pe-o vreme atât de noroasă… Nu se întrezăreşte o rază de soare toată ziua! (*Plimbându-se.*) O! Îngrozitor să nu ai ce lucra!

DOAMNA ALVING Poate că era mai bine să nu fi venit încă

acasă.

OSVALD A trebuit, mamă.

DOAMNA ALVING Aş fi preferat de o mie de ori să mă lipsesc de fericirea de a te avea lângă mine, decât să…

OSVALD (*oprindu-se lângă masă*) Spune-mi, mamă: eşti cu adevărat fericită că mă vezi acasă?

DOAMNA ALVING Dacă sunt fericită, eu?

OSVALD (*mototolind un ziar*) Cred că ți-e indiferent dacă sunt aici sau în altă parte.

DOAMNA ALVING Cum te lasă inima, Osvald, să spui asta mamei tale?

OSVALD Până acum ai putut să trăieşti şi fără mine.

DOAMNA ALVING Da, adevărat. Am trăit fără tine. (*Pauză. Începe a se lăsa încet amurgul. Osvald se plimbă de colo până colo. A terminat ţigara.*)

OSVALD (*oprindu-se lângă doamna Alving*) Îmi dai voie, mamă, să mă aşez puţin pe canapea lângă tine?

DOAMNA ALVING (*făcându-i loc*) Da, şezi, te rog, dragul meu băiat.

OSVALD (*aşezându-se*) Pot să-ţi spun ceva, mamă?

DOAMNA ALVING (*încordată*) Ce vrei să-mi spui?

OSVALD (*privind înaintea lui*) Nu mai pot să tac.

DOAMNA ALVING Despre ce e vorba?

OSVALD (*acelaşi joc*) N-am apucat să-ţi scriu. Şi, de când am venit acasă…

DOAMNA ALVING (*apucându-l de braţ*) Ce s-a întâmplat, Osvald?

OSVALD Şi ieri, şi azi, am tot căutat să-mi alung gândurile, să scap de ele. Nu pot, nu mai pot…

DOAMNA ALVING (*ridicându-se*) Te rog să-mi spui tot ce ai pe inimă, Osvald.

OSVALD (*trăgând-o înapoi pe canapea*) Stai. Voi încerca să-ţi spun. M-am plâns mult de oboseala drumului.

DOAMNA ALVING Ei da, şi?

OSVALD Nu e vorba totuşi de o oboseală ca oricare…

DOAMNA ALVING (*voind să sară în sus*) Nu cumva eşti bolnav, Osvald?

OSVALD (*trăgând-o iarăşi îndărăt*) Stai jos, mamă. Ascultă-mă liniştită. De fapt, nu-s bolnav. Nu e vorba de ceea ce se cheamă în general boală. Sunt destrămat sufleteşte, mamă. Nu voi mai putea să lucrez! (*Îşi acoperă faţa cu mâinile şi cade în poala ei, plângând cu hohote.*)

DOAMNA ALVING (*tremurând, palidă*) Osvald! Uită-te la mine. Nu, nu! Nu-i adevărat!

OSVALD (*privind-o cu desperare*) Să nu mai poţi lucra! Niciodată! Niciodată! Să fii un cadavru viu! Îţi dai seama, mamă, cât de îngrozitor e?

DOAMNA ALVING Copil nefericit! Ce nenorocire ţi s-a întâmplat?

OSVALD (*ridicându-se iar în picioare*) Nu ştiu! N-am dus niciodată o viaţă dezordonată! În nicio privinţă! Niciodată, mă crezi, mamă?

DOAMNA ALVING Cum să nu te cred, Osvald?!

OSVALD Şi totuşi, am fost lovit ca de un blestem. O năpastă cumplită!

DOAMNA ALVING Toate se vor îndrepta, dragul mamei băiat. Nu-i decât oboseală. Te rog să mă crezi.

OSVALD (*deprimat*) La fel mi-am zis şi eu întâi, dar nu-i aşa.

DOAMNA ALVING Povesteşte-mi totul din fir-a-păr.

OSVALD Asta şi am de gând.

DOAMNA ALVING Când ai observat primele simptome?

OSVALD Îndată după ce am sosit acasă, ultima dată când m-am întors de la Paris. Am început să simt nişte dureri grozave de cap,

mai ales în ceafă. Parcă mi se răsucea mereu un şurub în creier.

DOAMNA ALVING Şi pe urmă?

OSVALD La început am crezut că nu-i vorba decât de vechile dureri de cap, care mă chinuiseră în copilărie.

DOAMNA ALVING Da, da.

OSVALD Era cu totul altceva. Am băgat de seamă imediat. Nu puteam să mai lucrez. Voiam să încep un tablou mare. Nu mă simţeam totuşi în stare. Parcă mi se paralizaseră toate puterile. Nu eram în stare să concep nimic. Ameţeam. Mi se învârtea capul. Îngrozitor. Am chemat un medic care m-a lămurit.

DOAMNA ALVING Cum?

OSVALD Era unul dintre cei mai de seamă medici de acolo. A trebuit să-i spun cum mă simţeam. A început atunci să-mi pună o seamă de întrebări care, după mine, nu aveau nicio legătura cu starea mea. Nu-mi dădeam seama ce urmărea.

DOAMNA ALVING Şi apoi?

OSVALD În cele din urmă, mi-a spus: „Încă de la naştere eşti ros de nişte viermi”. El întrebuinţase expresia *vermoulu.*

DOAMNA ALVING (*cu încordare*) Ce voia să spună?

OSVALD Nici eu n-am înţeles şi l-am rugat să-mi explice mai bine. Atunci bătrânul cinic (*încleştându-şi pumnii*) a zis… O!

DOAMNA ALVING Ce-a zis?

OSVALD A zis: „Păcatele părinţilor le plătesc copiii”.

DOAMNA ALVING (*ridicându-se încet*) Păcatele părinţilor…

OSVALD Era cât pe ce să-i trag o palmă…

DOAMNA ALVING (*începând să umble de colo până colo*) Păcatele părinţilor…

OSVALD (*zâmbind cu amărăciune*) Şi ce crezi? L-am asigurat că nu putea fi vorba de aşa ceva. N-a cedat însă. A rămas la părerea lui. Abia atunci i-am arătat scrisorile tale şi i-am tradus toate pasajele în

care vorbeai de tata.

DOAMNA ALVING Şi pe urmă?

OSVALD Pe urmă, a trebuit să recunoască, bineînţeles, că judecase pripit. Şi aşa am aflat adevărul. Un adevăr de neconceput! Trebuia să renunţ la viaţa luminoasă alături de camarazii mei. Lovitura a fost prea grea pentru puterile mele. Aşadar, eu însumi am fost de vină!

DOAMNA ALVING Osvald! Să nu crezi!…

OSVALD Altă explicaţie nu există. E îngrozitor. Sunt distrus iremediabil, pentru toată viaţa, din cauza nesocotinţei mele. Nici nu mai pot să mă gândesc măcar la tot ce visasem să înfăptuiesc pe lume. O! De s-ar putea să mă nasc din nou, să dreg ceea ce s-a stricat! (*Se aruncă pe canapea cu faţa în jos. Doamna Alving îşi frânge mâinile şi se plimbă de colo până colo, frământându-se în tăcere*. *După câteva clipe, Osvald priveşte în sus şi rămâne rezemat în coate.*) Cel puţin dacă ar fi fost ceva ereditar, de care să nu fii vinovat! Dar aşa! Să-ţi pierzi în chip atât de ruşinos şi de nesocotit fericirea, sănătatea, tot ce ai pe lume, viitorul, viaţa!…

DOAMNA ALVING Nu, dragul meu copil. E cu neputinţă. (*Se apleacă spre el.*) Situaţia ta nu e atât de desperată cum o crezi

OSVALD O! Tu nu ştii! (*Sare în sus.*) Şi când mă gândesc, mamă, câtă durere îţi voi pricinui! De multe ori aş fi dorit să nu te sinchiseşti prea mult de soarta mea.

DOAMNA ALVING Eu, Osvald? Tu, singurul meu copil, tot ce am pe lumea asta! Singura fiinţă pe care o simt apropiată.

OSVALD (*îi ia amândouă mâinile şi i le sărută*) Da, da, acum văd. Când sunt singur, văd realitatea înfiorător de tristă. Acuma însă, când o cunoşti şi tu… dar să nu mai vorbim azi despre ea… Nu mai pot să mă gândesc mereu la lucrurile astea. Dă-mi ceva de băut, mamă.

DOAMNA ALVING Ceva de băut? Ce vrei să bei?

OSVALD Orice. Poate ai puţin punci rece.

DOAMNA ALVING Da, Osvald dragă, însă…

OSVALD Nu spune nu. Fii bună. Vreau să-mi alung gândurile negre. (*Se duce în seră.*) Vai! Ce întuneric e aici! (*Doamna Alving trage de şnurul unei sonerii din dreapta.*) Şi vremea asta ploioasă, care nu se mai termină! Poate să ţină săptămâni întregi în şir. Ba chiar şi luni de zile, fără să vezi un pic de soare. De câte ori am venit acasă, nu-mi aduc aminte să fi prins vreodată vreme cu soare.

DOAMNA ALVING Ai de gând să mă părăseşti, Osvald?

OSVALD Hm! (*Răsuflă greu.*) Nu mă gândesc la nimic. Nici nu pot să mă gândesc la ceva! (*Cu glas domol.*) Mai aştept încă.

REGINE (*din sufragerie*) Aţi sunat, doamnă?

DOAMNA ALVING Da. Adu o lampă.

REGINE Imediat, doamnă. E gata aprinsă. (*Iese.*)

DOAMNA ALVING (*ducându-se spre Osvald*) Nu te jena de mine, Osvald.

OSVALD Nu, mamă. (*Apropiindu-se de masă.*) Mi se pare că ţi-am spus totuşi prea multe. (*Regine aduce lampa şi o aşază pe masă.*)

DOAMNA ALVING Ascultă, Regine. Fii bună şi adu-ne o jumătate de sticlă de şampanie.

REGINE Bine, doamnă. (*Iese iar.*)

OSVALD (*o îmbrăţişează pe doamna Alving*) Fie ce-o fi. Ştiam eu că mama n-o să-şi lase băiatul să moară de sete.

DOAMNA ALVING O, dragul meu copil! Cum te-aş putea refuza acum?

OSVALD (*cu vioiciune*) Adevărat, mamă? E chiar aşa cum spui?

DOAMNA ALVING Ce anume?

OSVALD Că nu-mi poţi refuza nimic?

DOAMNA ALVING Dragul meu Osvald!

OSVALD Sst!

REGINE (*aduce o tavă cu o jumătate de sticlă cu şampanie şi două pahare, pe care le aşază pe masă*) S-o desfund?

OSVALD Nu. O desfund eu. (*Regine iese.*)

DOAMNA ALVING (*aşezându-se la masă*) Ce voiai să-mi spui?

OSVALD (*ocupat cu destuparea sticlei*) Mai întâi un pahar, adică două. (*Sare dopul, Osvald umple un pahar şi vrea să toarne şi în celălalt.*)

DOAMNA ALVING (*punând mâna deasupra paharului*) Mulţumesc. Mie să nu-mi torni.

OSVALD Atunci torn numai pentru mine. (*Goleşte paharul, îl umple din nou şi îl goleşte iar; apoi se aşază la masă.*)

DOAMNA ALVING (*aşteptând*) Şi acum?

OSVALD (*fără s-o privească*) Ascultă, mamă. În timpul prânzului, am observat că tu şi pastorul Manders aveaţi feţele foarte ciudate.

DOAMNA ALVING Ai observat?

OSVALD Da. Hm! (*După o scurtă pauză.*) Spune-mi, te rog, ce părere ai despre Regine?

DOAMNA ALVING Ce părere am despre Regine?

OSVALD Da. Nu-i aşa că-i o fată încântătoare?

DOAMNA ALVING Dragă Osvald, tu n-o cunoşti atât de bine ca mine.

OSVALD Ce vrei să spui?

DOAMNA ALVING Regine a stat acasă la tatăl ei prea multă vreme. Ar fi trebuit s-o iau la mine mai de timpuriu.

OSVALD Da, însă acum e o fată minunată. Nu, mamă? (*Îşi umple paharul.*)

DOAMNA ALVING Regine are şi defecte, multe şi mari.

OSVALD Ce importanţă are asta? (*Bea iar.*)

DOAMNA ALVING Şi totuşi, ţin la ea şi mi-am luat răspunderea educaţiei ei. N-aş vrea însă pentru nimic în lume să ajungă unde nu

trebuie.

OSVALD (*sărind în sus*) Mamă! Regine e singura mea salvare.

DOAMNA ALVING (*ridicându-se*) Ce vrei să spui?

OSVALD Nu mai pot suporta chinul ăsta sufletesc.

DOAMNA ALVING Nu o ai alături pe mama ta, să-l împartă cu tine?

OSVALD Aşa mi-am zis şi eu; de aceea am şi venit acasă! Nu merge însă! Văd bine că nu merge. Nu pot să trăiesc aici!

DOAMNA ALVING Osvald!

OSVALD Trebuie să trăiesc altfel, mamă. Sunt nevoit să plec de lângă tine. Nu vreau ca tu să vezi anumite lucruri.

DOAMNA ALVING Nefericitul meu copil! Câtă vreme eşti însă bolnav…

OSVALD Dacă ar fi numai boala, aş rămâne la tine, mamă. Tu eşti prietena mea cea mai bună din lumea asta.

DOAMNA ALVING Nu-i aşa, Osvald?

OSVALD (*plimbându-se neliniştit*) Dar mai sunt chinurile, remuşcările, căinţa şi teama cumplită de moarte, teama asta îngrozitoare!…

DOAMNA ALVING (*păşind după el*) Teama? Care teamă? Ce vrei să spui?

OSVALD Nu mă mai întreba nimic. Nu ştiu. Nu-ţi pot desluşi tot ce am pe suflet. (*Doamna Alving se duce la dreapta şi trage şnurul soneriei.*) Ce vrei?

DOAMNA ALVING Vreau ca băiatul meu să fie vesel. Nu trebuie să se mai gândească la nimic. (*Către Regine, care s-a ivit în pragul uşii.*) Mai adu şampanie, Regine. O sticlă întreagă. (*Regine iese.*)

OSVALD Mamă!

DOAMNA ALVING Crezi poate că nu ştim să trăim şi noi, aici, la fermă?

OSVALD Cât e de frumoasă! Şi ce trup splendid! Şi perfect sănătoasă!

DOAMNA ALVING (*aşezându-se la masă*) Stai jos, Osvald, să vorbim liniştiţi.

OSVALD (*aşezându-se*) Tu, mamă, nu ştii că eu am de reparat o nedreptate faţă de Regine.

DOAMNA ALVING Tu?

OSVALD Sau o mică nesocotinţă, cum vrei să-i zici. De altfel, foarte nevinovată. Când am fost acasă ultima oară…

DOAMNA ALVING Da, şi?

OSVALD M-a întrebat de multe ori despre viaţa pe care o duc la Paris, iar eu i-am povestit câte puţin despre lumea de acolo. Într-o zi, mi-aduc aminte, m-am dus la ea şi am întrebat-o: „Nu ţi-ar plăcea să vii şi tu acolo cu mine?"

DOAMNA ALVING Şi?

OSVALD Fata s-a îmbujorat la faţă şi mi-a răspuns: „Da, mi-ar plăcea". Da, da, i-am răspuns la rândul meu, om mai vedea, sau cam aşa.

DOAMNA ALVING Pe urmă?

OSVALD Am uitat. Alaltăieri însă, când am întrebat-o dacă se bucură că voi rămâne mai multă vreme acasă…

DOAMNA ALVING Aha!

OSVALD …S-a uitat curioasă la mine şi m-a întrebat: „Şi cum rămâne cu plecarea mea la Paris?"

DOAMNA ALVING Plecarea ei?!

OSVALD Luase vorbele mele în serios şi tot timpul se gândise la mine; ba se şi apucase să înveţe franceza…

DOAMNA ALVING Aşa, vasăzică?

OSVALD Mamă, când am văzut-o pe fetişcana asta frumoasă şi plină de sănătate – înainte nu prea o luam în seamă, dar acum, când

stătea cu braţele deschise, gata parcă să mă înlănţuie cu ele…

DOAMNA ALVING Osvald!

OSVALD …Atunci m-am gândit că ea va fi salvarea mea, că-mi va reda bucuria de a trăi.

DOAMNA ALVING (*uluită*) Bucuria de a trăi? Salvarea ta?

REGINE (*venind din sufragerie cu o sticlă de şampanie*) Vă rog să mă iertaţi că am zăbovit atâta, însă a trebuit să mă cobor în pivniţă. (*Pune sticla pe masă.*)

OSVALD Mai adu, te rog, un pahar.

REGINE (*privindu-l uimită*) Este un pahar şi pentru doamna, domnule Alving.

OSVALD Ştiu, Regine, însă adu unul şi pentru tine. (*Regine tresare şi aruncă o privire fulgerătoare spre doamna Alving.*)

OSVALD Hai! Ce faci?

REGINE (*încet, şovăitoare*) Îmi dă voie doamna?

DOAMNA ALVING Adu paharul, Regine. (*Regine se duce în sufragerie.*)

OSVALD (*uitându-se după ea*) Ai observat mersul ei sigur, sănătos?

DOAMNA ALVING Nu, nu, nu trebuie, Osvald.

OSVALD E lucru hotărât, vezi bine. Zadarnic te împotriveşti. (*Regine aduce un pahar gol pe care îl ţine în mână.*) Şezi, te rog, Regine. (*Regine se uită întrebător la doamna Alving.*)

DOAMNA ALVING Şezi. (*Fata se aşază pe un scaun lângă uşa sufrageriei şi se uită drept în faţa ei, cu paharul gol în mână.*) Ce spuneai, Osvald, despre bucuria de a trăi?

OSVALD Da, mamă, bucuria de a trăi… Aici, acasă, o cunoaşteţi prea puţin. N-o văd niciodată.

DOAMNA ALVING N-o vezi, când eşti la mine?

OSVALD Nu, n-o văd când sunt acasă. Tu nici nu-ţi dai seama.

DOAMNA ALVING Ba da. Cred că-mi dau seama… acum.

OSVALD Bucuria de a trăi, şi prin urmare aceea de a lucra… în fond, e acelaşi lucru. Dar nici bucuria asta n-o cunoaşteţi aici.

DOAMNA ALVING Poate că ai dreptate. Vorbeşte-mi mai mult despre ea, Osvald.

OSVALD Vreau să-ţi spun că aici lumea a fost învăţată să socotească munca un blestem prin care se ispăşesc păcatele, iar viaţa un chin de care e bine să scapi cât mai curând.

DOAMNA ALVING O vale a plângerii, da; recunoaştem cinstit, făţiş.

OSVALD Oamenii de prin alte părţi nici nu vor să audă de asemenea lucru. Nimeni nu mai crede acolo în concepţii de-astea. Acolo importantă e numai bucuria de a trăi. Ai băgat de seamă, mamă, că tot ce am pictat eu până acum se inspiră numai din bucuria de a trăi? Mereu, statornic, numai din asta. În tablourile mele e lumină, soare şi un aer de sărbătoare. În ele râd chipuri de oameni fericiţi. Iată de ce mă tem să rămân aici, acasă, la tine.

DOAMNA ALVING Te temi? De ce te temi aici, la mine?

OSVALD Mă tem ca nu cumva tot ce e bun în mine să se schimbe în ceva odios.

DOAMNA ALVING (*privindu-l ţintă*) Crezi că s-ar putea întâmpla aşa?

OSVALD Sunt sigur! A trăi aici aşa cum am trăit acolo, nu înseamnă totuşi aceeaşi viaţă.

DOAMNA ALVING (*care a ascultat încordată, se ridică în sus cu ochii mari, îngrijoraţi*) Acum înţeleg tot tâlcul.

OSVALD Tâlcul?

DOAMNA ALVING Abia acum îl înţeleg şi abia acum pot să vorbesc.

OSVALD (*ridicându-se*) Nu te înţeleg, mamă.

REGINE (*care s-a ridicat şi ea*) Să mă retrag, poate?

DOAMNA ALVING Nu. Rămâi. Acum pot vorbi. Acum, dragul meu băiat, vei afla totul. Şi vei alege. Osvald! Regine!

OSVALD Stai! Linişteşte-te! Domnul pastor…

MANDERS (*intrând prin uşa de la vestibul*) Pot să vă mărturisesc că am trăit clipe plăcute, acolo jos, la azil.

OSVALD Şi noi la fel, aici.

MANDERS Engstrand merită sprijinit să înjghebeze căminul pentru marinari, iar Regine trebuie să se mute la el, ca să-i dea o mână de ajutor!

REGINE O, nu, domnule pastor. Vă mulţumesc.

MANDERS (*observând-o abia acum*) Cum!? Aici? Şi cu un pahar în mână?

REGINE (*punând repede paharul la o parte*) *Pardon!*

OSVALD Regine pleacă, domnule pastor, cu mine.

MANDERS Pleacă? Cu dumneata?

OSVALD Da, ca soţie, dacă va voi.

MANDERS O, Doamne!…

REGINE N-am nicio vină, domnule pastor.

OSVALD Sau rămâne aici, dacă rămân şi eu.

REGINE (*cu silă*) Aici?!

MANDERS Sunt năucit, doamnă Alving.

DOAMNA ALVING Nu se va întâmpla nici una, nici alta, căci abia acum pot vorbi deschis.

MANDERS Să nu vorbiţi! Nu, nu!

DOAMNA ALVING Ba da, pot şi vreau să vorbesc. Şi totuşi, nu se va dărâma niciun ideal.

OSVALD Mamă, îmi ascunzi ceva. Spune-mi şi mie despre ce e vorba.

REGINE (*ascultând*) Doamnă, auziţi? Lumea strigă afară. (*Trece în seră şi priveşte prin geamlâc.*)

OSVALD (*ducându-se spre fereastra din stânga*) Ce s-a întâmplat? De unde vine atâta lumină?

REGINE (*exclamă*) Arde azilul!

DOAMNA ALVING (*la fereastră*) Arde!

MANDERS Cu neputinţă! Adineauri am plecat de-acolo.

OSVALD Unde mi-e pălăria? Mda! Azilul tatălui meu! (*Iese repede pe uşa dinspre grădină.*)

DOAMNA ALVING Adu-mi basmaua, Regine! Ce vâlvătaie!

MANDERS E îngrozitor, doamnă Alving! Arde osânda acestei case blestemate.

DOAMNA ALVING Da, da. Hai, Regine. (*Ies în grabă amândouă prin vestibul.*)

MANDERS (*împreunându-şi mâinile*) Şi nimic nu e asigurat! (*Iese tot pe acolo.*)

Actul III

(Acelaşi decor. Toate uşile sunt deschise. Pe masă arde o lampă. Afară e întuneric. Se vede numai o licărire slabă de foc la stânga, în fund.

La ridicarea cortinei, doamna Alving, cu o basma mare pe cap, stă în picioare în seră şi priveşte afară. Regine, purtând şi ea o basma, stă puţin mai în urmă.)

DOAMNA ALVING A ars totul. Până-n temelii.

REGINE În pivniţă încă mai arde.

DOAMNA ALVING De ce nu s-o fi întorcând Osvald? Nu se mai poate salva nimic.

REGINE N-ar trebui să-i duc pălăria?

DOAMNA ALVING Nu şi-a luat-o?

REGINE (*arătând în vestibul*) E în cuier.

DOAMNA ALVING Las-o acolo. Trebuie să vină. Mă duc să văd… (*Iese pe uşa dinspre grădină.*)

MANDERS (*intrând din vestibul*) Doamna Alving nu-i aici?

REGINE A coborât în grădina.

MANDERS E cea mai groaznică noapte din viaţa mea.

REGINE Ce nenorocire, domnule pastor! Nu-i aşa?

MANDERS A, nu-mi mai aminti! Nici n-am curajul să mă gândesc.

REGINE Cum s-o fi întâmplat?

MANDERS Nu mă mai întreba, domnişoară. De unde vrei să ştiu eu? De ce mă mai sâcâi acum? Nu mi-ajunge că taică-tău…

REGINE Ce-i cu el?

MANDERS M-a zăpăcit rău de tot.

(*Tâmplarul Engstrand intră prin vestibul.*)

ENGSTRAND Domnule pastor…

MANDERS (*întorcându-se îngrozit*) Şi aici mă cauţi?

ENGSTRAND Da, păcatele mele! E nenorocire mare, domnule pastor!

MANDERS (*plimbându-se încoace şi încolo*) Din păcate! Din păcate!

REGINE De unde a izbucnit?

ENGSTRAND Uite de unde, de la magazia aia. (*Încet.*) Am dat de dracu, fata mea! (*Cu glas tare.*) Şi pe mine o să cadă beleaua, dacă domnul pastor va fi învinuit cu ceva în istoria asta.

MANDERS Te asigur, Engstrand, că…

ENGSTRAND Numai dumneavoastră, domnule pastor, aţi umblat pe-acolo cu lumânări.

MANDERS (*oprindu-se*) Asta numai dumneata o spui. Eu nu-mi aduc aminte să fi avut vreo lumânare în mână.

ENGSTRAND Da’ v-am văzut foarte bine cum aţi luat mucul lumânării între degete şi l-aţi aruncat în talaş.

MANDERS Ai văzut asta?

ENGSTRAND Cu ochii mei.

MANDERS Nu pot să înţeleg. De altfel, nu am obiceiul să sting lumânările astfel.

ENGSTRAND Şi totuşi aşa aţi făcut, din nebăgare de seamă. E primejdie mare, domnule pastor?

MANDERS (*plimbându-se agitat*) Nu mă mai întreba nimic, te rog.

ENGSTRAND (*luându-se după el*) Şi nici măcar n-aţi asigurat azilul?

MANDERS (*fără a se opri*) Nu, nu! Cred că m-ai auzit, nu?

ENGSTRAND (*fără a-l slăbi*) N-aţi făcut asigurarea, şi gata! A izbucnit focul. Doamne! Ce nenorocire!

MANDERS (*ştergându-şi năduşeala de pe obraz*) Nu-mi mai aduce aminte, Engstrand!

ENGSTRAND O nenorocire s-a abătut asupra unui aşezământ de binefacere, care ar fi fost în folosul oraşului, al ţinutului!… Cred că gazetele n-or să vă cruţe deloc, domnule pastor.

MANDERS Tocmai la asta mă gândesc. E partea cea mai tristă a întregii întâmplări. Atacurile şi acuzaţiile pline de ură care vor urma. Mă gândesc cu groază la ele.

(*Doamna Alving intră din grădină.*)

DOAMNA ALVING Nimeni nu-l poate face să se dezlipească de lângă foc.

MANDERS Aţi venit, doamnă?

DOAMNA ALVING Iată că ai pierdut ocazia, domnule pastor, de a rosti cuvântul de inaugurare.

MANDERS O, sunt foarte mâhnit!

DOAMNA ALVING (*încet*) Mai bine că s-a întâmplat aşa. Azilul a fost o piază rea.

MANDERS Credeţi?

DOAMNA ALVING Dumneata, nu?

MANDERS Oricum, nenorocirea e foarte mare.

DOAMNA ALVING Să vorbim despre ea ca despre ceva obişnuit. Îl aştepţi pe domnul pastor, Engstrand?

ENGSTRAND (*la uşa dinspre vestibul*) Îl aştept, da.

DOAMNA ALVING Ia loc, atunci.

ENGSTRAND Mulţumesc. Stau bine şi-aşa.

DOAMNA ALVING (*către pastorul Manders*) Probabil că vrei să pleci cu vaporul?

MANDERS Da. Peste o oră.

DOAMNA ALVING Fii bun şi ia-ţi înapoi toate hârtiile. Nu vreau să mai ştiu de nimic… Alte probleme mă frământă acum.

MANDERS Doamnă Alving…

DOAMNA ALVING Îţi voi trimite o procură ca să rânduieşti totul după cum vei crede de cuviinţă.

MANDERS Voi îndeplini bucuros această însărcinare. Din fericire, clauzele donaţiei mai pot fi încă schimbate în întregime.

DOAMNA ALVING Sigur că da.

MANDERS Mă gândesc deocamdată să fac aşa fel încât lotul Solvik să revină parohiei. Despre terenul arabil nu se poate spune că e lipsit de valoare. Va putea fi întrebuinţat oricând cu folos, într-un scop sau altul. Iar veniturile sumelor depuse la Casa de economii se pot utiliza în sprijinul unei întreprinderi oarecare, în folosul oraşului.

DOAMNA ALVING Cum vei crede de cuviinţă! Mie îmi este absolut indiferent acum.

ENGSTRAND Gândiţi-vă la căminul pentru marinari, domnule pastor.

MANDERS Vom chibzui cum e mai bine.

ENGSTRAND Păi dac-om sta să chibzuim, apoi aşa rămâne!

MANDERS (*cu un suspin*) De altfel, nu ştiu dacă mai depinde ceva de mine. E posibil ca opinia publică să mă oblige să mă retrag. Totul depinde de rezultatul anchetei privind cauzele incendiului.

DOAMNA ALVING Ce-ai spus?

MANDERS Şi rezultatul nu se poate şti dinainte!

ENGSTRAND (*apropiindu-se*) Ba da. Mai e şi Jacob Engstrand pe-aici…

MANDERS Da, da, însă…

ENGSTRAND (*mai încet*)… şi Jacob Engstrand nu-i omul care să părăsească un binefăcător în clipe grele!

MANDERS Cum, dragul meu?

ENGSTRAND Jacob Engstrand e ca un înger salvator, domnule pastor.

MANDERS O, nu! Nu pot să accept…

ENGSTRAND Totuşi, aşa va fi. Cunosc eu pe unul care cândva a luat vina asupra sa, în locul altuia…

MANDERS Jacob! (*Strângându-i mâna.*) Eşti un om cu totul neobişnuit. Vei fi ajutat să-ţi deschizi hanul pentru marinari. Poţi fi sigur! (*Engstrand vrea să mulţumească, dar nu poate din cauza emoţiei. Pastorul îşi atârnă geanta pe umăr.*) Acum haide. Plecăm împreună.

ENGSTRAND (*încet, către Regine, la uşa sufrageriei*) Vino cu mine, fetiţo. Vei trăi ca în sânul lui Avraam.

REGINE (*dând din cap*) *Merci!* (*Se duce în vestibul şi aduce bagajul pastorului.*)

MANDERS Rămâneţi cu bine, doamnă Alving. Şi să dea Dumnezeu ca duhul ordinei şi al legii sa pătrundă cât mai curând în acest cămin.

DOAMNA ALVING La revedere, domnule pastor. (*Se îndreaptă spre seră, văzându-l pe Osvald că vine pe uşa dinspre grădină.*)

ENGSTRAND (*ajutându-l, împreună cu Regine, pe pastor să-şi pună*

paltonul) La revedere, copila mea. Şi dacă ţi se întâmplă ceva, ştii unde-l poţi găsi pe Jacob Engstrand. (*Încet.*) În strada Portului… (*Către doamna Alving şi Osvald.*) Iar casa pentru marinarii călători se va numi „Căminul şambelanului Alving”. Şi dacă voi conduce căminul după principiile mele, vă promit că va fi demn de răposatul şambelan.

MANDERS (*în pragul uşii*) Hm! Haide, dragă Engstrand. La revedere! La revedere! (*Ies împreună prin vestibul.*)

OSVALD (*îndreptându-se spre masă*) Despre ce casă vorbea?

DOAMNA ALVING Despre un fel de azil pe care vrea să-l deschidă cu ajutorul pastorului Manders.

OSVALD Ca să ardă la fel cum a ars şi ăsta?

DOAMNA ALVING De ce crezi aşa?

OSVALD Toate vor lua foc. Nimic nu va rămâne care să mai amintească de tata. Şi eu stau aici şi ard. (*Regine îl priveşte cu mirare.*)

DOAMNA ALVING Osvald, dragul meu copil, nu trebuia să rămâi atât de mult acolo…

OSVALD (*aşezându-se la masă*) Poate că ai dreptate.

DOAMNA ALVING Să te şterg pe faţă, Osvald. Eşti ud leoarcă. (*Îl şterge cu batista.*)

OSVALD (*privind indiferent înaintea lui*) Mulţumesc, mamă.

DOAMNA ALVING Poate eşti obosit. Nu vrei să te culci puţin?

OSVALD (*neliniştit*) Nu mă culc. Nu dorm niciodată. Mă fac numai că dorm. O să vină şi somnul la timpul lui.

DOAMNA ALVING (*privind îngrijorată*) Eşti bolnav, într-adevăr, dragul meu.

REGINE (*alarmată*) Nu vă simţiţi bine, domnule Alving?

OSVALD (*nerăbdător*) Închideţi toate uşile. Spaima de moarte…

DOAMNA ALVING Închide uşile, Regine. (*Regine închide uşile şi rămâne în faţa celei de la vestibul. Doamna Alving împinge un scaun spre*

cel pe care stă Osvald, şi se aşază lângă el.) Rămân lângă tine.

OSVALD Bine faci. Să rămână şi Regine. Să rămână mereu lângă mine. Vrei să mă ajuţi, Regine, spune?

REGINE Nu înţeleg…

DOAMNA ALVING Să te ajute?

OSVALD Da, când o să fie nevoie.

DOAMNA ALVING Osvald, o ai pe mama ta să te ajute!

OSVALD Tu? (*Zâmbind.*) Nu, mamă, tu n-ai cum să mă ajuţi! (*Râde cu hohote.*) Tu? Ha, ha, ha! (*Privind-o serios.*) De altfel, erai gata să mă ajuţi. (*Cu violenţă.*) De ce nu mă tutuieşti, Regine? De ce nu-mi zici „Osvald"?

REGINE (*încet*) Nu cred că o să-i facă plăcere doamnei.

DOAMNA ALVING Mai aşteaptă puţin şi o să ai voie. Stai şi tu jos, aici lângă noi. (*Regine se aşază de partea cealaltă a mesei, liniştită dar şovăitoare.*) Şi-acum, dragul meu copil chinuit, îţi voi lua povara de pe suflet…

OSVALD Tu, mamă?

DOAMNA ALVING Da! Tot ceea ce spui că e remuşcarea ta, căinţa şi durerea ta…

OSVALD Crezi că vei putea?

DOAMNA ALVING Da, acuma pot, Osvald. Mi-ai vorbit mai înainte despre bucuria de a trăi, şi iată că în viaţa mea s-a ivit parcă o lumină nouă.

OSVALD (*dând din cap*) Nu înţeleg nimic.

DOAMNA ALVING Îl ţii minte pe tatăl tău când era locotenent?! Cât se mai bucura de viaţă!…

OSVALD Ştiu.

DOAMNA ALVING Privindu-l, ai fi zis că era ca o zi de sărbătoare! Avea o forţă imensă şi era plin de viaţă.

OSVALD Ei da, şi?

DOAMNA ALVING Şi un asemenea copil setos de viaţă – căci era un copil pe vremea aceea – a trebuit să vină acasă, într-un orăşel care nu-i putea oferi nimic din bucuriile vieţii, ci numai câteva distracţii. A venit aici fără niciun ţel în viaţă. Îşi avea numai slujba. Nu se putea dărui cu tot sufletul nici unei activităţi. Avea numai de rezolvat afaceri. Şi niciunul dintre camarazii lui nu ştia ce înseamnă bucuria de a trăi. Toţi erau nişte trântori şi nişte cheflii…

OSVALD Mamă!

DOAMNA ALVING Şi atunci s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple.

OSVALD Ce trebuia să se întâmple?

DOAMNA ALVING Tu singur spuneai ce s-ar întâmpla cu tine dacă ai rămâne acasă.

OSVALD Vrei să spui că tata…

DOAMNA ALVING Sărmanul tău tată n-a găsit niciodată modul în care să-şi reverse marea bucurie de a trăi care clocotea în el. Eu, pe de altă parte, nu i-am înveselit niciodată căminul.

OSVALD Nici tu?

DOAMNA ALVING Mi se spusese, fusesem învăţată să-mi fac datoria şi alte lucruri de-astea în care am crezut atâta vreme. Nu mi se vorbise decât de datorie, de a mea, de a lui şi mai ştiu eu de a cui. Cred, Osvald, că eu i-am făcut căminul nesuferit.

OSVALD De ce nu mi-ai scris niciodată despre lucrurile astea?

DOAMNA ALVING M-am gândit întotdeauna că erai copilul lui.

OSVALD Şi la ce rezultat ai ajuns?

DOAMNA ALVING (*încet*) Am înţeles deplin un singur lucru: că tatăl tău era un om sfârşit înainte ca tu să te fi născut.

OSVALD (*dominându-se*) Ah! (*Se ridică şi se duce la fereastră.*)

DOAMNA ALVING Şi mă stăpânea zilnic un singur gând: că Regine, de fapt, făcea parte din familie, ca şi băiatul meu.

OSVALD (*întorcându-se repede*) Regine?

REGINE Eu?

DOAMNA ALVING Acum ştiţi amândoi adevărul.

OSVALD Regine!

REGINE Vasăzică mama a fost o stricată!

DOAMNA ALVING Maică-ta a fost în multe privinţe o femeie de ispravă.

REGINE Totuşi a fost una din alea… De multe ori am bănuit, dar… Daţi-mi voie, doamnă, să plec imediat.

DOAMNA ALVING Chiar vrei să pleci?

REGINE Da, vreau!

DOAMNA ALVING Vrei, desigur, dar…

OSVALD (*se apropie de Regine*) Să pleci acum? Faci parte încă din casa asta.

REGINE *Merci*, domnule Alving. Acum ţi-aş putea spune pe nume, dar nu mai e cazul.

DOAMNA ALVING Regine, n-am fost sinceră cu tine.

REGINE E drept că ar fi fost păcat să-mi spuneţi. Dacă aş fi ştiut că Osvald e bolnav… Acum nu mai poate fi nimic între noi. Nu pot să rămân aici, la ţară, să-mi irosesc viaţa pentru nişte bolnavi.

OSVALD Nici măcar pentru o fiinţă care ţi-e atât de apropiată?

REGINE N-aş putea. O fată săracă trebuie să se bucure de viaţă. Altfel se pomeneşte într-o bună zi pe drumuri. Iar mie, doamnă, mi-e dragă viaţa.

DOAMNA ALVING Numai să nu apuci pe căi greşite…

REGINE Dacă se va întâmpla, voi zice că aşa a fost să fie. Dacă Osvald seamănă cu tatăl său, tot aşa semăn şi eu cu mama. Puteţi să-mi spuneţi, doamnă, dacă pastorul Manders cunoaşte adevărata mea situaţie?

DOAMNA ALVING Da! Pastorul Manders ştie tot.

REGINE Atunci trebuie să plec cât mai repede, cu vaporul. Domnul pastor e un om bun şi mă va ajuta. Am încredere că tâmplarul n-o să-mi ia banii pe care…

DOAMNA ALVING N-o să ţi-i ia.

REGINE (*uitându-se fix la ea*) Aţi fi putut să mă creşteţi, doamnă, ca pe copilul unui om de lume, şi mi-ar fi prins bine. (*Dând din cap*.) În fine, acum e totuna. (*Aruncând o privire amărâtă spre sticla nedestupată.*) Aş putea să mai vin să beau şampanie cu oameni din societatea bună.

DOAMNA ALVING Dacă ţi se va face dor de un cămin, Regine, sa vii la mine.

REGINE Vă mulţumesc, doamnă. Pastorul Manders va avea grijă de mine. Iar dacă lucrurile nu vor merge bine, ştiu o casă unde voi găsi întotdeauna un refugiu.

DOAMNA ALVING Care?

REGINE Azilul şambelanului Alving.

DOAMNA ALVING Acum văd bine, Regine. Te cufunzi în prăpastie.

REGINE Puţin îmi pasă! Adio! (*Salută şi iese prin vestibul.*)

OSVALD (*uitându-se pe fereastră*) A plecat?

DOAMNA ALVING Da.

OSVALD (*bombănind*) Simt că înnebunesc!

DOAMNA ALVING (*apropiindu-se de el şi punându-i mâna pe umăr*) Atât de puternic te-a zguduit adevărul?

OSVALD (*întorcându-şi faţa spre ea*) Deci, numai tata e de vină, spui tu?

DOAMNA ALVING Da, e vina nefericitului tău tată. Mă tem să nu-ţi fi făcut rău ceea ce ţi-am spus.

OSVALD De ce? M-a zguduit, ce-i drept, dar, în fond, nu are nicio importanţă.

DOAMNA ALVING Nu are nicio importanţă că tatăl tău a fost atât de nefericit?

OSVALD Îl compătimesc, fireşte, ca pe oricare altul, însă…

DOAMNA ALVING Ca pe oricare altul? Era tatăl tău!

OSVALD (*nerăbdător*) Ce tot îmi vorbeşti de el?! Eu n-am ştiut niciodată că am cu adevărat un tată. Mi-l amintesc doar cum m-a făcut să-mi vărs sufletul într-o zi.

DOAMNA ALVING E îngrozitor ca un copil să nu simtă iubire pentru tatăl său!

OSVALD Chiar când copilul nu are de ce să-l iubească?… Mai ţii la vechea erezie, tu, care altfel eşti o femeie atât de luminată?

DOAMNA ALVING E numai o erezie?

OSVALD Înţelege şi tu, mamă! E vorba de una dintre acele credinţe care circulă în toată lumea despre…

DOAMNA ALVING (*tremurând*) Despre strigoi!

OSVALD (*începând să se plimbe*) Da, le poţi spune strigoi.

DOAMNA ALVING (*izbucnind*) Osvald! Nici tu nu mă iubeşti?

OSVALD Pe tine, oricum, te cunosc…

DOAMNA ALVING Da, mă cunoşti. Atâta tot?

OSVALD Şi ştiu cât de mult ţii la mine. De aceea trebuie să-ţi fiu recunoscător. Şi poţi să-mi fii de mare folos acum, când sunt bolnav.

DOAMNA ALVING S-ar putea altfel, Osvald? Aproape că-mi vine să-ţi binecuvântez boala care te-a îndemnat să vii acasă. Văd însă că nu te mai am. Te gândeşti în altă parte.

OSVALD (*nerăbdător*) Da, da. Sunt numai vorbe goale. Ştii bine, mamă, că sunt bolnav. Nu mă pot ocupa prea mult cu alte lucruri. Trebuie să mă gândesc mai ales la mine.

DOAMNA ALVING (*încet*) Nu voi fi pretenţioasă; voi avea răbdare.

OSVALD Şi vei fi fericită, mamă.

DOAMNA ALVING Da, dragul meu. Ai dreptate. (*Se apropie de el.*) Spune-mi, te-am liberat de remuşcările, de reproşurile tale?

OSVALD Da, m-ai liberat de ele. Dar cine mă va libera de teamă?

DOAMNA ALVING De teamă?

OSVALD (*plimbându-se*) Regine izbutise să mi-o alunge.

DOAMNA ALVING Nu înţeleg. Ce e cu teama şi cu Regine?

OSVALD E tare târziu, mamă?

DOAMNA ALVING Nu mai e mult până la ziuă. (*Se uită în seră.*) Colo, pe dealuri, se revarsă zorile. Şi e senin, Osvald. Încă puţin, şi vei vedea soarele.

OSVALD Mă bucură. De multe lucruri aş putea să mă bucur şi pentru multe aş vrea să trăiesc…

DOAMNA ALVING Da!

OSVALD Chiar dacă n-aş mai putea să lucrez.

DOAMNA ALVING În scurtă vreme o să poţi lucra iar, dragul meu. Nu mai e nimic care să te roadă şi să-ţi întunece gândurile.

OSVALD Bine că m-ai scăpat de nălucirile care mă frământau! Şi pentru că veni vorba de ele, (*se aşază pe canapea*) să stăm puţin de vorbă, mamă…

DOAMNA ALVING Da, să stăm de vorbă. (*Împinge un fotoliu spre canapea şi se aşază.*)

OSVALD Până una, alta, răsare şi soarele. Acum ştii ce vreau. N-o să mai am nici teama asta.

DOAMNA ALVING Ce ştiu?

OSVALD (*fără s-o audă*) N-ai spus tu, mamă, aseară, că nu există niciun lucru în lume pe care să nu-l faci pentru mine, dacă te-aş ruga?

DOAMNA ALVING Da, aşa ţi-am spus.

OSVALD Şi n-o să-ţi iei cuvântul înapoi, mamă?

DOAMNA ALVING Fii sigur de asta, dragul meu băiat. Nu

trăiesc decât pentru tine.

OSVALD Ascultă ce-ţi spun. Ştiu că tu ai un suflet tare. Nu te vei prăbuşi când vei auzi.

DOAMNA ALVING E ceva atât de îngrozitor?

OSVALD Să nu începi să plângi. Auzi? Îmi făgăduieşti? Vom sta de vorbă liniştiţi. Îmi făgăduieşti, mamă?

DOAMNA ALVING Da, da, îţi făgăduiesc. Spune-mi ce ai de spus.

OSVALD Află că nu povestea cu oboseala şi cu sila de lucru e de fapt boala de care sufăr.

DOAMNA ALVING Care e-atunci?

OSVALD Boala pe care am moştenit-o (*arată spre frunte şi adaugă încetişor*) e aici, înăuntru.

DOAMNA ALVING (*aproape mută de uimire*) O, nu, Osvald!

OSVALD Nu plânge. Nu pot îndura să te văd plângând. Da, mamă, boala e aici şi stă la pândă. Poate să izbucnească în orice clipă.

DOAMNA ALVING Vai, e înfiorător!

OSVALD Linişteşte-te! Acesta-i adevărul.

DOAMNA ALVING (*tresărind*) Nu-i adevărat, Osvald! E imposibil! Nu se poate!

OSVALD În străinătate am avut o criză. A trecut repede. Când am aflat însă ce se petrecuse cu mine, m-a cuprins deodată teama şi am venit la tine cât am putut de repede.

DOAMNA ALVING Teama, vasăzică!

OSVALD Da, e cumplită! Cel puţin dacă ar fi fost vorba de o boală oarecare; căci nu mi-e frică de moarte, deşi aş vrea să trăiesc cât mai mult.

DOAMNA ALVING Trebuie să trăieşti, Osvald!

OSVALD E îngrozitor! Să ajungi iarăşi un copil neputincios, să fii hrănit, să fii… O! E de neînchipuit!

DOAMNA ALVING De un copil se îngrijeşte mama lui.

OSVALD (*sare în sus*) Nu, niciodată. Tocmai asta nu vreau. Mă înfioară gândul că voi rămâne aşa cine ştie câţi ani, să îmbătrânesc şi să încărunțesc. Într-o bună zi, s-ar putea întâmpla să mori şi să rămân fără tine. (*Se aşază în fotoliul doamnei Alving.*) Doctorul a spus că cel mai adesea boala nu se sfârşeşte printr-o moarte imediată. Ar fi vorba de o sclerozare a creierului, sau cam aşa ceva. (*Zâmbind cu amărăciune.*) Expresia pare frumoasă. Sugerează nişte draperii roşii şi grele de catifea de mătase, delicată la pipăit.

DOAMNA ALVING (*strigă*) Osvald!

OSVALD (*sare iar în sus şi începe să se plimbe*) Şi iată, mi-ai luat-o pe Regine. Cel puţin dacă aş fi avut-o pe ea. M-a ajutat mult.

DOAMNA ALVING (*apropiindu-se de el*) Ce vrei să spui, dragul meu? Există în lume vreun ajutor pe care să nu ți-l pot da eu?

OSVALD După ce mi-a trecut criza pe care am avut-o în străinătate, doctorul mi-a spus că e posibilă o recidivă – şi recidivează într-adevăr – după care nu mai există nicio speranță.

DOAMNA ALVING Şi l-a lăsat inima să-ţi spună?…

OSVALD I-am cerut eu să-mi spună, avertizându-l că am de luat anumite dispoziţii legale. (*Zâmbeşte cu şiretenie.*) Aşa şi era. (*Scoate o cutioară din buzunarul interior de la piept.*) Vezi cutioara asta, mamă?

DOAMNA ALVING Ce e în ea?

OSVALD Morfină.

DOAMNA ALVING (*privindu-l cu groază*) Osvald, copilul meu!

OSVALD Sunt douăsprezece capsule.

DOAMNA ALVING (*punând mâna pe el*) Dă-mi cutia, Osvald!

OSVALD Încă nu, mamă. (*O pune la loc, în buzunar.*)

DOAMNA ALVING E sfârşitul meu!

OSVALD Nu-i niciun sfârşit. Dacă Regine ar fi rămas aici, i-aş spune starea mea şi aş ruga-o să-mi dea ajutorul din urmă. Sunt

sigur că m-ar ajuta.

DOAMNA ALVING Niciodată!

OSVALD Când ar începe agonia şi m-ar vedea zăcând fără speranţă ca un plod lepădat, fără nicio şansă de salvare…

DOAMNA ALVING Regine n-ar face-o pentru nimic în lume!

OSVALD Ba ar face-o. E o fată uşuratică. S-ar plictisi repede să-i poarte de grijă unui bolnav ca mine.

DOAMNA ALVING Slavă Domnului că nu mai e aici!

OSVALD Acum o să mă ajuţi tu, mamă.

DOAMNA ALVING (*ţipând*) Eu?!

OSVALD Cine mi-e mai apropiat decât tine?

DOAMNA ALVING Eu!? Mama ta?!

OSVALD Într-adevăr!

DOAMNA ALVING Eu, care ţi-am dat viaţă?!

OSVALD Nu te-am rugat eu să mi-o dai. Şi ce fel de viaţă mi-ai dat? N-am nevoie de ea. Poţi să ţi-o iei înapoi.

DOAMNA ALVING Ajutor! Ajutor! (*Fuge în vestibul.*)

OSVALD (*după ea*) Nu pleca. Unde te duci?

DOAMNA ALVING (*din vestibul*) Să aduc un doctor. Lasă-mă!

OSVALD (*din acelaşi loc*) Nu vei pleca. Nu mai intră nimeni aici. (*Răsuceşte cheia.*)

DOAMNA ALVING (*întorcându-se*) Osvald! Osvald! Copilul meu!

OSVALD (*urmând-o*) Ce inimă de mamă ai, dacă mă poţi lăsa să sufăr de teama asta nepătrunsă?

DOAMNA ALVING (*după un moment de linişte*) Iată mâna mea!

OSVALD Îmi făgăduieşti?

DOAMNA ALVING Dacă va fi nevoie. Dar nu va fi. Nu, nu, e imposibil.

OSVALD Să sperăm. Şi să trăim împreună cât mai mult. Îţi mulţumesc, mamă. (*Se aşază în fotoliul pe care doamna Alving l-a împins*

spre canapea. Se luminează de ziuă. Lampa continuă să ardă pe masă.)

DOAMNA ALVING (*apropiindu-se sfios*) Eşti mai liniştit acum?

OSVALD Da.

DOAMNA ALVING (*aplecându-se spre el*) A fost o închipuire nebună a ta, Osvald. Numai închipuire. Acum te vei odihni. Aici, la mama ta, scumpul meu copil. Vei căpăta orice vei dori, la un singur semn, ca pe vremea când erai mic. Vezi? Accesul a trecut. A trecut foarte repede. Ştiam bine că va trece. Şi vom avea o zi atât de frumoasă, Osvald, dragul meu, o vreme cu soare. Acum o să-ţi vezi căminul într-o lumină mai bună.

(*Se duce la masă şi stinge lampa. Răsare soarele.*
În fund se zăresc gheţarul şi piscurile în lumina însorită a dimineţii.)

OSVALD (*şade în fotoliu, cu spatele spre fund, fără a se mişca. Apoi, deodată*) Mamă, dă-mi soarele!

DOAMNA ALVING (*la masă, privindu-l uluită*) Ce-ai spus, dragul meu?

OSVALD (*repetă cu glas domol*) Soarele! Soarele!

DOAMNA ALVING (*ducându-se lângă el*) Ce-i cu tine, Osvald? (*Osvald pare că se ghemuieşte pe fotoliu; i se moaie toţi muşchii; faţa lui nu are nicio expresie; ochii privesc înceţoşaţi. Doamna Alving tremură de groază.*) Ce ai, Osvald? (*Cade în genunchi lângă el şi îl scutură.*) Osvald! Osvald! Uită-te la mine! Nu mă recunoşti?

OSVALD (*cu glas domol, ca şi mai înainte*) Soarele! Soarele!

DOAMNA ALVING (*sare în sus deznădăjduită, îşi smulge părul şi strigă*) Nu mai pot îndura! (*Încremenită, şopteşte.*) Nu mai pot! (*Deodată.*) Unde le-ai pus? (*Pipăindu-l înfrigurată la piept.*) Aici! (*Face câţiva paşi înapoi şi strigă.*) Nu, nu, nu! Nu, nu! (*Stă la distanţă de câţiva paşi de el, cu mâinile în părul încâlcit şi îl priveşte cu o groază mută.*)

OSVALD (*nemişcat, ca şi înainte*) Soarele! Soarele!

Un duşman al poporului

Dramă în cinci acte

(*1882*)

În româneşte de
Sidonia Drăguşanu *şi* N Filipovici

Personajele

DOCTORUL TOMAS STOCKMANN, balneolog.

DOAMNA STOCKMANN, soţia lui.

PETRA, fiica lor, institutoare.

EILIF si MORTEN fii lor în etate de 13 şi 10 ani.

PETER STOCKMANN, fratele mai mare al doctorului, primar, poliţai, preşedinte al consiliului de administraţie al societăţii balneare etc.

MORTEN KIIL, tăbăcar, tatăl adoptiv al doamnei Stockmann.

HOVSTAD, redactor la „Curierul poporului”.

BILLING, colaborator la aceeaşi gazetă.

HORSTER, căpitan de marină.

ASLAKSEN, tipograf.

Participanţi la o întrunire populară: bărbaţi din toate clasele sociale, câteva femei şi un grup de şcolari.

(*Acţiunea se petrece într-un oraş de pe litoral, în sudul Norvegiei.*)

Actul I

(Seara, în locuinţa doctorului Stockmann; un salon modest, dar curat şi frumos mobilat. În peretele din dreapta, două uşi: cea din fund dă în vestibul, cea din faţă în cabinetul doctorului. La stânga, în dreptul uşii dinspre vestibul, altă uşă care răspunde în celelalte încăperi ale apartamentului. La mijlocul peretelui din stânga, o sobă de teracotă; mai în faţă, un divan cu oglindă deasupra, în faţa căruia se află o masă ovală cu o cuvertură aşternută pe ea. Pe masă, o lampă cu abajur, aprinsă. În fund, o uşă deschisă spre sufragerie. Masa, cu o lampă aprinsă pe ea, e pregătită pentru cină.

Billing stă la masă, cu un şervet înnodat în jurul gâtului. Doamna Stockmann, lângă el, îi oferă o farfurie cu o bucată mare de friptură. Celelalte locuri de la masă sunt neocupate. Faţa de masă e în dezordine, ca după un ospăţ terminat.)

DOAMNA STOCKMANN Asta e, domnule Billing: cine vine prea târziu la masă, găseşte mâncarea rece.

BILLING (*mâncând*) Friptura e excelentă, delicioasă.

DOAMNA STOCKMANN Soţul meu, după cum ştii, e întotdeauna foarte punctual la masă.

BILLING Nu face nimic. Când sunt singur şi nu mă supără nimeni, parcă mâncarea îmi tihneşte mai bine!

DOAMNA STOCKMANN Mai ales dacă ai poftă. (*Atentă spre vestibul.*) Mi se pare că e Hovstad…

BILLING Probabil.

(*Intră primarul cu paltonul pe el, cu chipiul de uniformă şi cu baston.*)

PRIMARUL Bună seara, cumnăţică.

DOAMNA STOCKMANN (*intrând în salon*) Bună seara, Peter! Dumneata erai? Ce bine că dai pe la noi!

PRIMARUL Eram în trecere pe-aici şi… O! Dar mi se pare că ai oaspeţi.

DOAMNA STOCKMANN (*cam încurcată*) Nu… Un musafir ocazional. (*Repede.*) Hai, intră să iei o gustare.

PRIMARUL Eu? Nu, mulţumesc, dragă. Seara mă feresc ca de nu ştiu ce de mâncare gătită. Cu indigestia mea…

DOAMNA STOCKMANN Fă şi dumneata o dată o excepţie…

PRIMARUL Nici vorbă! Eu ţin la ceaiul meu cu sandviş. E, în definitiv, mai sănătos şi chiar ceva mai economic.

DOAMNA STOCKMANN (*zâmbind*) Poate vrei să spui că eu şi cu Tomas suntem prea risipitori?

PRIMARUL Dumneata, cumnată, nu eşti. Departe de mine gândul ăsta. (*Arătând spre cabinetul doctorului.*) Nu-i acasă?

DOAMNA STOCKMANN Nu. A ieşit cu băieţii să facă o mică plimbare, după masă.

PRIMARUL Crede că asta îi prieşte? (*Ascultând.*) Mi se pare că vine.

DOAMNA STOCKMANN E altcineva. (*Se aude o bătaie în uşă.*) Intră! (*Intră din vestibul redactorul Hovstad.*) Dumneata erai, domnule Hovstad?

HOVSTAD Da. Vă rog să mă scuzaţi, doamnă. Am fost reţinut la tipografie. Bună seara, domnule primar!

PRIMARUL (*salutând cu oarecare răceală*) Bună seara, domnule redactor. Aţi venit desigur cu treburi.

HOVSTAD Da, în parte. E vorba să publicăm ceva la gazetă.

PRIMARUL Îmi închipui. Am auzit că fratele meu e un colaborator foarte activ la „Curierul poporului”.

HOVSTAD Da, îi place să scrie din când în când pentru gazeta noastră, mai ales dacă are de spus un adevăr, în cutare sau cutare problemă.

DOAMNA STOCKMANN (*către Hovstad*) Pofteşte, rogu-te. (*Arată spre sufragerie.*)

PRIMARUL (*către Hovstad*) N-are decât! Nu-i reproşez câtuşi de puţin că se adresează unor cititori de la care speră să vadă ce răsunet are cuvântul lui. De altfel, eu personal, domnule Hovstad, nu am niciun motiv de animozitate faţă de gazeta dumneavoastră.

HOVSTAD Vă cred.

PRIMARUL Pot spune că în oraşul nostru există un frumos spirit de solidaritate, un adevărat spirit cetăţenesc. Şi asta se datoreşte fără îndoială faptului că ne uneşte pe toţi o mare cauză comună.

HOVSTAD Băile noastre, desigur.

PRIMARUL Întocmai! Avem nişte instalaţii balneare mari, moderne, încântătoare. Ţineţi minte vorbele mele, domnule Hovstad: prosperitatea oraşului nostru va depinde într-o măsură din ce în ce mai mare de această întreprindere, în privinţa asta, nu încape nicio îndoială!

DOAMNA STOCKMANN Asta e şi părerea lui Tomas.

PRIMARUL Localitatea noastră a luat un avânt extraordinar în anii din urmă. Lumea e mai înstărită. Se simte viaţă şi mişcare. Valoarea clădirilor şi a terenurilor sporeşte pe zi ce trece.

HOVSTAD Iar şomajul scade.

PRIMARUL Da, şi asta. Povara pe care o reprezintă sărăcimea pentru clasele avute s-a micşorat simţitor şi se va micşora şi mai mult, dacă la vară vom avea un sezon cu adevărat bun: mulţi vizitatori străini şi mulţi bolnavi care să mărească faima băilor noastre.

HOVSTAD Ceea ce se şi prevede, după cât am auzit.

PRIMARUL Avem speranţe frumoase. În fiecare zi primim cereri de informaţii cu privire la locuinţe, la câte şi mai câte.

HOVSTAD Articolul domnului doctor vine, deci, tocmai la timp.

PRIMARUL Ce? A mai scris ceva?

HOVSTAD Am la mine un articol pe care l-a redactat astă-iarnă! Un articol care recomandă băile noastre şi prezintă bunele lor condiţii sanitare. N-am publicat însă articolul, atunci.

PRIMARUL Aha! Avea probabil ceva care nu mergea?

HOVSTAD Nu, dar am socotit că e mai bine să aşteptăm până la primăvară, când lumea începe să-şi facă pregătirile de vilegiatură.

PRIMARUL Foarte bine-aţi făcut, domnule Hovstad.

DOAMNA STOCKMANN Când e vorba de băile noastre, Tomas al meu nu ştie ce-i odihna.

PRIMARUL E şi firesc, doar el este medicul balneolog, plătit de întreprindere.

HOVSTAD Ba de fapt e chiar creatorul lor.

PRIMARUL El? Da? Nu pentru prima dată aud pe unii şi pe alţii spunând acest lucru. Cred, totuşi, că am avut şi eu o oarecare contribuţie la întemeierea acestei întreprinderi…

DOAMNA STOCKMANN Aşa zice întotdeauna şi Tomas.

HOVSTAD Nimeni nu contestă acest lucru, domnule primar. Aţi pornit treaba şi aţi pus ideea în practică. Asta o ştim cu toţii. Am vrut numai să spun că domnul doctor e cel care a dat întreprinderii primul impuls.

PRIMARUL De! Fratele meu a avut totdeauna, din păcate, idei. Pentru realizarea lor e nevoie însă, domnule Hovstad, de altfel de oameni. Mă aşteptam ca măcar cineva în casa asta să…

DOAMNA STOCKMANN Vai, Peter!

HOVSTAD Nu înţeleg ce aţi vrut să spuneţi, domnule primar…

DOAMNA STOCKMANN (*către Hovstad*) Poftim şi ia o gustare, domnule Hovstad. Trebuie să vie şi soţul meu dintr-o clipă în alta.

HOVSTAD Mulţumesc. De… poate să gust ceva… (*Intră în sufragerie.*)

PRIMARUL (*moderându-şi tonul*) Ciudaţi mai sunt şi oamenii ăştia de neam prost! E cu totul lipsit de tact.

DOAMNA STOCKMANN Ce nevoie ai, cumnate, să-ţi faci sânge rău? Nu poţi împărţi frăţeşte cu Tomas cinstea de a fi reuşit să realizaţi împreună treaba asta?…

PRIMARUL Eu pot, el însă e pesemne de altă părere.

DOAMNA STOCKMANN Fleacuri! Dumneata şi Tomas vă împăcaţi doar foarte bine. (*Ascultă.*) Mi se pare că vine şi el. (*Se duce şi deschide uşa dinspre vestibul.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*vorbeşte cu glas tare din vestibul, râzând*) Îţi mai aduc un musafir, Katrine. Nu-i aşa că te bucuri? Fii bun şi intră, căpitane Horster. Lasă-ţi vestonul, acolo, în cuier. Văd că ai ieşit fără palton. Închipuie-ţi, Katrine! Am pus mâna pe el, pe stradă. Abia l-am convins să vină cu mine.

(*Intră căpitanul Horster, care o salută cu o plecăciune pe doamna Stockmann.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*din prag*) Haideţi şi voi, ştrengarilor. Iar sunteţi flămânzi ca nişte lupi. Vino, căpitane, să guşti o fripturică de vacă. (*Îl împinge pe Horster în sufragerie; după ei intră Eilif şi Morten.*)

DOAMNA STOCKMANN N-ai băgat de seamă, Tomas, că mai este cineva la noi?

DOCTORUL STOCKMANN (*întorcându-se din prag*) A! Tu erai, Peter? (*Se duce şi îi strânge mâna.*) Să stăm puţin cu toţii împreună.

PRIMARUL Îmi pare rău, dar eu nu mai pot să rămân decât două clipe.

DOCTORUL STOCKMANN Hai, nu mai face mofturi! Vine îndată punciul! N-ai uitat de punci, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Cum era să uit? Samovarul e pe foc. (*Iese în sufragerie.*)

PRIMARUL Şi punci, după toate!

DOCTORUL STOCKMANN Da. Şezi, te rog, şi să vezi ce bine o să te simţi!

PRIMARUL Mulţumesc, dragul meu. Nu iau niciodată parte la chefuri cu punci.

DOCTORUL STOCKMANN Nu e vorba de niciun chef.

PRIMARUL Mie, totuşi, aşa îmi miroase. (*Uitându-se spre sufragerie.*) Cum e posibil – mă întreb – să se îndoape cineva cu atâta mâncare?

DOCTORUL STOCKMANN (*frecându-şi mâinile*) Nu-ţi face plăcere să vezi cu câtă poftă mănâncă tineretul? Omul trebuie să se hrănească bine ca să prindă puteri, să poată clădi viitorul.

PRIMARUL Te-aş întreba un lucru: ce să clădească, după cum te exprimi tu?

DOCTORUL STOCKMANN Întrebarea asta s-o pui tinerilor, când va veni vremea. Noi, fireşte, nu avem ce vedea. Ce să vadă doi babalâci ca noi?

PRIMARUL Ei da! Epitetul e cât se poate de potrivit.

DOCTORUL STOCKMANN Nu mă lua peste picior, Peter. Îţi mărturisesc că în sufletul meu sunt foarte bucuros şi mulţumit. Mă simt nespus de fericit în mijlocul acestei vieţi care germinează şi înmugureşte. Trăim doar într-o epocă măreaţă. Ca şi cum s-ar deschide o lume nouă în jurul nostru.

PRIMARUL Aşa crezi?

DOCTORUL STOCKMANN Da, aşa cred. Tu, fireşte, nu poţi vedea lucrurile atât de bine cum le văd eu. Ți-ai petrecut toată viața aici, la oraş, unde impresiile se şterg repede. Eu însă, care am trăit atâta amar de ani în fundul acela de ţară din părţile Nordului, rar am întâlnit acolo un om străin care să-mi spună o vorbă încurajatoare. În schimb, acum am impresia că mă aflu într-o mare metropolă.

PRIMARUL Ți-ai găsit, metropolă!

DOCTORUL STOCKMANN Ştiu prea bine că situaţia oraşului nostru nu se poate compara cu a altora. Aici însă pulsează viaţa şi zâmbesc făgăduielile. Sunt atâtea şi atâtea lucruri pentru care merită să muncim, pentru care merită să luptăm. Asta contează! (*Cu glas tare.*) N-a venit poşta, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN (*din sufragerie*) N-a venit, nu.

DOCTORUL STOCKMANN (*în continuare, către primar*) Pe urmă, să-ți spun: altceva e când ai un venit ca lumea. Noi, care am tras atâția ani mâța de coadă, prețuim îndeajuns acest lucru.

PRIMARUL Te cred.

DOCTORUL STOCKMANN Îţi poţi închipui cât de greu am dus-o de multe ori acolo sus, la munte. Acum însă, uite că pot trăi şi eu mai larg. Azi la prânz, de exemplu, am avut friptură de vacă, din care ne-a rămas şi pentru cină. Nu vrei să guşti şi tu? În orice caz, vreau să ți-o arăt. Hai, vino încoa.

PRIMARUL Nu, nu. Te rog.

DOCTORUL STOCKMANN Ei, haide. Ai văzut fața noastră de masă cea nouă?

PRIMARUL Am văzut-o, da.

DOCTORUL STOCKMANN Avem şi abajur la lampă. Toate lucrurile astea care fac casa mai frumoasă – nu ți se pare şi ție? – sunt din economiile realizate de Katrine. Şezi, te rog, puţin. Nu acolo. Aici. Uite ce lumină frumoasă dă abajurul. Cât de elegantă pare încăperea! Nu?

PRIMARUL Ei da, când îţi poţi permite un astfel de lux!

DOCTORUL STOCKMANN Acum, într-adevăr, pot să mi-l permit; Katrine zice că am ajuns să câştig aproape cât ne trebuie.

PRIMARUL Aproape, da…

DOCTORUL STOCKMANN Un om de ştiinţă areînsă dreptul să trăiască ceva mai bine. Te asigur că un funcţionar obişnuit

cheltuieşte pe an mult mai mult decât mine.

PRIMARUL Te cred… Un funcţionar superior…

DOCTORUL STOCKMANN Şi un negustor mare sunt sigur că cheltuieşte mai mult.

PRIMARUL Depinde de împrejurări.

DOCTORUL STOCKMANN De altfel, eu nu arunc banii pe orice, Peter. Cred însă că nu-mi pot refuza plăcerea de a primi câţiva oaspeţi în casa mea. Avem nevoie de acest lucru. Pentru mine, care am trăit izolat atâta vreme, e o necesitate vitală să mă văd înconjurat de oameni tineri, curajoşi, harnici, cu spirit de iniţiativă. Astfel de oameni sunt cei pe care-i vezi acolo, la masă, mâncând cu atâta poftă. Aş vrea să-l cunoşti mai de aproape pe Hovstad…

PRIMARUL A, Hovstad. Mi-a spus adineauri că vrea să publice un nou articol, scris de tine.

DOCTORUL STOCKMANN Scris de mine?

PRIMARUL Da, despre băile noastre. Un articol pe care l-ai scris încă din iarna trecută.

DOCTORUL STOCKMANN Da, ştiu, însă nu vreau să apară acum.

PRIMARUL Nu vrei? Eu cred, totuşi, că acum e momentul nimerit.

DOCTORUL STOCKMANN Poate că ai avea dreptate, în împrejurări normale. (*Se plimbă puţin prin cameră.*)

PRIMARUL (*urmărindu-l cu privirea*) Ce găseşti tu anormal în împrejurările actuale?

DOCTORUL STOCKMANN (*oprindu-se*) Deocamdată nu pot să-ţi spun ce anume. În orice caz, nu astă-seară. Împrejurările pot fi anormale, după cum pot foarte bine să fie normale. O fi poate o simplă închipuire a mea.

PRIMARUL Vorbele tale mi se par foarte enigmatice. Ce s-a

întâmplat, mă rog? Un lucru pe care eu nu se cuvine să-l ştiu? Cred că, în calitatea mea de preşedinte al consiliului de administraţie al băilor…

DOCTORUL STOCKMANN Iar eu cred că… Dar să nu ne certăm, Peter.

PRIMARUL Nici nu mă gândesc. N-am obiceiul să mă cert cu nimeni, cum zici tu. Pretind însă cu toată hotărârea ca orice măsuri să fie luate prin organele legale care au fost create în acest scop. Nu admit căi piezişe şi lăturalnice.

DOCTORUL STOCKMANN Am eu obiceiul să umblu pe căi piezişe şi lăturalnice?

PRIMARUL Ai, în orice caz, obiceiul înnăscut de a urma o cale a ta, proprie, lucru ce nu poate fi îngăduit într-o societate bine organizată. Individul e dator să se supună comunităţii sau, mai bine zis, organelor puse să vegheze la binele obştesc.

DOCTORUL STOCKMANN Se prea poate, dar ce dracu mă priveşte asta pe mine?

PRIMARUL Te priveşte, dragul meu Tomas, fiindcă e vorba de un lucru pe care nu vrei nici în ruptul capului să-l înveţi. Ia seama însă: mai curând sau mai târziu vei ispăşi această greşeală. Ţine minte vorba mea. Rămâi cu bine.

DOCTORUL STOCKMANN Eşti nebun de legat. Mergi pe o cale greşită.

PRIMARUL Eu, pe cale greşită? Te rog să mă scuteşti de asemenea… (*Salutând pe cei din sufragerie.*) La revedere, cumnată. Vă las cu bine, domnii mei! (*Iese.*)

DOAMNA STOCKMANN (*venind din sufragerie*) Ce? A plecat?

DOCTORUL STOCKMANN Da, şi încă supărat foc.

DOAMNA STOCKMANN Ce i-ai mai făcut, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Absolut nimic. Să nu-şi închipuie

însă că-mi poate cere socoteală înainte de termen.

DOAMNA STOCKMANN Pentru ce să-ţi ceară socoteală?

DOCTORUL STOCKMANN Hm! Lasă asta, Katrine. Nu mă mai întreba. Mi se pare însă ciudat că n-a venit încă poşta. (*Hovstad, Billing şi Horster se ridică de la masă şi vin în salon, urmaţi peste puţin de Eilif şi Morten.*)

BILLING (*întinzând braţele*) După o masă ca asta, zău, parcă mă simt alt om.

HOVSTAD Primarul, cum văd eu, n-a fost în toane bune în seara asta.

DOCTORUL STOCKMANN Din cauza stomacului. Suferă de indigestie.

HORSTAD Nici pe noi, cei de la „Curierul poporului”, mi se pare că nu ne prea mistuie…

DOAMNA STOCKMANN Aţi discutat, totuşi, foarte frumos cu el.

HORSTAD Da, însă în momentul de faţă e vorba numai de un fel de armistiţiu.

BILLING Exact. Aşa-i.

DOCTORUL STOCKMANN Trebuie să avem în vedere că bietul Peter e un solitar. Nu are un cămin al lui, în care să se simtă mulţumit. Numai treburi şi iar treburi! Unde mai puneţi ceaiul mizerabil pe care e silit să-l înghită tot timpul! Haideţi, copii! Trageţi scaunele lângă masă. Ce se aude, Katrine, cu punciul nostru?

DOAMNA STOCKMANN (*ducându-se în sufragerie*) Îl aduc îndată.

DOCTORUL STOCKMANN Iar dumneata, căpitane Horster, şezi, te rog, aici pe divan, lângă mine. Te vedem atât de rar pe la noi! Luaţi loc, dragii mei prieteni. (*Domnii se aşază în jurul mesei. Doamna Stockmann vine din sufragerie, aducând o tavă cu samovar, pahare, carafe*

etc.)

DOAMNA STOCKMANN Aveţi aici rachiu, rom şi coniac. Serviţi-vă fiecare cu ce vă place…

DOCTORUL STOCKMANN (*luând un pahar*) Da, ne vom servi. (*În timp ce se amestecă punciul.*) Să vină şi ţigările. Tu ştii, Eilif, unde-i cutia. Şi tu, Morten, adu-mi pipa. (*Băieţii intră în camera din dreapta, în faţă.*) Mi se pare că Eilif îmi şterpeleşte din când în când câte o ţigară. Dar eu mă fac că nu observ. (*Strigă.*) Nu uita, Morten, adu-mi şi tichia! Spune-i tu, Katrine, unde am pus-o! Uite că a şi găsit-o! (*Băieţii aduc tot ce li s-a cerut.*) Fiţi buni, dragii mei. Eu, cum ştiţi, nu mă las de pipa mea. Mi-a fost tovarăşă de drum de multe ori acolo, sus, la munte, şi pe vreme bună, şi pe vreme rea. (*Ciocnesc paharele.*) În sănătatea voastră! Parcă-i mai bine aici, în linişte şi siguranţă.

DOAMNA STOCKMANN (*împletind, aşezată pe scaun*) Plecaţi curând în călătorie, domnule căpitan?

HORSTER Sper să fiu gata de drum săptămâna viitoare.

DOAMNA STOCKMANN Şi plecaţi spre America?

HORSTER Aşa e vorba.

BILLING Vasăzică, nu veţi putea lua parte la noile alegeri comunale.

HORSTER Vom avea alegeri noi?

BILLING Nu ştiaţi?

HORSTER Nu-mi bat capul cu de-alde astea.

BILLING Nu vă interesează treburile publice?

HORSTER Nu mă pricep deloc.

BILLING În orice caz, toată lumea e datoare să meargă la vot.

HORSTER Chiar dacă nu are idee despre ce e vorba?

BILLING Dacă nu are idee? Ce vreţi să spuneţi? Societatea e ca o corabie. Toată lumea trebuie să dea o mână de ajutor la cârmă.

HORSTER Pe uscat poate că aşa o fi. Pe mare, însă, nu-i bine să

pună toţi mâna pe cârmă.

HOVSTAD Curios că mai toţi marinarii se sinchisesc prea puţin de viaţa publică.

BILLING Foarte curios, zău!

DOCTORUL STOCKMANN Marinarii sunt ca păsările călătoare: se simt bine şi la miazăzi, şi la miazănoapte. Tocmai de aceea, domnule Hovstad, noi, ceilalţi trebuie să fim cu-atât mai activi. Apare ceva interesant în numărul de mâine?

HOVSTAD Nimic despre treburile comunei. Poimâine însă, am de gând să public articolul dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Să-l ia naiba de articol! Ar fi bine să-l mai ţii.

HOVSTAD Da? Tocmai că acum avem loc pentru el şi cred că e şi momentul cel mai potrivit.

DOCTORUL Poate că ai dreptate. Mai aşteaptă, totuşi. Îţi spun eu mai târziu de ce. (*Intră din vestibul Petra, cu pălărie şi scurtă, având la subsuoară un teanc de caiete.*)

PETRA Bună seara!

DOCTORUL STOCKMANN Ai venit? (*Salutări reciproce. Petra îşi pune lucrurile şi caietele pe un scaun de lângă uşă.*)

PETRA Voi petreceţi aici, iar eu vin de la muncă grea.

DOCTORUL STOCKMANN Păi n-ai decât să petreci şi tu!

BILLING Îmi daţi voie, domnişoară, să vă pregătesc un păhărel cu punci?

PETRA (*apropiindu-se de masă*) Mulţumesc. Mi-l pregătesc singură. Dumneavoastră îl faceţi prea tare. Vai, tată! Uitasem. Am o scrisoare pentru tine. (*Se duce la scaunul pe care şi-a pus lucrurile.*)

DOCTORUL STOCKMANN O scrisoare? Din partea cui?

PETRA Mi-a dat-o factorul când mă duceam spre şcoală.

DOCTORUL STOCKMANN (*ridicându-se şi îndreptându-se spre ea.*)

Şi abia acum mi-o aduci?

PETRA N-am avut vreme să mă întorc acasă. Poftim!

DOCTORUL STOCKMANN (*luând scrisoarea*) Stai să văd, stai să văd, fetiţo… (*Uitându-se la adresă.*) Da, asta-i.

DOAMNA STOCKMANN Asta-i scrisoarea pe care-o aşteptai, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Asta, da. Trebuie să mă duc acum la mine, în cabinet. Unde pot găsi o lumânare, Katrine? Iar nu e lampă în camera mea!

DOAMNA STOCKMANN Ei, na! Lampa e aprinsă pe birou.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Bine. Iertaţi-mă o clipă. (*Intră în cabinetul său.*)

PETRA Ce-o fi, mamă?

DOAMNA STOCKMANN Habar n-am. De câteva zile mă întreabă mereu dacă a venit poşta.

BILLING Probabil că e vorba de un pacient de la ţară.

PETRA Bietul tata! Nu mai prididește cu atâtea treburi pe capul lui. (*Îşi amestecă punciul.*) Sper că e gustos.

HOVSTAD Aţi avut şi azi cursuri serale?

PETRA (*sorbind din pahar*) Două ore.

BILLING Plus patru, azi-dimineaţă, la pension.

PETRA (*aşezându-se la masă*) Ba chiar cinci.

DOAMNA STOCKMANN Iar în astă-seară, după cum văd, mai ai şi teme de corectat.

PETRA Destul de multe.

HORSTER Aveţi mult de lucru, se pare.

PETRA Aşa-i bine. După muncă, simţi o oboseală atât de plăcută!

BILLING Credeţi?

PETRA Da, dormi mai bine!

MORTEN Tu trebuie să ai multe păcate pe suflet, Petra.

PETRA Eu, păcate?

MORTEN Da, dacă munceşti atâta! Domnul Rørlund spune că munca e o pedeapsă pentru păcatele noastre.

EILIF (*fluierând*) Phii! Prost mai eşti, dacă mai crezi în toate astea…

DOAMNA STOCKMANN Te rog, Eilif!

BILLING (*zâmbind*) Bine zice băiatul!

HOVSTAD Vrei să munceşti şi tu tot atât de mult Morten?

MORTEN Nu, nu vreau.

HOVSTAD Ce vrei să te faci tu, când o să fii mare?

MORTEN Vreau să mă fac viking.

EILIF Adică un păgân.

MORTEN Păgân, da.

BILLING De acord cu tine, Morten. Şi eu zic exact la fel.

DOAMNA STOCKMANN (*făcând semne*) Asta nu pot s-o cred, domnule Billing.

BILLING Zău că sunt păgân! Şi sunt mândru de asta… Ţineţi minte: în curând vom fi cu toţii păgâni.

MORTEN Şi atunci, fiecare o să poată face tot ce va vrea?

BILLING Da, Morten.

DOAMNA STOCKMANN Acum, copii, hai, ştergeţi-o! Aveţi lecţii de făcut pentru mâine.

EILIF Eu vreau să mai stau puţin.

DOAMNA STOCKMANN Nu se poate! Hai, ştergeţi-o amândoi! (*Băieţii spun „noapte bună” şi se duc în camera din stânga.*)

HOVSTAD Credeţi într-adevăr, doamnă, că băieţilor le face rău să audă astfel de lucruri?

DOAMNA STOCKMANN Nu ştiu. Mie însă nu-mi plac.

PETRA Cred că greşeşti, mamă…

DOAMNA STOCKMANN Poate, dar nu-mi plac astfel de lucruri.

Nu-mi plac în casa mea.

PETRA Şi acasă, şi la şcoală, totul e făţărnicie. Acasă trebuie să tăcem, iar la şcoală trebuie să-i minţim pe copii.

HORSTER Să-i minţiţi?

PETRA Da. Nu sunteţi de părere că trebuie să-i învăţăm multe lucruri în care nici noi nu credem?

BILLING Aşa-i, adevărat.

PETRA Dacă aş avea fondurile necesare, aş înfiinţa o şcoală în care totul ar merge altfel.

BILLING Ei da, fondurile necesare…

HORSTER Dacă aveţi o astfel de intenţie, domnişoară Stockmann, eu mă ofer să vă pun la dispoziţie localul. Casa cea mare, bătrânească, a răposatului meu părinte e aproape goală. Are la parter o sufragerie foarte încăpătoare.

PETRA (*râzând*) O! Vă mulţumesc, însă localul nu rezolvă totul…

HOVSTAD Eu cred, domnişoară Petra, că reflectaţi mai degrabă să intraţi în ziaristică. Aţi citit nuvela englezească pe care aţi promis s-o traduceţi pentru noi?

PETRA Încă n-am avut răgaz. Veţi avea însă traducerea la vreme.

(*Doctorul Stockmann se întoarce din cabinetul său cu scrisoarea deschisă în mână.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*ţinând în mână scrisoarea*) Va fi vâlvă mare în oraş. O veste mare.

BILLING Ce veste?

DOAMNA STOCKMANN Ce fel de veste?

DOCTORUL STOCKMANN O mare descoperire, Katrine!

HOVSTAD Adevărat?

DOAMNA STOCKMANN O descoperire a ta?

DOCTORUL STOCKMANN A mea, da! (*Se plimbă de colo până colo.*) Să-i văd acum pe domnii care au obiceiul să spună că am în cap

gărgăuni şi idei trăsnite… Le va trece pofta să mai deschidă gura. Ha! Ha! Se vor feri ca de nu ştiu ce.

PETRA Dar spune, tată. Despre ce e vorba?

DOCTORUL STOCKMANN Răbdare şi veţi afla îndată. Păcat că nu e şi frate-meu aici! O să vedeţi că noi, oamenii, umblăm ani întregi cu ochii închişi ca nişte cârtiţe sub pământ…

HOVSTAD Ce vreţi să spuneţi, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN (*oprindu-se lângă masă*) Nu-i aşa că toată lumea este perfect încredinţată că oraşul nostru e o localitate salubră?

HOVSTAD Sigur că da.

DOCTORUL STOCKMANN Şi încă ce salubră! Merită să fie recomandată din punctul ăsta de vedere, cu toată căldura, atât bolnavilor, cât şi celor sănătoşi…

DOAMNA STOCKMANN Da, dragă Tomas, însă…

DOCTORUL STOCKMANN N-am recomandat-o şi noi? N-am lăudat-o în dreapta şi-n stânga? Eu însumi am scris mereu în „Curierul poporului” şi în numeroase broşuri că…

HOVSTAD Ei da, şi?

DOCTORUL STOCKMANN Ei bine, instalaţiile noastre de băi, denumite coloana vertebrală şi nervul oraşului, şi dracu mai ştie cum…

BILLING „Inima oraşului”, mi-am permis eu să afirm, într-o împrejurare solemnă…

DOCTORUL STOCKMANN Inima, da. În realitate, ştiţi voi ce este marea noastră instalaţie balneară, splendida şi multlăudata noastră instalaţie, care a costat atâţia bani? Ştiţi voi ce este?

HOVSTAD Ce poate să fie?

DOAMNA STOCKMANN Spune odată, dragul meu!

DOCTORUL STOCKMANN Un focar de infecţie.

PETRA Băile, tată?

DOAMNA STOCKMANN (*în acelaşi timp*) Băile noastre?

HOVSTAD Vai, domnule doctor!

BILLING E ceva absolut de necrezut!

DOCTORUL STOCKMANN Întreaga instalaţie e un cavou infect! Vă spun eu! Primejdioasă în ultimul grad pentru sănătatea publică. Toate murdăriile de sus, din Valea Morilor, şi toate putreziciunile de acolo infectează apa din ţevile de alimentare ale băilor noastre. Şi toate mizeriile astea blestemate se scurg şi pe plajă.

HORSTER Unde sunt băile de mare, nu-i aşa?

DOCTORUL STOCKMANN Exact!

HOVSTAD De unde ştiţi toate astea cu atâta siguranţă, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Am făcut cercetări cât se poate de scrupuloase. Am mers şi mai departe cu presupunerile mele. Anul trecut au fost câteva cazuri ciudate de boală printre vizitatorii băilor… Tifos şi febră gastrică…

DOAMNA STOCKMANN Da, adevărat.

DOCTORUL STOCKMANN Toţi am crezut atunci că boala a fost adusă de străini. Pe urmă însă, iarna trecută, am ajuns la alte concluzii. Şi atunci mi-a venit în gând să supun apa la câteva analize, cum m-am priceput şi eu.

DOAMNA STOCKMANN Asta era problema cu care-ţi băteai mereu capul?

DOCTORUL STOCKMANN Da, Katrine, tu ai fost martoră la toată frământarea mea. Aici însă, îmi lipseau mijloacele ştiinţifice de care aveam nevoie. Atunci am trimis universităţii probe, atât din apa de băut, cât şi din cea de mare, ca să pot obţine analiza lor chimică exactă.

HOVSTAD Şi aţi obţinut-o acum?

DOCTORUL STOCKMANN (*arătând scrisoarea*) O am aici. Dovedeşte existenţa în apă a unor materii organice descompuse şi a unor sumedenii de bacterii. Toate sunt dăunătoare sănătăţii, fie că apa e întrebuinţată intern, fie că e întrebuinţată extern.

DOAMNA STOCKMANN Deci, e un mare noroc că ai descoperit asta la vreme.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că da.

HOVSTAD Şi ce aveţi de gând să faceţi acum, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Ce altceva să fac decât să îndrept situaţia?

HOVSTAD Credeţi că e posibil?

DOCTORUL STOCKMANN Trebuie să fie. Altfel toată instalaţia balneară e inutilizabilă şi ar urma să fie abandonată. Nu vom ajunge însă până acolo. Ştiu foarte bine ce avem de făcut.

DOAMNA STOCKMANN De ce ai tăcut până acum, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Până n-am avut siguranţa deplină, nu puteam să alarmez oraşul. Cum puteam să fac o astfel de nebunie?

PETRA Nouă însă, familiei…

DOCTORUL STOCKMANN Nu puteam să spun secretul absolut nimănui. Mâine însă, fato, poţi să te duci sus, la Bursucu.

DOAMNA STOCKMANN Ce vorbă e asta, Tomas…

DOCTORUL STOCKMANN Bine, Petra. La bunicul tău. Să vezi ce ochi mari o să facă bătrânul! Şi el crede că-mi lipseşte o doagă. Mulţi cred la fel, ştiu bine. Acum însă vor vedea. Da, da, vor vedea. (*Se plimbă de colo până colo, frecându-şi mâinile.*) Ce zarvă va fi în oraş, Katrine! Ce bătaie de cap! Nu-ţi poţi închipui! Toate conductele de apă vor trebui scoase şi înlocuite.

HOVSTAD (*ridicându-se*) Chiar toate, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Da, absolut toate. Sunt aşezate prea jos. Trebuie să fie mutate undeva, mai sus.

PETRA Vasăzică, nu te-ai înşelat, tată.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, Petra, nu m-am înşelat. Poate că-ţi aduci aminte. Am combătut în scris proiectul de instalaţie. Atunci însă nimeni nu voia să mă asculte, dar acum cei mari nu vor mai avea încotro. Am întocmit un raport pentru consiliul de administraţie. Îl am gata de o săptămână. Aşteptam numai să primesc acest răspuns. (*Arată scrisoarea.*) Acum însă îi dau drumul. (*Intră în cabinetul său şi se întoarce cu nişte hârtii.*) Uitaţi-vă la hârtiile astea. Patru foi întregi, scrise îndesat. Anexez şi scrisoarea. Dă-mi un ziar, ceva de învelit, Katrine. Aşa, dragă. Acuma pachetul, dă-l ăleia… Cum dracu o cheamă pe slujnica noastră? Spune-i să-l ducă imediat la frate-meu. (*Doamna Stockmann iese cu pachetul prin sufragerie.*)

PETRA Ce crezi că va spune unchiul Peter, tată?

DOCTORUL STOCKMANN Ce să spună? Se va bucura, desigur, că un adevăr atât de important a ieşit la iveală.

HOVSTAD Îmi daţi voie să scriu câteva rânduri în gazeta noastră despre descoperirea dumneavoastră?

DOCTORUL STOCKMANN Da, şi chiar îţi mulţumesc.

HOVSTAD E de dorit ca opinia publică să fie informată cât mai curând.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur.

DOAMNA STOCKMANN (*întorcându-se*) Fata a plecat chiar acum.

BILLING Veţi fi omul zilei, domnule doctor, zău aşa!

DOCTORUL STOCKMANN (*plimbându-se mulţumit*) Eu, dragul meu, mi-am făcut pur şi simplu datoria. Am fost un om norocos. Asta-i tot. Şi totuşi…

BILLING Nu eşti de părere, Hovstad, că populaţia oraşului ar trebui să organizeze o manifestaţie în onoarea domnului doctor?

HOVSTAD Voi face, în orice caz, o propunere în acest sens.

BILLING Iar eu voi sta de vorbă cu Aslaksen.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dragii mei prieteni. Renunţaţi la ideea voastră. Nu vreau niciun fel de demonstraţie. Iar dacă administraţia băilor va lua hotărârea să-mi mărească salariul, voi refuza categoric. Da, Katrine, să ştii: voi refuza categoric.

DOAMNA STOCKMANN Foarte bine vei face, Tomas.

PETRA (*ridicând paharul*) Beau, tată, în sănătatea ta.

HOVSTAD şi BILLING Noroc, domnule doctor!

HORSTER (*ciocnind cu doctorul*) Succes, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Mulţumesc, dragii mei prieteni. Sunt nespus de fericit. E mare lucru să ştii că ai fost de folos oraşului natal şi concetăţenilor tăi. Ura, Katrine!

(*O cuprinde cu ambele mâini de gât şi se învârteşte cu ea. Doamna Stockmann protestează şi se împotriveşte. Râsete, aplauze şi urale pentru doctor. Băieţii îşi iţesc capetele pe uşă.*)

Actul II

(*Acelaşi decor. Uşa de la sufragerie e închisă. Înainte de prânz, a doua zi.*)

DOAMNA STOCKMANN (*venind din sufragerie cu un plic sigilat, se duce la uşa de la cabinetul soţului, o deschide şi se uită înăuntru*) Eşti acasă, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN (*din cabinet*) Da, acum am sosit. Ai ceva pentru mine?

DOAMNA STOCKMANN O scrisoare de la fratele tău.

(*I-o întinde.*)

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Să vedem ce spune. (*Deschide plicul şi citeşte.*) „Îţi înapoiez manuscrisul." (*Citeşte mai departe, murmurând.*) Hm!…

DOAMNA STOCKMANN Ce mai spune?

DOCTORUL STOCKMANN (*băgând hârtiile în buzunar*) Spune doar atât: că vine şi el pe la amiază.

DOAMNA STOCKMANN Atunci fă aşa fel să fii la timp acasă.

DOCTORUL STOCKMANN Da, da. Vizitele de dimineaţă, oricum, le-am făcut.

DOAMNA STOCKMANN Sunt foarte curioasă să văd ce-o să spună.

DOCTORUL STOCKMANN O să vezi ce-o să spună: nu-i vine la socoteală că descoperirea asta am făcut-o eu, nu el.

DOAMNA STOCKMANN Şi asta te supără?

DOCTORUL STOCKMANN Defel. S-ar putea întâmpla, în definitiv, să-i pară chiar bine. Grozav însă se teme Peter să nu facă altul ceva pentru binele oraşului.

DOAMNA STOCKMANN Ştii ce, Tomas? Eu zic că n-ai face rău să împarţi cu el onoarea descoperirii. La urma urmei, se poate spune că el te-a pus pe urmele ei.

DOCTORUL STOCKMANN Aş face-o, numai să ştiu că situaţia se poate îndrepta.

(*Morten Kiil îşi arată capul pe uşa dinspre vestibul, se uită în toate părţile, zâmbeşte şi întreabă cu şiretenie.*)

MORTEN KIIL E adevărat?

DOAMNA STOCKMANN (*ieşindu-i înainte*) Tu eşti, tată?

DOCTORUL STOCKMANN Bună dimineaţa, tată socrule.

DOAMNA STOCKMANN Hai, tată, intră.

MORTEN KIIL Dacă-i adevărat, intru; dacă nu, plec.

DOCTORUL STOCKMANN Ce să fie adevărat?

MORTEN KIIL Nebunia cu apa infectată. E adevărat?

DOCTORUL STOCKMANN Foarte adevărat. Cum ai aflat povestea?

MORTEN KIIL A dat Petra pe la mine, în drum spre şcoală.

DOCTORUL STOCKMANN Da?

MORTEN KIIL Ea mi-a spus toată povestea… La început, îmi venea să cred că fata îşi bate joc de mine. Petra însă nu face de-alde astea.

DOCTORUL STOCKMANN Ce te-a făcut să crezi că-şi bate joc de dumneata?

MORTEN KIIL În ziua de azi nu mai poţi fi sigur de nimic. Poate să-şi bată joc de tine cine vrea fără măcar să bagi de seamă. Vasăzică, e adevărat?

DOCTORUL STOCKMANN Da, e adevărat. Ia loc, tată socrule. (*Îl sileşte să se aşeze pe divan.*) Spune şi dumneata: nu e un mare noroc pentru oraş?

MORTEN KIIL (*reţinându-şi râsul*) Noroc pentru oraş?

DOCTORUL STOCKMANN Da, că am făcut descoperirea la timp!

MORTEN KIIL (*acelaşi joc*) *Da,* dar nu mi-aş fi închipuit niciodată că ai putea fi în stare să-ţi baţi joc de fratele tău.

DOCTORUL STOC KMANN Să-mi bat joc?

DOAMNA STOCKMANN Lasă, tată.

MORTEN KIIL (*sprijinindu-şi mâinile şi bărbia pe mânerul bastonului şi clipind cu şiretenie spre doctor*) Cum stau lucrurile? Vasăzică, au pătruns nişte gângănii în ţevile de apă?

DOCTORUL STOCKMANN Da, bacterii.

MORTEN KIIL O puzderie, spune Petra.

DOCTORUL STOCKMANN Da, sigur, sute de mii.

MORTEN KIIL Şi totuşi, nimeni nu le poate vedea. Aşa zice

lumea.

DOCTORUL STOCKMANN De văzut, nu le poate vedea nimeni.

MORTEN KIIL (*râzând liniştit*) Dumnezeu să mă ierte, dar o asemenea bazaconie n-am mai auzit niciodată până acum din gura ta.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

MORTEN KIIL Păi crezi că primarul o să creadă prostiile astea?

DOCTORUL STOCKMANN Om vedea.

MORTEN KIIL Atât de nebun n-o fi!

DOCTORUL STOCKMANN Eu zic că va înnebuni toată lumea din oraş.

MORTEN KIIL Toată lumea din oraş? Se poate. Aşa îi şi trebuie. Să se înveţe minte. Toţi se cred mai deştepţi decât noi, bătrânii. Din consiliul comunal m-au dat afară ca pe un câine. Le-a venit acum rândul şi lor. Joacă-le o festă, Tomas, să rămână de pomină.

DOCTORUL STOCKMANN Da, tată socrule, însă…

MORTEN KIIL Da, da, joacă-le o festă zdravănă. Dacă-i pui cu botul pe labe pe primar şi pe prietenii lui, îţi făgăduiesc că fac o danie de o sută de coroane pentru săraci.

DOCTORUL STOCKMANN Frumos din partea dumitale…

MORTEN KIIL Bani de aruncat nu am, după cum ştii. Dacă reuşeşti însă, de Crăciun dau săracilor cincizeci de coroane.

(*Din vestibul intră redactorul Hovstad.*)

HOVSTAD Bună dimineaţa! (*Oprindu-se.*) Scuzaţi, vă rog.

DOCTORUL STOCKMANN Poftim, poftim! Intră.

MORTEN KIIL (*bodogănind*) Şi dumnealui e amestecat în daravera asta?

HOVSTAD Ce vreţi să spuneţi?

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că şi dumnealui.

MORTEN KIIL Nu mi-aş fi închipuit niciodată. O să urle gazetele.

Asta-i, Tomas! Gândeşte-te bine. Am plecat.

DOCTORUL STOCKMANN Mai stai puţin, tată socrule.

MORTEN KIIL Nu, mă duc. Tu să-ţi baţi joc de toţi, cât vei putea. N-o să fie fără folos! (*Iese, urmat de doamna Stockmann.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*râzând*) Închipuie-ţi! Bătrânul nu crede nimic din toată afacerea asta cu ţevile de apă.

HOVSTAD Despre asta vorbeaţi?

DOCTORUL STOCKMANN Da, despre asta. Iar dumneata vii, desigur, să discuţi cu mine aceeaşi problemă.

HOVSTAD Exact. Aveţi o clipă de răgaz, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Chiar şi mai multe, dragul meu.

HOVSTAD Aţi primit vreo veste de la primar?

DOCTORUL STOCKMANN Încă nu. Vine şi el îndată.

HOVSTAD M-am gândit şi eu puţin la problema de aseară.

DOCTORUL STOCKMANN Ei da, şi?

HOVSTAD Pentru dumneavoastră, care sunteţi medic şi om de ştiinţă, chestiunea asta cu ţevile de apă e un caz aparte. Vreau să spun că nu are nicio legătură cu alte lucruri.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui? Să stăm puţin jos, dragul meu. Nu pe scaun; aici, pe divan. (*Hovstad se aşază pe divan, iar doctorul într-un fotoliu în partea cealaltă a mesei.*) Care-i părerea dumitale?

HOVSTAD Spuneaţi ieri că din cauza murdăriilor din pământ, s-a infectat apa.

DOCTORUL STOCKMANN Da, cu siguranţă, din cauza mlaştinii otrăvite de sus, din Valea Morilor.

HOVSTAD Vă rog să mă scuzaţi, domnule doctor, însă convingerea mea este că fenomenul provine dintr-o cu totul altă mlaştină.

DOCTORUL STOCKMANN Din care alta?

HOVSTAD Din mlaştina în care trăieşte şi se descompune întreaga noastră viaţă comunală.

DOCTORUL STOCKMANN Drace! Ce vorbă mai e şi asta, domnule Hovstad?

HOVSTAD Vreau să spun că toate treburile comunei au încăput, încetul cu încetul, pe mâinile unei clici de funcţionari…

DOCTORUL STOCKMANN Nu sunt toţi funcţionari.

HOVSTAD E drept, însă cei care nu-s funcţionari, sunt prieteni şi acoliţi ai lor. Sunt toţi înstăriţii, toţi oamenii cu vază din oraş. Ei ne conduc.

DOCTORUL STOCKMANN Sunt, totuşi, oameni capabili şi inteligenţi.

HOVSTAD Puteţi spune că au fost capabili şi inteligenţi când au instalat ţevile acolo unde se află acum?

DOCTORUL STOCKMANN A fost, fireşte, o mare prostie din partea lor. Acum însă, lucrurile se vor îndrepta.

HOVSTAD Credeţi că o să meargă atât de uşor?

DOCTORUL STOCKMANN Uşor sau greu, va merge în orice caz.

HOVSTAD Ca să meargă, trebuie să vă sprijine şi presa.

DOCTORUL STOCKMANN Nu cred să fie nevoie. Sunt sigur că fratele meu…

HOVSTAD Vă cer iertare, domnule doctor, însă eu am de gând să urmăresc problema de aproape.

DOCTORUL STOCKMANN În coloanele gazetei?

HOVSTAD Da. Când am preluat „Curierul poporului”, intenţia mea a fost să sparg toată gaşca de bătrâni îndărătnici care ţineau puterea în mâinile lor.

DOCTORUL STOCKMANN Da, însă mi-ai povestit cum s-au sfârşit lucrurile. Aproape că au desfiinţat gazeta.

HOVSTAD E drept că pentru moment am fost nevoiţi să coborâm

tonul. Dacă i-am fi doborât pe bătrâni, băile ar fi fost ameninţate să nu mai ia fiinţă. Acum însă, ne putem lipsi de ei, fiindcă băile există.

DOCTORUL STOCKMANN De lipsit ne putem lipsi de ei, dar nu-i mai puţin adevărat că le datorăm multă recunoştinţă.

HOVSTAD Li se va recunoaşte tot ce merită să fie recunoscut. Dar un ziarist popular ca mine nu poate neglija un prilej ca ăsta. Am ajunge atunci la vechea credinţă că acei care ne conduc sunt fiinţe infailibile. Astăzi, o superstiţie ca asta nu mai poate găsi crezare.

DOCTORUL STOCKMANN De acord cu dumneata, domnule Hovstad. De superstiţii nu avem nevoie.

HOVSTAD Nu vreau să-l critic pe primar, pentru că e fratele dumneavoastră. Cred însă că sunteţi de aceeaşi părere cu mine, şi anume că adevărul are prioritate înaintea oricăror alte considerente.

DOCTORUL STOCKMANN Se-nţelege că sunt de aceeaşi părere. Numai că…

HOVSTAD Vă rog să nu luaţi în nume de rău ceea ce vă spun. Nu sunt nici egoist, nici mai dornic de putere decât majoritatea oamenilor.

DOCTORUL STOCKMANN Spune cineva asta?

HOVSTAD După cum ştiţi, eu mă trag din popor. Am avut destule ocazii să văd ce-i doare pe cei de jos. Dorinţa lor, domnule doctor, e să ia parte la conducerea treburilor publice. Ceea ce dezvoltă capacitatea şi lărgeşte cunoştinţele. Şi în acelaşi timp contribuie la creşterea respectului de sine.

DOCTORUL STOCKMANN Te înţeleg perfect, dragul meu.

HOVSTAD Ei bine, convingerea mea este că un ziarist îşi ia o mare răspundere când neglijează o ocazie care ar putea favoriza emanciparea celor mulţi şi mici, a celor asupriţi. Lucrul acesta, după cum ştiţi prea bine, în clica celor de sus se cheamă instigare, sau cam aşa ceva. N-au decât să-i spună cum poftesc. Eu însă vreau să am

conştiinţa împăcată.

DOCTORUL STOCKMANN Da, da, aşa-i, dragul meu. Totuşi… Drace! (*Se aude o bătaie în uşă.*) Intră! (*În pragul uşii spre vestibul apare tipograful Aslaksen, îmbrăcat modest dar cuviincios, în haine negre, cu un fular alb cam mototolit, cu mănuşi şi cu jobenul în mână.*)

ASLAKSEN (*cu o plecăciune*) Vă rog să mă iertaţi, domnule doctor, că am îndrăzneala…

DOCTORUL STOCKMANN (*ridicându-se*) O! Uite-l şi pe tipograful Aslaksen!

ASLAKSEN Eu sunt, domnule doctor.

HOVSTAD (*ridicându-se*) Cu mine ai treabă, Aslaksen?

ASLAKSEN Nu. Nici nu ştiam că sunteţi aici. Cu domnul doctor aveam ceva de vorbit.

DOCTORUL STOC KMANN Cu ce te pot servi?

ASLAKSEN E adevărat ce mi-a spus domnul Billing, că aveţi de gând să ne faceţi rost de o uzină de apă mai bună?

DOCTORUL STOCKMANN Da, pentru băile noastre.

ASLAKSEN Bine, am înţeles. Tocmai de aceea am venit, să vă spun că voi sprijini din toate puterile mele iniţiativa dumneavoastră.

HOVSTAD (*Către doctor*) Ei, vedeţi?

DOCTORUL STOCKMANN Îţi mulţumesc din suflet, însă…

ASLAKSEN E posibil să aveţi nevoie şi de ajutorul nostru, al micilor burghezi. Noi putem forma oarecum, aici, în oraş, o majoritate compactă, numai să vrem. Şi e bine întotdeauna, domnule doctor, să aveţi majoritatea de partea dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Incontestabil. Nu cred însă că în cazul de faţă e nevoie de pregătiri speciale. E o chestiune atât de simplă!

ASLAKSEN Aşa o fi, însă eu cunosc prea bine autorităţile locale. Cei care deţin puterea nu acceptă cu dragă inimă propuneri venite

din altă parte. De aceea cred că n-ar strica să facem o mică demonstraţie.

HOVSTAD Da, tocmai.

DOCTORUL STOCKMANN Demonstraţie, zici? Şi cum vrei să demonstrăm, de fapt?

ASLAKSEN Cu multă cumpătare, fireşte, domnule doctor. Eu sunt un om moderat, şi cumpătarea, după mine, e prima virtute a unui cetăţean.

DOCTORUL STOCKMANN Eşti de altfel cunoscut în privinţa asta, domnule Aslaksen…

ASLAKSEN Aşa zic şi eu. Chestia asta cu uzina de apă are o însemnătate foarte mare pentru noi, mica burghezie. Băile sunt pentru oraşul nostru un fel de mină de aur. Prin ele trăim cu toţii – mai ales noi, proprietarii. Aşa că, se înţelege, suntem gata să sprijinim din răsputeri opera dumneavoastră. Eu fiind acum şi preşedinte al Uniunii proprietarilor…

DOCTORUL STOCKMANN Da?

ASLAKSEN În afară de faptul că sunt şi agent al societăţii „Temperanţa”… Ştiţi, desigur, că lupt pentru temperanţă?

DOCTORUL STOCKMANN Da, da.

ASLAKSEN Aşa că vin în contact cu multă lume. Şi fiind cunoscut ca un cetăţean ponderat şi supus legilor, cum aţi zis şi dumneavoastră, domnule doctor, mă bucur în oraş de oarecare influenţă, de un anumit prestigiu, ca să zic aşa.

DOCTORUL STOCKMANN Asta o ştiu foarte bine, domnule Aslaksen.

ASLAKSEN Tocmai de aceea cred că ar fi uşor pentru mine să întocmesc o adresă…

DOCTORUL STOCKMANN O adresă!?

ASLAKSEN Da, o adresă din părea cetăţenilor oraşului, prin care

să vi se aducă mulţumiri pentru descoperirea de mare folos social pe care aţi făcut-o. Bineînţeles, adresa va trebui redactată cu multă chibzuială, ca să nu supere autorităţile şi pe cei de la putere. Dacă avem tact şi măsură, nimeni nu poate lua gestul nostru în nume de rău.

HORSTAD Şi, la urma urmelor, chiar dacă nu le-ar fi pe plac celor mari…

ASLAKSEN A, nu! Autorităţile nu trebuie să le jignim câtuşi de puţin. De ce să facem opoziţie celor care ne conduc? Eu, unul, am făcut doar destulă opoziţie pe vremuri şi nu m-am ales cu nimic. Cu toate astea, un cetăţean care îşi spune sincer părerea nu poate jigni pe nimeni.

DOCTORUL STOCKMANN (*strângându-i mâna*) Nu-ţi poţi închipui, dragă domnule Aslaksen, cât mă bucură ajutorul concetăţenilor mei. Mă bucură mult, zău! Şi acum, ştii ce? Hai să bem împreună un păhărel de Xeres!

ASLAKSEN Mulţumesc foarte mult, însă eu nu obişnuiesc băuturi spirtoase.

DOCTORUL STOCKMANN Nici măcar un pahar de bere?

ASLAKSEN Nici, domnule doctor. Nu beau nimic înainte de masă. Mă duc în oraş să stau de vorbă cu câţiva proprietari şi să pregătesc atmosfera.

DOCTORUL STOCKMANN Eşti foarte binevoitor, domnule Aslaksen. Nu cred, totuşi, că e nevoie de o astfel de pregătire. Lucrurile pot să meargă foarte bine şi de la sine.

ASLAKSEN Autorităţile se urnesc cam greu, domnule doctor. Nu vreau să jignesc pe nimeni, păcatele mele! Asta nu!

HOVSTAD Las’ că mâine îi scuturăm noi puţintel la gazetă, Aslaksen.

ASLAKSEN Bine, bine, dar cu multă măsură, domnule Hovstad.

Altfel, nu ajungem la niciun rezultat. Ascultaţi ce vă spun eu. Sunt păţit. Vă las acum, domnule doctor. Ştiţi bine că noi, mica burghezie, stăm ca un zid în spatele dumneavoastră. Majoritatea compactă e de partea dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Îţi mulţumesc, dragă domnule Aslaksen. (*Îi strânge mâna.*) La revedere, la revedere!

ASLAKSEN (*către Hovstad*) Veniţi şi dumneavoastră la tipografie, domnule Hovstad?

HOVSTAD Vin ceva mai târziu. Mai am unele treburi.

ASLAKSEN Atunci, bine. (*Salută şi iese în vestibul, condus de către doctor.*)

HOVSTAD (*în timp ce doctorul se întoarce*) Ei, ce ziceţi, domnule doctor? Nu sunteţi de părere că a venit vremea să facem puţină curăţenie, să punem capăt slăbiciunii şi laşităţii?

DOCTORUL STOCKMANN E vorba de tipograful Aslaksen?

HOVSTAD Da. Şi el e unul dintre cei care putrezesc în mlaştină, oricât de cumsecade ar fi de altfel. La fel e şi majoritatea la noi: merge când la dreapta, când la stânga; de hotărât, însă, nu se hotărăşte niciodată într-un fel.

DOCTORUL STOCKMANN Mie, totuşi, Aslaksen mi-a făcut impresia unui om bineintenţionat.

HOVSTAD Pentru mine, are preţ omul de nădejde şi plin de încredere în puterile lui.

DOCTORUL STOCKMANN În privinţa asta, ai toată dreptatea, dragul meu.

HOVSTAD Tocmai de aceea vreau să profit de ocazie şi să-i fac pe cei cu gânduri bune să prindă curaj. Trebuie să stârpim în oraşul nostru slugărnicia faţă de autorităţi. Greşeala asta de neiertat cu ţevile de apă trebuie să fie adusă la cunoştinţa tuturor cetăţenilor.

DOCTORUL STOCKMANN Bine! Dacă socoteşti că acest lucru e

spre binele public, n-am nimic de zis. Te rog să aştepţi însă să stau mai întâi de vorbă cu fratele meu.

HOVSTAD Până una, alta, pregătesc un articol pentru gazetă. Iar dacă primarul nu e de partea noastră…

DOCTORUL STOCKMANN Şi crezi că nu va fi?

HOVSTAD Se prea poate. Şi atunci?

DOCTORUL STOCKMANN Atunci îţi promit… Da… Atunci vei putea publica articolul meu în întregime.

HOVSTAD Da? Îmi daţi cuvântul?

DOCTORUL STOCKMANN (*întinzându-i manuscrisul*) Ia-l cu dumneata. Ar fi bine să-l citeşti de la un capăt la altul şi pe urmă poţi să mi-l dai înapoi.

HOVSTAD Perfect. Îl voi citi. Şi acum vă spun la revedere, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN La revedere! Să vezi ce bine o să meargă treaba, domnule Hovstad.

HOVSTAD Hm! Rămâne de văzut. (*Iese prin vestibul.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*ducându-se să arunce o privire în sufragerie*) Katrine! Te-ai întors, Petra?

PETRA (*intrând*) Da, chiar acum m-am întors de la şcoală.

DOAMNA STOCKMANN (*intrând şi ea*) N-a venit încă Peter?

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dar am discutat mult cu Hovstad. E foarte preocupat de descoperirea mea. Are, pe cât s-ar părea, o importanţă mult mai mare decât credeam la început. Aşa că Hovstad mi-a pus gazeta la dispoziţie, în cazul când voi avea nevoie de ea.

DOAMNA STOCKMANN Şi crezi că vei avea nevoie?

DOCTORUL STOCKMANN Nu cred, însă pentru mine e o mare mândrie să am de partea mea presa liberă şi independentă. Afară de asta, să-ţi mai spun ceva: m-a vizitat şi preşedintele Uniunii

proprietarilor.

DOAMNA STOCKMANN Serios? Şi ce vrea de la tine?

DOCTORUL STOCKMANN Vrea să mă sprijine şi el la nevoie. Toţi vor să mă sprijine. Ştii, Katrine, ce am alături de mine?

DOAMNA STOCKMANN Alături de tine? Ce poţi avea alături?

DOCTORUL STOCKMANN Am majoritatea compactă, draga mea.

DOAMNA STOCKMANN Aha! Şi asta e bine, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Cred şi eu că e bine! (*Îşi freacă mâinile, plimbându-se de colo până colo.*) O, Doamne! Ce plăcut e să trăiască cineva în armonie frăţească şi neştirbită cu toţi concetăţenii!

PETRA Şi să faci, tată, atâtea lucruri bune şi folositoare!

DOCTORUL STOCKMANN Şi, după toate, pentru oraşul în care te-ai născut! Nu, draga mea?

DOAMNA STOCKMANN Ia! Sună.

DOCTORUL STOCKMANN El trebuie să fie! (*Se aude o bătaie în uşă.*) Intră!

PRIMARUL (*intrând în vestibul*) Bună dimineaţa!

DOCTORUL STOCKMANN Bine-ai venit, Peter.

DOAMNA STOCKMANN Bună dimineaţa, cumnate! Ce mai faci?

PRIMARUL Mulţumesc. Aşa şi aşa. (*Către doctor.*) Ieri, după orele de birou, am primit manuscrisul tău cu privire la apa băilor noastre.

DOCTORUL STOCKMANN Şi l-ai citit?

PRIMARUL Da.

DOCTORUL STOCKMANN Ei, ce zici?

PRIMARUL (*privindu-l pieziş*) Hm!

DOAMNA STOCKMANN Petra, noi haidem la treburile noastre. (*Se retrage cu fiica ei în încăperea din stânga.*)

PRIMARUL (*după o pauză*) Era într-adevăr nevoie să faci atâtea

cercetări pe ascuns, fără ştirea mea?

DOCTORUL STOCKMANN N-am avut încotro, câtă vreme nu aveam siguranţa deplină.

PRIMARUL Şi crezi că acuma o ai?

DOCTORUL STOCKMANN Sper că te-ai convins şi tu.

PRIMARUL Ai poate de gând să prezinţi acest document direcţiunii băilor, ca un raport oficial?

DOCTORUL STOCKMANN Se înţelege. Trebuie să se facă ceva. Şi asta repede.

PRIMARUL În memoriul tău, te serveşti, ca de obicei, de cuvinte tari. Spui, între altele, că în permanenţă oferim otravă vizitatorilor veniţi la băile noastre.

DOCTORUL STOCKMANN Puteam să spun altceva, dragă Peter? Gândeşte-te şi tu. Apa de băut, infectată; cea de băi, infectată. Oferim apa asta celor care vin la noi de bună-credinţă şi ne plătesc bani grei ca să-şi recapete sănătatea.

PRIMARUL Şi ai ajuns, vasăzică, la concluzia că avem de săpat o groapă în care să se scurgă toate aşa-zisele murdării de sus, din Valea Morilor, şi să înlocuim toate conductele?

DOCTORUL STOCKMANN Tu vezi altă soluţie? Eu nu.

PRIMARUL Azi dimineaţă am căutat să stau de vorbă cu arhitectul oraşului. Mai mult în glumă decât în serios, am atins problema anumitor măsuri pe care ar urma să le luăm cândva, în viitor.

DOCTORUL STOCKMANN Cândva, în viitor?

PRIMARUL Arhitectul a zâmbit, fireşte, auzind părerea mea, după el extravagantă. Ţi-ai dat osteneala, Tomas, să te gândeşti cât ne-ar costa schimbările pe care le ceri? După explicaţiile ce mi s-au dat, cheltuielile s-ar urca la câteva sute de mii de coroane.

DOCTORUL STOCKMANN La o sumă atât de mare?

PRIMARUL Partea proastă e însă alta: lucrările ar dura cel puţin doi ani.

DOCTORUL STOCKMANN Doi ani, spui? Doi ani încheiaţi?

PRIMARUL Cel puţin. Şi până una, alta, ce facem cu băile? Le închidem? Sigur că asta ar trebui să facem. Ori poate crezi că ar mai veni cineva la noi, după ce s-ar răspândi zvonul că apa de aici pune în primejdie sănătatea oamenilor?

DOCTORUL STOCKMANN De, Peter! Asta-i situaţia.

PRIMARUL Şi tocmai acum, când băile noastre au luat un avânt atât de puternic! Nu uita că şi unele oraşe vecine îndeplinesc condiţii spre a deveni staţiuni balneare. Nu crezi că s-ar putea pune toate pe lucru, să-i atragă ele pe vilegiaturişti? Nu încape nicio îndoială că aşa vor face. Vom distruge deci toată instalaţia care ne-a costat o groază de bani, iar tu îţi vei duce la ruină orăşelul natal.

DOCTORUL STOCKMANN Eu, să-l duc la ruină?

PRIMARUL Localitatea noastră poate avea un viitor frumos numai graţie băilor. De asta cred că îţi dai seama, ca şi mine.

DOCTORUL STOCKMANN Ce crezi atunci că putem face?

PRIMARUL Citind ce-ai scris, n-am ajuns la convingerea că situaţia băilor noastre, în ce priveşte apa, e chiar atât de gravă cum o prezinţi tu.

DOCTORUL STOCKMANN Din nefericire, e mult mai gravă. Ce? Vrei să aşteptăm până la vară, când încep căldurile cele mari?

PRIMARUL Eu ţi-am spus ce părere am, dragul meu. Tu prea exagerezi lucrurile. La urma urmei, chiar dacă ar exista unele neajunsuri, un doctor priceput poate lua la timp măsurile necesare ca să le evite.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. Zi mai departe.

PRIMARUL Recunosc că alimentarea cu apă a băilor e o problemă de fapt, care trebuie tratată ca atare. Direcţiunea ar dori totuşi să ştie

din timp dacă anumite renovări nu s-ar putea face cu sacrificii băneşti nu prea mari.

DOCTORUL STOCKMANN Cum îţi închipui că m-aş putea preta la o înşelăciune ca asta?

PRIMARUL Înşelăciune?

DOCTORUL STOCKMANN Da, ceea ce spui tu ar fi o înşelăciune, o minciună, o adevărată crimă împotriva societăţii!

PRIMARUL Îţi repet: n-am ajuns la convingerea că la mijloc e o primejdie atât de gravă.

DOCTORUL STOCKMANN Da, n-ai ajuns. Nici nu se putea altfel. Eu ştiu însă că raportul meu e cinstit şi întemeiat. Asta o ştii bine şi tu, deşi nu accepţi punctul meu de vedere. De ce nu recunoşti marea greşeală pe care-ai făcut-o tu însuţi, instalând băile acolo unde se află acum? Eu, totuşi, citesc bine în sufletul tău.

PRIMARUL Chiar dacă-ar fi aşa… Dacă vreau să-mi apăr reputaţia, de care sunt mândru, este numai în interesul oraşului. Fără autoritate morală, treburile comunei nu pot fi conduse cum se cuvine. De aceea, ca de altfel şi pentru alte motive, stărui ca raportul tău să nu ajungă la administraţia băilor. Chestiunea să rămână deocamdată între noi, iar mai târziu o voi aduce în discuţie şi vom face fără mult zgomot cum va fi mai bine. Nu trebuie să ajungă însă nimic, nici măcar o vorbă, la cunoştinţa publică, din afacerea asta nenorocită.

DOCTORUL STOCKMANN Asta n-o putem împiedica, dragul meu Peter.

PRIMARUL Trebuie s-o împiedicăm şi o vom împiedica.

DOCTORUL STOCKMANN Şi eu îţi spun că nu se poate. Prea multă lume a aflat despre afacerea asta.

PRIMARUL Or fi ştiind poate domnii de la „Curierul poporului”.

DOCTORUL STOCKMANN Da, ştiu şi ei. Presa liberă şi

independentă va stărui să vă faceţi datoria.

PRIMARUL (*după o scurtă pauză*) Eşti un om din cale-afară de nechibzuit, Tomas. Nu te gândeşti ce urmări pot rezulta, chiar pentru tine, din acest scandal?

DOCTORUL STOCKMANN Urmări? Pentru mine?

PRIMARUL Da, pentru tine şi-ai tăi.

DOCTORUL STOCKMANN Ce dracu vrei să spui?

PRIMARUL Cred că am fost întotdeauna un frate bun pentru tine, gata oricând să-ţi sar în ajutor.

DOCTORUL STOCKMANN Da, recunosc, şi chiar îţi mulţumesc.

PRIMARUL Nu-i nevoie. De altfel, m-am purtat aşa, într-o anumită măsură, chiar în interesul meu. Am tras mereu nădejde să te ţin oarecum în frâu, când te-am ajutat să-ţi creezi o situaţie materială mai bună.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! M-ai ajutat în interesul tău?

PRIMARUL Într-o anumită măsură, cum am spus. E foarte dureros pentru un funcţionar public să vadă că una dintre rudele lui cele mai apropiate se compromite mereu.

DOCTORUL STOCKMANN Şi ai credinţa că eu mă compromit?

PRIMARUL Da, din nefericire te compromiţi, fără să-ţi dai seama. Ai o fire neastâmpărată, arţăgoasă, rebelă. Asta şi explică pornirea ta funestă de a scrie şi publica vrute şi nevrute. Cum îţi intră o idee în cap, te şi repezi să ticluieşti un articol sau o broşură, ca s-o dezvolţi.

DOCTORUL STOCKMANN Datoria oricărui cetăţean e să pună societatea în curent cu toate ideile noi.

PRIMARUL Societatea nu are nevoie de idei noi. Îi sunt de ajuns cele vechi şi bune.

DOCTORUL STOCKMANN Mi-o spui fără înconjur?

PRIMARUL Da, trebuie să vorbesc odată cu tine pe şleau. Până acum am tot evitat acest lucru, ştiind bine că-ţi sare ţandăra din

senin. Dar acum sunt dator să-ţi spun adevărul, Tomas. Nu-ţi închipui cât rău îţi faci singur cu firea ta nesocotită. Te plângi împotriva autorităţilor locale, ba chiar şi împotriva guvernului, susţii că nu eşti luat în seamă şi că eşti persecutat. Dar se poate aştepta la altceva un om stânjenitor ca tine?

DOCTORUL STOCKMANN Ei, poftim! Sunt şi stânjenitor după alte toate?

PRIMARUL Da, Tomas, eşti un om prea incomod ca să lucreze cineva cu tine. Te-am pus doar la încercare. Prea te crezi grozav. Ai uitat pesemne că postul de medic al băilor mi-l datorezi mie.

DOCTORUL STOCKMANN Ba te rog să mă ierţi. Postul mi se cuvenea mie de drept. Mie şi numai mie! Mi-am dat cel dintâi seama că localitatea noastră poate deveni o staţiune balneară înfloritoare. Am fost singurul care am susţinut atunci acest lucru şi m-am luptat ani de zile în şir ca să-mi văd realizată ideea. Am scris mereu, am tot scris…

PRIMARUL Incontestabil. Atunci însă nu era momentul prielnic. Afară de asta, nu puteai judeca bine situaţia acolo, în fundul acela de ţară, unde trăiai. Când a venit însă momentul oportun, eu, împreună cu alţii, am adus chestiunea în discuţie…

DOCTORUL STOCKMANN Da, ca să încurcaţi toate planurile mele cele mai bune! Se şi vede azi cât de pricepuţi aţi fost.

PRIMARUL Ba se vede, după părerea mea, un singur lucru: că tu cauţi cu tot dinadinsul să dai drumul temperamentului tău belicos. Îţi duşmăneşti şefii! E vechiul tău obicei. Nu recunoşti nicio autoritate. Te uiţi chiorâş la oricine ocupă o funcţie superioară şi îndată găseşti că e bună orice armă de atac împotriva lui. Acum, însă, ţi-am atras atenţia ce interese sunt în joc pentru tot oraşul, deci şi pentru mine. De aceea te previn, Tomas, că rămân inflexibil în tot ceea ce găsesc de cuviinţă să-ţi cer.

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să-mi ceri?

PRIMARUL Ai fost indiscret şi ai divulgat unor străini unele lucruri delicate, care ar fi trebuit privite ca un secret al direcţiei băilor, şi care acum fireşte, nu mai pot fi cocoloşite. Ba, mai mult, vor circula în curând tot felul de zvonuri, iar răuvoitorii le vor alimenta cu tot felul de născociri, unele după altele. Aşa că va fi nevoie ca tot tu să le combaţi în mod public.

DOCTORUL STOCKMANN Eu? Cum? Nu înțeleg!

PRIMARUL Ar trebui să declari că ai făcut noi cercetări şi ai ajuns la concluzia că primejdia nu e nici pe departe atât de mare, că situaţia nu e nici pe departe atât de gravă cum ai bănuit în primul moment.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Asta aştepţi de la mine?

PRIMARUL Mai aştept să declari în mod public că ai deplină încredere în autorităţi şi eşti încredinţat că se vor lua toate măsurile cuvenite pentru înlăturarea oricăror neajunsuri.

DOCTORUL STOCKMANN Pentru nimic în lume nu voi face asta, atâta vreme cât voi umblaţi cu minciuni şi cârpăceli. Da, Peter. Îți vorbesc cu toată convingerea.

PRIMARUL Ca slujbaş, nu-ţi este îngăduit să ai o convingere individuală.

DOCTORUL STOCKMANN (*uimit*) Zici că nu-mi este îngăduit…

PRIMARUL Da, ca slujbaş. Ca persoană particulară, mă rog, e cu totul altceva, însă ca funcţionar subaltern al băilor n-ai voie să exprimi o convingere în contradicţie cu a şefilor tăi.

DOCTORUL STOCKMANN Asta, zău, prea e de tot! Să nu-mi fie permis ca medic şi ca om de ştiinţă…

PRIMARUL Problema în discuţie nu e de ordin strict ştiinţific. E mai mult de ordin tehnic şi economic.

DOCTORUL STOCKMANN Indiferent de ce ordin ar fi, eu vreau

să am libertatea de a mă pronunţa în orice fel de probleme! Câte există în lumea asta!

PRIMARUL N-ai decât! Dar nu în chestiunea băilor noastre! Asta ţi-o interzicem categoric!

DOCTORUL STOCKMANN (*revoltat*) Mi-o interziceţi? Cine? Voi, nişte…

PRIMARUL Ţi-o interzic eu, şeful tău direct. Şi o dată ce-ţi interzic un lucru, trebuie să te supui.

DOCTORUL STOCKMANN (*stăpânindu-se*) Peter! Dacă n-ai fi fratele meu…

(*Petra întredeschide uşa.*)

PETRA Nu trebuie să tolerezi, tată, aşa ceva.

DOAMNA STOCKMANN (*alergând după ea*) Petra! Petra!

PRIMARUL Bravo! Aţi ascultat la uşă, hai?

DOAMNA STOCKMANN Vorbeaţi prea tare, ca să nu auzim…

PETRA Da, am stat la uşă şi am ascultat.

PRIMARUL De fapt, pe mine mă bucură…

DOCTORUL STOCKMANN (*apropiindu-se de el*) Ai spus că-mi interzici şi că trebuie să mă supun?

PRIMARUL M-ai silit să-ţi vorbesc pe tonul ăsta.

DOCTORUL STOCKMANN Şi pretinzi, nu-i aşa, să reneg printr-o declaraţie publică tot ce-am scris?

PRIMARUL Trebuie.

DOCTORUL STOCKMANN Şi dacă nu vreau?

PRIMARUL Atunci vom publica noi o declaraţie oficială, ca să liniştim spiritele.

DOCTORUL STOCKMANN Foarte bine. Voi scrie atunci împotriva voastră. Voi susţine sus şi tare punctul meu de vedere şi voi dovedi că dreptatea e de partea mea. Vreau să văd ce veţi face atunci…

PRIMARUL N-o să am încotro şi voi cere eu însumi destituirea ta.

DOCTORUL STOCKMANN Ce?

PETRA Tata, destituit?

DOAMNA STOCKMANN Destituit?

PRIMARUL Din postul de medic al băilor. Voi cere să ţi se dea preaviz şi să nu ţi se mai permită să te ocupi de interesele băilor.

DOCTORUL STOCKMANN Veţi merge atât de departe cu îndrăzneala?

PRIMARUL Da, siliţi de tine.

PETRA Cum poţi să te porţi în felul ăsta, unchiule, cu un om ca tata?

DOAMNA STOCKMANN Linişteşte-te, Petra!

PRIMARUL (*uitându-se la Petra*) Halal să ne fie! Aici, fiecare găseşte cu cale să-şi dea părerea! Fireşte! (*Către cumnata lui.*) Dumneata, cumnată, eşti fără îndoială ființa cea mai cu judecată din casa asta. Foloseşte influența pe care o ai şi fă-l pe soţul dumitale să înțeleagă ce urmări ar decurge din toate astea, pentru el şi familia lui…

DOCTORUL STOCKMANN Nu dau voie nimănui să poarte grija familiei mele.

PRIMARUL …Pentru familia lui şi pentru oraşul în care trăieşte!

DOCTORUL STOCKMANN Binele oraşului meu îl vreau cu adevărat numai eu. Trebuie să denunţ greşelile care şi aşa tot vor ieşi la iveală, mai curând sau mai târziu. Voi dovedi că-mi iubesc oraşul natal.

PRIMARUL Tu, omul capabil, în orbirea lui, să-l lipsească de izvorul cel mai important din care îşi trage chiar existenţa…

DOCTORUL STOCKMANN Izvorul e otrăvit, omule! Eşti pesemne nebun. Nu vezi că trăim aici vânzând pestilenţe, putreziciuni? Toată viaţa cea înfloritoare a societăţii noastre e

hrănită cu minciuni.

PRIMARUL Sunt închipuirile tale bolnăvicioase! Cine face insinuări atât de perverse împotriva oraşului în care trăieşte, nu poate să fie decât un duşman al poporului.

DOCTORUL STOCKMANN (*ameninţător*) Ai curajul să spui şi una ca asta?…

DOAMNA STOCKMANN (*aruncându-se între ei*) Tomas!

PETRA (*apucându-şi tatăl de braţ*) Fii calm, tată!

PRIMARUL Nu vreau să mă expun la violenţe. Eu te-am avertizat. Gândeşte-te la datoria pe care o ai faţă de tine şi faţă de ai tăi. Te las cu bine! (*Iese.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*plimbându-se furios prin cameră*) Pot eu răbda să se poarte astfel cu mine? În casa mea, Katrine? Ce zici de întâmplarea asta?

DOAMNA STOCKMANN E o ruşine şi o batjocură, Tomas!

PETRA Ce i-aş face eu unchiului!

DOCTORUL STOCKMANN Vina e a mea! Trebuia să le arăt de mult colţii. Auzi vorbă! Să-mi spună mie că sunt un duşman al poporului! Eu! Nemaipomenit!

DOAMNA STOCKMANN Gândeşte-te, totuşi, dragă Tomas, că Peter are puterea în mâinile lui.

DOCTORUL STOCKMANN O fi având-o, însă eu am dreptatea.

DOAMNA STOCKMANN O, da, dreptatea! Dar ce să faci cu ea, dacă-ţi lipseşte puterea?

PETRA Vai, mamă! Cum poţi spune una ca asta?

DOCTORUL STOCKMANN E posibil, într-o societate liberă, ca dreptatea să nu-ţi folosească la nimic? Zău că ai haz, Katrine! Afară de asta, nu am de partea mea presa liberă şi independentă? Nu am în spatele meu majoritatea compactă? Nu reprezintă toate astea o putere destul de mare?

DOAMNA STOCKMANN O, Doamne, Tomas! Nu cumva ai de gând să…

DOCTORUL STOCKMANN Ce anume?

DOAMNA STOCKMANN Să te pui rău cu frate-tău?

DOCTORUL STOCKMANN Ce altceva vrei sa fac, dacă ţin la dreptate şi la adevăr?

DOAMNA STOCKMANN Asta nu-ţi poate fi de niciun folos. Dacă cei mari nu vor ceva, nu vor şi pace!

DOCTORUL STOCKMANN Oho, Katrine! Aşteaptă puţin şi-ai să vezi ce război le declar!

DOAMNA STOCKMANN Da, îl declari – şi pe urmă te vezi dat afară din slujbă.

DOCTORUL STOCKMANN În orice caz, îmi voi face datoria faţă de societate. Eu, care sunt numit un duşman al poporului!

DOAMNA STOCKMANN Dar familia ta, Tomas? Crezi tu că e spre binele nostru dacă-ţi faci datoria faţă de societate?

PETRA Nu te gândi mereu numai la noi, mamă.

DOAMNA STOCKMANN Uşor îţi vine să vorbeşti aşa. La nevoie, stai pe propriile tale picioare. Gândeşte-te însă la băieţi, Tomas. Gândeşte-te puţin la tine însuţi şi la mine…

DOCTORUL STOCKMANN Pesemne că ţi-ai pierdut minţile, femeia lui Dumnezeu! Dacă aş cădea în genunchi cu atâta jalnică laşitate în faţa unui Peter şi a clicii lui blestemate, aş mai avea eu o singură clipă tihnită în viaţa mea?

DOAMNA STOCKMANN Nu ştiu, însă ar fi vai şi amar de noi dacă ai rămâne pe drumuri, fără pâinea cea de toate zilele, fără un venit statornic. Am tras destule necazuri în tinereţea noastră. Ia seama, Tomas. Gândeşte-te bine.

DOCTORUL STOCKMANN (*se zbuciumă, încleştându-şi pumnii*) Ce sunt în stare să facă nişte birocraţi afurisiţi unui om liber şi cinstit!

E îngrozitor, Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Purtarea lor faţă de tine e pur şi simplu nedemnă. Câte nedreptăţi nu suntem, totuşi, siliţi să tolerăm în lumea asta! E vorba însă de băieţi, Tomas. Gândeşte-te la ei. Ce vor ajunge în viaţa lor? O, nu! Nu-ţi poţi îngădui să… (*Intră Eilif şi Morten, cu cărţile de şcoală în mână.*)

DOCTORUL STOCKMANN Băieţii!… (*Se opreşte deodată, cu o hotărâre fermă.*) Nu! Dacă s-ar prăbuşi cerul şi pământul, capul nu mi-l plec sub un jug atât de ruşinos. (*Se îndreaptă spre cabinetul său.*)

DOAMNA STOCKMANN (*luându-se după el*) Ce vrei să faci, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN (*din pragul uşii*) Vreau să-mi păstrez dreptul de a privi cu seninătate în ochii copiilor mei, când vor creşte mari şi vor fi oameni liberi! (*Intră în cabinet.*)

DOAMNA STOCKMANN (*podidind-o lacrimile*) Dumnezeu să ne ajute şi să ne aibă în paza lui!

PETRA Tata e un erou. Nu cedează! (*Băieţii întreabă miraţi ce s-a întâmplat, dar Petra le face semn să tacă.*)

Actul III

(Redacţia gazetei „Curierul poporului”. La stânga, în fund, uşa de intrare. La dreapta, altă uşă cu un geamlâc prin care se poate vedea tipografia. Tot la dreapta, altă uşă. La mijloc, o masă mare acoperită cu hârtii, ziare şi cărţi. La stânga, în primul plan, o fereastră, lângă care se află un pupitru cu un scaun înalt. În jurul mesei, câteva fotolii, iar altele de-a lungul pereţilor. Încăperea e întunecoasă şi lipsită de orice confort. Mobilier vechi. Fotolii murdare şi deteriorate. În tipografie se văd lucrând câţiva zeţari. Ceva mai departe, o presă de mână, în funcţiune. Hovstad scrie la pupitru.

Billing intră apoi din partea stângă, cu manuscrisul doctorului Stockmann în mână.)

BILLING Ei, acum pot spune că…

HOVSTAD (*scriind*) Ai citit manuscrisul de la un capăt la altul?

BILLING (*punând manuscrisul pe pupitru*) Da, l-am citit.

HOVSTAD Nu ţi se pare că doctorul e prea tăios?

BILLING Tăios? E chiar grozav de tăios. Fiecare cuvânt cade cu greutate, ca o lovitură de ciocan.

HOVSTAD Da, numai că nu cade nimeni, în ziua de azi, la prima lovitură de ciocan.

BILLING Adevărat, dar vom continua să ciocănim mereu până-i vom doborî pe cei mari. Citind articolul doctorului, am avut impresia că revoluţia nu mai e departe.

HOVSTAD (*întorcându-se*) Sst! Ai grijă să nu te audă Aslaksen.

BILLING Aslaksen e un laş, un om fără curaj. De astă dată îţi vei realiza scopul. Ce zici? Apare articolul doctorului?

HOVSTAD Da, apare, dacă primarul nu cedează.

BILLING Dracu ştie ce va face!

HOVSTAD Din fericire, poziţia noastră va fi utilă, orice s-ar întâmpla. Dacă primarul nu acceptă propunerile doctorului, va avea împotriva lui pe toţi micii burghezi, pe toţi proprietarii şi pe ceilalţi. Iar dacă le acceptă, atunci se pune rău cu mai toţi acţionarii băilor care până azi i-au fost cei mai buni susţinători.

BILLING Ei da, pentru că vor fi nevoiţi să cheltuiască o groază de bani…

HOVSTAD Fără doar şi poate. În felul ăsta, cercul se va rupe, iar noi vom putea lămuri lumea, de la o zi la alta, că primarul e un om incapabil din toate punctele de vedere şi vom cere ca toate posturile de încredere din oraş şi întreaga administraţie comunală să fie

preluate de către poporul liber.

BILLING Foarte bine! Aşa văd şi eu lucrurile. Suntem ca la începutul unei revoluţii. (*Se aude o bătaie în uşă.*)

HOVSTAD Sst! (*Cu glas tare.*) Intră! (*Pe uşa din stângă intră doctorul Stockmann; Hovstad îi iese înainte.*) O! Bine că aţi venit, domnule doctor! Ce noutate ne aduceţi?

DOCTORUL STOCKMANN Puteţi tipări, domnule Hovstad.

HOVSTAD Aşadar, e în regulă?

BILLING Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Am zis că puteţi tipări articolul meu. Rămâne aşa cum e, însă îl puteţi modifica pe ici, pe colo, dacă e nevoie. Vom avea război în oraş, domnule Billing.

BILLING Război la cuţite. Aşa sper. Cuţitul la gât, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Articolul meu e doar un început. Am proiectate încă alte patru, chiar cinci. Unde e Aslaksen?

BILLING (*chemându-l din tipografie*) Aslaksen! Vino puţin.

HOVSTAD Aţi spus că vreţi să mai scrieţi încă patru sau cinci articole? În aceeaşi problemă?

DOCTORUL STOCKMANN Nu, dragul meu. Despre cu totul altele… Toate, însă, în legătură cu apa de la băi şi cu infecţia de acolo. Toate se leagă, vezi dumneata… Ca la o clădire veche, când începe să se dărâme.

BILLING Adevărat. Niciodată nu poţi spune că s-a isprăvit treaba, până nu vezi toată clădirea la pământ.

ASLAKSEN (*din tipografie*) E vorba să se dărâme ceva? Nu cred că domnul doctor se gândeşte să dărâme băile noastre.

HOVSTAD Nici pomeneală. Nicio grijă.

DOCTORUL STOCKMANN O, nu. E vorba de altceva. Ei, ce zici de articolul meu, domnule Hovstad?

HOVSTAD Nu pot spune decât că este o capodoperă.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Mă bucur. Mă bucur mult.

HOVSTAD E atât de clar şi de simplu! Nu-i nevoie să fie cineva specialist ca să-l înțeleagă. Sunt convins că toţi oamenii luminaţi vă vor aproba.

ASLAKSEN Şi toţi oamenii chibzuiţi.

BILLING Şi cei chibzuiţi şi cei nechibzuiţi. Tot oraşul, ce mai!

ASLAKSEN Atunci putem tipări articolul.

DOCTORUL STOCKMANN Aşa zic şi eu.

HOVSTAD Mâine dimineaţă apare.

DOCTORUL STOCKMANN Da. Nu trebuie să pierdem nicio zi. Uite ce vreau să te rog, domnule Aslaksen: aş dori să te ocupi personal de manuscris.

ASLAKSEN Asta şi am de gând.

DOCTORUL STOCKMANN Să ai grijă de el ca de ochii din cap. Nicio greşeală de tipar. Fiecare cuvânt îşi are greutatea lui. Mă întorc mai târziu. Aş vrea să văd puţin şpaltul. Abia aştept să apară articolul tipărit şi difuzat.

BILLING Da, difuzat cu iuțeala fulgerului.

DOCTORUL STOCKMANN Supus judecății tuturor concetățenilor cunoscători în materie! O! Nu vă puteţi închipui ce neplăceri am avut astăzi. Am fost ameninţat cu una, cu alta, chiar şi cu răpirea celor mai elementare drepturi ale omului.

BILLING A drepturilor dumneavoastră de om? E posibil?

DOCTORUL STOCKMANN Au căutat să mă umilească, mi-au spus că sunt un ticălos, mi-au cerut să pun interesul personal mai presus de cele mai adânci şi sfinte convingeri…

BILLING Ce barbarie!

HOVSTAD Păi da, te poţi aştepta la orice din partea unor astfel de oameni.

DOCTORUL STOCKMANN Cu mine însă, nu le merge. Am să-i pun la locul lor cu dovezi zdrobitoare. În fiecare zi îi voi denunţa în coloanele „Curierului”. Un articol exploziv după altul.

ASLAKSEN Da, însă vreau să vă spun un lucru…

BILLING Ura! Vom avea război.

DOCTORUL STOCKMANN Voi da cu ei de pământ, îi voi strivi, le voi dărâma bastioanele în faţa tuturor oamenilor cinstiţi. Asta am de gând să fac.

ASLAKSEN Numai să fiţi moderat, domnule doctor. Să atacaţi cu măsură.

BILLING Dimpotrivă. Să nu faceţi economie de dinamită.

DOCTORUL STOCKMANN (*continuând imperturbabil*) Nu e vorba numai de apă, cu toate murdăriile ei. Toată societatea are nevoie de aerisire, de dezinfectare.

BILLING Aveţi perfectă dreptate.

DOCTORUL STOCKMANN Cârpacii bătrâni trebuie înlăturaţi. În toate domeniile. Mi se deschid azi înainte orizonturi nesfârşite. Încă nu le cunosc bine, dar le voi da de rost. Trebuie să ne căutăm stegari noi, dragii mei! Să rânduim comandanţi noi la toate avanposturile!

BILLING Da, da.

DOCTORUL STOCKMANN Dacă vom fi uniţi, lucrurile vor merge strună. Revoluţia va aluneca de pe şantier, ca un vapor. Nu credeţi?

HOVSTAD Eu, unul, cred că avem toate şansele să punem la locul ei toată administraţia comunală.

ASLAKSEN Iar eu sunt de părere că nu putem risca nimic, dacă procedăm cu tact şi măsură.

DOCTORUL STOCKMANN Cine dracu se mai gândeşte dacă avem ceva de riscat ori nu? Eu fac ceea ce fac în numele adevărului şi

la îndemnul conştiinţei mele.

HOVSTAD Sunteţi un om care meritaţi tot sprijinul, domnule doctor.

ASLAKSEN Da, nu încape nicio îndoială că doctorul e adevăratul prieten al oraşului. Un adevărat prieten al societăţii.

BILLING Doctorul Stockmann e prietenul poporului, dragă Aslaksen.

ASLAKSEN Sper că Uniunea proprietarilor va adopta în curând acest calificativ ca o lozincă.

DOCTORUL STOCKMANN (*strângând mişcat mâinile celor de faţă*) Vă mulţumesc, dragii mei prieteni, prietenii mei credincioşi. Cu câtă plăcere v-am ascultat pe voi! Celălalt domn, fratele meu, a spus despre mine cu totul altceva, dar i-o plătesc eu cu vârf şi îndesat. Mă reped acum până la un biet bolnav, dar mă întorc, cum v-am spus. Ai grijă de manuscris, domnule Aslaksen. Să nu scoţi afară pentru nimic în lume nici măcar un semn de exclamaţie. Pune mai degrabă şi câteva de la dumneata. Aşa, dragii mei. Vă zic la revedere.

(*Salutări reciproce; doctorul iese*, *condus de toţi până la uşă.*)

HOVSTAD Doctorul ne poate fi de mare folos.

ASLAKSEN Cu condiţia să se ocupe numai de băi. Dacă merge mai departe, nu e prudent să-l urmăm.

HOVSTAD Hm! Totul depinde de…

BILLING Dumneata, Aslaksen, eşti grozav de fricos.

ASLAKSEN Fricos? Da, sunt fricos, domnule Billing, când e vorba de grangurii oraşului nostru. Le-am gustat de atâtea ori papara. Când însă e vorba de politica mare şi de cei de la cârma ţării, să ştiţi că nu mai sunt fricos.

BILLING Te cred, însă la dumneata se poate observa o contradicţie.

ASLAKSEN Trebuie să ştiţi că eu am conştiinţă. Dacă dă cineva cu

barda în guvern, nu face niciun rău societăţii, fiindcă nimeni nu se sinchiseşte. Guvernul nu se clatină, nici nu cade pentru atâta lucru. Dar dacă sunt aruncate peste bord autorităţile locale, atunci ne putem pomeni că vin la cârmă cei nepricepuţi, spre dauna ireparabilă a proprietarilor şi a tuturor celorlalţi.

HOVSTAD Nu te gândeşti că cetăţenii pot fi educaţi să se conducă singuri?

ASLAKSEN Omul care are atâtea treburi de făcut nu se poate gândi la toate, domnule Hovstad.

HOVSTAD Atunci mai bine să nu am nimic de făcut.

BILLING Cum aşa?

ASLAKSEN (*zâmbind*) Hm! (*Face semn spre pupitru.*) Pe scaunul acela de redactor a stat înaintea dumneavoastră prefectul Stensgard.

BILLING (*scuipând*) Ptiu! Transfugul ăla!

HOVSTAD Eu nu sunt şi nu voi fi niciodată un om şovăitor.

ASLAKSEN Un om politic nu trebuie să se lepede niciodată de credinţa sa, domnule Hovstad. (*Către Billing.*) Iar dumneavoastră, domnule Billing, mi se pare că aţi aruncat o plasă în apă, zilele astea, ca să pescuiţi postul de secretar al primăriei.

BILLING Eu?

HOVSTAD Da, domnule Billing, dumneavoastră.

BILLING Ei da, am făcut-o ca să-i necăjesc pe domnii de la primărie.

ASLAKSEN Asta pe mine nu mă priveşte. Când mă acuză însă cineva de laşitate, când mă acuză cineva că mă contrazic în atitudinea mea, vreau să ştie toată lumea un lucru: trecutul politic al tipografului Aslaksen e o carte deschisă pentru oricine. Singura schimbare care s-a petrecut în viaţa mea, vedeţi dumneavoastră, e că am devenit mai moderat. Inima îmi este cu totul pentru popor. Sunt însă întru câtva şi pentru cei care deţin puterea – puterea locală,

vreau să zic. (*Se duce în tipografie.*)

BILLING Nu eşti de părere, Hovstad, că ar trebui să ne descotorosim de el?

HOVSTAD Cunoşti pe altul care ne-ar avansa bani pentru hârtie şi tipar?

BILLING Păcat că n-avem capitalul necesar!

HOVSTAD (*aşezându-se la pupitru*) O! De l-am avea!

BILLING Ce-ar fi să vorbeşti cu doctorul Stockmann?

HOVSTAD (*răsfoind hârtiile*) Nu mi-ar folosi la nimic. E om sărac.

BILLING O fi, dar are în spate un om bun, pe bătrânul Morten Kiil-Bursucul, cum i se zice.

HOVSTAD (*scriind*) Ştii sigur că ăla are ceva avere?

BILLING El să nu aibă? De altfel, o parte din averea lui va reveni familiei. Îi va înzestra pe copii, în orice caz.

HOVSTAD (*întorcându-se pe jumătate în scaun*) Te bizui pe asta?

BILLING Ba nu mă bizui pe nimic.

HOVSTAD Foarte bine faci. Nici pe postul de la primărie să nu te bizui. N-o să-l obţii.

BILLING Asta o ştiu de pe acum foarte bine. Chiar ţin mult să nu mi-l dea. O astfel de nedreptate nu face decât să-ţi mărească puterea de luptă. Într-un orăşel ca ăsta în care rareori găseşti un stimulent, e bine să fii întărâtat din când în când, văzându-te desconsiderat.

HOVSTAD (*scriind*) Da, da.

BILLING O să ai îndată ştiri de la mine. Mă duc să scriu proclamaţia pentru Uniunea proprietarilor. (*Iese în camera din dreapta.*)

HOVSTAD (*roade tocul cu dinţii, stând la pupitru, şi răspunde încet*) Hm! Bine, bine. (*Bate cineva la uşă.*) Intră! (*Intră Petra pe uşa din stânga, din fund. Hovstad se ridică.*) Dumneata eşti? Ai venit aici?

PETRA Da. Te rog să mă scuzi.

HOVSTAD (*oferindu-i un fotoliu*) Nu vrei să iei loc?

PETRA Nu, mulţumesc. Plec îndată.

HOVSTAD Ai venit cu ceva din partea tatălui dumitale?

PETRA Nu, nu. Am venit din partea mea. (*Scoţând o carte din buzunarul scurtei.*) Ţi-am adus nuvela.

HOVSTAD De ce mi-o dai înapoi?

PETRA Pentru că nu vreau s-o traduc.

HOVSTAD Mi-ai promis totuşi…

PETRA Da, însă atunci n-o citisem. Dumneata ai citit-o?

HOVSTAD Nu. Ştii bine că nu cunosc engleza; însă…

PETRA Foarte bine. Chiar de aceea îţi spun să cauţi pe altcineva. (*Punând cartea pe masă.*) Nu merge pentru „Curierul poporului".

HOVSTAD De ce nu?

PETRA Pentru că e în contradicţie absolută cu propriile dumitale păreri.

HOVSTAD Numai pentru asta?

PETRA Nu mă înţelegi. E o nuvelă în care se povesteşte despre un regim supranatural, care are grijă de aşa-zişii oameni buni, făcând ca până la urmă totul să iasă bine pentru ei, în timp ce aşa-zişii oameni răi sunt pedepsiţi.

HOVSTAD Păi aşa e şi bine să fie! Asta vrea şi poporul.

PETRA Vrei să fii cel care dă poporului ceva în genul ăsta? Dar nu crezi niciun cuvânt din toată povestea. Ştii foarte bine că în realitate lucrurile se petrec altfel.

HOVSTAD Ai perfectă dreptate. Un redactor însă nu poate scrie numai despre ceea ce-i place lui. De multe ori trebuie să te pleci în faţa voinţei poporului, în lucruri mai puţin importante. Politica e doar lucrul de căpetenie în viaţă – pentru o gazetă, în orice caz. Şi dacă vreau să am poporul de partea mea când e vorba de libertate şi progres, nu trebuie să-l îndepărtez de mine. Dacă el găseşte că o

poveste ca asta e morală în gazetă, la subsol, va accepta cu-atât mai bucuros ceea ce tipărim în restul ziarului. Au mai multă încredere.

PETRA Ptiu! Întinzi curse cu atâta perfidie cititorilor dumitale. Doar nu eşti un păianjen.

HOVSTAD (*zâmbind*) Îţi mulţumesc că ai o părere aşa de bună despre mine. Ideile exprimate de mine sunt însă numai ale lui Billing.

PETRA Ale lui Billing?

HOVSTAD Da, aşa spunea el aici într-una din zilele astea. Billing e cel care ţine morţiş să publice nuvela asta. Eu habar n-am de ea.

PETRA Unde vrea să ajungă Billing cu părerile lui liberale?…

HOVSTAD Păi să vezi, Billing e un om multilateral. Aud că umblă acum să obţină postul de secretar al primăriei.

PETRA Asta n-o cred, Hovstad. Cum s-ar împăca el cu un post ca acela?

HORSTAD N-ai decât să-l întrebi.

PETRA Niciodată n-aş fi crezut asta despre Billing.

HOVSTAD (*privind-o mai stăruitor*) Nu? Ţi se pare un lucru atât de neaşteptat?

PETRA Da. Sau poate că nu. De fapt, nu ştiu…

HOVSTAD Nu-i mare lucru de capul nostru, al gazetarilor, domnişoară.

PETRA Vorbeşti serios?

HOVSTAD Aşa cred uneori.

PETRA Da, în vălmăşagul vieţii de toate zilele. Asta o mai înţeleg. Acum însă, când ţi-ai asumat o misiune atât de frumoasă…

HOVSTAD …Vrei să spui cu privire la tatăl dumitale?

PETRA Da, tocmai. Acum, mi se pare că trebuie să te simţi mai presus decât majoritatea celorlalţi.

HOVSTAD Da, cam aşa mă simt astăzi.

PETRA Nu? Ți-ai ales o misiune extraordinară! Vei deschide calea unor adevăruri necunoscute şi unor concepţii noi, curajoase. Chiar numai stând aşa, fără teamă, şi luând cuvântul pentru a apăra un om nedreptăţit…

HOVSTAD Mai ales când acest om nedreptăţit este… hm!… Nu ştiu cum să mă exprim…

PETRA De o cinste desăvârşită, voiai să spui.

HOVSTAD (*mai încet*) Mai ales când e tatăl dumitale, voiam să spun.

PETRA (*stupefiată*) Da? Asta voiai să spui?

HOVSTAD Da, Petra. Da, domnişoară Petra.

PETRA Ăsta e pentru dumneata lucrul cel mai de seamă? Nu problema în sine? Nu adevărul? Nu inima caldă şi generoasă a tatălui meu?

HOVSTAD Ba da, şi asta, fireşte.

PETRA Foarte-ţi mulţumesc. Te-a luat gura pe dinainte. Nu mai cred în dumneata, ori despre ce ar fi vorba.

HOVSTAD Poţi să-mi iei în nume de rău că tot ce fac e mai mult de dragul dumitale?

PETRA Sunt supărată că nu te-ai purtat corect cu tatăl meu. Ai vorbit cu el ca şi cum în primul rând adevărul şi binele societăţii ţi-ar sta la inimă. Şi pe tata l-ai înşelat, şi pe mine. Nu eşti omul care pretinzi că eşti. Şi asta n-am să ţi-o iert niciodată. Niciodată!

HOVSTAD Nu trebuie să mi-o spui chiar atât de direct, domnişoară Petra. Cel puţin, nu acum.

PETRA De ce nu acum?

HOVSTAD Pentru că tatăl dumitale nu se poate lipsi de ajutorul meu.

PETRA (*privindu-l de sus*) Şi dumneata eşti un astfel de om? Ptiu!

HOVSTAD Nu, nu. Nu sunt ceea ce crezi dumneata. M-ai luat

aşa, prin surprindere.

PETRA Ştiu ce trebuie să cred.

ASLAKSEN (*din tipografie, repede şi misterios*) Drace, domnule Hovstad! (*Văzând-o pe Petra*) Nu-i a bună!

PETRA Cartea ţi-am adus-o, deci. Poţi s-o dai altcuiva. (*Se îndreaptă spre uşa de ieşire*).

HOVSTAD (*luându-se după ea*) O clipă, domnişoară…

PETRA Bună ziua… (*Iese*).

ASLAKSEN Să vă spun una bună, domnule Hovstad.

HOVSTAD Ce s-a întâmplat?

ASLAKSEN Primarul e în tipografie.

HOVSTAD Cum? Primarul?

ASLAKSEN Da, vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră. A intrat pe uşa din dos, ca să nu fie văzut, pasămite!

HOVSTAD Ce poate să fie? Stai să văd eu. (*Se duce spre uşa tipografiei, o deschide, salută şi îl pofteşte pe primar să intre*). Bagă de seamă, Aslaksen. Să nu afle nimeni.

ASLAKSEN N-aveţi nicio grijă. (*Se duce în tipografie*).

PRIMARUL Nu te aşteptai să mă vezi aici, domnule Hovstad.

HOVSTAD Într-adevăr, nu mă aşteptam.

PRIMARUL (*uitându-se împrejur*) Te-ai instalat foarte bine. Îmi place.

HOVSTAD O!

PRIMARUL Uite, am venit aşa, pe nepusă masă, să-ţi răpesc timpul.

HOVSTAD Vă stau bucuros la dispoziţie, domnule primar. Dar daţi-mi voie să vă debarasez de… (*Îi ia şapca şi bastonul şi le aşază pe un scaun*). Sunteţi bun să luaţi loc?

PRIMARUL (*aşezându-se la masă*) Mulţumesc. (*Hovstad ia loc şi el la masă*). Am avut un… un mare necaz astăzi, domnule Hovstad.

HOVSTAD Da? Un primar are atâtea treburi pe cap…

PRIMARUL Necazul de azi mi l-a cauzat medicul băilor.

HOVSTAD Serios? Domnul doctor?

PRIMARUL A întocmit un fel de memoriu către Direcția băilor, cu privire la nişte pretinse defecte ale instalaţiei.

HOVSTAD A făcut el aşa ceva?

PRIMARUL Ce? Nu ți-a spus nimic? Mi se pare că ți-a povestit…

HOVSTAD Da, adevărat, mi-a spus ceva…

ASLAKSEN (*din tipografie*) Am nevoie de manuscris…

HOVSTAD (*supărat*) Hm! E pe pupitru.

ASLAKSEN (*găsindu-l*) În regulă.

PRIMARUL Păi tocmai…

ASLAKSEN E articolul doctorului, domnule primar.

HOVSTAD La el v-ați referit?

PRIMARUL Chiar la el. Dumneata ce părere ai?

HOVSTAD Nu sunt om de specialitate şi l-am citit cam în treacăt.

PRIMARUL Şi totuşi, îl dai la tipar?

HOVSTAD Nu pot refuza pe un om cu renume.

ASLAKSEN Eu nu am niciun cuvânt la gazetă, domnule primar.

PRIMARUL Se înțelege.

ASLAKSEN Nu fac altceva decât să tipăresc ce mi se pune în mână.

PRIMARUL E în perfectă regulă.

ASLAKSEN Aşa că sunt nevoit să… (*Se îndreaptă spre tipografie.*)

PRIMARUL Stai o clipă, domnule Aslaksen. Cu voia dumitale, domnule Hovstad…

HOVSTAD Vă rog, domnule primar…

PRIMARUL Eşti un om chibzuit şi cuminte, domnule Aslaksen…

ASLAKSEN Mă bucur, domnule primar, că aveţi despre mine o astfel de părere.

PRIMARUL …Şi un om cu influenţă în cercuri largi.

ASLAKSEN Mai ales în rândurile poporului de jos.

PRIMARUL Micii contribuabili sunt cei mai numeroşi; aici, ca şi pretutindeni.

ASLAKSEN Foarte adevărat.

PRIMARUL Şi cunoşti, fără îndoială, sentimentele celor mai mulţi dintre ei. Nu-i aşa?

ASLAKSEN Pot spune că da, domnule primar.

PRIMARUL Mai ales când cetăţenii cu mijloace mai modeste manifestă o dispoziţie atât de lăudabilă de a face sacrificii…

ASLAKSEN Ce vreţi să spuneţi?

HOVSTAD Să facă sacrificii?

PRIMARUL E un semn frumos al spiritului de grup. Un semn foarte frumos. Aş putea spune că nici nu mă aşteptam. Dumneata însă cunoşti mai bine decât mine sentimentele celor mici.

ASLAKSEN Da, domnule primar, însă…

PRIMARUL Şi sacrificiile pe care trebuie să le facă oraşul nu sunt chiar atât de mici.

HOVSTAD Oraşul?

ASLAKSEN Nu înţeleg. Băile doar…

PRIMARUL După un deviz provizoriu care a fost întocmit, schimbările pe care medicul băilor le socoteşte necesare ar costa câteva sute de mii de coroane.

ASLAKSEN O sumă enormă, dar…

PRIMARUL Va fi nevoie, fireşte, să contractăm un împrumut comunal.

HOVSTAD (*ridicându-se*) Asta ar însemna ca oraşul…

ASLAKSEN …Să suporte cheltuiala! Ar însemna ca micii burghezi săraci să plătească din buzunarul lor!

PRIMARUL Da, onorate domnule Aslaksen. Altfel cum să

procurăm fondurile?

ASLAKSEN Să le procure domnii proprietari ai băilor.

PRIMARUL Nu cred că s-ar putea întinde mai mult cureaua.

ASLAKSEN E sigur ceea ce spuneţi, domnule primar?

PRIMARUL M-am încredinţat de asta. Dacă e vorba să se facă aceste mari schimbări, oraşul trebuie să suporte cheltuiala.

ASLAKSEN Dumnezeu să mă ierte, domnule Hovstad, dar asta e cu totul altceva!

HOVSTAD Sigur că da.

PRIMARUL Nenorocirea este că vom fi siliţi să închidem băile timp de câţiva ani.

HOVSTAD Să le închidem? De tot?

ASLAKSEN Pe doi ani?

PRIMARUL Da, lucrările vor dura cel puţin atât.

ASLAKSEN Nu vom tolera asta pentru nimic în lume, domnule primar. Din ce să trăim până atunci noi, proprietarii?

PRIMARUL Iată o întrebare la care, cu părere de rău, cu greu îţi pot răspunde, domnule Aslaksen. Dar ce vrei să facem? Crezi dumneata că va mai veni vreun turist pe la noi când va ajunge să creadă că apa e infectată, că trăim într-un focar de infecţie, că tot oraşul…

ASLAKSEN Şi asta ziceţi că e o simplă închipuire?

PRIMARUL Cu toată bunăvoinţa mea, nu m-am putut convinge că ar fi altceva.

ASLAKSEN În cazul acesta, doctorul Stockmann a comis o greşeală de neiertat. Vă rog să mă iertaţi, domnule primar, dar…

PRIMARUL Spui un adevăr regretabil, domnule Aslaksen. Fratele meu a fost întotdeauna, din păcate, un zvăpăiat.

ASLAKSEN Şi totuşi vreţi să-l sprijiniţi, domnule Hovstad?

HOVSTAD Cine şi-ar fi închipuit că…

PRIMARUL Am întocmit o scurtă dare de seamă asupra situaţiei, aşa cum trebuie să fie concepută, judecând la rece. În ea am arătat cum s-ar putea remedia eventualele neajunsuri, cu mijloacele de care dispune administraţia băilor.

HOVSTAD O aveţi la dumneavoastră, domnule primar?

PRIMARUL (*scotocindu-se în buzunar*) Da, am adus-o pentru cazul când…

ASLAKSEN (*repede*) Drace! El e!

PRIMARUL Cine? Frate-meu?

HOVSTAD Unde? Unde?

ASLAKSEN E în tipografie.

PRIMARUL Destul de prost! N-aş fi vrut să dau peste el aici; mai aveam de discutat unele chestiuni cu dumneavoastră.

HOVSTAD (*făcând semn spre uşa din dreapta*) Până una, alta, intraţi acolo.

PRIMARUL Bine, bine, dar?

HOVSTAD Îl găsiţi numai pe Billing.

ASLAKSEN Repede, repede, domnule primar! Uite-l că vine încoace!

PRIMARUL Bine, însă căutaţi să-l expediaţi cât mai curând. (*Iese pe uşa din dreapta, pe care Aslaksen o deschide şi o închide.*)

HOVSTAD Caută-ţi ceva de lucru, Aslaksen. (*Se aşază la pupitru şi scrie, în timp ce Aslaksen scormoneşte un vraf de ziare pe un scaun, la dreapta.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*venind din tipografie*) Mi s-a spus că nu e încă nicio corectură.

ASLAKSEN (*fără să se întoarcă*) Păi cum aţi fi crezut, domnule doctor?

DOCTORUL STOCKMANN Înţelegeţi, sunt nerăbdător. Nu am tihnă până ce nu-mi văd articolul cules.

HOVSTAD Hm! Asta va mai dura. Nu-i aşa, Aslaksen?

ASLAKSEN Mă tem că da.

DOCTORUL STOCKMANN Bine, dragii mei prieteni. Mai vin odată. Vin şi de două ori, dacă-i nevoie. O cauză atât de mare, binele întregului oraş… Nu trebuie să ne lăsăm pe tânjeală. (*Dă să plece, da*r *se opreşte şi se întoarce.*) Vreau să vă mai spun ceva.

HOVSTAD Scuzaţi, dar nu poate să rămână pe altă dată?

DOCTORUL STOCKMANN Numai două cuvinte. Mă gândeam ce va zice lumea când îmi va citi mâine dimineaţă articolul şi va afla că toată iarna am lucrat în linişte pentru binele oraşului…

HOVSTAD Da, domnule doctor, însă…

DOCTORUL STOCKMANN Ştiu ce vrei să spui. Credinţa dumitale e că mi-am îndeplinit o simplă datorie de cetăţean. Asta o ştiu şi eu. Concetăţenii mei însă, care ţin la mine atât de mult…

ASLAKSEN Da, domnule doctor, cetăţenii au ţinut mult la dumneavoastră, până azi.

DOCTORUL STOCKMANN Tocmai de asta mă tem. De aceea spun: când vor citi articolul meu, mai ales păturile sărace, asta va fi pentru ele un apel să ia interesele oraşului în mâinile lor…

HOVSTAD (*ridicându-se*) Hm! Nu vreau să vă ascund un lucru, domnule doctor…

DOCTORUL STOCKMANN Aha! Bănuiam eu că aici se cloceşte ceva. Mă opun însă. Dacă se fac pregătiri…

HOVSTAD Pentru ce?

DOCTORUL STOCKMANN Pentru ceva, vreo demonstraţie, vreun banchet sau o subscripţie pentru un dar, te rog să-mi promiţi solemn că te vei opune. Te rog şi pe dumneata, domnule Aslaksen. M-ai auzit?

HOVSTAD Vă rog să mă iertaţi, domnule doctor. În primul rând, nu vă putem spune adevărul curat.

(*Pe uşa din fund, în stânga, intră doamna Stockmann cu pălărie şi mantou.*)

DOAMNA STOCKMANN (*văzându-l pe doctor*) Bravo!

HOVSTAD (*ieşindu-i înainte*) A venit şi doamna?

DOCTORUL STOCKMANN Ce cauţi aici, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Ştii bine ce caut.

HOVSTAD Nu vreţi să luaţi loc, doamnă? Sau poate că…

DOAMNA STOCKMANN Mulţumesc. Nu vă deranjaţi. Să nu credeţi că am venit să-l caut pe Stockmann. Trebuie să ştiţi însă că sunt mamă a trei copii.

DOCTORUL STOCKMANN Vorbe! Asta o ştim şi noi.

DOAMNA STOCKMANN Zău, parcă nu te-ai gândi la soţie şi la copii! Vrei să ne nenoroceşti pe toţi?

DOCTORUL STOCKMANN Ai înnebunit, Katrine? Cum adică, un om cu soţie şi copii nu are voie să proclame adevărul, să fie un cetăţean folositor şi activ, să-şi slujească oraşul?

DOAMNA STOCKMANN Toate cu măsură, Tomas!

ASLAKSEN Aşa zic şi eu. Măsură în toate.

DOAMNA STOCKMANN De-aia vă faceţi păcate cu noi, domnule Hovstad, când îl ademeniţi pe soţul meu să iasă din casă şi-l scoateţi din minţi cu toate poveştile astea de-aici.

HOVSTAD Nu ademenesc şi nu scot pe nimeni din minţi.

DOCTORUL STOCKMANN Eu, scos din minţi? Crezi că mă las scos din minţi?

DOAMNA STOCKMANN Da, te laşi. Ştiu că eşti omul cel mai deştept din oraş, însă te laşi prostit foarte uşor. (*Către Hovstad.*) Gândiţi-vă numai că şi-ar pierde postul la băi. Doar pentru că tipăriţi ce a scris.

ASLAKSEN Ei, aş!

HOVSTAD Da, însă trebuie să ştiţi, domnule doctor, că…

DOCTORUL STOCKMANN (*zâmbind*) Ha, ha! Să încercaţi numai… Ascultă, femeie! Ei se feresc. Eu însă am în spatele meu majoritatea compactă.

DOAMNA STOCKMANN Da. Însă nenorocirea e tocmai că ai în spatele tău o astfel de grozăvie.

DOCTORUL STOCKMANN Vorbe goale, Katrine! Du-te mai bine şi ocupă-te de gospodăria ta, iar pe mine lasă-mă să mă ocup de societate. Cum îţi poate fi teamă, când eu sunt atât de sigur şi de optimist? (*Îşi freacă mâinile, plimbându-se în lung şi în lat.*) Poţi fi sigură că adevărul şi poporul vor câştiga bătălia. Parcă văd toată burghezia liberală strângându-se într-o oaste triumfătoare! (*Se opreşte lângă un scaun.*) Ce dracu văd în faţa mea?

ASLAKSEN (*uitându-se într-acolo*) Aoleu!

HOVSTAD (*acelaşi joc*) Hm!

DOCTORUL STOCKMANN Aici e într-adevăr piscul autorităţii! (*Ia cu băgare de seamă chipiul primarului cu vârful degetelor şi îl ţine în sus.*)

DOAMNA STOCKMANN Chipiul primarului!

DOCTORUL STOCKMANN Uite şi bastonul de comandant! Ce dracu înseamnă asta?

HOVSTAD Să vedeţi…

DOCTORUL STOCKMANN Da, înţeleg. A fost aici să vă descânte. A venit şi când m-a văzut în tipografie… (*Îl pufneşte râsul*)… a şters-o, domnule Aslaksen?

ASLAKSEN (*repede*) A fugit, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Şi-a lăsat şi bastonul, şi… Ţi-ai găsit! Peter nu-şi lasă lucrurile nicăieri. Dar ce dracu aţi făcut totuşi cu el? Aha! E acolo, înăuntru. Să vezi acum, Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Tomas, te rog…

ASLAKSEN Fiţi prudent, domnule doctor! (*Doctorul şi-a pus în cap*

chipiul primarului şi i-a luat bastonul; apoi se duce spre uşa din dreapta, o deschide şi salută cu mâna la cozoroc. Primarul intră, mânios foc, urmat de Billing.)

PRIMARUL Ce înseamnă gălăgia asta?

DOCTORUL STOCKMANN Respectele mele, dragă Peter! Eu sunt acum autoritatea în oraş. (*Se plimbă încoace şi încolo.*)

DOAMNA STOCKMANN (*aproape plângând*) Vai, Tomas!

PRIMARUL (*luându-se după doctor*) Dă-mi chipiul şi bastonul!

DOCTORUL STOCKMANN (*ca şi înainte*) Dacă tu eşti poliţai, eu sunt primar. Eu conduc oraşul, vezi?

PRIMARUL Scoate chipiul din cap! Bagă de seamă că e chipiul de uniformă reglementară!

DOCTORUL STOCKMANN Ei, aş! Crezi că poporul care se trezeşte se sperie de un chipiu de uniformă? O să vezi că mâine facem revoluţie în oraş. M-ai ameninţat că mă dai afară din postul meu. Acum însă te dau eu pe tine afară. Te dau afară din toate posturile de încredere pe care le ocupi. Crezi că nu sunt în stare? Bagă de seamă că am de partea mea forţele victorioase ale societăţii. Hovstad şi Billing vor tuna în „Curierul poporului", iar tipograful Aslaksen va merge în fruntea întregii Uniuni a proprietarilor…

ASLAKSEN Asta n-am s-o fac, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Ba ai s-o faci!

PRIMARUL Aha! Iar domnul Hovstad va adera şi el la agitaţie?

HOVSTAD Nu, domnule primar.

ASLAKSEN Nu, domnul Hovstad nu e nebun să se distrugă, distrugând şi gazeta, pentru o simplă închipuire.

DOCTORUL STOCKMANN (*privind împrejur*) Ce vasăzică asta?

HOVSTAD Aţi expus cauza dumneavoastră într-o lumină falsă, domnule doctor. De aceea n-o pot sprijini.

BILLING În urma celor ce domnul primar a binevoit să-mi

povestească în camera de alături…

DOCTORUL STOCKMANN Minciuni toate! Nu vă potriviţi! Tipăriţi-mi articolul şi voi şti eu să-l apăr.

HOVSTAD Nu-l tipăresc. Nu pot, nu vreau şi nu mă încumet să-l tipăresc.

DOCTORUL STOCKMANN Nu te încumeţi? Ce vorbă e asta? Eşti doar redactor şi cred că redactorii conduc presa.

ASLAKSEN Nu ei, domnule doctor, ci abonaţii.

PRIMARUL Da, ei din fericire.

ASLAKSEN Opinia publică, oamenii luminaţi, proprietarii şi toţi ceilalţi. Iată cine conduce gazetele!

DOCTORUL STOCKMANN (*calm*) Şi toate puterile astea sunt împotriva mea?

ASLAKSEN Da. Pentru burghezie ar fi o adevărată ruină să se publice articolul dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Am înţeles.

PRIMARUL Chipiul şi bastonul meu! (*Doctorul îşi scoate chipiul din cap şi îl pune pe masă lângă baston.*) Funcţiunea ta de primar a luat sfârşit.

DOCTORUL STOCKMANN Mai e până la sfârşit. (*Către Hovstad.*) Vasăzică, domnule Hovstad, articolul meu nu poate fi publicat în „Curierul poporului”?

HOVSTAD E absolut imposibil. Chiar şi din consideraţie pentru familia dumneavoastră.

DOAMNA STOCKMANN O! Nu trebuie să purtaţi de grijă familiei noastre, domnule Hovstad.

PRIMARUL (*scoţând o hârtie din buzunar*) Pentru orientarea publicului va fi de ajuns să se publice aceste rânduri. Ele sunt o declaraţie autentică. Vă rog.

HOVSTAD (*luând hârtia*) Bine. Vom publica-o cu toată grija.

DOCTORUL STOCKMANN Iar pe a mea, vasăzică, nu. Să nu vă închipuiţi însă că mă veţi reduce la tăcere şi veţi înăbuşi adevărul! Nu merge treaba chiar atât de uşor cum credeţi voi. Domnule Aslaksen, te rog să-mi tipăreşti manuscrisul ca foaie volantă pe socoteala mea şi în editura mea. Am nevoie de patru sute de exemplare, adică de fapt, de cinci sau şase sute.

ASLAKSEN Nu, domnule doctor. Chiar dacă m-aţi plăti în aur, n-aş avea curajul să vă pun la dispoziţie tipografia pentru aşa ceva. M-aş teme de opinia publică. Nu puteţi tipări articolul dumneavoastră nicăieri, în tot oraşul.

DOCTORUL STOCKMANN Daţi-mi-l atunci înapoi.

HOVSTAD (*întinzându-i manuscrisul*) Poftim!

DOCTORUL STOCKMANN (*căutându-şi pălăria şi bastonul*) La lumină va ieşi oricum. Îl voi citi la o mare întrunire publică. Toţi concetăţenii mei vor auzi glasul adevărului.

PRIMARUL În acest scop, nimeni în tot oraşul nu-ţi va pune la dispoziţie un local.

ASLAKSEN Absolut nimeni. Asta o ştiu sigur.

BILLING Zadarnic veţi încerca, domnule doctor.

DOAMNA STOCKMANN Asta ar fi din cale-afară de ruşinos. De ce e toată lumea împotriva ta?

DOCTORUL STOCKMANN (*mânios*) Îţi spun eu de ce. Pentru că aici, în oraş, toţi sunt nişte laşi, ca tine. Toţi se gândesc numai la familie, şi nu la binele societăţii.

DOAMNA STOCKMANN (*luându-l de braţ*) O să le arăt eu că şi un laş poate fi un om în toată puterea cuvântului, măcar o dată în viaţa lui. Acum sunt de partea ta, Tomas!

DOCTORUL STOCKMANN Bravo, Katrine! Lumea va lua cunoştinţă de articolul meu. Dacă nu pot închiria un local, voi tocmi un toboşar să colinde cu mine oraşul şi-l voi citi la toate colţurile de

stradă.

PRIMARUL Nu cred că eşti chiar atât de nebun!

DOCTORUL STOCKMANN Ba da, sunt!

ASLAKSEN Nu veţi găsi nici un singur om în tot oraşul să vă însoţească.

BILLING Sigur că nu!

DOAMNA STOCKMANN Nu te lăsa, Tomas. Voi ruga băieţii să meargă cu tine.

DOCTORUL STOCKMANN Luminată idee!

DOAMNA STOCKMANN Morten va fi bucuros, iar Eilif nu va zice nu!

DOCTORUL STOCKMANN Va merge şi Petra. Vei merge şi tu Katrine!

DOAMNA STOCKMANN Eu nu, însă te voi privi de la fereastră. Da, dragul meu.

DOCTORUL STOCKMANN (*o cuprinde cu braţele şi o sărută*) Îţi mulţumesc. Şi acum, domnilor, vom lupta. Vreau să văd dacă răutatea omenească are atâta putere să închidă gura unui patriot care vrea să facă un act de salubritate socială. (*Iese cu soţia pe uşa stângă din fund.*)

PRIMARUL (*dând din cap neliniştit*) A înnebunit-o acum şi pe ea!

Actul IV

(O sală mare de modă veche în casa căpitanului de marină Horster. În fund, o uşă mare cu două canaturi, deschisă spre o anticameră. Peretele lung din stânga are trei ferestre. La mijlocul peretelui opus e montată o estradă, iar pe aceasta e aşezată o măsuţă cu două lumânări, o sticlă cu apă, un pahar şi un clopoţel. Sala e luminată de altfel cu sfeşnice fixate în pereţi între ferestre. La stânga,

în primul plan e o masă şi un scaun pe care se află o lumânare aprinsă. La dreapta în faţă, o uşă, iar lângă ea câteva scaune.

O mare adunare a cetăţenilor de toate clasele, în mulţime se văd câteva femei simple şi nişte şcolari. Lumea intră mereu prin fund până ce se umple sala.)

UN CETĂŢEAN (*vorbind către altul, de care se sprijină*) Ai venit şi tu astă-seară aici, Lamstad?

CELĂLALT CETĂŢEAN Eu vin la toate întrunirile publice.

UN CETĂŢEAN DE ALĂTURI Ţi-ai luat ţignalul?

CELĂLALT CETĂŢEAN Da, l-am luat. Şi dumneata ţi l-ai luat?

AL TREILEA CETĂŢEAN Da, şi eu. Căpitanul Evensen aud că a venit cu o trâmbiță mare.

CELĂLALT CETĂŢEAN Are haz, Evensen. (*Se apropie de grup.*)

AL PATRULEA CETĂŢEAN (*apropiindu-se*) *V*reţi să-mi spuneţi şi mie, oameni buni, ce o să fie astă-seară aici?

CELĂLALT CETĂŢEAN Se pare că doctorul Stockmann ține o conferință împotriva primarului.

NOUL VENIT Păi primarul e frate-său!

PRIMUL CETĂŢEAN Ce-are a face! Doctorul Stockmann nu e om fricos.

AL TREILEA CETĂŢEAN Nu are însă dreptate. Aşa scrie în „Curierul poporului”.

CELALALT CETĂŢEAN De data asta e sigur că nu are dreptule. Nici Uniunea proprietarilor, nici Clubul cetățenilor n-au vrut să-i închirieze o sală.

PRIMUL CETĂŢEAN N-au vrut să-i dea nici măcar sala băilor.

CELĂLALT Ei, uite că nu!

UN OM (*în alt grup*) Şi cine o să-l susţină pe doctor, în toată afacerea asta?

ALT OM (*în acelaşi loc*) Cred că tipograful Aslaksen.

BILLING (*cu o servietă subsuoară, îşi face drum prin mulţime*) Scuzaţi, domnilor. Îmi daţi voie să trec? Trebuie să fac reportajul pentru „Curierul poporului”. Mulţumesc frumos! (*Se aşază la masa din stânga.*)

UN MUNCITOR Cine-o mai fi şi ăsta?

ALT MUNCITOR Nu-l cunoşti? E Billing, care lucrează la gazeta lui Aslaksen.

HORSTER (*conducând pe doamna Stockmann şi pe Petra prin uşa din dreapta, în primul plan, urmaţi de Eilif şi Morten*) Aici cred că e bine să stea familia, ca să se poată retrage uşor, dacă se întâmplă ceva.

DOAMNA STOCKMANN Credeţi că va fi scandal?

HORSTER Nimeni nu poate şti, când e atâta lume. Staţi însă liniştită.

DOAMNA STOCKMANN (*aşezându-se*) Cât de amabil aţi fost, oferindu-i lui Stockmann sala.

HORSTER Dacă nu s-a găsit nimeni altcineva.

PETRA (*care s-a aşezat şi ea*) Aţi avut mare curaj, domnule căpitan.

HORSTER Cred că nu-i nevoie de prea mult curaj pentru atâta lucru.

(*Hovstad şi tipograful Aslaksen sosesc în acelaşi timp, fiecare făcându-şi singur loc prin mulţime.*)

ASLAKSEN (*apropiindu-se de Horster*) Domnul doctor nu a venit încă?

HORSTER Aşteaptă dincolo. (*Mişcare la uşa din fund.*)

HOVSTAD (*către Billing*) A venit şi primarul. Îl vezi?

BILLING Da, îl văd. Nu prea e bine dispus.

(*Primarul îşi face drum încet prin adunare, salută politicos şi se opreşte lângă peretele din stânga. Puţin mai pe urmă intră doctorul pe uşa din dreapta, primul plan. E îmbrăcat în negru, cu pardesiu şi fular alb la gât.*

Câţiva aplaudă sfios, dar sunt întâmpin ţi de ţistuieli. Se face linişte.)

DOCTORUL STOCKMANN (*cu jumătate de glas*) Cum te simţi, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Mă simt bine. (*Mai încet.*) Caută de vorbeşte calm, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Las' că ştiu eu să mă stăpânesc. (*Se uită la ceasornic, se urcă pe estradă şi se înclină.*) Am întârziat un sfert de ceas, aşa că voi începe. (*Scoate manuscrisul.*)

ASLAKSEN Trebuie să alegem mai întâi un preşedinte.

DOCTORUL STOCKMANN Nu-i nevoie.

CÂŢIVA DOMNI (*strigând*) Ba da! Ba da!

PRIMARUL Şi eu sunt de părere să fie ales un preşedinte.

DOCTORUL STOCKMANN Eu însă, Peter, am convocat întrunirea asta ca să ţin o conferinţă.

PRIMARUL Conferinţa medicului băilor s-ar putea întâmpla să dea loc la divergenţe de păreri.

MAI MULTE GLASURI DIN MULŢIME Un preşedinte! Un preşedinte!

HOVSTAD Voinţa tuturor cetăţenilor este, după cum se pare, să fie ales un preşedinte.

DOCTORUL STOCKMANN (*stăpânindu-se*) Prea bine! Facă-se voia cetăţenilor!

ASLAKSEN Nu vrea domnul primar să primească această sarcină?

TREI DOMNI (*aplaudând*) Bravo! Bravo!

PRIMARUL Diferite motive uşor de înţeles mă obligă să refuz. Din fericire, avem însă în mijlocul nostru un om pe care cred că toţi îl vor accepta. Mă refer la preşedintele Uniunii proprietarilor, la domnul tipograf Aslaksen.

DIFERITE GLASURI Da! da! Trăiască Aslaksen! Ura, Aslaksen!

(*Doctorul îşi ia manuscrisul şi coboară de pe estradă.*)

ASLAKSEN Faţă de încrederea cu care mă onorează concetăţenii mei, accept bucuros. (*Aplauze şi urale. Aslaksen se urcă pe estradă.*)

BILLING (*scriind*) Aşadar, „domnul tipograf Aslaksen ales cu aclamaţii”…

ASLAKSEN Ocupându-mi locul de preşedinte al acestei adunări, cer îngăduinţa de a rosti câteva cuvinte. Sunt un om liniştit şi paşnic, căruia îi place moderaţia chibzuită şi chibzuinţa moderată. Oricine mă cunoaşte ştie bine acest lucru.

DIFERITE GLASURI Da, da, Aslaksen!

ASLAKSEN Şcoala vieţii şi a experienţei m-au învăţat că moderaţia e virtutea care şade cel mai bine unui cetăţean…

PRIMARUL Just!

ASLAKSEN Că moderaţia şi chibzuinţa slujesc cel mai bine societatea. Propun deci onoratului concetăţean care a convocat această întrunire să-şi dea silinţa să nu depăşească limitele cumpătării.

UN OM (*în picioare la uşă*) Trăiască întrunirea cumpătării!

UN GLAS Dracu să mai înţeleagă!

DIFERITE GLASURI Linişte! Linişte!

ASLAKSEN Fără întreruperi, domnilor! E cineva care cere cuvântul?

PRIMARUL Domnule preşedinte!

ASLAKSEN Domnul primar Stockmann are cuvântul.

PRIMARUL Având în vedere înrudirea mea apropiată, cred că destul de binecunoscută, cu medicul băilor noastre, nu aş fi dorit să iau cuvântul în seara asta. Situaţia pe care o ocup însă în administraţia băilor şi marile interese ale oraşului mă obligă să fac o propunere. Presupun că niciunul dintre cetăţenii aflaţi aici de faţă nu e de părere că e bine să se împrăştie în cercuri mai largi informaţii

nesigure şi exagerate despre starea sanitară a băilor şi a oraşului.

DIFERITE GLASURI Nu, nu! Asta nu! Protestăm!

PRIMARUL Propun deci ca adunarea să nu permită medicului băilor să-şi citească ori să-şi rostească expunerea.

DOCTORUL STOCKMANN (*clocotind de mânie*) Să nu-mi permită… Ce înseamnă asta?

DOAMNA STOCKMANN (*tuşind*) Hm! Hm!

DOCTORUL STOCKMANN (*calmându-se*) Nu mi se permite aşadar…

PRIMARUL În darea de seamă pe care am publicat-o în „Curierul poporului" am adus la cunoştinţa publică faptele esenţiale, astfel încât oricare cetăţean bine intenţionat să poată judeca situaţia cu uşurinţă. Se va vedea că propunerea medicului băilor, pe lângă faptul că constituie un vot de blam împotriva conducerii oraşului, urmăreşte în fond să pună în sarcina contribuabililor oraşului o cheltuială inutilă de cel puţin o sută de mii de coroane.

(*Câţiva îşi exprimă dezaprobarea servindu-se de ţignale.*)

ASLAKSEN (*sunând clopoţelul*) *Silentium*, domnilor! Sprijin, cu voia dumneavoastră, propunerea domnului primar. Şi eu sunt de părere că agitaţia pe care o provoacă domnul doctor ascunde ceva. Vorbeşte de băi, însă dumnealui urmăreşte o revoluţie. Vrea să treacă în alte mâini conducerea oraşului. Nimeni nu pune la îndoială intenţiile cinstite ale domnului doctor. În privinţa asta nu poate exista niciun dubiu. Şi eu sunt pentru conducerea autonomă a poporului, dar cu condiţia să nu-i coste prea scump pe contribuabili. În cazul de faţă nu pot fi însă de partea domnului doctor. Poate cumpăra cineva şi aur, plătindu-l prea scump. Asta e părerea mea. (*Aprobări puternice din toate părţile.*)

HOVSTAD Mă simt dator şi eu să-mi exprim punctul de vedere. La început, agitaţia doctorului Stockmann se pare că n-a urmărit alt

scop decât să câştige adeziuni personale, iar eu l-am sprijinit cu toată nepărtinirea. Pe urmă însă ne-am dat seama că am fost induşi în eroare cu o expunere falsă…

DOCTORUL STOCKMANN Falsă?…

HOVSTAD Nu prea exactă, dacă vreţi. Darea de seamă a primarului a dovedit acest lucru. Sper că în oraşul nostru nimeni nu pune la îndoială sentimentele mele liberale. Toată lumea cunoaşte bine orientarea „Curierului poporului” în marile probleme politice. De la oameni chibzuiţi şi cu experienţă am învăţat însă că în probleme pur locale o gazetă trebuie să procedeze cu o anumită prudenţă.

ASLAKSEN În cazul de faţă e însă neîndoielnic că doctorul Stockmann are opinia publică împotriva lui. Care e, totuşi, domnilor, prima şi cea mai de seamă datorie a unui ziarist? Nu e oare aceea de a lucra de comun acord cu cititorii săi? Nu a primit el oare un mandat tacit tocmai pentru a promova cu stăruinţă şi tenacitate tot ceea ce se face spre binele lor? Sau poate mă înşel în privinţa asta?

DIFERITE GLASURI Nu, nu! Domnul Hovstad are dreptate!

HOVSTAD Am dat o luptă grea pentru a reuşi să mă despart de un om în casa căruia am fost adeseori oaspete în ultimul timp, de un om care până azi s-a bucurat de toată bunăvoinţa concetăţenilor săi, de un om a cărui greşeală unică, sau în orice caz esenţială, e că-şi consultă mai mult inima decât capul.

CÂTEVA GLASURI ÎMPRĂŞTIATE Adevărat! Trăiască doctorul Stockmann!

HOVSTAD Datoria mea faţă de societate m-a obligat însă să rup orice legătură cu el. Şi mai este un motiv care mă sileşte să lupt împotriva lui: acela de a-l opri, dacă va fi posibil, să meargă mai departe, pe drumul fatal pe care a pornit. E vorba de familia lui.

DOCTORUL STOCKMANN Mărgineşte-te la conducte şi la apa

murdară.

HOVSTAD Da, de soţia lui şi de copiii lui care vor rămâne pe drumuri.

MORTEN E vorba de noi, mamă?

DOAMNA STOCKMANN Sst!

ASLAKSEN Pun deci la vot propunerea domnului primar.

DOCTORUL STOCKMANN Nu e nevoie! În seara asta nu am de gând să vorbesc despre toată murdăria de la băi. Veţi auzi cu totul altceva.

PRIMARUL (*cu jumătate de glas*) Ce mai este?

UN BEŢIV (*în picioare, la uşa de intrare*) Plătesc impozit! E dreptul meu să-mi spun şi eu părerea. Ei bine, părerea mea, pe care mi-o susţin până la moarte este că…

DIFERITE GLASURI Stai acolo, liniştit!

ALTE GLASURI E beat! Daţi-l afară! (*Beţivul se aşază în faţa uşii.*)

DOCTORUL STOCKMANN Am cuvântul?

ASLAKSEN (*sunând clopoţelul*) Domnul doctor Stockmann are cuvântul.

DOCTORUL STOCKMANN Sunt câteva zile de când unii încearcă aşa cum s-a văzut şi aici în seara asta, să mă reducă la tăcere. Ar trebui să-mi apăr ca un leu drepturile mele sfinte de om. Acum însă întâmple-se orice cu mine – îmi este indiferent, pentru că am de vorbit despre lucruri mult mai mari decât persoana mea. (*Lumea se îmbulzeşte tot mai strâns în jurul lui. În mijlocul ei apare şi Morten Kiil.*) M-am gândit şi am cugetat mult în zilele astea, m-am gândit în fel şi chip, şi am ajuns în cele din urmă să simt că-mi plesneşte capul…

PRIMARUL (*tuşind*) Hm!

DOCTORUL STOCKMANN Pe urmă însă am început să mă dumiresc, să mă lămuresc, am început să fac legătura între idei. Iată

de ce mă aflu astă-seară aici. Vreau să vă fac nişte destăinuiri mari, dragi concetăţeni. Vreau să vă comunic o descoperire mult mai importantă decât aceea că ţevile de apă sunt infectate şi băile noastre sunt instalate pe un teren otrăvit.

DIFERITE GLASURI (*strigând*) Nu vorbi de băi. Nu vrem să te ascultăm. Nimic despre băi.

DOCTORUL STOCKMANN Am spus că vreau să vorbesc despre marea descoperire pe care am făcut-o în ultimele zile, descoperirea că toate izvoarele vieţii noastre spirituale sunt otrăvite şi că toată societatea noastră este clădită pe terenul otrăvit al minciunii.

DIFERITE VOCI ULUITE (*cu jumătate de glas*) Ce vrea să spună?

PRIMARUL Insinuări, oameni buni!

ASLAKSEN (*cu mâna pe clopoţel*) Vorbitorul este invitat să se modereze.

DOCTORUL STOCKMANN Mi-am iubit oraşul natal, aşa cum îşi iubeşte oricine locul unde a copilărit. Nu eram bătrân când am plecat de aici, iar depărtarea, lipsurile şi amintirile parcă au dat o strălucire şi mai mare oraşului şi oamenilor. (*Se aud câteva aplauze şi aclamaţii.*) Am trăit astfel mulţi ani într-un bârlog îngrozitor, departe, în nordul ţării. Când mă întâlneam cu vreun om care trăia pe-acolo, printre stânci, mă gândeam uneori că ar fi fost mai bine pentru acele sărmane fiinţe degerate să fi avut printre ele un veterinar, în locul unui om ca mine. (*Murmure în sală.*)

BILLING (*punând tocul pe masă*) Asemenea vorbe n-am auzit de când sunt!

HOVSTAD Insulte aduse poporului cinstit, de jos!

DOCTORUL STOCKMANN Răbdare! Nu cred că e cineva care să spună că am dat uitării, acolo sus, oraşul meu natal. Stăteam pe ouă ca o cloşcă şi ce credeţi că am clocit? Am clocit planul pentru băile noastre de aici. (*Aplauze şi proteste.*) Iar când soarta s-a îndurat în

sfârşit de mine şi m-a ajutat să mă întorc acasă, cred, dragi concetăţeni, că nu am avut o dorinţă mai mare, da, decât dorinţa aprigă şi arzătoare să lucrez pentru ţară şi pentru interesul general.

PRIMARUL (*privind în gol*) Modest om, hm!

DOCTORUL STOCKMANN Am venit astfel aici şi am trăit cu multe iluzii. Ieri dimineaţă însă, mai bine zis alaltăieri seara, mi s-au deschis ochii într-o largă perspectivă şi primul lucru pe care l-am văzut a fost prostia nemărginită a autorităţilor… (*Gălăgie, strigăte şi râsete. Doamna Stockmann tuşeşte de zor.*)

PRIMARUL Domnule preşedinte!

ASLAKSEN (*sunând clopoţelul*) În virtutea autorităţii mele…

DOCTORUL STOCKMANN E meschin să se agaţe cineva de un cuvânt, domnule Aslaksen. Am vrut să spun numai că am văzut marea porcărie de care s-au făcut vinovaţi conducătorii, în această problemă a băilor. Pe conducători nu i-am putut suferi niciodată. M-am săturat de astfel de oameni, am avut timp să-i tot cunosc. Sunt ca ţapii într-o livadă tânără. Fac stricăciuni peste tot. Stau în calea omului liber, se pun de-a curmezişul la tot pasul şi tare-aş vrea să-i văd stârpiţi, ca pe oricare alte animale vătămătoare… (*Nelinişte în sală.*)

PRIMARUL Domnule preşedinte, se pot îngădui astfel de expresii?

ASLAKSEN (*cu mâna pe clopoţel*) Domnule doctor!…

DOCTORUL STOCKMANN Nu-mi dau seama de ce abia acum i-am cunoscut bine pe aceşti domni, am avut doar, aproape zi de zi, în faţa ochilor un exemplar atât de strălucit aici, în oraş, în persoana fratelui meu Peter, mocăit la treabă şi tenace în prejudecăţii… (*Râsete, gălăgie şi fluierături. Doamna Stockmann tuşeşte mereu. Aslaksen agită clopoţelul cu toată puterea.*)

BEŢIVUL (*care a intrat iarăşi în sală*) De mine e vorba? Păi da, mă

cheamă Pettersen. Ba nu, dracu să mă ia!

GLASURI MÂNIOASE Afară cu beţivul! Afară! Să iasă? (*Omul e scos din nou afară.*)

PRIMARUL Cine era persoana?

UN OM DIN APROPIERE Nu-l cunosc, domnule primar.

UN ALTUL Nu-i de la noi.

AL TREILEA O fi vreun negustor de lemne de prin alte părţi… (*Restul nu se aude.*)

ASLAKSEN Era, se vede, ameţit de bere. Continuaţi, domnule doctor, însă păstraţi măsura.

DOCTORUL STOCKMANN Ei bine, dragi concetăţeni! Nu mă voi ocupa mai îndeaproape de conducătorii noştri. Dacă-şi închipuie cineva, ţinând seama de cele spuse adineauri, că vreau să mă răzbun astă-seară pe aceşti domni, se înşală amarnic. Am toată încrederea că aceste fosile ale unei lumi în dispariţie nu au nevoie de niciun doctor care să le grăbească sfârşitul. Şi nu astfel de oameni constituie primejdia cea mai mare pentru societate. Şi nu ei sunt cei mai capabili să infecteze izvoarele noastre de viaţă spirituală şi terenul de sub noi. Nu ei sunt duşmanii cei mai periculoşi ai adevărului şi ai libertăţii în societatea noastră.

STRIGĂTE DIN TOATE PĂRŢILE Da' cine-s ăia? Cum îi cheamă?

DOCTORUL STOCKMANN Puteţi fi siguri că le voi spune pe nume. Căci tocmai asta-i descoperirea cea mare pe care am făcut-o ieri. (*Ridicând glasul.*) Cel mai periculos duşman al adevărului şi al libertăţii din mijlocul nostru e majoritatea compactă. Da, blestemata majoritate, compactă şi liberală. Ea este. Ştiţi acum de cine e vorba.

(*Gălăgie imensă în sală. Cei mai mulţi strigă, bat din picioare şi fluieră. Câţiva domni mai în vârstă schimbă priviri pe furiş şi par a face haz. Doamna Stockmann se ridică neliniştită de pe scaun. Eilif şi Morten se îndreaptă ameninţători spre şcolarii care fac gălăgie. Aslaksen agită*

clopoţelul şi cheamă lumea la ordine. Hovstad şi Billing spun ceva amândoi, însă nu pot fi auziţi. În cele din urmă, se face linişte.)

ASLAKSEN Preşedintele aşteaptă ca vorbitorul să-şi retragă cuvintele nechibzuite pe care le-a rostit.

DOCTORUL STOCKMANN Pentru nimic în lume, domnule Aslaksen. Marea majoritate a societăţii noastre e cea care-mi răpeşte libertatea şi mă opreşte să spun adevărul.

HOVSTAD Majoritatea are totdeauna dreptatea de partea ei.

BILLING Şi adevărul. Ca să se ştie!

DOCTORUL STOCKMANN Majoritatea nu are niciodată dreptate! Niciodată. E o minciună socială, care revoltă pe orice om liber şi capabil să cugete. Din cine e alcătuită majoritatea populaţiei într-o ţară? Din oameni inteligenţi sau din proşti? Cred că toată lumea este de acord că proştii formează majoritatea covârşitoare pe tot globul pământesc. Nu ar fi însă drept ca proştii să-i conducă pe cei inteligenţi. (*Gălăgie şi strigăte.*) Da, da, puteţi striga mai tare decât mine, dar nu mă puteţi dezminţi. Puterea e din păcate în mâna majorităţii, însă dreptatea nu e de partea ei. Dreptate am eu. Dreptate au de asemeni oamenii simpli şi puţini la număr. Minoritatea are totdeauna dreptate! (*Din nou gălăgie mare.*)

HOVSTAD Bravo, domnule doctor Stockmann! De alaltăieri ai devenit aşadar aristocrat.

DOCTORUL STOCKMANN Am spus că nu vreau să stric nici o singură vorbă despre mica turmă de astmatici şi rahitici din spatele meu. Ei nu mai au nimic comun cu marea mişcare a vieţii. Mă gândesc însă la cei puţini şi simpli din rândurile noastre, care şi-au însuşit toate adevărurile noi. Aceşti oameni se află în avangardă, destul de departe de majoritatea compactă pentru ca ea să-i poată ajunge. Ei apără acolo adevărurile prea proaspete pentru viaţa conştientă, pentru ca majoritatea să fi avut vreme să se grupeze în

jurul lor.

HOVSTAD Iată-l pe doctor şi revoluţionar!

DOCTORUL STOCKMANN Da, domnule Hovstad! Vreau să răstorn această minciună că adevărul ar fi de partea majorităţii. Ce fel de adevăruri cultivă majoritatea? Pe cele care s-au învechit atât de mult, încât sunt pe cale să ajungă vetuste, caduce. Un adevăr care s-a învechit însă atât de mult, domnilor, e sortit să ajungă o minciună! (*Râsete şi ironii.*) Da, da, puteţi să mă credeţi. Adevărurile nu sunt nişte matusalemi cum îşi închipuie lumea. Un adevăr de structură normală, să va spun eu, trăieşte 17, 18, cel mult 20 de ani; rareori mai multă vreme. Asemenea adevăruri vechi sunt însă de obicei îngrozitor de zdrenţuite. Şi cu toate acestea, majoritatea se ocupă abia atunci de ele, recomandându-le ca o hrană spirituală sănătoasă. Vă pot asigura, totuşi, că o astfel de hrană e lipsită de orice valoare nutritivă, lucru pe care eu, ca medic, îl înţeleg. Toate aceste adevăruri cultivate de majoritate seamănă cu conservele vechi, cu slănina râncedă şi mucegăită. Asta e originea scorbutului moral care roade societatea noastră.

ASLAKSEN Mi se pare că onoratul vorbitor s-a îndepărtat prea mult de la subiect.

PRIMARUL În esenţă, eu sunt de părerea domnului preşedinte.

DOCTORUL STOCKMANN Tu, Peter, pesemne că ai înnebunit! Eu mă ţin cât mai strâns de subiect. Ceea ce vreau să spun e tocmai că masa, majoritatea, blestemata asta de majoritate compactă, e cea care otrăveşte izvoarele vieţii noastre spirituale şi că infectează terenul de sub noi.

HOVSTAD Marea majoritate liberală a poporului face acest lucru tocmai fiindcă e destul de chibzuită ca să aibă încredere în adevărurile sigure şi recunoscute!

DOCTORUL STOCKMANN O, dragă domnule Hovstad! Nu-mi

vorbi mie de adevăruri sigure. Adevărurile pe care masa şi mulţimea le aprobă sunt cele pe care le-au considerat sigure luptătorii de avangardă pe vremea strămoşilor noştri. Noi, luptătorii de avangardă de azi, nu le mai aprobăm. Şi eu cred că nu există adevăr mai sigur decât acela că societatea nu poate trăi o viaţă sănătoasă, dacă se întemeiază pe astfel de adevăruri, vechi şi lipsite de vitalitate.

HOVSTAD Totuşi, în loc să vorbim aici vrute şi nevrute, ar fi poate mai interesant să aflăm care sunt adevărurile vechi şi lipsite de vitalitate cu care trăim noi. (*Aprobări din diferite părţi.*)

DOCTORUL STOCKMANN O! Multe-aş putea să enumăr! Deocamdată însă, mă limitez la un adevăr care de fapt e o minciună odioasă şi pe care se bazează viaţa domnului Hovstad, a „Curierului poporului” şi a tuturor prozeliţilor acestei gazete.

HOVSTAD Care-i adevărul acela?

DOCTORUL STOCKMANN Doctrina pe care aţi moştenit-o de la părinţii voştri şi pe care o propovăduiţi cu nesocotinţă în lung şi lat, doctrina că masa, mulţimea, reprezintă elita poporului şi chiar poporul însuşi, că omul de rând, ignorant şi necioplit, are acelaşi drept să condamne, să aprobe şi să conducă pe care-l au indivizii superiori ai elitei intelectuale.

BILLING Mai auzii una!

HOVSTAD (*concomitent*) Ţineţi minte, cetăţeni, vorbele astea!

CÂTEVA GLASURI IRITATE Aha! Nu noi, poporul! Numai cei „superiori” să conducă! „Elita”!

UN MUNCITOR Afară cu omul care trăncăneşte aşa!

ALŢII Daţi-l pe uşă afară!

UN CETĂŢEAN (*strigând*) Sună din trâmbiţă, Evensen!

(*Se aud sunete puternice de trâmbiţă. Fluierături şi zgomot asurzitor în sală.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*după ce larma s-a potolit oarecum*) Fiţi cuminţi, oameni buni! Nu puteţi asculta glasul adevărului măcar o singură dată? Nu pretind ca toţi să vă declaraţi dintr-odată de acord cu mine. Mă aşteptam totuşi ca domnul Hovstad să-mi dea dreptate după ce s-a recules puţin. Dumnealui pretinde că e liber-cugetător.

CÂTEVA ÎNTREBĂRI UIMITE ŞI DISCRETE Liber-cugetător a spus? Cum? Domnul redactor Hovstad – liber-cugetător?

HOVSTAD (*cu glas tare*) Dovedeşte acest lucru, domnule doctor Stockmann! Când şi unde am scris eu aşa ceva?

DOCTORUL STOCKMANN (*reflectând puţin*) Da, da, aveţi dreptate. Nu aţi avut acest curaj. Nu vreau să vă pun în încurcătură, domnule Hovstad. Lăsaţi-mă pe mine să fiu liber-cugetător. Şi acum vreau să vă spun tuturor că domnul Hovstad şi „Curierul poporului” vă duc de nas în chip ruşinos când susţin că voi, plebea, masa, mulţimea sunteţi floarea naţiunii. E o simplă minciună gazetărească, dacă vreţi să ştiţi! Plebea e materia primă din care evoluţia va putea să creeze naţiunea. (*Bombăneli, râsete şi nelinişte în sală.*) Nu se întâmplă la fel în tot restul regnului animal? Care e deosebirea dintre o familie de animale cultivate şi una de animale necultivate? Luaţi ca exemplu o găină de la ţară. Ce valoare poate să aibă trupul ei pipernicit, ce valoare calitativ nutritivă are carnea ei. Prea mare, fireşte că nu! Şi ce fel de ouă face? Oricare cioară sau femelă de corb, poate să le facă aproape la fel de bune. Dacă luaţi însă o găină de rasă spaniolă sau japoneză, un fazan sau un curcan, veţi vedea numaidecât deosebirea. Dacă vreţi hai să pomenesc şi de câini, cu care noi, oamenii, avem legături atât de apropiate! Închipuiţi-vă deci un dulău miţos de la ţară, care vagabondează mereu pe uliţe şi murdăreşte zidurile caselor. Ei bine, aşezaţi-l pe acest dulău urâcios lângă un pudel frumos care descinde după multe generaţii dintr-un neam de soi, e hrănit cu mâncăruri fine şi a avut

ocazia să asculte nişte glasuri armonioase, ori o muzică aleasă. Nu credeţi că craniul acestui pudel s-a dezvoltat cu totul altfel decât cel al dulăului de la ţară? Puteţi fi siguri de aceasta. Sunt căţeluşi civilizaţi, pe care scamatorii îi dresează să facă tot felul de giumbuşlucuri. Un câine de rând nu va învăţa niciodată astfel de lucruri. (*În jur se aude larmă şi glume.*)

UN CETĂŢEAN (*strigând*) Nu cumva vrei să ne faci şi pe noi câini?

ALT OM Nu suntem animale, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Ba animale suntem cu toţii, şi încă animale cât se poate de bune. Animale de soi nu se găsesc însă multe printre noi. O! E o diferenţă îngrozitor de mare între oamenii-pudeli şi oamenii-dulăi. Partea nostimă e că domnul redactor Hovstad e de acord pe deplin cu mine când e vorba de patrupezi…

HOVSTAD Lăsaţi patrupezii în pace.

DOCTORUL STOCKMANN Când e vorba însă de bipezi, domnul Hovstad se zborşeşte imediat. Nu mai are curajul să-şi urmărească şirul ideilor. Răstoarnă toată doctrina şi proclamă în coloanele „Curierului” că găina şi dulăul de la ţară sunt exemplarele cele mai frumoase ale menajeriei. Aşa se întâmplă însă totdeauna când omul nu a eliminat vulgaritatea din el, ca să ajungă la adevărata distincţie spirituală.

HOVSTAD Nu pretind că sunt distins. Mă trag din ţărani simpli şi sunt mândru că rădăcina mea se înfige adânc în plebea care aici e luată în batjocură.

DIFERIŢI MUNCITORI Trăiască Hovstad! Ura! Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Plebea de care vorbesc eu nu trebuie să fie căutată în straturi prea adânci. Ea mişună în jurul nostru până la culmile scării sociale. Uitaţi-vă bunăoară la primarul nostru, elegant şi cochet. Primarul oraşului nostru! Fratele meu e doar şi el

un om din popor ca oricare altul. (*Râsete şi ţistuieli.*)

PRIMARUL Protestez împotriva unor astfel de atacuri directe, la persoane…

DOCTORUL STOCKMANN (*netulburat*) Şi nu doar pentru motivul că se trage, ca şi mine, dintr-un fost pirat odios, din Pomerania sau din părţile acelea, lucru autentic…

PRIMARUL O legendă absurdă, împotriva căreia mă ridic!

DOCTORUL STOCKMANN E însă aşa cum e, deoarece gândeşte întotdeauna la fel cum gândesc superiorii lui, este totdeauna de părerea lor. Oricine se poartă aşa e plebeu din punct de vedere spiritual. Iată de ce frate-meu Peter e departe de a fi un om distins şi un spirit liberal.

PRIMARUL Domnule preşedinte!

HOVSTAD Vasăzică numai oamenii distinşi sunt liberali în ţara noastră. Interesantă noutate! (*Râsete în sală.*)

DOCTORUL STOCKMANN Şi asta face parte din noua mea descoperire. Şi încă ceva: liberalism şi moralitate sunt aproape exact acelaşi lucru. Iată de ce „Curierul poporului" comite o greşeală de neiertat când proclamă zi de zi doctrina falsă că masa şi mulţimea, majoritatea compactă, deţin monopolul moralităţii, în timp ce pătura intelectuală stârneşte viciul, corupţia şi tot felul de murdării spirituale, aşa cum murdăriile de la tăbăcăriile de sus, din Valea Morii, contaminează apele noastre. (*Scandal şi întreruperi. Târât de ideile sale, doctorul strigă netulburat.*) Ba încă aceeaşi foaie predică sus şi tare că masa şi mulţimea au dreptul la condiţii mai bune de viaţă. Dacă s-ar admite însă doctrina „Curierului", masa ar fi pur şi simplu cufundată în viciu şi corupţie. Din fericire, e vorba numai de o veche minciună populară. Nu cultura îl degradează pe individ, ci abrutizarea, sărăcia şi mizeria din casele care nu sunt aerisite şi măturate în fiecare zi. Soţia mea, Katrine, susţine că până şi podeaua

trebuie spălată în fiecare zi. Cei care locuiesc în case neaerisite pierd facultatea de a gândi şi trăi conform preceptelor morale. Lipsa de oxigen atrofiază conştiinţa şi se pare că e foarte mare lipsă de oxigen în multe case din oraşul nostru, fiindcă majoritatea compactă e destul de inconştientă ca să tragă nădejde că oraşul va prospera prin minciună şi înşelăciune.

ASLAKSEN Nu se poate aduce întregii societăţi o acuzaţie atât de monstruoasă!

UN DOMN Propun domnului preşedinte să retragă cuvântul vorbitorului.

CÂTEVA GLASURI IRITATE Da, da. Să i se retragă cuvântul.

DOCTORUL STOCKMANN (*clocotind*) Voi proclama atunci adevărul la fiecare colţ de stradă. Voi scrie în gazetele din alte oraşe. Toată ţara va afla ce se petrece aici!

HOVSTAD Se pare că domnul doctor şi-a pus în gând să distrugă oraşul.

DOCTORUL STOCKMANN Da, ţin atât de mult la oraşul meu natal, încât prefer să-l distrug decât să-l văd înflorind prin minciună.

ASLAKSEN Grele vorbe!

(*Gălăgie şi fluierături. Doamna Stockmann tuşeşte zadarnic. Doctorul nu o mai aude.*)

HOVSTAD (*strigând în toiul gălăgiei*) Omul acesta e un duşman al cetăţenilor, vrea să distrugă toată societatea!

DOCTORUL STOCKMANN (*din ce în ce mai agitat*) Nicio putere din lume nu poate împiedica distrugerea unei societăţi bazate pe minciună! O atare societate trebuie rasă de pe faţa pământului! Cei ce trăiesc din minciună să fie stârpiţi ca animalele vătămătoare! Veţi infecta până la urmă toată ţara. Veţi face totul ca să devină o necesitate distrugerea ei. Dacă e vorba să ajungă lucrurile atât de departe, ascultaţi ce vă spun eu, din adâncul sufletului: să fie

distrusă toată ţara, iar poporul ei să fie stârpit!

UN OM DIN MULŢIME Vorbeşte ca un adevărat duşman al poporului!

BILLING Pe legea mea! Se aude glasul poporului!

TOATĂ MULŢIMEA (*strigând*) Da, da! E duşmanul poporului! Îşi urăşte ţara. Urăşte tot poporul!

ASLAKSEN Ca cetăţean şi ca om sunt indignat de tot ce am auzit spunându-se aici. Doctorul Stockmann şi-a dat arama pe faţă mai rău decât mi-aş fi putut închipui vreodată. Regret, dar mă văd nevoit să mă asociez la părerea exprimată adineauri de câţiva cetăţeni onorabili, şi cred că ar fi bine să sprijinim cu toţii această părere printr-o moţiune. Eu propun formula următoare: „Adunarea se pronunţă clar: îl consideră pe medicul băilor, doctorul Tomas Stockmann, duşman al poporului.

(*Urale şi aplauze furtunoase. Mulţi îl împresoară pe doctor şi îl huiduiesc. Doamna Stockmann şi Petra s-au ridicat de la locurile lor. Morten şi Eilif se iau la bătaie cu ceilalţi şcolari, care au huiduit şi ei.*

Câţiva inşi îi despart.)

DOCTORUL STOCKMANN (*către cei care îl huiduiesc*) Ticăloşilor! Vă arăt eu vouă!

ASLAKSEN (*sunând clopoţelul*) Domnul doctor nu mai are cuvântul. Pun moţiunea la vot. Pentru evitarea oricăror motive personale, votul va fi în scris şi nesemnat. Aveţi hârtie curată, domnule Billing?

BILLING Am şi albastră, şi albă.

ASLAKSEN (*coborând de pe estradă*) Foarte bine. Aşa o să meargă treaba mai repede. Tăiaţi hârtia în bucăţele. Da, aşa. (*Către adunare.*) Albastrul înseamnă *nu;* albul înseamnă *da.* Voi trece personal pe la fiecare să strâng voturile.

(*Primarul părăseşte sala. Aslaksen şi alţi câţiva cetăţeni trec pe la cei din*

sală cu bucăţelele de hârtie în pălării.)

UN DOMN (*către Hovstad*) Ce e cu doctorul? Ce va zice lumea de afacerea asta?

HOVSTAD Lumea îl ştie pe doctor ca pe un smintit.

ALT DOMN (*către Billing*) Dumneavoastră aţi fost de multe ori în casa lui. Aţi băgat de seamă că îi place băutura?

BILLING Nu ştiu, însă grogul nu lipseşte niciodată de pe masa lui.

AL TREILEA DOMN Eu, unul, cred că e cam într-o ureche.

PRIMUL DOMN O fi, poate, vreo boală ereditară în familie?

BILLING N-ar fi exclus.

AL PATRULEA DOMN Nu trebuie să credem totul. Lumea e rea şi scorneşte multe din răzbunare.

BILLING L-am auzit deunăzi vorbind de un spor de salariu, pe care însă nu l-a obţinut.

TOŢI DOMNII ÎN COR Păi vedeţi? Acum e uşor de înţeles.

BEŢIVUL (*în mulţime*) Daţi-mi şi mie o hârtie albastră! Şi una albă!

STRIGĂTE Iar a apărut beţivul! Afară cu el!

MORTEN KIIL (*apropiindu-se de doctor*) Ei, Stockmann! Vezi ce-a ieşit din trăncănelile tale?

DOCTORUL STOCKMANN Mi-am făcut pur şi simplu datoria.

MORTEN KIIL Ce-ai spus despre tăbăcăriile din Valea Morilor?

DOCTORUL STOCKMANN Ai auzit doar. Am spus că toată murdăria se scurge de acolo.

MORTEN KIIL Şi de la tăbăcăria mea?

DOCTORUL STOCKMANN Din păcate! A dumitale e cea mai rea dintre toate.

MORTEN KIIL Şi vrei să publici asta la gazete?

DOCTORUL STOCKMANN Vreau să se facă lumină.

MORTEN KIIL O să te coste scump, Stockmann. (*Iese.*)

UN DOMN GRAS (*îndreptându-se spre Horster, fără a le saluta pe doamne*) Şi zi aşa, domnule căpitan, îţi pui casa la dispoziţia duşmanilor poporului?

HORSTER Cred că pot să fac ce vreau în proprietatea mea, domnule negustor.

NEGUSTORUL N-o să te superi atunci dacă voi face şi eu la fel cu a mea?

HORSTER Ce vreţi să spuneţi?

NEGUSTORUL Vei afla mâine. (*Îi întoarce spatele şi iese.*)

PETRA Nu era armatorul dumneavoastră, domnule căpitan?

HORSTER Da, angrosistul Vik.

ASLAKSEN (*cu buletinele de vot în mână, se urcă pe estradă şi agită clopoţelul*) Vreau să vă comunic rezultatul, domnilor! Toate voturile, minus unul…

UN DOMN TÂNĂR Al beţivului!

ASLAKSEN Cu toate voturile, minus unul singur, al unui beţiv, adunarea noastră cetăţenească l-a declarat pe medicul băilor, doctorul Tomas Stockmann, duşman al poporului! (*Strigăte şi aplauze.*) Trăiască vechea şi onorabila noastră societate civilă! (*Aplauze.*) Trăiască vrednicul şi harnicul nostru primar care, cu atâta abnegaţie, şi-a înăbuşit glasul sângelui! (*Urale.*) Ridic şedinţa. (*Coboară de pe estradă.*)

BILLING Trăiască preşedintele nostru!

TOATĂ MULŢIMEA Trăiască tipograful Aslaksen!

DOCTORUL STOCKMANN (*adresându-se fiicei sale*) Dă-mi pălăria şi pardesiul, Petra! Spune-mi, te rog, domnule căpitan: ai locuri pe vapor pentru Lumea Nouă?

HORSTER Pentru dumneata şi familia dumitale se vor găsi locuri, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN (*în timp ce Petra îl ajută să-şi pună

pardesiul) Bine! Hai, Katrine! Haideţi, băieţi! (*Îşi ia soţia de braţ.*)

DOAMNA STOCKMANN (*încet*) Să ieşim pe uşa din dos, dragă Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Nici nu vreau să aud de uşa din dos. (*Cu glasul ridicat, către mulţime.*) Nici nu-mi voi scutura bine praful de pe tălpi, şi veţi avea ştiri de la duşmanul poporului! Eu nu sunt om bun, cum e o anumită persoană. Nu spun: vă iert, căci nu ştiţi ce faceţi.

ASLAKSEN Comparaţia dumitale e o insultă, domnule doctor Stockmann!

BILLING Un om serios nu poate îngădui să i se vorbească astfel.

UN GLAS GROSOLAN Mai şi ameninţă, după toate!

GLASURI IRITATE Haidem să-i spargem geamurile! Să-l aruncăm în fiord!

UN OM DIN MULŢIME Sună din trâmbiţă, Evensen!

(*Sunete de trâmbiţă, fluierături, strigăte sălbatice.*

Doctorul se îndreaptă cu ai săi spre ieşire. Horster le deschide drumul)

TOATĂ MULŢIMEA (*huiduindu-l pe doctor*) Duşmanul poporului! Duşmanul poporului! Duşmanul poporului!

BILLING (*punându-şi în ordine însemnările*) În seara asta ştiu bine că nu beau grog în casa lui Stockmann!

(*Lumea se îmbulzeşte spre ieşire. Gălăgia continuă afară. Din stradă se aud strigătele:* „Duşmanul poporului!” „Duşmanul poporului!”)

Actul V

(Cabinetul de lucru al doctorului Stockmann.

De-a lungul pereţilor, etajere şi dulapuri cu cărţi şi diferite piese anatomice. În fund, ieşirea spre vestibul. În faţă, la stânga, uşa spre salon. Pe peretele din dreapta se văd două ferestre cu geamurile

sparte. La mijloc, biroul doctorului, cu diferite cărţi şi hârtii. Camera e răvăşită. Înainte de amiază. Doctorul, în halat şi papuci, cu tichie pe cap, stă aplecat şi scotoceşte cu o umbrelă sub unul din dulapuri; în cele din urmă, scoate afară o piatră.)

DOCTORUL STOCKMANN (*vorbind prin uşa întredeschisă dinspre salon*) Katrine, am mai găsit una.

DOAMNA STOCKMANN Fii liniştit, o să mai găseşti şi altele.

DOCTORUL STOCKMANN (*aşezând piatra pe masă lângă o grămadă de alte pietre*) Am să păstrez pietrele astea ca pe nişte lucruri sfinte. Eilif şi Morten se vor uita la ele în fiecare zi, iar când vor creşte mari le vor moşteni de la mine. (*Scotocind iar pe sub etajeră.*) Fata aia – cum dracu o cheamă? – nu s-a dus încă după geamgiu?

DOAMNA STOCKMANN (*intrând în cabinet*) Ba s-a dus, dar i-a spus că nu ştie dacă poate veni astăzi.

DOCTORUL STOCKMANN Eu cred că nu îndrăzneşte să vină.

DOAMNA STOCKMANN Şi Randine crede că nu îndrăzneşte, de teama vecinilor. (*Vorbind prin uşă, spre salon.*) Ce vrei, Randine? Aha! (*Iese şi se întoarce imediat.*) O scrisoare pentru tine, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN S-o văd! (*O deschide şi o citeşte.*) Da, da!

DOAMNA STOCKMANN De la cine e?

DOCTORUL STOCKMANN De la proprietar. Ne reziliază contractul.

DOAMNA STOCKMANN Adevărat? El, un om atât de bun?

DOCTORUL STOCKMANN (*uitându-se la scrisoare*) Zice ca n-are încotro. Îi pare rău, dar e nevoit, din consideraţie pentru concetăţeni şi pentru opinia publică. Nu poate să treacă peste anumite persoane influente…

DOAMNA STOCKMANN Vezi, dragă Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Da, da, văd destul de bine. Toţi sunt laşi. Nimeni nu are curajul să facă ceva, de teama celorlalţi. (*Aruncând scrisoarea pe masă.*) Pentru noi, însă, e totuna, Katrine. Plecăm în Lumea Nouă şi pe urmă…

DOAMNA STOCKMANN Da, Tomas. Nu ştiu însă dacă plecarea asta a noastră e chibzuită.

DOCTORUL STOCKMANN Vrei cumva să mai rămân aici după ce m-au ţintuit la stâlpul infamiei şi mi-au spart toate geamurile? Stai, dragă, că încă n-ai văzut tot. Uite cum mi-au rupt pantalonii cei negri!

DOAMNA STOCKMANN Vai, Tomas! Cei mai buni pe care-i aveai!

DOCTORUL STOCKMANN Nimeni nu trebuie să poarte pantalonii cei mai buni când iese în stradă, să lupte pentru libertate şi adevăr. Puţin îmi pasă de pantaloni! O să mi-i cârpeşti tu, când o să ai timp. Ceea ce nu pot tolera însă, e faptul că plebea şi gloata îşi permit să se apropie de mine şi să mă trateze pe picior de egalitate.

DOAMNA STOCKMANN Da, toţi s-au purtat rău cu tine, dragă Tomas, dar ăsta nu-i motiv să ne părăsim ţara.

DOCTORUL STOCKMANN Crezi poate că oamenii de rând din alte oraşe sunt mai puţin obraznici decât ăştia de-aici? Ce mi-s unii, ce mi-s alţii! Dar javrele n-au decât să latre. Nu asta-i partea cea mai proastă. Partea proastă e că oamenii din toată ţara sunt robii prejudecăţilor. Las' că nici în Occidentul liber nu stau lucrurile mai bine! Şi acolo e cu majoritate compactă, cu opinie publică liberală şi cu toate celelalte drăcii. Situaţia de acolo e însă cu totul alta. Lumea te ucide, dar nu te schingiuieşte, iar la nevoie te dai la o parte. (*Plimbându-se în lung şi în lat.*) O! Dacă aş şti unde se poate cumpăra cu bani puţini o pădure virgină sau o insuliţă din mările meridionale!

DOAMNA STOCKMANN Şi băieţii, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN (*oprindu-se*) Ciudată mai eşti, Katrine! Vrei poate ca băieţii să crească într-o societate ca a noastră? Doar ai văzut aseară că jumătate din populaţie e nebună de legat; iar dacă cealaltă jumătate nu şi-a pierdut minţile este numai pentru că nişte dulăi nu pot pierde ceea ce nici nu au.

DOAMNA STOCKMANN Fii prudent, dragă Tomas, şi controlează-ţi vorbele.

DOCTORUL STOCKMANN Ce? Nu-i adevărat ce spun? Mulţimea nu răstoarnă toate ideile? Nu amestecă ea tot ce e drept şi nu e drept în aceeaşi ciorbă? Nu spune ea că e minciună ceea ce eu susţin că e adevăr? Nebunia cea mare e însă că aici liberalii mişună pretutindeni, închipuindu-şi că sunt în adevăr liberali, atât ei, cât şi ceilalţi. S-a pomenit aşa ceva, Katrine?

DOAMNA STOCKMANN Da, da, o nebunie curată, însă… (*Intră Petra din salon.*)

DOAMNA STOCKMANN Te-ai şi întors de la şcoală?

PETRA Da, am fost concediată.

DOAMNA STOCKMANN Concediată?

DOCTORUL STOCKMANN Şi tu?

PETRA Da, doamna Busk m-a concediat şi am plecat numaidecât.

DOCTORUL STOCKMANN Bine-ai făcut, draga mea!

DOAMNA STOCKMANN Cine şi-ar fi închipuit că doamna Busk e o femeie atât de rea?

PETRA Vai, mamă! Doamna Busk nu e cum spui. Am văzut bine cât de rău i-a părut. Dar nu avea încotro, aşa că am rămas concediată.

DOCTORUL STOCKMANN (*zâmbeşte, frecându-şi mâinile*) Nu avea nici ea încotro! Frumos!

DOAMNA STOCKMANN După spectacolul odios de aseară…

PETRA Nu-i numai asta. Să vezi, tată!

DOCTORUL STOCKMANN Spune, hai!

PETRA Doamna Busk mi-a arătat trei scrisori, nu mai puţine, pe care le-a primit azi-dimineaţă…

DOCTORUL STOCKMANN Anonime, de bună seamă.

PETRA Da.

DOCTORUL STOCKMANN Bineînţeles! Nimeni nu are curajul să semneze.

PETRA Iar în două dintre ele se scria că un domn care vine adeseori în casa noastră a spus aseară la club că eu am nişte păreri extrem de libere despre anumite lucruri…

DOCTORUL STOCKMANN Şi n-ai tăgăduit asta?

PETRA N-am tăgăduit. Şi doamna Busk are unele păreri libere, când stăm de vorbă între patru ochi. Dacă însă acum i s-a scris şi asta despre mine, nu mă mai putea reţine în şcoală.

DOAMNA STOCKMANN Băgaţi de seamă! E vorba de cineva care vine deseori la noi în casă. Vezi prin urmare, Tomas, ce ţi-a adus ospitalitatea ta?

DOCTORUL STOCKMANN Murdării în mijlocul cărora nu mai putem trăi. Fă bagajele cât mai repede, Katrine! Să plecăm cât mai degrabă.

DOAMNA STOCKMANN Mi se pare că e cineva în coridor. Du-te şi vezi, Petra.

PETRA (*deschide uşa*) O! Dumneavoastră eraţi, domnule căpitan Horster? Poftiţi, vă rog.

HORSTER (*din vestibul*) Bună ziua. Am venit să văd ce mai e nou.

DOCTORUL STOCKMANN (*strângându-i mâna*) Mulţumesc! Cât sunteţi de amabil!

DOAMNA STOCKMANN Vă mulţumim şi pentru că aţi fost atât de bun să ne conduceţi până acasă.

PETRA Şi cum aţi ajuns pe urmă la dumneavoastră acasă?

HORSTER Foarte simplu. Am destulă putere în braţele mele, slavă Domnului! Aşa-i făcută lumea: să trăncănească.

DOCTORUL STOCKMANN Destul de ciudat, pentru cât e de laşă! Veniţi să vă arăt ceva, domnule căpitan! Aveţi aici toate pietrele pe care gloata le-a aruncat în geamurile casei noastre. Numai două din toată grămada sunt mai mari; restul doar nişte pietricele. Şi totuşi zbierau afară, în stradă, şi jurau că mă vor face una cu pământul! Vorbe! Cu fapte nu se poate lăuda nimeni în oraşul ăsta.

HORSTER Bine că a fost aşa, domnule doctor!

DOCTORUL STOCKMANN Da, aveţi dreptate. Dacă ar fi vorba însă de o încăierare serioasă, opinia publică şi-ar lua tălpăşiţa, iar majoritatea compactă ar lua-o la fugă spre pădure, ca o turmă de oi. Destul de trist şi mă doare inima pentru toate astea. În definitiv, simple prostii. Dacă lumea a spus însă că sunt duşmanul poporului, voi fi, într-adevăr, duşmanul poporului.

DOAMNA STOCKMANN Nu vei fi niciodată duşmanul poporului, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Să nu spui vorbă mare, Katrine. Un cuvânt greu e ca o înţepătură de ac în plămân. Şi cuvintele acelea grele nu pot să le uit. Mi s-au aşezat aici, în furca pieptului, unde mă usturǎ şi mă rod ca o zeamă acră. Şi nici sarea amară nu le vine de hac.

PETRA Lasă, tată. Tu bate-ţi joc de ei.

HORSTER Lumea se va întoarce odată şi odată la gânduri mai bune, domnule doctor.

DOAMNA STOCKMANN Da, Tomas, de asta poţi fi sigur ca de lumina zilei.

DOCTORUL STOCKMANN Va fi prea târziu. Se prea poate să se căiască amarnic, că au făcut – cu atâta inconştienţă – ca un patriot să

se expatrieze. Când plecaţi, domnule căpitan?

HORSTER Hm! Tocmai de asta venisem să stau de vorbă cu dumneavoastră…

DOCTORUL STOCKMANN S-a întâmplat ceva cu vaporul?

HORSTER Nu s-a întâmplat nimic, însă nu mai pot pleca.

PETRA Aţi fost concediat poate şi dumneavoastră?

HORSTER (*zâmbind*) Exact!

PETRA Şi dumneavoastră!

DOAMNA STOCKMANN Ai văzut, Tomas?

DOCTORUL STOCKMANN Pentru adevăr! O! Dacă mi-aş fi închipuit asta…

HORSTER Nu vă faceţi inimă rea. Îmi găsesc eu un alt post, la o companie de navigaţie din alt oraş.

DOCTORUL STOCKMANN Şi când mă gândesc că angrosistul Vik e un om bogat, care nu depinde de nimeni! Ptiu, drace!

HORSTER De altfel, e un om foarte loial. Mi-a spus că m-ar reţine bucuros, dacă ar avea curajul să nu mă concedieze.

DOCTORUL STOCKMANN Păi asta-i, nu l-a avut! Se înţelege!

HORSTER Nu-i lucru atât de uşor, mi-a spus el, când faci parte dintr-o partidă.

DOCTORUL STOCKMANN E un om cinstit şi are multă dreptate. O partidă e ca o maşină de tocat carne. Macină toate capetele până le face terci, şi ale celor deştepţi, şi ale celor proşti.

DOAMNA STOCKMANN Lasă asta, Tomas.

PETRA (*către Horster*) Dacă nu ne-ai fi condus acasă, poate că lucrurile n-ar fi ajuns până la concediere.

HORSTER Nu mă căiesc deloc că v-am condus.

PETRA (*întinzându-i mâna*) Vă mulţumesc.

HORSTER (*către doctor*) Asta voiam să vă spun: dacă sunteţi hotărâţi să plecaţi, m-am gândit la altă soluţie.

DOCTORUL STOCKMANN Foarte bine. Numai să putem pleca…

DOAMNA STOCKMANN Bate cineva la uşă.

PETRA E unchiul, cu siguranţă.

DOCTORUL STOCKMANN Aha! (*Cu glas tare.*) Intră!

DOAMNA STOCKMANN Dragă Tomas, promite-mi, în sfârşit… (*Din vestibul intră primarul.*)

PRIMARUL (*din prag*) Văd că eşti ocupat. În cazul ăsta, prefer să…

DOCTORUL STOCKMANN Nu, nu. Intră.

PRIMARUL Aş dori totuşi să stau de vorbă cu tine între patru ochi.

DOAMNA STOCKMANN Foarte bine. Noi ne retragem în salon.

HORSTER Iar eu mă întorc mai târziu.

DOCTORUL STOCKMANN Nu, domnule căpitan. Treceţi şi dumneavoastră în salon. Vreau să-mi daţi şi alte amănunte…

HORSTER Bine. Atunci aştept aici. (*Iese în salon în urma doamnei Stockmann şi a Petrei.*)

DOCTORUL STOCKMANN E curent azi la mine, nu-i aşa? Pune-ţi chipiul pe cap.

PRIMARUL Îţi mulţumesc, dacă-mi dai voie. (*Îşi pune chipiul pe cap.*) Mi se pare că am răcit ieri. Am tremurat de frig.

DOCTORUL STOCKMANN Da? Era, parcă, destul de cald.

PRIMARUL Regret că n-am putut împiedica excesele de aseară.

DOCTORUL Ai să-mi comunici ceva deosebit?

PRIMARUL (*scoţând un plic mare din buzunar*) Da, ţi-am adus această adresă din partea direcţiei băilor.

DOCTORUL STOCKMANN M-au concediat?

PRIMARUL Da, începând de astăzi. (*Punând plicul pe masă.*) Ne pare rău; însă, la drept vorbind, n-am avut încotro din cauza opiniei

publice.

DOCTORUL STOCKMANN (*zâmbind*) N-ai avut încotro? Am mai auzit astăzi vorbele astea.

PRIMARUL Te rog să-ţi aranjezi situaţia. De azi înainte nu mai poţi practica medicina aici, în oraş.

DOCTORUL STOCKMANN S-o ia dracu de medicină. Dar de unde ştii că n-o mai pot practica?

PRIMARUL Uniunea proprietarilor a făcut ieri o listă care circulă din casă în casă. Toţi cetăţenii sunt invitaţi să nu se mai folosească de serviciile tale, iar eu rămân răspunzător ca s-o semneze toţi capii de familie. N-avem încotro, pur şi simplu.

DOCTORUL STOCKMANN Nu mă îndoiesc. Mai departe?

PRIMARUL Dacă pot să-ţi dau un sfat, să părăseşti oraşul pentru câtva timp.

DOCTORUL STOCKMANN Tocmai mă gândesc să plec din localitate.

PRIMARUL Foarte bine. Şi dacă, după o jumătate de an de gândire, după o matură chibzuinţă, te vei hotărî să aşterni pe hârtie câteva cuvinte prin care să-ţi recunoşti greşeala…

DOCTORUL STOCKMANN Vrei poate să spui că mi-aş recăpăta postul?

PRIMARUL Poate. Nu e imposibil.

DOCTORUL STOCKMANN Şi cum ar rămâne atunci cu opinia publică? Doar din cauza ei nu îndrăzniţi…

PRIMARUL Opinia este un lucru extrem de variabil. De altfel, la drept vorbind, pentru noi prezintă o deosebită importanţă să avem o asemenea declaraţie scrisă de mâna ta.

DOCTORUL STOCKMANN Puteţi să vă puneţi pofta în cui! Îţi aduci sper aminte ce ţi-am mai spus şi altădată despre aceste stratageme.

PRIMARUL Poziţia ta era atunci foarte favorabilă şi puteai presupune că ai tot oraşul de partea ta, pentru a te susţine.

DOCTORUL STOCKMANN În schimb, acum trebuie să-mi dau seama că am tot oraşul împotriva mea? (*Clocotind de mânie.*) Nu! Chiar dacă Satana şi tot neamul lui ar fi împotriva mea! Niciodată nu veţi avea o asemenea declaraţie din partea mea. Niciodată! Mă înţelegi?

PRIMARUL Un tată de copii nu-şi poate îngădui să se poarte ca tine. Nu-ţi poţi îngădui, Tomas.

DOCTORUL STOCKMANN Nu pot? Un singur lucru nu-şi poate îngădui un om liber în lumea asta. Ştii care e?

PRIMARUL Nu.

DOCTORUL STOCKMANN Sigur că nu ştii, dar ţi-l spun eu. Un om liber nu se poate terfeli ca un golan. Nu se poate purta în aşa fel, încât să aibă toate motivele să se scuipe singur în ochi.

PRIMARUL Argumentele tale par foarte plauzibile. Iar dacă încăpăţânarea ta nu-şi are altă explicaţie, atunci…

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

PRIMARUL Ştii foarte bine ce vreau să spun. Ca frate şi ca om chibzuit, nu te sfătuiesc să te bazezi prea mult pe speranţe şi perspective care ar putea foarte lesne să dea greş.

DOCTORUL STOCKMANN Ce Dumnezeu vrei să mai spui cu vorbele astea?

PRIMARUL Cred că nu ignori dispoziţiile testamentare pe care le-a luat tăbăcarul Kiil.

DOCTORUL STOCKMANN Atâta ştiu, că bruma de avere pe care o are va fi lăsată unui azil pentru meseriaşii lipsiţi de mijloace. Ce mă priveşte asta pe mine?

PRIMARUL În primul rând, nu-i vorba de o bagatelă. Tăbăcarul Kiil e un om destul de bogat.

DOCTORUL STOCKMANN Niciodată n-am bănuit…

PRIMARUL Serios? N-ai bănuit aşadar nici că o parte destul de importantă din averea lui va reveni copiilor tăi, şi că prin urmare tu şi soţia ta veţi putea beneficia toată viaţa de uzufructul acestei averi? Nu ţi-a spus?

DOCTORUL STOCKMANN Zău că nu! Dimpotrivă, l-am auzit plângându-se mereu că e supus la impozite prea grele. Ştii însă sigur asta, Peter?

PRIMARUL Ştiu dintr-o sursă demnă de toată încrederea.

DOCTORUL STOCKMANN O, Doamne! Vasăzică, soţia mea şi copiii sunt asiguraţi. Vreau să afle şi ei noutatea (*Strigă.*) Katrine! Katrine!

PRIMARUL (*reţinându-l*). Sst! Nu le spune încă niciun cuvânt.

DOAMNA STOCKMANN (*deschizând uşa*) Ce s-a întâmplat?

DOCTORUL STOCKMANN Nimic, dragă. Mai aşteaptă puţin. (*Doamna Stockmann închide uşa. Doctorul se plimbă prin cameră.*) Pe viaţă. Ce fericire, să fii asigurat!

PRIMARUL Da, însă vorba e tocmai că nu eşti asigurat. Tăbăcarul Kiil îşi poate anula testamentul în orice clipă.

DOCTORUL STOCKMANN Nu o va face, dragă Peter. Bursucul e prea bucuros că te-am dat de gol pe tine, şi pe anumiţi prieteni ai tăi.

PRIMARUL (*privindu-l mirat şi cu ochi scrutători*) Aha! Asta aruncă lumină asupra anumitor lucruri.

DOCTORUL STOCKMANN Asupra căror lucruri?

PRIMARUL Totul a fost aşadar o manevră combinată. Toate atentatele violente şi brutale pe care tu le-ai comis, în numele adevărului, împotriva conducătorilor oraşului…

DOCTORUL STOCKMANN Ce vrei să spui?

PRIMARUL Nu au fost altceva decât recompensa pentru

testamentul acestui bătrân Morten Kiil, dornic de răzbunare.

DOCTORUL STOCKMANN (*aproape mut*) Peter, eşti omul cel mai odios pe care l-am cunoscut în viaţa mea.

PRIMARUL Între noi nu mai există nimic. Concedierea ta este irevocabilă. Avem însă acum o armă împotriva ta! (*Iese.*)

DOCTORUL STOCKMANN Ptiu! (*Strigă.*) Katrine! Pune să spele podeaua pe unde a călcat! Spune ăleia – cum dracu o cheamă? – aia care umblă mereu cu funinginea pe nas, să aducă un hârdău de apă.

DOAMNA STOCKMANN (*din prag*) Taci, dragă Tomas! Taci!

PETRA (*tot din prag*) Tată, a venit bunicu şi întreabă dacă poate sta de vorbă numai cu tine.

DOCTORUL STOCKMANN Desigur (*La uşă*) Poftim, tată socrule! (*Intră Morten Kiil, iar doctorul închide uşa după el.*) Despre ce e vorba? Stai jos, te rog.

MORTEN KIIL Nu stau deloc. (*Se uită în jur.*) E frumos la voi astăzi, Stockmann.

DOCTORUL STOCKMANN Aşa ţi se pare?

MORTEN KIIL Foarte frumos. Aveţi şi aer proaspăt. Aveţi şi oxigenul despre care ai vorbit ieri. Cred că azi ai şi cugetul curat.

DOCTORUL STOCKMANN Da, îl am.

MORTEN KIIL Îmi închipui. (*Bătându-se în piept.*) Ştii însă ce am eu aici?

DOCTORUL STOCKMANN Sper că ai şi dumneata un cuget curat.

MORTEN KIIL Am ceva şi mai bun. (*Scoate de la piept un portofel gros, îl deschide şi arată nişte hârtii.*)

DOCTORUL STOCKMANN (*privindu-l mirat*) Acţiuni ale stabilimentului balnear?

MORTEN KIIL N-a fost greu să pun mâna pe ele azi.

DOCTORUL STOCKMANN Ai fost în oraş să le cumperi?

MORTEN KIIL Cu toţi banii pe care i-am avut la mine.

DOCTORUL STOCKMANN Dar, dragă tată socrule, în situaţia desperată în care se află băile noastre…

MORTEN KIIL Dacă vei fi om chibzuit, ai să ştii să pui băile iar pe picioare.

DOCTORUL STOCKMANN Da, vezi bine că fac tot ce pot, însă lumea din oraşul ăsta a înnebunit.

MORTEN KIIL Ai spus ieri că toate murdăriile, toate porcăriile vin de la tăbăcăria mea. Dacă asta ar fi adevărat, înseamnă că bunicul şi tatăl meu, cum şi eu însumi, am otrăvit oraşul ani de zile în şir, ca nişte ucigaşi. Crezi că pot răbda o asemenea ruşine?

DOCTORUL STOCKMANN O rabzi, n-ai încotro!

MORTEN KIIL Asta s-o crezi tu. Eu ţin la numele meu şi la reputaţia mea. Am auzit că oamenii m-au poreclit „Bursucul". Un bursuc e un fel de porc şi eu nu vreau să-i dau nimănui dreptul să mă creadă un porc. Eu vreau să trăiesc şi să mor ca un om curat.

DOCTORUL STOCKMANN Şi cum vrei să ajungi la acest rezultat?

MORTEN KIIL Tu o să mă speli, Stockmann.

DOCTORUL STOCKMANN Eu?

MORTEN KIIL Ştii câţi bani mă costă acţiunile astea? N-ai de unde să ştii. Îţi spun eu. Sunt banii pe care Katrine, Petra şi băieţii tăi îi vor moşteni de la mine.

DOCTORUL STOCKMANN (*clocotind de mânie*) Şi plasezi banii Katrinei în asemenea…

MORTEN KIIL Da, toţi banii sunt plasaţi acum în băi. Şi acum vreau să văd, Stockmann, dacă mai faci pe nebunul. Dacă mai susţii că toate murdăriile şi toate infecţiile provin de la tăbăcăria mea! Asta ar însemna să tai fâşie cu fâşie carnea Katrinei, a Petrei şi a copiilor tăi, şi cred că un tată nu poate face una ca asta decât dacă e nebun în

toată puterea cuvântului.

DOCTORUL STOCKMANN (*plimbându-se agitat de colo până colo*) Ei da, sunt nebun! Sunt nebun!

MORTEN KIIL Nu poţi fi atât de nebun, când e vorba de soţia şi de copiii tăi.

DOCTORUL STOCKMANN (*oprindu-se în faţa lui*) De ce n-ai venit să stai de vorbă cu mine înainte de a cumpăra hârţoagele astea?

MORTEN KIIL Ce s-a făcut rămâne bun făcut.

DOCTORUL STOCKMANN (*plimbându-se neliniştit*) Dacă n-aş fi atât de sigur de mine! Dar sunt convins că am dreptate.

MORTEN KIIL (*cântărind portofelul în mână*) Dacă stărui în nebunia ta, să ştii, hârtiile astea nu mai au nicio valoare. (*Bagă portofelul în buzunar.*)

DOCTORUL STOCKMANN Ştiinţa însă – ce dracu! – cred că trebuie să găsească un mijloc preventiv, într-un fel sau altul.

MORTEN KIIL Te gândeşti tu la un mijloc de stârpire a microbilor?

DOCTORUL STOCKMANN Da, sau de a-i face inofensivi.

MORTEN KIIL Nu ai putea încerca să-i stârpeşti cu o otravă? Cu şoricioaică, de pildă!

DOCTORUL STOCKMANN Auzi, ce idee! Toată lumea susţine de altfel că e vorba de o simplă închipuire. Auzi dumneata, închipuire! Nu are decât să creadă fiecare ce vrea! Nu m-au declarat oare ignoranţii duşman al poporului, nu erau gata să-mi sfâşie hainele de pe mine?

MORTEN KIIL Unde mai pui geamurile pe care ţi le-au spart?

DOCTORUL STOCKMANN Iar alţii îmi vorbesc de datoriile pe care le am faţă de familie. Am să vorbesc cu soţia mea, ea e foarte scrupuloasă în astfel de chestiuni.

MORTEN KIIL Foarte bine. Ascultă şi tu odată sfatul unei soţii

înţelepte.

DOCTORUL STOCKMANN (*răstindu-se la el*) Nu mă aşteptam din partea dumitale să procedezi cu atâta nesocotinţă, să rişti banii Katrinei, ca să mă pui acum pe mine într-o situaţie îngrozitoare! Când mă uit la dumneata, parcă văd pe Necuratul!…

MORTEN KIIL Atunci mai bine plec. Dar până la ora două vreau să am un răspuns din partea ta: da sau nu. Dacă răspunsul va fi *nu*, acţiunile vor fi date azilului, şi asta chiar astăzi.

DOCTORUL STOCKMANN Şi Katrine cu ce se va alege?

MORTEN KIIL Cu absolut nimic. (*Uşa de la vestibul se deschide. Redactorul Hovstad şi tipograful Aslaksen îşi fac apariţia.*) Uite-i pe amândoi!

DOCTORUL STOCKMANN (*privindu-i ţintă*) Ce înseamnă asta? Mai aveţi curajul să intraţi în casa mea?

HOVSTAD Uite că-l avem!

ASLAKSEN Vorba e că avem ceva de discutat cu dumneavoastră.

MORTEN KIIL (*în şoaptă*) Da sau nu, până la ora două.

ASLAKSEN (*aruncând o privire spre Hovstad*) Aha!

DOCTORUL STOCKMANN Hai, spuneţi, ce aveţi! cu mine? Vă rog însă, fără multă vorbărie.

HOVSTAD Îmi dau seama prea bine că sunteţi supărat din cauza atitudinii noastre la adunarea de ieri.

DOCTORUL STOCKMANN Atitudine, zici? Frumoasă atitudine! Atitudine de laşi! Ptiu!

HOVSTAD Spuneţi-i cum vreţi, dar n-am avut încotro.

DOCTORUL STOCKMANN Adică n-aţi avut curajul să faceţi altfel. Nu-i aşa?

HOVSTAD Cum vreţi dumneavoastră.

ASLAKSEN De ce nu ne-aţi prevenit măcar cu un cuvânt? Să ne fi făcut barem un semn cât de mic, mie sau domnului Hovstad.

DOCTORUL STOCKMANN Un semn? Despre ce?

ASLAKSEN Despre cele ce se petreceau în culise.

DOCTORUL STOCKMANN Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

ASLAKSEN (*dând din cap semnificativ*) Ba înţelegeţi foarte bine, domnule doctor.

HOVSTAD Nu mai poate fi vorba de un secret.

DOCTORUL STOCKMANN (*uitându-se când la unul, când la altul*) Ce dracu mai e la mijloc?

ASLAKSEN Daţi-mi voie să vă pun o întrebare. E adevărat că socrul dumneavoastră colindă oraşul şi cumpără toate acţiunile societăţii balneare?

DOCTORUL STOCKMANN Da, a cumpărat nişte acţiuni astăzi, însă…

ASLAKSEN Ar fi fost mai prudent să încredinţaţi o astfel de misiune altcuiva, unei persoane care să nu aibă legături atât de apropiate cu dumneavoastră.

HOVSTAD În felul acesta, nu v-aţi fi descoperit. Nu trebuia să ştie nimeni că atacul împotriva staţiunii balneare a pornit din iniţiativa dumneavoastră. Trebuia să vă consultaţi cu mine, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN (*uitându-se drept în faţa lui; ca şi când l-ar fi orbit brusc o lumină, spune uluit*) E de închipuit aşa ceva? Se poate face aşa ceva?

ASLAKSEN (*zâmbind*) Fireşte că se poate face, însă trebuia să se facă mai fin. Asta-i!

HOVSTAD Şi s-o facă mai mulţi, nu unul singur. Răspunderea e mai mică dacă-i ai şi pe alţii de partea ta.

DOCTORUL STOCKMANN (*resemnat*) Pe scurt, domnii mei, ce vreţi de la mine?

ASLAKSEN Să vă spună domnul Hovstad.

HOVSTAD. Ba nu. Spune dumneata, Aslaksen.

ASLAKSEN Chestiunea e următoarea: acum, acum când ştim cum stau lucrurile, credem că putem pune „Curierul poporului" la dispoziţia dumneavoastră.

DOCTORUL STOCKMANN Aveţi acum curajul să faceţi acest lucru? Dar cum rămâne cu opinia publică? Nu vă temeţi că se va stârni o furtună împotriva noastră?

HOVSTAD Vom căuta s-o abatem.

ASLAKSEN Imediat ce atacul dumneavoastră îşi va produce efectul.

DOCTORUL STOCKMANN Cu alte cuvinte, vreţi să spuneţi că de vreme ce eu şi cu socrul meu am pus mâna pe acţiuni la un preţ ieftin…

HOVSTAD De fapt, numai interese ştiinţifice vă determină să aspiraţi la conducerea băilor.

DOCTORUL STOCKMANN Se înţelege. Numai interese ştiinţifice m-au determinat să-l iau pe bătrânul bursuc în combinaţia asta. Vom cârpăci conductele pe ici, pe colo, vom scormoni puţin plaja, şi astfel oraşul nu va avea de cheltuit mai nimic. Nu credeţi că merge şi aşa? Ce ziceţi?

HOVSTAD Cred că da, dacă aveţi „Curierul poporului" de partea dumneavoastră.

ASLAKSEN Într-o societate liberă, presa e o forţă, domnule doctor.

DOCTORUL STOCKMANN Desigur. Ca şi opinia publică. Şi dumneavoastră, domnule Aslaksen, dacă luaţi pe răspunderea dumneavoastră Uniunea proprietarilor.

ASLAKSEN Şi Uniunea proprietarilor şi pe membrii Societăţii „Temperanţa". Fiţi sigur de acest lucru.

DOCTORUL STOCKMANN Dar, domnii mei… Mi-e şi ruşine să vă întreb… Ce-mi cereţi în schimb?

HOVSTAD Am prefera să vă putem ajuta în mod dezinteresat. „Curierul poporului” merge însă prost. Greu l-am mai putea pune pe picioare. Şi să opresc gazeta tocmai acum, când sunt atâtea de făcut în materie de politică, vorbesc de politica mare, nu mi-ar veni deloc bine la socoteală.

DOCTORUL STOCKMANN Se înţelege. Ar fi greu pentru un prieten al poporului ca dumneata. (*Clocotind.*) Eu sunt însă duşmanul poporului! (*Plimbându-se agitat.*) Unde mi-e bastonul? Unde dracu l-am pus?

HOVSTAD Ce vreţi să spuneţi?

ASLAKSEN Nu vreţi, aşadar, nicidecum?…

DOCTORUL STOCKMANN (*oprindu-se*) Şi dacă nu v-aş da nicio lăscaie din toate acţiunile mele? Trebuie să ştiţi că noi, bogătaşii, nu ne despărţim atât de uşor de banii noştri.

HOVSTAD Însă dumneavoastră trebuie să ştiţi că afacerea cu acţiunile poate fi prezentată în două feluri.

DOCTORUL STOCKMANN Da, la asta vă pricepeţi bine. Dacă nu vin în ajutorul „Curierului poporului”, n-o să vă convină deloc. Şi atunci o să mă urmăriţi, o să căutaţi să mă sugrumaţi cum sugrumă câinele de vânătoare iepurele.

HOVSTAD Legea naturii: fiecare animal vrea să se hrănească.

ASLAKSEN Iei hrana de unde o găseşti.

DOCTORUL STOCKMANN Aveţi grijă să căutaţi ceva în hazna, (*plimbându-se agitat*) fiindcă acum se va vedea care din noi trei e animalul cel mai puternic. (*Găseşte umbrela şi o învârteşte în aer.*) Haide!

HOVSTAD Vreţi să ne atacaţi?

ASLAKSEN Luaţi seama la umbrelă!

DOCTORUL STOCKMANN Ieşi pe fereastră, domnule Hovstad.

HOVSTAD (*lângă uşa de la vestibul*) Aţi înnebunit?

DOCTORUL STOCKMANN Ieşi pe fereastră, domnule Aslaksen! Sări pe fereastră! Mai bine primul decât ultimul.

ASLAKSEN (*alergând în jurul biroului*) Potoliţi-vă, domnule doctor. Sunt un om debil. Nu am voie să fac niciun efort. (*Strigă.*) Ajutor! Ajutor!

(*Intră din salon doamna Stockmann, Petra şi Horster.*)

DOAMNA STOCKMANN O, Doamne, Tomas! Ce s-a întâmplat?

DOCTORUL STOCKMANN (*agitând umbrela*) Săriţi pe fereastră, vă spun încă o dată! Jos, în hazna!

HORSTAD Atac împotriva unor oameni nevinovaţi! Vă iau ca martor, domnule căpitan Horster! (*Se grăbeşte să iasă pe uşa dinspre vestibul.*)

ASLAKSEN (*nehotărât*) Dacă aş cunoaşte cel puţin situaţia locului. (*Se strecoară prin salon.*)

DOAMNA STOCKMANN (*oprindu-l pe doctor*) Vai, Tomas, stăpâneşte-te!

DOCTORUL STOCKMANN (*aruncând umbrela*) Vezi dacă au plecat, draga mea! Descotoroseşte-te de ei cât mai repede.

DOAMNA STOCKMANN Ce voiau de la tine?

DOCTORUL STOCKMANN Îţi spun eu. Acum am alte lucruri la care să mă gândesc. (*Se duce la masă şi scrie ceva pe o carte de vizită.*) Uită-te bine, Katrine! Ce am scris aici?

DOAMNA STOCKMANN Trei „nu” cât roata carului de mari. Ce înseamnă asta?

DOCTORUL STOCKMANN O să afli îndată. (*Întinde Petrei cartea de vizită.*) Ascultă, Petra: du-te la… la – cum dracu o cheamă? – aia cu funingine pe nas şi spune-i să alerge imediat cu asta la Bursucu. Hai, fugi! (*Petra iese cu cartea de vizită, prin vestibul.*) Da, azi m-au vizitat toţi emisarii diavolului, dar acum îmi voi ascuţi condeiul! Voi scrie cu suliţa împotriva lor, nu cu peniţa! Voi muia-o în venin şi în fiere şi

le voi arunca în scăfârlie călimara.

DOAMNA STOCKMANN Bine, bine, Tomas, dar noi plecăm. (*Petra se întoarce*)

DOCTORUL STOCKMANN Gata?

PETRA Da, s-a dus.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. (*Către soţie.*) Ai zis că plecăm? Nu vom pleca, draga mea. Rămânem unde suntem.

PETRA Rămânem!

DOAMNA STOCKMANN Aici în oraş?

DOCTORUL STOCKMANN Da, chiar aici. Aici e câmpul de luptă. Aici se va desfăşura bătălia. Aici vreau să înving! Dacă îmi coşi pantalonii, ies în oraş să caut casă. Până la iarnă trebuie să avem căminul nostru.

HORSTER Îl veţi avea la mine.

DOCTORUL STOCKMANN Da?

HORSTER Fireşte. Am loc destul, mai ales că sunt mai mult plecat.

DOAMNA STOCKMANN Cât de amabil sunteţi, domnule căpitan!

PETRA Vă mulţumim din suflet.

DOCTORUL STOCKMANN (*strângându-i mâna*) Mulţumesc, domnule căpitan. Am scăpat de o grijă. Aşa că mă pun serios pe treabă, începând chiar de azi. Sunt o mulţime de lucruri de făcut, Katrine. Bine barem că am acum tot timpul la dispoziţie, fiindcă trebuie să ştiţi: Direcţia băilor m-a concediat.

DOAMNA STOCKMANN (*oftând*) O! Mă aşteptam la asta.

DOCTORUL STOCKMANN Nici medicina nu mai am voie s-o practic. Nu-i nimic. Bolnavii săraci, care nu plătesc nimic, pe ăştia îi păstrez. De altfel, ei se îmbulzesc mai mult la mine. Vor avea voie să mă asculte. Voi predica pentru ei mereu, aşa cum scrie undeva.

DOAMNA STOCKMANN Ai văzut însă, dragul meu, cât de puţine foloase îţi aduce predica?

DOCTORUL STOCKMANN Zău că ai haz, Katrine! Vrei să mă dau bătut de „opinia publică” de „majoritatea compactă” şi de toate drăciile astea? Foarte-ţi mulţumesc! Ceea ce vreau eu e simplu şi uşor. Vreau să le intre în cap neghiobilor că liberalii sunt duşmanii cei mai perfizi ai oamenilor liberi, că programele partidelor noastre sucesc gâtul tuturor adevărurilor tinere şi viabile, că toate considerentele de utilitate răstoarnă morala şi dreptatea, şi toate astea la un loc fac până la urmă ca viaţa să fie un chin. Nu sunteţi de părere, domnule căpitan, că trebuie să mă străduiesc ca poporul să înţeleagă aceste adevăruri?

HORSTER Ba da, numai că eu nu mă prea pricep la de-alde astea.

DOCTORUL STOCKMANN Staţi să vă spun eu! Trebuie să fie distruşi politicienii aşa-zişi liberali. Un politician „liberal” e ca un lup lacom. Are nevoie de un anumit număr de oi pe an, ca să poată trăi. Uitaţi-vă numai la Hovstad şi la Aslaksen. Câte oi nu dau ei gata! Sau le mutilează, le ciopârţesc, ca să nu fie decât proprietari şi abonaţi la „Curierul poporului”. (*Se aşază pe un colţ de masă.*) Vino încoace, Katrine, să vezi ce frumos luminează soarele astăzi. Ce aer proaspăt de primăvară am tras în piept! Binecuvântată fie primăvara!

DOAMNA STOCKMANN Nu putem trăi, dragă Tomas, numai cu lumina soarelui şi cu aerul de primăvară.

DOCTORUL STOCKMANN Tu eşti femeie econoamă şi mai pui un ban deoparte. De asta n-am eu grijă. Ce mă doare pe mine e că nu cunosc un om liber şi evoluat care să-mi continue opera.

PETRA Nu te gândi la asta, tată. Ai destulă vreme înaintea ta. Pe urmă, băieţii.

(*Eilif şi Morten vin din salon.*)

DOAMNA STOCKMANN V-au dat drumul de la şcoală?

MORTEN Nu, dar ne-am bătut cu băieţii în recreaţie.

EILIF Nu-i adevărat. Băieţii s-au bătut cu noi.

MORTEN Da, şi atunci domnul Rørlund a spus că e mai bine să stăm câteva zile acasă.

DOCTORUL STOCKMANN (*sare de pe masă, plesnind din degete*) Ce bine-mi pare! Ce bine-mi pare! De azi înainte n-o să vă mai calce piciorul la şcoală.

BĂIEŢII Nu ne mai ducem la şcoală?

DOAMNA STOCKMANN Stai, dragă Tomas…

DOCTORUL STOCKMANN Niciodată! Am spus şi aşa rămâne! Vă voi învăţa eu carte! Vreau să spun că n-o să mai învăţaţi lucruri de prisos.

MORTEN Ura!

DOCTORUL STOCKMANN Vreau să fac din voi oameni liberi şi evoluaţi. O să mă ajuţi şi tu, Petra, nu-i aşa?

PETRA Da, tată, fii sigur.

DOCTORUL STOCKMANN Iar cursurile noastre vor fi ţinute în sala în care am fost declarat duşman al poporului. Dar am nevoie de mai mulţi elevi. Cel puţin doisprezece la început.

DOAMNA STOCKMANN E greu să-i găseşti aici, în oraş.

DOCTORUL STOCKMANN Vom vedea. (*Adresându-se băieţilor*.) Nu cunoaşteţi voi câteva haimanale, câţiva golani?

MORTEN Cunoaştem destui, tata.

DOCTORUL STOCKMANN Bine. Să-mi aduceţi aici câţiva. Vreau să fac o experienţă cu ei. Se găsesc uneori printre ei şi specimene de calitate.

MORTEN Ce vom face noi însă, când vom fi oameni liberi şi evoluaţi?

DOCTORUL STOCKMANN Îi veţi goni pe toţi lupii la capătul

lumii, băieţi! (*Eilif rămâne dus pe gânduri*; *Morten sare şi strigă „Ura!"*)

DOAMNA STOCKMANN O! Barem de n-ar rămâne aici lupii care te gonesc pe tine!

DOCTORUL STOCKMANN Nu vorbi prostii, Katrine! Să mă gonească pe mine? Acum, când sunt omul cel mai puternic din oraşul ăsta?

DOAMNA STOCKMANN Cel mai puternic, acum?

DOCTORUL STOCKMANN Da, am curajul să spun un adevăr atât de mare: sunt acum unul dintre cei mai puternici oameni din lume.

MORTEN Ei, cum?

DOCTORUL STOCKMANN (*mai încet*) Sst! Nu vreau să vă spun încă nimic, dar am făcut o mare descoperire.

DOAMNA STOCKMANN Încă una?

DOCTORUL STOCKMANN Fireşte! (*Îi adună pe toţi în jurul său şi îi priveşte cu drag.*) Adevărul e acesta: că omul cel mai puternic din lume e cel care e mai mult singur.

DOAMNA STOCKMANN (*dă din cap*, *zâmbind*) O, Tomas!…

PETRA (*apucându-l de mâini, plină de încredere*) Tată!

Cuprinsul volumului II